

Provinciaal Omgevingsplan Limburg [POL]

Ontwerp POL-aanvulling Grensmaas

Provincie
Limburg

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Limburg op 25 februari 2003

Inhoudsopgave POL Grensmaas

1. Hoofdlijnen		5
1.1	Inleiding	5
1.2	Concrete beleidsbeslissing	5
1.3	Hoofdlijnen van beleid	6
1.4	Wijzigingen t.o.v. POL 2001	10
1.5	Opbouw van het POL Grensmaas	10
2. Het POL Grensmaas		11
2.1	Inleiding	11
2.2	Doel en definities	12
2.3	Relatie met Vlaanderen	16
2.4	MER-Grensmaas	18
2.5	Vorbereiding en uitvoering	19
2.6	Status en procedure	21
2.7	Concrete beleidsbeslissingen en mogelijkheden voor beroep	22
3. Beleidskader		23
3.1	Inleiding	23
3.2	Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL)	24
3.3	Overige kaders	26
4. Omgevingsbeleid voor het Grensmaasgebied		29
4.1	Inleiding	29
4.2	Hoogwaterbescherming	34
4.3	Natuurlijke waarden	37
4.3.1	Natuur	37
4.3.2	Bos	48
4.4	Delfstoffenwinning	50
4.5	Beschrijving en onderbouwing per locatie	56
4.5.1	Locatie Bosscherveld	56
4.5.2	Locatie Borgharen	59
4.5.3	Locatie Itteren	62
4.5.4	Locatie Aan de Maas	66
4.5.5	Locatie Meers (incl. proefproject Meers)	70
4.5.6	Locatie Maasband	74
4.5.7	Locatie Urmond	76
4.5.8	Locatie Nattenhoven	79
4.5.9	Locatie Grevenbicht	81
4.5.10	Locatie Koeweide	84
4.5.11	Locatie Visserweert	88
4.5.12	Locatie Roosteren	90

4.6	Landschap en cultuurhistorie	92
4.6.1	Aardkundige waarden	92
4.6.2	Archeologie	94
4.6.3	Historische geografie	97
4.6.4	Visueel ruimtelijke verschijningsvorm	98
4.7	Milieukwaliteit	101
4.7.1	Bodemkwaliteit	101
4.7.2	Geluid en trillingen	106
4.7.3	Stof	111
4.7.4	Zwerfvuil	112
4.8	Water	113
4.8.1	Watertoets	113
4.8.2	Oppervlaktewaterkwaliteit	113
4.8.3	Grondwater en waterwinning	117
4.9	Economie	120
4.9.1	Toerisme en recreatie	120
4.9.2	Landbouw	124
4.9.3	Leidingen	127
4.10	Mobiliteit	129

5. Voorbereiding uitvoering

131

5.1	Voorbereiding uitvoering Grensmaasproject	131
5.1.1	Inleiding	131
5.1.2	Aanpak en planning op hoofdlijnen	133
5.1.3	Bestuurlijke voorbereiding	133
5.1.4	Uitvoeringstechnische voorbereiding	134
5.2	Voorbereiding overige uitvoering	135
5.2.1	Inleiding	135
5.2.2	Natuur	136
5.2.3	Landbouw	138
5.2.4	Landschap en cultuurhistorie	138
5.2.5	Recreatie en toerisme	139
5.2.6	Mobiliteit, infrastructuur en leidingen	139
5.3	Landinrichting	140
5.3.1	Inleiding	140
5.3.2	Projectnota Landinrichting	141
5.3.3	Aandachtspunten en verdere procedure	142

6. Beheer

145

6.1	Inleiding	145
6.2	Het beheer	146
6.2.1	Rivierbeheer	146
6.2.2	Ecologisch beheer	150
6.3	Organisatie	155
6.3.1	Algemeen	155
6.3.2	Probleem- en doelstelling	156
6.3.3	Beheersverantwoordelijke organisaties	156
6.3.4	Kosten en financiering	157
6.3.5	Organisatie en overeenkomst	159

1 Hoofdpijnen

1

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is het beleid voor het Grensmaasgebied beknopt en puntsgewijs bijeengebracht.

Er is in deze POL-aanvulling Grensmaas, hierna kortheidshalve te noemen POL Grensmaas, een onderscheid gemaakt in het gewicht en het kaderstellende karakter dat aan de te onderscheiden beleidsvelden is toegekend.

Zo is in het POL Grensmaas voor de te vergraven gebieden (dekgrondberging, weerdverlaging, stroomgeulverbreding en verwijderen deklaag) en/of aan te vullen gebieden een concrete beleidsbeslissing (CBB) opgenomen. De te vergraven gebieden worden in het POL Grensmaas tevens, op grond van artikel 7 van de Ontgrondingenwet, aangewezen als winplaats. De onderdelen van dit POL Grensmaas die de status hebben van een CBB zijn bindend voor zowel de provincie als voor gemeenten. Onder meer bij het opstellen en wijzigen van bestemmingsplannen door gemeenten moeten deze CBB's dan ook in acht worden genomen.

Daarnaast zijn er hoofdpijnen van beleid opgenomen. Deze hoofdpijnen zijn richtinggevend voor het provinciaal beleid en vormen tevens het kader voor de doorwerking van dit beleid naar gemeentelijke (bestemmings)plannen.

Tot slot zijn er in dit POL Grensmaas nog beleidslijnen opgenomen. Deze vormen een nadere uitwerking van de hoofdpijnen van beleid.

In hoofdstuk 4 zijn de hoofdpijnen van beleid en de beleidslijnen per onderdeel weergegeven.

1.2 Concrete beleidsbeslissing

In het POL Grensmaas is een concrete beleidsbeslissing (CBB) opgenomen. Deze is van toepassing op de te vergraven gronden in het Grensmaasgebied. Er is geen CBB van toepassing op de locatie Proefproject Meers omdat hiervoor reeds op gemeentelijk niveau de vereiste (planologische) procedures zijn doorlopen. De CBB voor de overige te vergraven gronden in het Grensmaasgebied luidt als volgt:

De besluiten ten aanzien van de aanwijzing van de gronden, gelegen binnen het plangebied en zoals aangegeven op de bijbehorende plankaarten, tot 'natuur na ontgronding', 'natuur na ontgronding en opvulling' en 'landbouw na ontgronding en opvulling' worden aangemerkt als concrete beleidsbeslissing.

1.3 Hoofdpijnen van beleid

Hieronder staan de in het POL Grensmaas opgenomen hoofdpijnen van beleid voor het Grensmaasgebied vermeld.

Algemeen

Het streven naar een nieuwe ruimtelijke structuur in het Grensmaasgebied, waar naast verscheidenheid sprake is van een ruimtelijke en functionele samenhang tussen het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en het aangrenzende cultuurlandschap.

Hoogwaterbescherming

Beperking van de wateroverlast, gericht op het bereiken van een beschermingsniveau van 1/250 voor de door kades beschermde gebiedsdelen, te bereiken in uiterlijk 2017.

Om in de toekomst nieuwe problemen te voorkomen zullen alle ruimtelijke ingrepen in het winterbed van de Maas worden getoetst aan de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier'.

Natuur

Het realiseren van de Provinciale Ecologische Structuur in het Grensmaasgebied door:

- het geven van ruimte aan de natuurlijke dynamiek van de rivier en beken in het Grensmaasgebied;
- het realiseren van een aaneengesloten natuurontwikkelingsgebied door uitvoering van alle vergraven en onvergraven natuurontwikkelingsgebieden;
- het zoveel mogelijk koppelen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas aan aanliggende bos- en natuur(ontwikkelings)gebieden.

Bos

Het instandhouden van bestaand bos en streven naar bosuitbreiding in het Grensmaasgebied in de volgende vormen:

- uitbreiding van bos met accent natuur vooral in ecologische ontwikkelingszones langs de rivier en langs de beeklopen;
- bosuitbreiding in kleinschalige vorm in het aangrenzende cultuurlandschap.

Delfstoffenwinning

Het aanwijzen van winplaatsen en winzones van delfstoffen in het Grensmaasgebied volgens het Voorkeursalternatief 2003 om:

Verwerking en transport tijdens de uitvoering

- door de winning van delfstoffen de projectdoelen natuurontwikkeling en bescherming tegen wateroverlast in het Grensmaasgebied te realiseren;
- niet-vermarktbaar grond vrijkomend bij uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 te kunnen bergen;
- te voorzien in de regionale en nationale behoefte aan delfstoffen volgens de daarvoor geldende taakstellingen.

Het aanwijzen van locaties nabij Bosscherveld, Itteren, Aan de Maas, Meers en Schipperskerk waarbinnen, voor de duur van de uitvoering, het stationeren van verwerkingsinrichtingen mogelijk is. Binnen randvoorwaarden vanuit milieu en ruimte wordt voor de inpassing van de overige elementen van verwerking en transport flexibiliteit betracht.

Aardkundige waarden

Het streven naar:

- behoud van duidelijk herkenbare, onvervangbare en (inter)nationaal zeldzame aardkundige waarden in het omringende cultuurlandschap. Dit geldt in het bijzonder voor een aantal geselecteerde gebieden;
- het scheppen van condities voor spontane ontwikkeling van aardkundige waarden die horen bij een levende grindrivier en meer natuurlijke beeklopen.

Archeologie

Het inventariseren en behouden van archeologische vindplaatsen in het Grensmaasgebied door:

- binnen de winplaatsen en de gebieden waar vaste verwerkingsinrichtingen zijn voorzien en waar behoud veelal niet mogelijk is, nader onderzoek uit te voeren zo nodig gevolgd door opgravingen;
- vanuit private partijen te voorzien in archeologische begeleiding tijdens de ontgrondings- en inrichtingswerkzaamheden;
- buiten de win- en verwerkingzones te streven naar behoud van het bodemarchief.

Historische geografie

Het behouden en herstellen van historisch-geografische waarden in het cultuurlandschap binnen het Grensmaasgebied.

**Visueel-ruimtelijke
verschijningsvorm**

Het als één samenhangend rivierenlandschap ontwikkelen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en de nieuwe inrichting van het omliggende cultuurlandschap.

Bodem

Het bergen van niet-vermarktbaar grond in daarvoor bestemde diepere grindwinnings ten oosten van de rivierverruiming, zoveel mogelijk buiten de directe invloedssfeer van de rivier maar binnen het winterbed. Hiertoe zijn dekgrondbergingen aangeduid.

De verwerking van materialen afkomstig uit de puntbronnen in het gebied vindt plaats buiten het projectgebied.

Geluid en trillingen

Het minimaliseren van de geluidshinder tijdens de uitvoering van het Grensmaasproject, door de inzet van tijdelijke best beschikbare technische middelen in combinatie met een uitgekende fasering van de uitvoering.

De beoordelingsmethode voor laagfrequent geluid die door TNO is ontwikkeld, zal door de provincie worden gebruikt bij het Grensmaasproject.

De meetprotocollen voor laagfrequent geluid die door TNO zijn ontwikkeld zullen worden gebruikt om de emissie van de baggerschepen (als belangrijkste bron van laagfrequent geluid) te bepalen.

De beoordelingsmethode voor trillinghinder door grindwinningschepen die door TNO is ontwikkeld zal door de provincie worden gebruikt bij het Grensmaasproject. Voor de beoordeling van de trillingen tengevolge van graafmachines en het transport zal het bestaande normenstelsel van de SBR-richtlijnen worden toegepast.

De meetprotocollen voor trillingen die door TNO zijn ontwikkeld, zullen worden gebruikt om de emissie van de baggerschepen te bepalen.

Stof

Het zo veel mogelijk voorkomen van grootschalige stofhindersituaties door het zo goed mogelijk inzetten van het ruimtelijk instrumentarium, alsmede door emissie beperkende maatregelen in de planning en uitvoering van het Grensmaasproject.

Zwerfvuil

Het zoveel mogelijk voorkomen en verminderen van grootschalige verspreiding van zwerfvuil door: internationaal overleg met België en Frankrijk, voorlichting, educatie, bronnenonderzoek en handhaving.

Het opruimen van het zwerfvuil door de toekomstige beheerders van het gebied.

**Oppervlakte-
waterkwaliteit**

De ontwikkelingen in het kader van het vigerende beleid zijn uitgangspunt voor de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit.

**Grondwater en
waterwinning**

Het streven naar een duurzaam grondwatersysteem, waarbinnen:

- het areaal grondwaterafhankelijk natuur in het Grensmaasgebied toeneemt;
- het bestaande areaal grondwaterafhankelijke natuur in en buiten het Grensmaasgebied in stand blijft;
- de noodzakelijke behoeften voor de waterwinning worden vervuld.

**Toerisme en
Recreatie**

Het bevorderen van de mogelijkheden voor extensief recreatief medegebruik van het Grensmaasgebied in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas in samenhang met het omliggende cultuurlandschap.

Landbouw

Het streven naar een concurrerende, veilige en duurzame landbouw in het overblijvende agrarisch gebied van het Grensmaasgebied door:

- het bieden van ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden aan de overblijvende bedrijven, waarbij met name de melkveehouderij perspectiefvol is;
- het bieden van een goede, flexibele ruimtelijke inrichting en behoud van de goede landbouwstructuur.

Leidingen

Het waar nodig verdiepen of beschermen van leidingen binnen bestaande leidingstroken en verleggen naar nieuw aan te wijzen tracés om:

- de rivier voldoende vrijheid te geven, conform het Voorkeursalternatief 2003;
- de vereiste veiligheid voor de leidingen te verzekeren.

Mobiliteit

Het streven naar een functionele tweedeling in het gebruik van de infrastructuur binnen het Grensmaasgebied door:

- een beperkt deel van de infrastructuur open te stellen voor het noodzakelijke gemotoriseerd verkeer;
- het richten van de overige infrastructuur op extensief verkeer.

Landinrichting

Het inzetten van het instrument Landinrichting voor het Grensmaasgebied, met dien verstande dat:

- landinrichting van toepassing is op het gehele Grensmaasgebied, met uitzondering van alle te vergraven en onvergraven natuurontwikkelingsgebieden. Daarnaast zullen de dekgrondbergingen buiten Landinrichting worden gehouden.
- herinrichting als vorm van Landinrichting wordt ingezet, waarbij per deelgebied bekeken zal worden in welke mate herinrichting zal worden ingezet.

Aan al deze hoofdlijnen van beleid wordt invulling gegeven door over een lengte van ca. 40 kilometer, van Maastricht tot aan Roosteren, rivierverruiming uit te voeren, de vrijkomende dekgrond in dekgrondbergingen te bergen en een aaneengesloten natuurgebied te realiseren.

1.4 Wijzigingen ten opzichte van POL (2001)

Dit POL Grensmaas beoogt het bereiken van de doelstellingen van het Grensmaasproject namelijk:

- Beperking van de wateroverlast, gericht op het bereiken van een beschermingsniveau van 1/250 voor de door kades beschermde gebieden, te bereiken in uiterlijk 2017;
- Grootschalige natuurontwikkeling en ecologisch herstel van de rivier, waarbij een nieuw, riviergebonden natuurgebied van minimaal 1000 ha ontstaat;
- De winning van grind zoals vastgelegd in bestuursovereenkomsten (1990 en 1997) tussen Rijk en provincie (Limburg levert voor de nationale behoefte nog de hoeveelheid grind die vrijkomt bij uitvoering van de projecten Grensmaas en Zandmaas/Maasroute en daarna niets meer).

Met dit POL Grensmaas wijzigen delen van het POL (2001). Deze wijzigingen hebben betrekking op de navolgende aspecten:

- het opnemen van CBB's voor de te vergraven en aan te vullen gronden in het Grensmaasproject;
- het als gevolg van de bij de CBB behorende begrenzing van de locatie Koeweide, deellocatie Trierveld, gewijzigde begrenzing ten opzichte van de begrenzing voor de winzone Trierveld uit het POL (2001). De begrenzing uit het POL (2001) komt hiermee te vervallen;
- de begrenzing tussen perspectief 2 (ontwikkelingsgebieden ecosystemen) en perspectief 3 (ruimte voor veerkrachtige watersystemen) De hoofdoorzaak is het gewijzigde ontwerp van het Grensmaasproject ten opzichte van eerdere plannen die als basis hebben gediend voor het POL (2001);
- de nieuwe leidingstrook bij Meers;
- kleine correcties van kartografische onvolkomenheden op de plankaart van het POL (2001).

1.5 De opbouw van dit POL Grensmaas

Dit POL Grensmaas is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 2 geeft de beschrijving van de voorgeschiedenis, doel en definities, relatie met Vlaanderen, de afstemming met het MER-Grensmaas, het proces en de procedure. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het beleidskader waarbinnen dit POL Grensmaas moet worden gezien. Daarna wordt in hoofdstuk 4 per beleidsveld het omgevingsbeleid voor het Grensmaasgebied beschreven. De in hoofdstuk 4 opgenomen samenvatting per locatie geeft een overzicht van de diverse ingrepen per locatie. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de voorbereiding van de uitvoering van het Grensmaasproject. Hoofdstuk 6 geeft een beschrijving van het toekomstig beheer van het Grensmaasgebied.

2.1 Inleiding

In het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL, 2001) "Liefde voor Limburg", heeft de provincie Limburg haar beleid voor de fysieke omgeving in Limburg vastgelegd. Het voorliggende POL Grensmaas is een aanvulling (en deels een uitwerking of nadere detaillering) op het POL (2001) en heeft de juridische status van streekplanherziening conform de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het POL (2001) en de voorliggende aanvulling voor het Grensmaasgebied zijn een integraal plan voor het omgevingsbeleid. Dat houdt in dat in het POL Grensmaas een afstemming heeft plaatsgevonden op de beleidsvelden ruimtelijke ordening, milieu, waterhuishouding, verkeer en vervoer en grondstoffen. Dit is conform artikel 4a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

Ten behoeve van dit POL Grensmaas is een onderzoek naar de milieueffecten (MER) uitgevoerd. Zowel het voorliggende POL Grensmaas als het onderliggende milieueffectrapport zijn gebaseerd op het POL (2001) en het Eindplan Grensmaas. Het proefproject Meers is niet opgenomen in het Eindplan Grensmaas maar maakt wel onderdeel uit van dit POL Grensmaas.

Het onderliggende milieueffectrapport is (zie paragrafen 2.2 en 2.4) uitgevoerd om de milieueffecten van het Grensmaasproject in beeld te brengen. De resultaten van de uitgevoerde onderzoeken, verwoord in het zogenaamde 'Voorkeursalternatief 2003' hebben de basis gevormd voor de afwegingen die in dit POL Grensmaas zijn gemaakt en die uiteindelijk hebben geleid tot het opnemen van onder andere een concrete beleidsbeslissing.

Het POL Grensmaas ziet voornamelijk toe op het bereiken van de doelstellingen ten aanzien van hoogwaterbescherming, natuurontwikkeling en grindwinning. In hoofdstuk 1 is al aangegeven dat delen van het POL (2001) wijzigen. Daarbij gaat het om begrenzingen tussen de perspectieven 2 en 3. Het in het POL (2001) geformuleerde beleid voor de desbetreffende perspectieven wordt niet gewijzigd.

Het voorliggende POL Grensmaas is het resultaat van een planvormingsproces, dat formeel in 1992 begon. In november van dat jaar hebben de provincie Limburg, het ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een intentieverklaring ondertekend met het voornemen om een plan voor een nieuwe inrichting van het Grensmaasgebied op te stellen. Na de wateroverlast van 1993 en 1995 is daar de doelstelling beperking van de wateroverlast bijgekomen. Dat juist deze overheidsinstanties gezamenlijk dit initiatief hebben genomen, hangt samen met op elkaar aansluitende verantwoordelijkheden voor de beleidsterreinen ruimtelijke ordening, rivierbeheer, natuur en landschap, recreatie, oppervlaktedelfstoffenwinning, landbouw en landinrichting.

Met het POL Grensmaas wordt een volgende stap gezet in de richting van de daadwerkelijke realisatie van een van de belangrijkste rivierprojecten in ons land. De ingrepen langs de rivier vinden plaats in nauwe samenhang met het aangrenzende cultuurlandschap. Het POL Grensmaas biedt daarmee een kader voor de nieuwe inrichting van het gehele Grensmaasgebied. Samen met de POL-aanvulling Zandmaas (in werking getreden maart 2002) is een complete herinrichting van het Maasdal in Limburg voorzien.

De Grensmaas is een van de meest bijzondere en kansrijke riviertrajecten in Nederland. Bijzonder, omdat de Grensmaas ongestuwd is en als vrij afstromende grindrivier de grens vormt met België. Kansrijk, omdat de Grensmaas grote potenties heeft voor natuurontwikkeling en ecologisch herstel, mede door het ontbreken van scheepvaart.

Het project Grensmaas kent zijn oorsprong in het begin van de jaren negentig, toen een haalbaarheidsonderzoek werd uitgevoerd naar een combinatie van twee ogenschijnlijk tegenstrijdige belangen: grindwinning en natuurontwikkeling. Geïnspireerd door een nieuwe visie op de toekomst van het Nederlandse rivierengebied, zoals neergelegd in het 'Plan Ooievaar', en op zoek naar een afbouw van de grindwinning in Limburg, vond de provincie Limburg een aanpak die van de nood een deugd kon maken: rivierverbreding, waarbij grote hoeveelheden grind en zand vrijkomen, maar waarbij bovenal als eindresultaat een vrij afstromende grindrivier met forse natuurontwikkelingsmogelijkheden ontstaat.

Door de grote overstromingen in 1993 en 1995 kwam het project in een stroomversnelling. Rivierverbreding zorgt immers ook voor een aanzienlijke waterstandsdeling bij hoge waterafvoeren. Het Grensmaasproject werd daarom in 1995 als maatregel tegen wateroverlast opgenomen in het Deltaplan Grote Rivieren. De beperking van de wateroverlast werd daarmee een doelstelling, die sterk sturend is voor het project.

Op dat moment startte ook de voorbereiding van het (ontwerp-)Streekplan Grensmaas, inclusief het opstellen van het milieueffectrapport. In 1998 is deze voorbereiding afgerond en kon worden ingesproken op de plannen. De plannen zijn echter vanwege onzekere technische en financiële haalbaarheid niet vastgesteld.

Uiteindelijk is in nauw overleg met de regio een alternatief plan ontwikkeld, het zogenaamde Eindplan Grensmaas. Op 21 december 2001 hebben Provinciale Staten en vervolgens alle convenantpartners zich geschaard achter (de integrale uitvoering van) het Eindplan Grensmaas. Dit plan voldoet aan alle doelstellingen en kent een optimale balans tussen lusten en lasten. De doelstellingen zoals die in het Eindplan Grensmaas zijn opgenomen, zijn ook de hoofddoelstellingen van dit POL Grensmaas (zie 2.2). In dit POL Grensmaas wordt het beleid weergegeven waarmee de doelstellingen bereikt kunnen worden en ook het beleid dat daar direct mee samenhangt. Relevante aspecten en afspraken over bijvoorbeeld winplaatsen, winzones, eindfuncties en verwerkingsinstallaties zijn in het POL Grensmaas opgenomen. Het Eindplan Grensmaas omvat echter meer, bijvoorbeeld aspecten die voornamelijk relevant zijn in het kader van bijvoorbeeld vergunningverlening en uitvoering. Deze zijn weliswaar in het Eindplan Grensmaas benoemd, maar komen in dit POL Grensmaas vanwege de aard en het karakter van dergelijke aspecten niet terug. Dit betekent echter niet dat die en andere in het Eindplan Grensmaas genoemde aspecten niet meer gelden. Binnen de daarvoor geëigende kaders en instrumenten zullen die aspecten nadrukkelijk een richtinggevende plek krijgen.

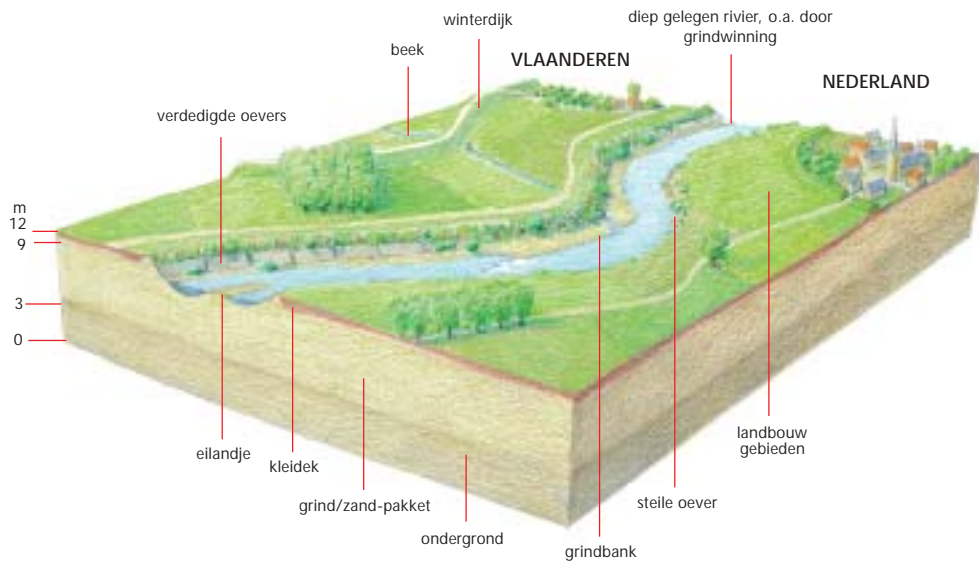
2.2 Doel en definities

Doel van het POL Grensmaas

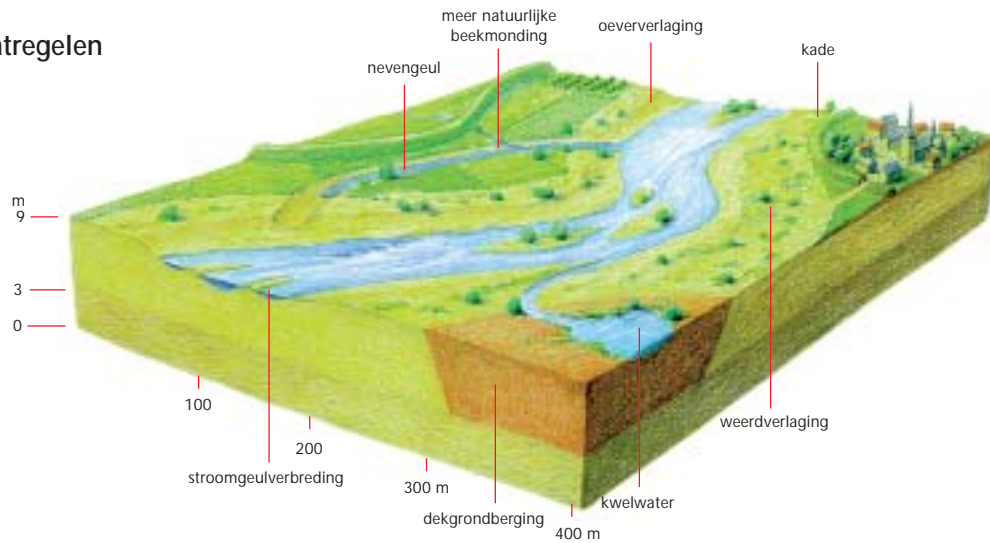
Het algemene doel van het POL Grensmaas is:

Het POL Grensmaas is een integraal kader voor een nieuwe (ruimtelijke) structuur van het Grensmaasgebied. Centraal hierin staat de verbreding van de rivier (door grindwinning) met als resultaat bescherming tegen wateroverlast en grootschalige natuurontwikkeling. Om te komen tot een evenwichtige inrichting van het gehele Grensmaasgebied is het van belang dat de ingrepen langs de rivier zorgvuldig zijn afgestemd op het aangrenzende cultuurlandschap.

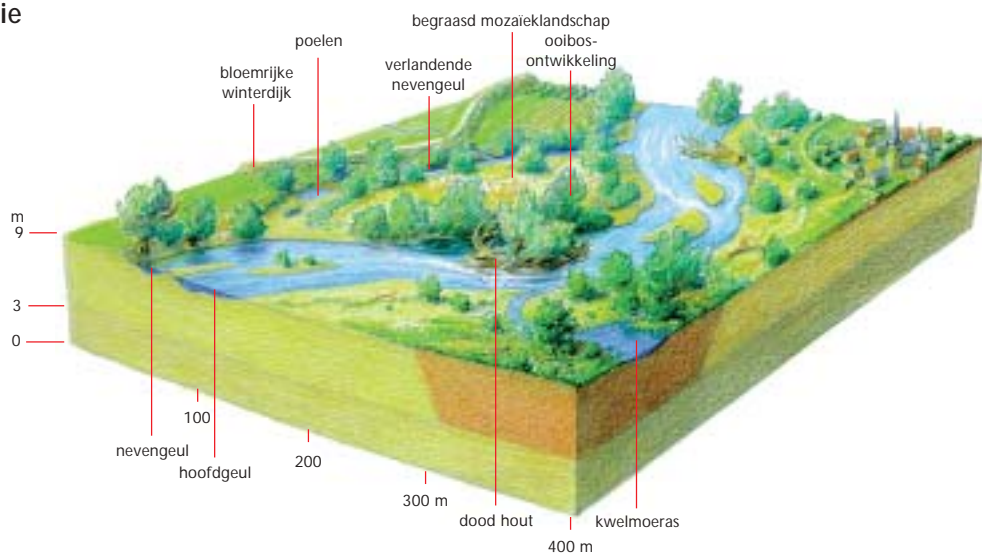
Huidige situatie

Na uitvoering maatregelen

Toekomstige situatie

Begrenzing van het plangebied

Het POL Grensmaas heeft betrekking op het Maasdal tussen Maastricht en Roosteren. De westgrens van het plangebied wordt gevormd door de grens met België (de Thalweg midden in de Maas, hierna Grensmaas genoemd), terwijl de westoever van het Julianakanaal de oostgrens vormt. De noordgrens ligt ter hoogte van Aasterberg. De zuidgrens valt samen met de grens 'stedelijke dynamiek' (POL, 2001) van Maastricht. De afbakening van het plangebied, aangeduid als het Grensmaasgebied is op de plankaart weergegeven.

Eindplan Grensmaas

In 2001 heeft de provincie Limburg in nauw overleg met de regio het zogenoemde Eindplan Grensmaas (december 2001) opgesteld.

Dit Eindplan is een integraal plan waarin de drie doelen hoogwaterbescherming, grindwinning en natuurontwikkeling in samenhang worden bereikt.

De projectdoelen luiden als volgt:

- Beperking van de wateroverlast, gericht op het bereiken van een beschermingsniveau van 1/250 voor de door kades beschermde gebieden, te bereiken in uiterlijk 2017;
- Grootschalige natuurontwikkeling en ecologisch herstel van de rivier, waarbij een nieuw, riviergebonden natuurgebied van minimaal 1000 ha ontstaat;
- De winning van grind zoals vastgelegd in bestuursovereenkomsten (1990 en 1997) tussen Rijk en provincie (Limburg levert voor de nationale behoefte nog de hoeveelheid grind die vrijkomt bij uitvoering van de projecten Grensmaas en Zandmaas/Maasroute en daarna niets meer).

De drie doelstellingen dienen in onderlinge samenhang gerealiseerd te worden. De eindoplevering van het gehele project is voorzien in 2022.

De doelstellingen van het project zullen met name worden bereikt door verbreding van de rivier. De vrijkomende dekgrond wordt geborgen in dekgrondbergingen, die drie belangrijke functies in het project hebben:

- berging van alle niet-vermarktbaar gebiedseigen grond die vrijkomt bij de rivierverbreding en de aanleg van de dekgrondbergingen zelf;
- winning van grind;
- het tegengaan van verdrogingseffecten in het achterland.

Samen met onvergraven natuurontwikkeling (gebieden waar geen ontgroning, maar wel natuurontwikkeling zal plaatsvinden) wordt het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas aan elkaar gesmeed tot één aaneengesloten natuurgebied. Op een enkele plaats waar de hoogwaterbescherming niet geheel gehaald wordt door rivierversmalling zullen aanvullend de kaden enigszins worden verhoogd.

Zoals reeds in 1990 is overeengekomen, zien de provincie Limburg en het ministerie van Verkeer en Waterstaat deze winning als sluitstuk van de grindwinning voor de nationale behoefte in Limburg. Tevens beschouwt de provincie de grindwinning als sluitstuk van de grindwinning voor de regionale behoefte in het Grensmaasgebied. Bij de realisatie van het Voorkeursalternatief 2003 komt een zodanige hoeveelheid grind vrij, dat kan worden voldaan aan deze taakstelling. De grindwinning staat in dienst van de natuurontwikkeling en het tegengaan van de wateroverlast. Met andere woorden: voor de grindwinning geldt het principe 'werk met werk maken', waarbij vrijkomende baten ten goede komen aan het project.

Met de uitvoering van het Grensmaasproject wordt tevens het Strategisch Groenproject Grensmaas uit het Structuurschema Groene Ruimte gerealiseerd.

Uitvoeringsplan en bestemmingsplannen

De doorwerking van het beleid uit dit POL Grensmaas wordt verder gedetailleerd in de bestemmingsplannen van de betrokken gemeenten en in een zogenaamd uitvoeringsplan.

Voor de uitvoering van het proefproject Meers en voor de locatie Roosteren zijn reeds afspraken gemaakt. Voor de overige locaties zal door de uitvoerder een uitvoeringsplan worden opgesteld. Het uitvoeringsplan gaat vooraf aan de feitelijke uitvoering van de werkzaamheden en bevat een specificering van de tot 2022 uit te voeren werken, binnen de financiële mogelijkheden. Het uitvoeringsplan heeft betrekking op de realisatie van het Voorkeursalternatief 2003.

De doorwerking van het beleid in het cultuurlandschap zal vooral gestalte krijgen in het Landinrichtingsproject en via de bestemmingsplannen.

Integrale uitvoering

Alleen door een integrale uitvoering van het Grensmaasproject kunnen de hiervoor genoemde doelstellingen gehaald worden. Alle onderdelen van het project dienen derhalve uitgevoerd te worden. De partijen die het project gaan uitvoeren zullen hiervoor harde garanties moeten afgeven.

Het Rivierpark Grensmaas

Het nieuwe natuurgebied langs de Nederlandse zijde van de rivier zal naar verwachting een voortzetting aan Vlaamse zijde krijgen, waardoor één groot geheel ontstaat. In dit geheel is de toekomstige Grensmaas een vrij stromende grindrivier in een ruimere natuurlijke bedding. Het grensoverschrijdende natuurgebied dat op deze wijze ontstaat, is het Rivierpark Grensmaas.

Definities

Resumerend volgt hier een korte toelichting op de begrippen die in dit plan voor het Grensmaasgebied worden gehanteerd:

- Provinciaal Omgevingsplan Limburg (2001) "Liefde voor Limburg" (POL, 2001): omgevingsplan van de provincie dat de kaders stelt voor het voorliggende POL Grensmaas.
- POL Grensmaas: voorliggende aanvulling op het POL (2001).
- Plangebied: het gebied waarop het POL Grensmaas betrekking heeft zoals weergegeven op de plankaart. In de voorgestelde nieuwe ruimtelijke structuur bestaat dit gebied uit twee hoofdonderdelen: het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en het aangrenzende cultuurlandschap.
- Grensmaasproject: het voorbereiden en uitvoeren van de aanpassing van de Grensmaas gericht op hoogwaterbescherming, natuurontwikkeling en grindwinning en het opstellen van voorwaarden voor toekomstig beheer.
- Levende Grensmaas: het ruimtelijk ontwikkelingsconcept 'Levende Grensmaas'. Het grensoverschrijdende ontwikkelingsconcept gaat uit van meer bewegingsvrijheid voor de rivier, met als voornaamste effecten ruimte voor natuurontwikkeling, ecologisch herstel en een betere bescherming tegen wateroverlast.
- Rivierpark Grensmaas: het grensoverschrijdende natuurgebied dat ontstaat na uitvoering van het Vlaamse en Nederlandse Grensmaasproject (Levende Grensmaas). Het POL Grensmaas beperkt zich tot het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas.

- Eindplan Grensmaas:
het plan dat 21 december 2001 de instemming heeft gekregen van Provinciale Staten.
- MER-Grensmaas:
het milieueffectrapport dat ten grondslag ligt aan de afwegingen gemaakt in dit POL Grensmaas.
- Voorkeursalternatief 2003:
Het Voorkeursalternatief 2003 bestaat uit het Eindplan Grensmaas met daaraan toegevoegd het Proefproject Meers.

2.3 Relatie met Vlaanderen

Inleiding

Voor de uitvoering van het Grensmaasproject is de relatie met België en Vlaanderen belangrijk. Gezien de ligging van het gebied en het feit dat de rivier hier over een lengte van circa 45 km de grens tussen twee landen vormt, ligt dit voor de hand. De landsgrens, zijnde de Thalweg gelegen in de rivier de Maas, is geregeld in het Traktaat uit 1843.

Nederland en Vlaanderen hebben gezamenlijke belangen met betrekking tot bestemming, inrichting en beheer van de Grensmaas. Deze gezamenlijke belangen bevinden zich onder meer op het terrein van rivierbeheer, natuurontwikkeling, grindwinning, bescherming tegen wateroverlast, grondwaterbeheer, drinkwatervoorziening, recreatie en toerisme. Daarom ontstond er in het begin van de jaren negentig een sterke behoefte om samen met Vlaanderen te komen tot een grensoverschrijdende visie op ruimtelijke ontwikkeling, inrichting en beheer van dit gebied.

Door maatregelen niet aan één, maar aan beide zijden van de rivier te nemen, wordt een meer evenwichtige inrichting van de Grensmaasvallei bereikt. Het streefbeeld van een vrije grindrivier met een betere ecologische en rivierkundige eenheid wordt dichter benaderd en er zijn veel minder verdedigingswerken in en aan de rivier noodzakelijk. De kwaliteiten van de Grensmaas nemen toe naarmate ook aan Vlaamse zijde de voorgestelde ingrepen worden uitgevoerd.

Het al eerder genoemde Voorkeursalternatief 2003 en daarmee ook het voorliggende POL Grensmaas richt zich op de Nederlandse locaties. Het streven is er echter nadrukkelijk op gericht om in overleg en overeenstemming met België ook het Vlaams Voorkeursalternatief (Vlaams VKA) uit te voeren.

Zoals in het Eindplan Grensmaas reeds is aangegeven wordt de uitvoering van de drie zogenaamde Vlaamse Boertienlocaties nagestreefd. Het Rijk zal worden aangespoord hiertoe initiatieven te nemen.

‘Levende Grensmaas’

Basis voor de nieuwe inrichting van de Grensmaas is het ruimtelijk ontwikkelingsconcept ‘Levende Grensmaas’. Het grensoverschrijdende ontwikkelingsconcept gaat uit van meer bewegingsvrijheid voor de rivier, met als voornaamste effecten ruimte voor natuurontwikkeling, ecologisch herstel en een betere bescherming tegen wateroverlast. Dit in goede afstemming met andere functies in het gebied, met name recreatie en toerisme, landbouw, waterwinning en wonen. Essentieel in het concept ‘Levende Grensmaas’ is de keuze voor een riviersysteembenadering, waarbij een eenmalig ingrijpen in het riviersysteem natuurlijke processen weer op gang moet brengen. Deze processen zullen leiden tot een verbetering van de natuurlijke kwaliteit van het gebied. Tevens leiden de voorgestelde ingrepen tot een beperking van de wateroverlast, met een beschermingsniveau van minimaal 1:250 van de door kaden beschermde gebiedsdelen.

Het Nederlandse deel van dit inrichtingsconcept zoals dat in dit POL Grensmaas is

beschreven, bestaat uit het Voorkeursalternatief 2003. Voor het Vlaamse deel wordt er rekening gehouden met het Vlaams Voorkeursalternatief (Vlaams VKA). Er zijn en worden studies uitgevoerd naar de inrichtingsmogelijkheden in een twaalfstal Vlaamse locaties volgens het voornoemde Vlaams Voorkeursalternatief. Tezamen kan dit leiden tot een geïntegreerde aanpak van de inrichting van het Grensmaasgebied, met als resultaat het grensoverschrijdend Rivierpark Grensmaas met een omvang van ruim 2.500 ha.

Het project 'Levende Grensmaas' wordt onderzocht in het kader van het zogenaamde Cumulatief Onderzoek (CO), het gezamenlijk Vlaams-Nederlands onderzoek. In dit onderzoek zal verdere technische en inhoudelijke afstemming van de ingrepen aan Vlaamse en Nederlandse zijde van de rivier plaatsvinden.

Grensoverschrijdende Ruimtelijke Structuurvisie

Aan Vlaamse zijde zijn diverse inrichtingsvoorstellen van de 'Levende Grensmaas' meegenomen in de Gewestplanherziening Limburgs Maasland. Dit betekent dat er een planologische regeling is die een verdere voorbereiding van de inrichtingsvoorstellen aan Vlaamse zijde mogelijk maken. Bovendien past de visie voor de ontwikkeling van de Grensmaasvallei binnen het Structuurplan Vlaanderen en het Structuurplan Limburg die op hun beurt weer basis zijn voor de in voorbereiding zijnde gemeentelijke Structuurplannen. Met uitzondering van de in voorbereiding zijnde gemeentelijke Structuurplannen heeft afstemming met Nederland plaats gevonden.

In Vlaanderen werd de eerste fase van het Vlaams Ecologisch Netwerk afgebakend, waarin ook de voornaamste natuur- en natuurontwikkelingsgebieden langs de Grensmaas zijn opgenomen, in overeenstemming met het Vlaams Voorkeursalternatief. Verdere technische en inhoudelijke afstemming van de ingrepen aan Vlaamse en Nederlandse zijde van de rivier vindt plaats via het Cumulatieve Onderzoek dat medio 2003 zal zijn afgerond. De resultaten van het Cumulatieve Onderzoek vormen de bouwstenen voor de samenstelling van de 'Grensoverschrijdende Ruimtelijke Structuurvisie' welke volgens de Intentieverklaring uit 1994 opgesteld moet worden.

2.4 MER Grensmaas 2003

M.e.r.-plichtige besluiten

Met de vaststelling van het POL Grensmaas nemen Provinciale Staten m.e.r.-plichtige besluiten. Daarom is een milieueffectrapport (MER) voor het Grensmaasproject opgesteld, het MER-Grensmaas 2003. Dit MER is gelijktijdig met het ontwerp-POL Grensmaas ter visie gelegd.

De m.e.r.-plichtige besluiten zijn:

- de aanwijzing van een aantal winplaatsen voor oppervlakedelfstoffen met een gezamenlijke oppervlakte van meer dan 100 ha (categorie 16.1 Besluit Mer, onderdeel C);
- de aanwijzing van locaties voor de berging van dekgrond die bij de uitvoering van het project vrijkomt (categorie 18.1 Besluit Mer, onderdeel C);

De aangewezen winplaatsen bestaan uit de feitelijke winplaats plus de omliggende rand die ook in de ontgrondingsvergunning wordt opgenomen. De omliggende rand is nodig voor de ontgrondingswerkzaamheden.

De dekgrond die bij de rivierversuiming vrijkomt, wordt geborgen in diepere grindwinningen die ten oosten van de rivierversuiming zijn geprojecteerd. Aldus ontstaan ondergrondse dekgrondbergingen. Omdat bij de aanleg van de bergingen slechts in beperkte mate sprake is van nuttige toepassing (namelijk de opstuwning van het grondwater), is het bergen van de dekgrond in juridische zin het verwijderen van afvalstoffen. Het besluit dat als eerste voorziet in de keuze van de locatie voor verwijdering van afvalstoffen, in dit geval het POL Grensmaas, is m.e.r.-plichtig.

M.e.r.-procedure

De aanduiding van een activiteit als m.e.r.-plichtig betekent dat het besluit dat die activiteit mogelijk maakt — in dit geval de vaststelling van het POL Grensmaas — de procedure van milieueffectrapportage moet doorlopen. Het doel hiervan is het milieubelang een volwaardige plaats in de besluitvorming te geven. De m.e.r.-procedure houdt in:

- aankondiging van het voornemen in een startnotitie;
- het opstellen van richtlijnen voor het MER door het bevoegd gezag, onder advisering van de Commissie m.e.r.;
- beschrijving en vergelijking van de te verwachten milieueffecten van het voornemen en redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven in een MER;
- aanvaarding van het MER door het bevoegd gezag;
- toetsing van het aanvaarde MER door de Commissie m.e.r.;
- evaluatie van de werkelijk optredende effecten tijdens en na uitvoering van het project en vergelijking hiervan met de in het MER voorspelde effecten.

Op de startnotitie en het MER zelf is inspraak mogelijk. De m.e.r.-procedure voor het POL Grensmaas is formeel van start gegaan in juni 2002, met de publicatie van de startnotitie. De inspraakreacties die hierop zijn binnengekomen zijn betrokken bij het m.e.r.-onderzoek.

Op 24 september 2002 zijn door Gedeputeerde Staten de 'Richtlijnen voor het milieueffectrapport Grensmaas' vastgesteld. De richtlijnen geven aan waar de inhoud van het MER aan moet voldoen. Het MER is vervolgens samen met ontwerp-POL Grensmaas ter visie gelegd. De inspraakreacties op het MER zijn samen met de inspraakreacties op het ontwerp-POL Grensmaas behandeld.

Voorkeursalternatief 2003

Vanwege de complexiteit van het Grensmaasproject en de grote veranderingen, die uitvoering hiervan met zich meebrengt voor natuur, landschap en milieu is er voor

gekozen om het m.e.r.-onderzoek niet uitsluitend op de m.e.r.-plichtige onderdelen hiervan toe te passen. In plaats daarvan zijn alle ingrepen die leiden tot realisatie van het Grensmaasproject in het m.e.r.-onderzoek betrokken. De gehanteerde beoordelingsthema's zijn: rivierkunde en morfologie, natuur, landschap en cultuurhistorie, milieukwaliteit en ruimtegebruik.

In het MER worden de effecten van het Eindplan Grensmaas (inclusief proefproject Meers) oftewel het Voorkeursalternatief 2003 gepresenteerd. Het Voorkeursalternatief 2003 is de voorgenomen activiteit. In beginsel zijn op alle onderdelen van het Eindplan Grensmaas varianten te bedenken. Gezien het lange planvormingsproces, waaruit na veel overleg met de betrokken overheden en belangenorganisaties in de vorm van het Eindplan Grensmaas een afgewogen ontwerp is gekomen, is het uitwerken van volledige alternatieven voor de besluitvorming nu niet meer doelmatig. Daarom zijn in het MER Grensmaas, naast het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA), geen alternatieven of varianten voor het Eindplan Grensmaas ontwikkeld. Wel zijn binnen het Eindplan Grensmaas een aantal ontwerp-opties onderzocht zoals de benutting van de speelruimte in de ontgravingsdiepte van de rivierverbreding en de uitvoering van maatregelen aan de Vlaamse oever.

Naast een Voorkeursalternatief moet in ieder MER een zogenaamd meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) worden uitgewerkt. Het MMA is gedefinieerd als het alternatief waarin negatieve milieu-effecten worden voorkomen of tot een minimum worden beperkt. Het doel van het MMA is tweeledig. Enerzijds draagt de uitwerking van dit alternatief bij aan meer milieuvriendelijke oplossingen. Anderzijds draagt het MMA oplossingen aan die met het voornemen en eventuele andere alternatieven wordt vergeleken. Het MMA vormt daarmee een belangrijk referentiepunt in het vergelijkingskader van de alternatieven. Uitgangspunt voor het ontwerp van het MMA is geweest dat het gegeven de voorgeschiedenis van het project niet realistisch is om als meest milieuvriendelijke alternatief een geheel nieuw plan te ontwikkelen zonder daarbij oog te hebben voor de uitvoeringskosten. Aangezien het Eindplan Grensmaas is ontstaan uit het plan dat in het eerdere MER voor de Grensmaas (1998) werd aangeduid als meest milieuvriendelijke alternatief (destijds tevens het Voorkeursalternatief) is nagegaan waar de eis tot budgetneutraliteit beperkend is geweest in het Eindplan Grensmaas voor de te bereiken milieukwaliteit. Op die manier zijn varianten op het Eindplan Grensmaas aangebracht om tot het meest milieuvriendelijke alternatief te komen. Daarbij zijn ook diverse inspraakreacties op de startnotitie betrokken. De effecten van het MMA zijn in het MER in beeld gebracht.

Het MER ligt mede ten grondslag aan de keuzes die in dit POL Grensmaas gemaakt zijn. In de tekst wordt expliciet danwel impliciet naar de onderzoeken en de uitkomsten van het MER verwezen.

2.5 Voorbereiding uitvoering

Hieronder is de fasering van reeds uitgevoerde en nog te verrichten werkzaamheden samengevat.

2001-2003: Overlegfase/planvormingsfase

Uitvoerig overleg over mogelijke oplossingsrichtingen heeft in december 2001 uiteindelijk tot het Eindplan Grensmaas geleid. Dit Eindplan, waarover met alle betrokken partijen en instanties overleg is gevoerd vormt de basis voor het onderhavige POL Grensmaas en de bijbehorende milieueffectrapportage. De startnotitie m.e.r. is in juni 2002 in het kader van de inspraakprocedure ter inzage gelegd. De inspraakreac-

ties zijn meegenomen in het milieueffectrapport en de onderhavige POL-aanvulling Grensmaas die in ontwerp in februari 2003 ter vaststelling aan Gedeputeerde Staten zijn aangeboden. Gedeputeerde Staten zullen na de inspraakperiode en de verwerking van de reacties op het ontwerp, het ontwerp-POL Grensmaas in september 2003 definitief vaststellen. Provinciale Staten gaan vervolgens begin oktober 2003 tot vaststelling over.

2003-2004: Uitwerkingsfase

De provincie zorgt voor het opstellen van de projectnota Landinrichting en de gemeenten voor de herziening van de bestemmingsplannen. Dit is ook de fase voor de vergunningverlening. Eventuele procedures bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State vormen eveneens onderdeel van deze fase.

2005-2022: Uitvoeringsfase

In deze periode vindt de daadwerkelijke uitvoering van het Grensmaasproject plaats. Ook wordt in deze fase Landinrichting in het aangrenzende cultuurlandschap uitgevoerd.

2005-2022: Beheerfase

Als gevolg van fasering van de uitvoering wordt het project tussen 2005 en 2022 in gedeelten opgeleverd en kan het beheer voor deze delen reeds starten. Als de uitvoering is voltooid, kan vanaf dat moment het beheer over het gehele gebied gevoerd worden. Het beheer zal worden uitgevoerd door Rijkswaterstaat, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

2.6 Status en procedure

Status

Om de gewenste nieuwe (ruimtelijke) structuur te kunnen realiseren moet een aantal met elkaar samenhangende besluiten worden genomen:

- Zo is om de uitvoering van het Grensmaasproject mogelijk te maken voor dit POL Grensmaas de procedure van een streekplanherziening noodzakelijk, omdat de gewenste ingrepen niet in overeenstemming zijn met het vigerende ruimtelijke beleid voor het Grensmaasgebied;
- De aanwijzing van nieuwe winplaatsen op grond artikel 7 van de Ontgrondingenwet is onderdeel van dit POL Grensmaas;
- Voor de uitvoering van het ruimtelijke beleid zal onder andere het instrument Landinrichting worden ingezet. Hiertoe wordt de ontwerp-Projectnota Landinrichting uit 1998 geactualiseerd (zie ook paragraaf 5.3);
- Volgend op de functietoekenning aan en het nieuwe beheer van de rivier zal een beheersplan volgens het Beheersplan Rijkswateren opgesteld worden.

Het POL Grensmaas beschrijft de nieuwe (ruimtelijke) structuur van het gebied, de doorwerking van het geformuleerde beleid en een visie op het beheer in het toekomstige Grensmaasgebied. In dit plan is een schaalniveau van 1:25.000 gehanteerd voor de plankaart (plankaart 1). De als CBB aangeduide gebieden zijn gedetailleerd en op het schaalniveau 1:10.000 met een kadastrale ondergrond weergegeven (plankaarten 2 t/m 14).

Na vaststelling van het POL Grensmaas dient nog een aantal vervolgbesluiten te worden genomen, voordat tot uitvoering kan worden overgegaan. Afgezien van de besluiten die in Vlaams-Nederlands verband worden genomen, gaat het hierbij om:

- herziening van bestemmingsplannen;
- verlening van vergunningen en ontheffingen.

Voor de inrichting en het beheer van het toekomstige natuurgebied, waarbij inbegrepen de rivier en het omringende cultuurlandschap zijn bovendien nog de volgende besluiten aan de orde:

- vaststelling van het Landinrichtingsplan;
- vaststelling natuurgebiedsplan;
- vaststelling beheersplan Grensmaas als onderdeel van het Beheersplan Rijkswateren.

Het POL Grensmaas vormt het beleidskader voor bovengenoemde besluiten.

Procedure

Voor de besluitvorming doorloopt het POL Grensmaas de procedure van streekplanherziening, ingevolge artikel 4a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Dit betekent dat Provinciale Staten van Limburg het bevoegd gezag zijn voor de planvaststelling. Het nu voorliggende POL Grensmaas is voorbereid door De Maaswerken, een instantie opgericht door het ministerie van Verkeer en Waterstaat, het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Provincie Limburg.

Grensoverschrijdende aspecten

Vanwege het grensoverschrijdend karakter van het Grensmaasproject is het van belang dat de Staat der Nederlanden en België formele afspraken maken over de wijze waarop met de grens tussen beide landen in de Maas wordt omgegaan in het traject van Maastricht tot Maaseik (Tractaat 1843). De vervolgbesluiten voor het Grensmaasproject moeten – waar relevant – hierop worden afgestemd.

Voorts is van belang dat Gedeputeerde Staten van Limburg en Rijkswaterstaat

directie Limburg bij de verdere uitwerking van het project rekening houden met diverse werkingsbesluiten van de Benelux/Economische Unie betreffende natuurbehoud, landschapsbescherming en wederzijdse consultatie betreffende werkzaamheden in het stroomvoerend deel van het winterbed.

2.7 Concrete beleidsbeslissingen en mogelijkheden voor beroep

Het voorliggende POL Grensmaas geeft de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen op hoofdlijnen aan voor het Grensmaasgebied. In het POL Grensmaas zijn bepaalde onderdelen aangeduid als concrete beleidsbeslissing (CBB). Een CBB is een volledig afgewogen, definitieve en uitvoerbare beslissing ten aanzien van (een bepaald aspect van) de ruimtelijke ontwikkeling van een bepaald gebied. In het voorliggende POL Grensmaas zijn de onderdelen die een CBB-status hebben herkenbaar aangegeven in de plantekst en nader omschreven in hoofdstuk 4.

De onderdelen van dit POL Grensmaas die de status hebben van een CBB zijn bindend voor zowel de provincie als voor gemeenten. Onder meer bij het opstellen en wijzigen van bestemmingsplannen door gemeenten moeten deze CBB's dan ook in acht worden genomen. Dit heeft tot gevolg dat bij een bestemmingsplanherziening geen zienswijzen meer kunnen worden ingediend tegen een onderdeel van een bestemmingsplan dat zijn grondslag vindt in een CBB.

Alleen concrete beleidsbeslissingen (CBB's) die met de vaststelling van het POL Grensmaas worden genomen zijn vatbaar voor beroep. CBB's dienen aan de navolgende criteria te voldoen:

- de beslissing moet concreet zijn èn;
- de beslissing moet volledig afgewogen zijn èn;
- de beslissing moet uitvoerbaar zijn èn;
- betrekking hebben op (een bepaald aspect van) de ruimtelijke ordening van een bepaald gebied.

Met volledig afgewogen wordt bedoeld dat bij de beslissing rekening is gehouden met alle betrokken belangen; ze zijn daarmee bindend voor vervolgbesluiten. Alle in dit POL Grensmaas als CBB aangeduide beslissingen voldoen aan de genoemde criteria. Als CBB is opgenomen de aanwijzing van de winplaatsen. De winplaatsen zijn afgebakend op de lokatiekaarten. Bij de ter visie legging bij gemeenten en provincie van het POL Grensmaas zijn bovendien de winplaatsen aangegeven op kaarten met kadastrale ondergrond. CBB's krijgen dan ook rechtsgevolg na vaststelling van het POL Grensmaas door Provinciale Staten. Beroep op deze onderdelen dient dan ook in de POL-procedure plaats te vinden. Bij vertaling van het plan in bestemmingsplannen is dit niet meer mogelijk (art 24 WRO).

Daarnaast zijn er beleidslijnen die een oplossingsrichting geven met daarbinnen een zekere vrijheidsgraad. Ze laten nog een zekere interpretatieruimte toe en schuiven de concretisering door naar de vervolgbesluiten. Voor veel aspecten geldt immers dat de ruimtelijke inpassing moet plaatsvinden op lokaal niveau, rekening houdend met lokale belangen en mogelijkheden. Te denken valt in dit verband aan de ruimtelijke inpassing van werkwegen en transportbanden. Beslissingen omtrent deze aspecten kunnen derhalve pas rechtsgevolg krijgen bij de concretisering in het kader van bestemmingsplannen, vergunningverlening en dergelijke. In zoverre blijven de mogelijkheden voor rechtsbescherming onverlet.

3.1 Inleiding

Internationaal, nationaal en provinciaal is men het er over eens dat de wateroverlast zoals ervaren in 1993 en 1995 beperkt moet worden, door enerzijds het optimaliseren van de waterconservering binnen het gehele stroomgebied van de Maas en anderzijds door het waterbergend en stroomvoerend vermogen van de Maas te vergroten. Internationaal is dat vastgelegd in de Verklaring van Arles (1995), Straatsburg (1995) en Namen (1998) en het Verdrag inzake de afvoer van het water van de Maas (1995).

Nationaal en provinciaal spelen o.a. de volgende documenten een rol: In het Actieplan Hoogwater Maas (1998) is een vijftal principes geformuleerd die nationaal en provinciaal verder zijn of worden uitgewerkt.

1. Maatregelen in het ene land mogen niet leiden tot overstroming in het andere land;
2. Ondanks alle maatregelen moeten bewoners langs de Maas zich bewust zijn van een blijvend risico op overstromingen;
3. Bij alle vormen van landgebruik moet men rekening houden met het water;
4. Het afstromend water moet zo lang mogelijk worden vastgehouden;
5. De rivier moet meer ruimte krijgen om de waterafvoer zoveel mogelijk te vertragen.

Deze principes komen terug in het Deltaplan Grote Rivieren (1995), de beleidslijn Ruimte voor de Rivier (1997) en de nationale beleidsnota's waaronder de Vierde Nota Waterhuishouding (1998). De boodschap van het POL (2001) en de Visie Maasdal (1999) sluiten hierop aan: het winterbed van de Maas moet worden vrijgehouden voor de afvoer en berging van water, sediment en ijs zodat een duurzame bescherming van mens en dier kan worden geboden en bovendien materiële schade in geval

van hoogwater beperkt wordt. Deze hoogwaterbescherming is samen met natuurontwikkeling bepalend voor de derde doelstelling in het Grensmaasgebied, namelijk de winning van delfstoffen.

Bovenstaande principes en de boodschap uit het POL (2001) en de Visie Maasdal zijn uitgangspunt voor het beleid in dit POL Grensmaas. Het POL Grensmaas ziet toe op die onderdelen van het Grensmaasproject die ook daadwerkelijk aanvullend zijn op wat in het POL (2001) is opgenomen. Het betreft de aanwijzing van winplaatsen voor delfstoffen conform artikel 7 van de Ontgrondingenwet en een op een aantal plaatsen gewijzigde begrenzing tussen de perspectieven 2 en 3. Daarnaast wordt het relevante beleid en een aantal opgaven, voor zover van toepassing voor het Grensmaasproject, uit het POL (2001) nader uitgewerkt. In dat licht moet een deel van wat genoemd is 'POL-aanvulling Grensmaas' worden beschouwd als een POL-uitwerking. Er treden immers voor die onderdelen feitelijk geen wijzigingen op ten opzichte van het POL (2001) beleid. In de volgende paragraaf wordt op hoofdlijnen nader ingegaan op het POL (2001).

3.2 Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL, 2001)

In deze paragraaf worden de relevante hoofdlijnen van het provinciale beleid uit het POL (2001) weergegeven. In hoofdstuk 4 wordt overigens per functie dieper ingegaan op het voor het POL Grensmaas relevante beleid uit het POL (2001).

In het POL (2001) is voor het hoogste abstractieniveau een zogenaamd 'kwaliteitsprofiel' voor het Maasdal gedefinieerd (een toekomstperspectief). Dit kwaliteitsprofiel luidt:

Ons doel is een afdoende bescherming (overstromingsrisico lager dan eens per 250 jaar) van woongebieden tegen pieken in de afvoer van hoogwater en het zoveel mogelijk herstellen van een robuuste ecologische structuur met een meer natuurlijke meanderende Maas, ingebed in een natuurlijk ogend en toegankelijk landschap. Toerisme, scheepsvaart en grondgebonden landbouw hebben daarbij voldoende ruimte en dragen bij aan de groei van de Limburgse economie. De Maas en de kanalen vormen tevens een moderne transport- en vaarroute voorzien van de bijbehorende voorzieningen zoals havens, overslagcentra en aanlegplaatsen.

We zien de delfstofwinning als belangrijke drager in de totstandkoming van de fysieke randvoorwaarden voor de beoogde toekomstige situatie voor de Maas en de natuurontwikkeling. In het winterbed van de Maas is de Beleidslijn ruimte voor de rivier van kracht, die harde randvoorwaarden stelt aan de ontwikkeling van nieuwe, dan wel de uitbreiding van bestaande activiteiten.

Via overleg met het Rijk streven we naar een meer gebiedsgerichte vertaling van deze beleidslijn. De provincie is daarbij van mening dat de beleidslijn, op voorwaarde van het instandhouden van een netto-bergingscapaciteit, flexibel dient in te spelen op een verweving van het rivierbelang (waterberging), riviergebonden activiteiten en landbouwkundige en toeristische bedrijvigheid (Kwaliteitsprofiel D: Ruimte voor de rivier; POL, 2001).

De verschillende kwaliteitsprofielen zijn uitgewerkt in zogenaamde 'perspectieven' (hoofdlijnen van beleid). Diverse perspectieven hebben relaties met het project Grensmaas. In het onderstaande overzicht worden de voor dit POL Grensmaas meest relevante perspectieven weergegeven:

Perspectief	Kenschets	Visie/doel	Waarom	Hoe
1. Bos- en natuurgebieden	Bestaande bos- en natuurgebieden als onderdeel van de PES, waaronder ook de nationale parken, richtlijngebieden, NB-wet-gebieden en waardevolle boslocaties.	Optimaal inzetten op bescherming en ontwikkeling van biodiversiteit en natuurlijke eco-systemen via milieu-bescherming, natuurbehoud en herstel van natuurlijke systemen.	Teruggang van de omvang van en de soortenrijkdom binnen natuur- en bos-gebieden. Stille en rust zijn zeldzaam.	Adequate begrenzing en bescherming in bestemmingsplannen. Bescherming en goede inrichting en beheer door wetshandhaving, stimulering en subsidies. Ondersteunend bufferzonebeleid. Weren bepaalde ontwikkelingen. Compensatieregeling.
2. Ontwikkelingsgebieden ecosystemen	Ecologische ontwikkelingszones, hamster-kernleefgebieden, waterwingebieden en ontgrondingslocaties met bestemming natuur.	Uitbreiding natuur-areaal naast behoud van aanwezige milieu- en natuurwaarden. Scheppen van de juiste basiscondities voor milieu, water en natuur.	Tekort aan bos en natuurgebied in Limburg. Aanwezig bos en natuurgebied bovendien te klein en te versnipperd.	Adequate begrenzing en bescherming in bestemmingsplannen. Weren bepaalde ontwikkelingen. Compensatieregeling. Recreatief medegebruik en extensieve landbouw mogelijk.
3. Ruimte voor veerkrachtige watersystemen	Beekdalen, winterbed van de Maas, steilere hellingen en ecologische verbindingzones.	Herstel van veerkrachtige watersystemen en het realiseren van robuuste ecologische verbindingen; consolidatie en versterking huidige verwevenheid van functies.	Beteugeling van de risico's ten aanzien van overstroming en wateroverlast en noodzakelijke versterking van ecologische structuur.	Adequate begrenzing en bescherming in bestemmingsplannen. Afname van de verstening. Ontwikkeling van extensieve en verbrede landbouw en versterking recreatie. Afstemming over de grens. Opheffen barrièrewerking.
6. Contourengebieden	In Maasdal en waardevolle regionale landschappen.	Beschermen open ruimte. Beheersen ruimtelijke groei wonen, werken en voorzieningen. Intensieve en grootschalige T/R vermijden.	Bij voortgaand ruimtegebruik teloorgang unieke basiskwaliteiten.	Ruimtelijk harde grenzen stellen (eeuwigheidsduur) met richtcijfers. Zorgen voor adequate opvang in stedelijke gebieden. Landschapsbeheer.

Tabel 1: POL-perspectieven (POL, 2001)

Perspectief P6 is weliswaar van toepassing voor de regio Maasdal, maar vormt geen onderdeel van het Grensmaasproject en daarmee ook niet van dit POL Grensmaas. Hiertoe wordt verwezen naar het POL (2001).

Als gevolg van klimaatveranderingen moeten we in de toekomst rekening houden met periodiek hogere waterafvoeren. Dit vraagt naast beschermingsmaatregelen in deze regio ook om oplossingen in aangrenzende gebieden in Limburg, België, Duitsland en Frankrijk. Immers 85% van de piekafvoer komt uit het buitenland. Met name in het winterbed zijn ook al op korte termijn (5 tot 15 jaar) maatregelen nodig om de gevolgen van hoog water (los van klimaatverandering) te bestrijden. Doel is het hele Maasdal op de langere termijn zo veerkrachtig te maken dat de rivier

zelf in staat is het water op te vangen en af te voeren. Dit is ook belangrijk voor het tegengaan van verdroging. Dit vergt een samenhangende aanpak voor het gehele stroomgebied. De uitwerking daarvan biedt ook goede kansen voor natuurontwikkeling en ecologisch herstel van de Maas. Economische functies (transport, bedrijvigheid, landbouw en recreatie) blijven belangrijk en zullen onder voorwaarden worden toegelaten. De wijze van rivierverruiming en ontwikkeling van economische functies zal worden afgestemd op de landschappelijke karakteristiek.

Voor de regio Maasdal zijn in het POL (2001) vijf opgaven geformuleerd:

1. Ruimte voor een veerkrachtige Maas;
2. Specifiek beleid voor wonen en werken;
3. Realisering van een robuuste natte ecologische structuur;
4. Delfstoffenwinning in dienst van de kwaliteitsverbetering van het Maasdal;
5. Toerisme en recreatie.

Deze opgaven worden in hoofdstuk 4 nader uitgewerkt.

De provincie heeft het beleid uit het Grondstoffenplan Limburg (1999) integraal overgenomen in het POL (2001). Voor het Grensmaasgebied zijn indicatieve hoeveelheden te winnen oppervlakedelfstoffen aangegeven. De maximale te winnen hoeveelheid grind vloeit voort uit het voor de hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling te ontwikkelen technisch ontwerp voor de Grensmaas. Vanwege het vastgelegde afbouwbeleid van grind zal de provincie buiten het Grensmaasgebied geen nieuwe winplaatsen en/of winzones aanwijzen voor primaire grindwinning voor de nationale behoefte.

Gestreefd wordt naar concentratie van de winning van beton- en metselzand, grind en klei in het Maasdal. Een duurzame delfstoffenwinning langs de Maas moet voortaan andere maatschappelijke doelen dienen zoals hoogwaterbestrijding, natuurontwikkeling, havenontwikkeling en recreatie. Hoogwaterbestrijding heeft daarbij de hoogste prioriteit, gevolgd door natuurontwikkeling. Het begrip duurzaam betekent ook het zuinig omgaan en optimaal benutten van natuurlijke voorraden oppervlakedelfstoffen.

3.3 Overige kaders

Vierde Nota Ruimtelijke Ordening (extra), Structuurschema Groene Ruimte en Structuurschema Oppervlakedelfstoffen

Met de uitvoering van het Grensmaasproject wordt tevens het Strategisch Groenproject Grensmaas uit het Structuurschema Groene Ruimte gerealiseerd. Hierin is in een relatief groot, aaneengesloten gebied functiewijziging ten behoeve van natuurontwikkeling aan de orde. Het Rijk vindt dergelijke projecten van strategisch belang en heeft de voorgestane functieverandering al in een vroegtijdig stadium bestuurlijk en ruimtelijk vastgelegd, zodat aard en omvang van het project voor alle betrokkenen duidelijk zijn. Voor het Strategisch Groenproject Grensmaas geldt als doelstelling de realisatie van minimaal 1.000 ha nieuwe natuur.

In het Structuurschema Oppervlakedelfstoffen geeft de rijksoverheid een zonering aan voor de winning van oppervlakedelfstoffen. Uitspraken over de ruimtelijke toelaatbaarheid van de winning van oppervlakedelfstoffen staan met name in de Vierde Nota Extra (VINEX), het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) en het Natuurbeleidsplan. Het Grensmaasproject ligt grotendeels in de zone waarin het Rijk onder voorwaarden de winning van oppervlakedelfstoffen toestaat. In de VINEX is het Grensmaasgebied een groen koersgebied, waarin volgens het Structuurschema Oppervlakedelfstoffen de mogelijkheden voor natuurontwikkeling richtinggevend

zijn bij de locatiekeuze, wijze van uitvoering en de eindbestemming. Het structuurschema ziet daarbij voor de Grensmaas ruimte voor grindwinning.

Nota Ruimte

De behandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is in april 2002 gestaakt. Het voornemen is om de Vijfde Nota te integreren met het Tweede Structuurschema Groene Ruimte in de Nota Ruimte. Indien er meer duidelijkheid ontstaat over het beleid van de Nota Ruimte zal dit (in een volgend POL) worden verwerkt.

Deltaplan en Deltawet Grote Rivieren

In het Deltaplan Grote Rivieren (1995) wordt een plan van aanpak gepresenteerd voor de dijkversterkingen in het rivierengebied en de hoogwaterbescherming in Limburg.

Het advies van de commissie Boertien II voor het beperken van de wateroverlast langs de Maas is in het Deltaplan in de volgende uitvoeringsprojecten vertaald:

- Grensmaas: gecombineerde grondwinning, natuurontwikkeling en rivierverruiming, resulterend in lagere hoogwaterstanden;
- Zandmaas: gecombineerde zomerbedverlagingen, zandwinning, beperkte natuurontwikkeling, resulterend in lagere hoogwaterstanden;
- Aanleg kaden (145 km) op plaatsen met bevolkingsconcentraties, resulterend in verbeterde bescherming.

De geplande Grensmaasmaatregelen passen binnen de voorgestelde maatregelen die voorkomen uit het Deltaplan Grote Rivieren.

Vierde Nota Waterhuishouding (1998)

In deze nota is het integraal waterbeheer voor de grote rivieren uitgebouwd tot integraal rivierbeheer. Duurzame hoogwaterbescherming in het rivierengebied krijgt vorm door een combinatie van maatregelen: water vasthouden, ruimte voor de rivieren en voorzorgsmaatregelen. Verder zijn voor het project ook thema's als verdroging, veiligheid en waterbodems van belang.

Beleidslijn Ruimte voor de Rivier (1996)

De algemene doelstelling van het beleid is meer ruimte voor de rivier, duurzame bescherming van mens en dier tegen overstroming bij hoogwater en het beperken van materiële schade door wateroverlast. Een stringent beleid voor het gebruik van het winterbed van de grote rivieren is noodzakelijk voor een duurzame bescherming tegen hoogwater. De beleidslijn geeft daartoe een afgestemde toepassing van het ruimtelijke ordeningsinstrumentarium en de Wet beheer rijkswaterstaatswerken (voorheen de Wet beheer rijkswaterstaatswerken) gericht op een duurzame hoogwaterbescherming. Een duurzame hoogwaterbescherming laat zo weinig mogelijk activiteiten toe die een aanslag betekenen op de ruimte voor de rivier. De beleidslijn wil voorkomen dat nieuwe, wel toegelaten activiteiten bij hoogwater leiden tot nieuwe schadegevallen.

Nieuwe activiteiten in het winterbed die beslag leggen op daar beschikbare ruimte mogen alleen dan worden ontplooid, wanneer er sprake is van een groot maatschappelijk belang (nee, tenzij). In het stroomvoerend winterbed geldt onvoorwaardelijk 'nee'. Daarnaast moet er een minimale hoogwaterbescherming worden geboden van 1:1.250 per jaar. Overigens is de besluitvorming rond de Nota Ruimte relevant voor de beleidslijn Ruimte voor de Rivier. De beleidslijn is van toepassing op het winterbed van de grote rivieren, waaronder de Grensmaas.

4 Omgevingsbeleid voor het Grensmaasgebied

4

4.1 Inleiding

Het Grensmaasgebied is nu een overwegend agrarisch cultuurlandschap met diverse woonkernen in een rivierdal met een diepgelegen en overwegend onzichtbare Maas. Het gebied ontwikkelt zich door het Grensmaasproject tot een agrarisch cultuurlandschap met kernen gelegen langs een natuurlandschap met een vrijstromende en meanderende grindrivier. Tegelijkertijd wordt voldaan aan de doelstellingen voor de hoogwaterbescherming.

Daartoe is een grote functieverandering en herinrichting nodig om het natuurlandschap te laten ontstaan, waarbij delfstofwinning als instrument wordt ingezet. Tevens is daartoe een herinrichting van het overblijvende cultuurlandschap nodig teneinde een adequate ontsluiting- en landschapsstructuur te realiseren. Tenslotte zijn er een aantal voorzieningen nodig om de uitvoering van de beoogde werken in goede banen te leiden en overlast tot een minimum te kunnen beperken.

Dit POL Grensmaas biedt als aanvulling op het beleid zoals dat in het POL (2001) reeds is verwoord, het beleidskader voor de verdere uitwerking en realisatie van deze nieuwe structuur. Een aantal van de voorgestelde veranderingen dient in hun nabere uitwerking te worden getoetst aan de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' (1996), die voorwaarden stelt aan het ruimtegebruik in het winterbed van de rivier.

Onderbouwing ontwerp

Aan dit POL Grensmaas zijn diverse ontwerpen en (MER-)onderzoeken voorafgegaan. In de loop van de jaren is het ontwerp verder geoptimaliseerd tot het huidige Voorkeursalternatief 2003 en de vertaling daarvan in dit POL Grensmaas. Diverse belangrijke documenten die als bouwsteen voor het huidige ontwerp hebben gefungeerd zijn reeds in de vorige hoofdstukken gepresenteerd. Er zijn echter nog vele andere bouwstenen die ten grondslag liggen aan het huidige ontwerp, waaronder:

- Het rapport 'Toekomst voor een Grindrivier' (1991) waarin het principe van rivierverbreding in combinatie met grindwinning werd geïntroduceerd;
- Deltaplan Grote Rivieren (1995) waarin het Grensmaasproject met het concept van rivierverbreding wordt aangemerkt als een belangrijke maatregel om het beschermingsniveau langs de Maas te verhogen;
- Rapport van de Commissie Waterbeheer 21e Eeuw waarbij het principe wordt vastgelegd dat via bescherming tegen hoogwater primair door rivierverruiming en retentie moet plaatsvinden. Dit is inmiddels ook breed aanvaard rijksbeleid;
- Het Grensmaasplan 1998 met bijbehorend MER 1998 dat feitelijk het eerste volledig afgewogen plan was;
- Het Eindplan 2001 en het instemmingsbesluit van Provinciale Staten van Limburg van 21 december 2001 (E-427-1) dat het resultaat was van een intensieve discussie met de regio en waarin de belangen van bewoners zoveel mogelijk zijn meegenomen. In MER-paragraaf 3.13 ('belangrijkste verschillen tussen voorkeursalternatief 2003 en voorkeursaanpak 1998') wordt ingegaan op de ontwikkeling en sinds 1998 en de afwegingen;
- Het huidige MER Grensmaas waarin naast effectbepaling van de locaties ook nog ingegaan wordt op hinderaspecten. Enkele resterende ontwerp-opties zijn hierin nog meegenomen (zie MER-paragrafen 3.15, 3.16 en 3.17 over insteekhoogte en dekgrondbergingsvarianten rond Trierveld);

- Het onlangs afgeronde landbouwonderzoek dat de effecten van het voorkeursalternatief op de landbouw in beeld brengt.

Rivierverruiming is de basis van het Grensmaasproject. Een aantal aspecten hebben steeds een belangrijke rol gespeeld bij het maken van de successievelijke ontwerpen in de periode 1991 - 2003.

Toekomstbeeld Bosscherveld

Ontwerp-aspect: berging onvermarktbaar grond

Een eerste aspect was de berging van de vrijkomende onvermarktbaar (onverkoopbaar) bovengrond in dekgrondbergingen (in de POL-legenda als 'natuur/landbouw na ontgronding en opvulling' aangeduid).

De verwijdering van de onvermarktbaar grond is een grote kostenpost en een belangrijke bron van hinder (geluid, trillingen, stof). Beperking van transportafstanden is dan ook in de ontwerpen een steeds terugkerend element geworden. In het huidige ontwerp zijn de dekgrondbergingen uiteindelijk op relatief korte afstand van de grootste rivierverruimingslocaties geprojecteerd. Dit is overigens weer afgewogen tegen andere belangen (zoals bijvoorbeeld grondwaterstijgingen). In de MER-paragrafen 3.7 ('aanleg dekgrondbergingen') tot en met 3.9.4 ('grondbalans dekgrondbergingen en onzekerheden onvermarktbaar product') wordt de basis gelegd voor de gemaakte afweging van de belangen. Daarnaast geven MER-hoofdstukken 4 en 6 een beeld van de effecten van de gemaakte afwegingen.

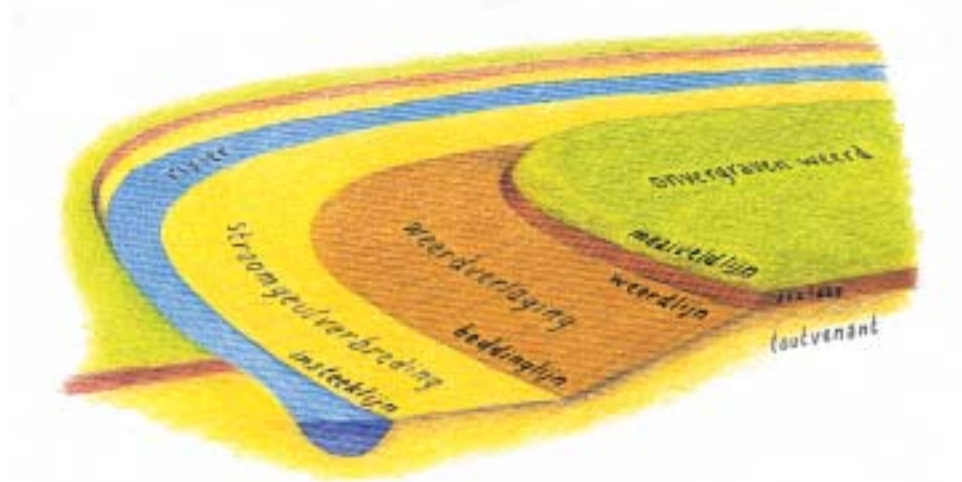
Ontwerp-aspect: omvang afgraving en insteekhoogte

Een ander aspect bij de rivierverruiming is de omvang waarin in het horizontale vlak wordt afgegraven en de verticale insteekhoogte bij de rivier van waaruit de verlaging van de weerd (de rivieroever) plaatsvindt. Een ontwerp van 'stroomgeulverbreiding' en 'weerdverlaging' (in de POL-legenda als 'natuur na ontgronding' aangeduid) wordt door vele factoren beïnvloedt en is het resultaat van complexe afwegingen. Ten eerste zijn er fysieke barrières (woningen, kaden, infrastructuur). Verder is de omvang en insteekhoogte van grote invloed op de hoogwaterstanden. Hoe groter de omvang en hoe lager de insteekhoogte, des te meer waterstandsvaling. Daarnaast worden de kansen voor bijzondere natuur beïnvloedt door het ontwerp van de weerdverlaging. Een groot gebied geeft veel kansen, een te diepe insteek geeft teveel watervlakten met weinig natuurkansen. Dit geldt ook voor een te hoge insteek. Het ontwerp heeft verder een grote invloed op de grondwaterstanden. Tot slot moeten hinder, land-

Toekomstbeeld Visserweert

bouw, archeologie, te bergen dekgrondhoeveelheden, risico's van het vrijleggen van instabiele lagen en erosie/sedimentatieprocessen betrokken worden bij de afweging. In MER-paragraaf 3.2 ('riviervverbreding voorkeursalternatief 2003) wordt hier nader op ingegaan. Ten aanzien van de insteekhoogte is in MER-paragraaf 3.15 een beschrijving gegeven. Met name gelet op de grote grondwatereffecten bij een te lage insteekdiepte is gekozen voor het 0-niveau. Een hoger insteekniveau zou vanuit milieu-effecten wenselijk zijn, maar brengt vanwege 5% mindere opbrengsten de uitvoering in gevaar.

Visualisatie van veelgebruikte begrippen

Ontwerp-aspect: beperking hinder

Voor bewoners in het Grensmaasgebied is hinder één van de belangrijkste aspecten (zo niet het belangrijkste aspect van riviervverruiming). In de aanloop tot het Eindplan is dan ook uitgebreid met de omgeving gesproken en zijn afwegingen gemaakt. In het besluit van Provinciale Staten van Limburg (december 2001) is dit afwegingsproces beschreven. Dat het aspect hinder een belangrijke factor in de afweging is geweest, blijkt uit de keuze voor een beperkte omvang van dekgrondberging bij

Trierveld en (daardoor) de introductie van een tweede dekgrondberging bij Koeweide. Dit ondanks de voordelen van het maken van een grote dekgrondberging te Koeweide en het laten vervallen van de berging te Koeweide (zoals dit in het MER 2003 is beschreven).

Ontwerp-aspect: kosten en baten

Tot slot zijn kosten en baten een belangrijk aspect bij het uitvoeren van rivierverruiming in het Grensmaasproject. Het project dient volgens het principe van zelfrealisatie (zie MER-paragraaf 1.7 'zelfrealisatie en budgetneutraliteit') te worden uitgevoerd, hetgeen randvoorwaarden oplegt. De kosten van rivierverruiming zullen moeten opwegen tegen de opbrengsten van delfstoffen.

Uit het MER Grensmaas en het landbouwonderzoek kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een optimaal ontwerp: de beleidsdoelen worden gehaald terwijl de negatieve effecten relatief beperkt zijn. Door maatregelen kunnen negatieve effecten worden verzacht of gecompenseerd. Daarnaast is het voorkeursalternatief het enige alternatief waar zicht is op uitvoering.

Naast de hierboven genoemde hoofdafwegingen wordt in de paragrafen 4.5.1 en verder ingegaan op aanvullende lokale afwegingen die ten grondslag hebben gelegen aan de afzonderlijke CBB's.

Door de uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 ontstaat een scherp contrast tussen het door natuurlijke processen gedomineerde, buitenkaadse natuurlandschap langs de rivier (het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas) en het veelal binnenkaads gelegen cultuurlandschap. Dit contrast tussen het natuur- en cultuurlandschap bepaalt in belangrijke mate de nieuwe identiteit van het Grensmaasgebied.

Deze verscheidenheid maakt het wenselijk dat er een duidelijke ruimtelijke en functionele samenhang ontstaat tussen de beide gebiedsdelen, waardoor het Grensmaasgebied als één geheel herkenbaar is. Hierbij vormen het ruige natuurlandschap aan de rivier samen met een rijk beplant agrarisch cultuurlandschap binnenkaads een recreatief aantrekkelijk geheel. Cultuurwaarden en natuurwaarden wisselen elkaar in de beleving van het gebied af.

De samenhang wordt vooral gerealiseerd door lijnstructuren (kades, lanen) en recreatieve routes die fysieke en functionele verbindingen leggen tussen het binnenkaadse en buitenkaadse gebied. Ook begroeiing langs de beeklopen verbindt beide deelgebieden. Verdere aandachtspunten in de nieuwe ruimtelijke structuur zijn verbetering van de agrarische structuur in het cultuurlandschap en aanpassing van de infrastructuur.

Hoofdlijn van beleid:

Het streven naar een nieuwe ruimtelijke structuur in het Grensmaasgebied, waar naast verscheidenheid sprake is van een ruimtelijke en functionele samenhang tussen het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en het aangrenzende cultuurlandschap.

Bestaande ruimtelijke structuur

In de huidige situatie is er geen verschil in het ruimtegebruik van gebieden binnenkaads en buitenkaads. Het hele gebied tussen Grensmaas en Julianakanaal is overwegend in agrarisch gebruik. Landbouwbedrijven met grotere en kleinere percelen

zijn gericht op akkerbouw en vooral weidebouw. Landschappelijk is het gebied open. Verharde wegen ontsluiten het gebied voor gemotoriseerd verkeer in noord-zuid- en oost-westrichting. Grensmaas en beken liggen verborgen en gekanaliseerd in het landschap. Aan de oostkant ligt als culturele begrenzing het Julianakanaal. Direct buiten het plangebied rijzen begroeiing van de hellingbossen en stedelijke bebouwing op een aantal plaatsen boven het kanaal uit.

Rond kernen en gehuchten liggen restanten van kleinschalige hoogstamboomgaarden met meidoornhagen. Solitaire bebouwing ligt veelal zonder verdere erfbeplanting in het gebied.

Gevolgen Grensmaasproject op bestaande ruimtelijke structuur

De realisatie van het Grensmaasproject heeft voor de bestaande ruimtelijke structuur de volgende consequenties:

- de wegenstructuur is niet meer afgestemd op de beoogde functieverandering; dit geldt zowel voor de gewenste mobiliteitsontwikkeling als voor de agrarische en de recreatieve ontsluitingsstructuur;
- de agrarische structuur in het resterende cultuurlandschap is onvoldoende afgestemd op de toekomstige ontwikkeling van de landbouw;
- ecologische verbindingen vanuit het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas naar zijn directe en ruimere omgeving ontbreken;
- de landschappelijke structuur biedt onvoldoende interne samenhang aan het Grensmaasgebied als geheel.

Nieuwe ruimtelijke structuur

Aan de gewenste veranderingen in de ruimtelijke structuur is op de volgende wijze invulling gegeven:

Infrastructuur

De nieuwe ruimtelijke structuur onderscheidt twee vormen van infrastructuur. De infrastructuur voor extensieve recreatie (wandelen en fietsen) wordt vooral bepaald door het zogenaamde Groene Snoer dat van noord naar zuid door het hele plangebied loopt en een functionele verbinding biedt tussen natuurkernen en cultuurlandschap. In het cultuurlandschap is het Groene Snoer uitgevoerd als een laanstructuur om tussen natuur- en cultuurlandschap een ruimtelijke verbinding te leggen. De infrastructuur voor noodzakelijk gemotoriseerd verkeer bestaat uit wegen die als noord-zuidverbindingen in de directe nabijheid van het Julianakanaal gelegen zijn, terwijl insteekwegen in oost-westrichting de dorpen voor het noodzakelijke gemotoriseerde verkeer ontsluiten.

Landbouw

In het agrarisch cultuurlandschap verbetert de Landinrichting de basisinrichting zoals verkaveling, waterbeheersing en ontsluiting voor vooral bedrijven met een toekomstperspectief.

Ecologische structuur

Natuurontwikkeling via bijvoorbeeld de aankoop van oeverstroken en het aanbrengen van landschappelijke beplantingen en kleine bosclementen, onder meer langs de beken, verbetert de ecologische samenhang van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas met zijn omgeving.

Landschappelijke aankleding

Een doorlopende noord-zuidbeplanting langs het Julianakanaal, de Groene Oostgrens, schermt het Grensmaasgebied af van achterliggende stedelijke ontwikkelingen en geeft het Grensmaasgebied een ruimtelijke samenhang.

Rondom de dorpen vindt landschappelijke verbetering plaats door de aanleg van hoogstamboomgaarden en lijnbeplanting zoals meidoornhagen.

4.2 Hoogwaterbescherming en ruimte voor de rivier

Na de wateroverlast van 1993 en 1995 is duidelijk geworden dat de hoogwaterbescherming niet afdoende is en dat de rivier te weinig ruimte heeft voor de afvoer van grote hoeveelheden water.

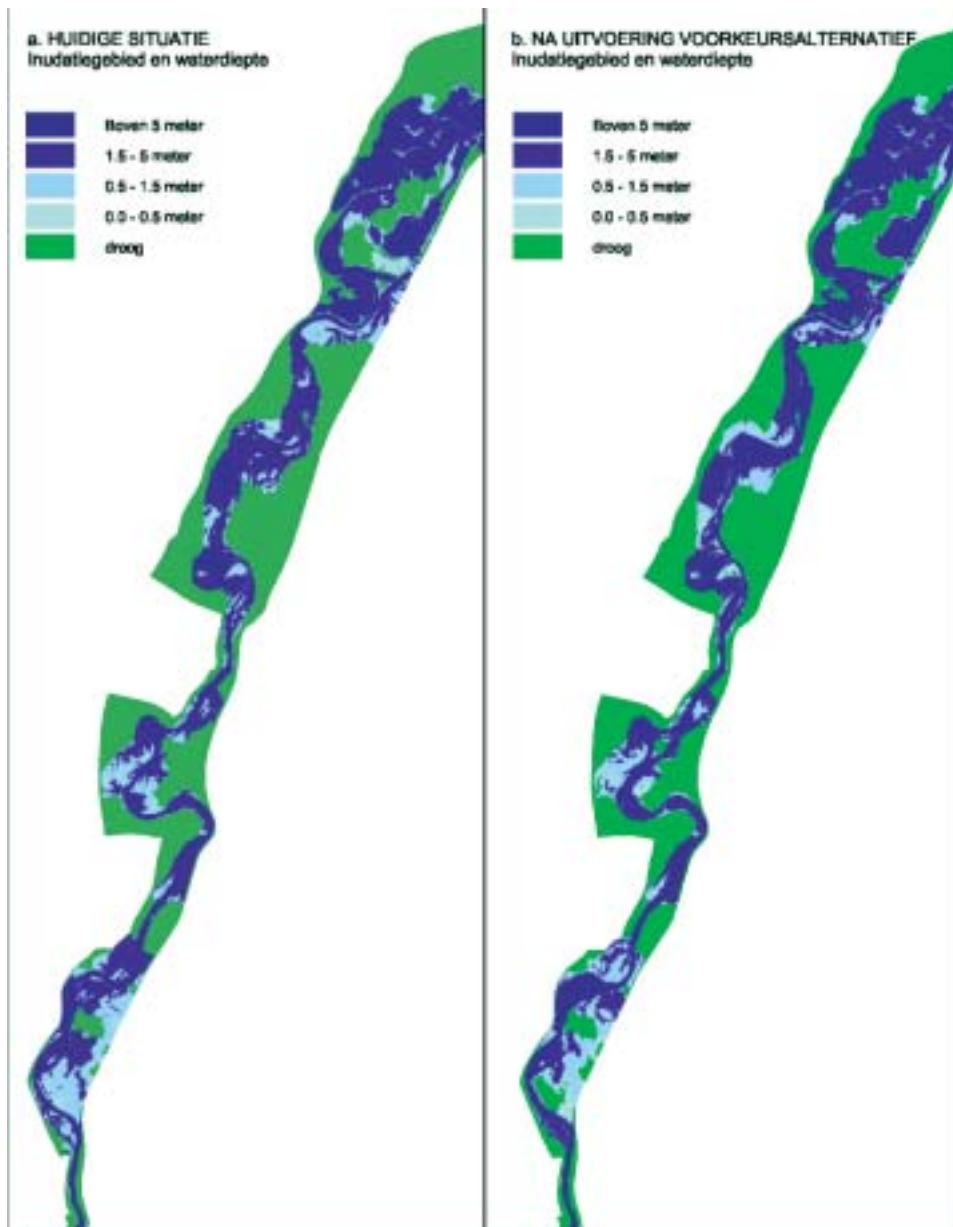
Het project Grensmaas biedt een verlaging van hoogwaterstanden op de Maas door onder meer verruiming van het zomer- en winterbed van de Maas. Deze verruiming wordt gerealiseerd door grindwinning en zal uiteindelijk leiden tot grootschalige natuurontwikkeling. Dit neemt niet weg dat ondanks alle te nemen maatregelen de bewoners van het gebied zich bewust moeten blijven van het risico van overstromingen. Bij alle vormen van landgebruik moet men rekening houden met het water. Om in de toekomst nieuwe problemen te voorkomen zullen dan alle ruimtelijke ingrepen in het winterbed worden getoetst aan de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier'. Indien in het kader van de Nota Ruimte deze beleidslijn wordt gewijzigd, dan wordt getoetst aan het aangepaste beleid.

Het Provinciaal Omgevingsplan Limburg

Onder het motto Ruimte voor een veerkrachtige Maas (Opgave 1 uit het POL) wordt gewerkt aan het vrijhouden van het winterbed voor de afvoer van water, sediment en ijs, zodat mens en dier duurzaam beschermd worden en materiële schade bij hoogwater wordt beperkt. Om te hoge piekafvoeren te voorkomen is een brongerichte aanpak nodig voor het hele stroomgebied van de Maas. De toename van piekafvoeren door klimaatwijzigingen moet in internationaal verband worden opgevangen. De stroomgebieden binnen Limburg en de grensoverschrijdende bovenstroomse gebieden moeten daartoe naar evenredigheid bijdragen aan de retentie-doelstelling. Deze gebieden moeten elk 20% van hun piekafvoer vasthouden, zodat de wateroverlast stroomafwaarts afneemt.

De bescherming tegen hoogwater kost nu al veel geld. Aanvullende ingrepen om de toename van de afvoer te kunnen verwerken, zullen duurder zijn en minder effect hebben. Maatregelen die het volume van een hoogwatergolf stroomopwaarts verminderen, zijn waarschijnlijk efficiënter. Omdat de stroomafwaarts gelegen gebieden

Figuur 1 Overstromingsgebieden in het Oostenveldgebied bij verschillende situaties, bepaald bij een afvoer van 1.250 (2275 m³/s) en uitgedrukt in waterdiepte. In de huidige situatie is het Boshoven bij een diepste afvoer overtroond (a). De overige gebieden blijven nu droog maar hebben nog slechts enkele centimeters waterhoogte over. Na uitvoering van het Ruimtesalternatief 2002 blijven alle omliggende gebieden droog en hebben een waterhoogte van maximaal 50 centimeter. De waterafvoer vindt vooral plaats in de verbrede rivierbedding (1b).

in Nederland daarvan het meeste profijt hebben, ligt een bijdrage in de kosten dan ook voor de hand.

Gelijktijdig moeten functies die waterafvoer en -berging belemmeren blijvend worden gewaard. Bestaande functies die de waterafvoer en -berging belemmeren moeten waar mogelijk naar elders worden verplaatst.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het stroomvoerend winterbed (functies scheiden) en het waterbergend winterbed (functies integreren).

Het beleid voor wonen en werken (Opgave 2 uit het POL, 2001) voor het Maasdal heeft als motto: streng waar het moet (vooral in het stroomvoerend winterbed) en flexibel waar dit mogelijk en noodzakelijk is vanuit ruimtelijk economisch oogpunt (vooral in het waterbergend winterbed).

In delen van het winterbed is bij het toelaten van nieuwe functies een gebiedsgerichte afweging noodzakelijk. Hierbij wordt de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' gehanteerd.

Samen met Rijkswaterstaat wil de provincie achter de kaden een beschermingsniveau van 1:250 bieden. Buiten het winterbed betekent dat een niveau van 1:1.250.

Binnen het winterbed wordt geen nieuwe woningbouw toegestaan, behalve binnen de contouren die in het kader van de genoemde beleidslijn zijn vastgelegd. Binnen de contouren geldt een beschermingsniveau van 1:50 per jaar. In overleg met de gemeenten wil de provincie uit het oogpunt van landschap een contourenbeleid rond de dorpen in het Maasdal gaan voeren. Buiten het winterbed en binnen de te bepalen contouren rond dorpen zijn naar mening van de provincie voldoende mogelijkheden voor aantrekkelijke nieuwe bouwlocaties op veilige afstand van de rivier. Dit nog te ontwikkelen contourenbeleid is niet in deze POL-aanvulling betrokken en zal gestalte krijgen in POL 2.

Hoofdlijn van beleid:

Beperking van de wateroverlast, gericht op het bereiken van een beschermingsniveau van 1/250 voor de door kades beschermde gebiedsdelen, te bereiken in uiterlijk 2017.

Ten aanzien van de ontwikkeling van bedrijventerreinen geldt dat zowel de gemeente Maastricht als Stein beschikken over voldoende (lokale) terreinen die het instandhouden van het economisch draagvlak kunnen garanderen. Het door Provinciale Staten vastgestelde POL en de ontwerp-POL-aanvulling Bedrijventerreinen Zuid-Limburg (2002) voorzien niet in de ontwikkeling van nieuwe reguliere bedrijventerreinen in het Grensmaasgebied.

Het bedrijf Essent is voornemens om bij Borgharen een waterkrachtcentrale te realiseren. Op de plankaart is een ruimtelijke reservering voor deze waterkrachtcentrale en bijbehorende vispassage opgenomen. De discussie over nut en noodzaak en de ecologische effecten van deze waterkrachtcentrale vindt buiten het kader van dit POL Grensmaas plaats.

De aanleg van nieuwe bedrijventerreinen, met uitzondering van de tijdelijke verwerkingsinstallaties en eventueel de waterkrachtcentrale Borgharen, past niet in de voorgenomen ontwikkeling van het Grensmaasgebied.

Hoofdlijn van beleid:

Om in de toekomst nieuwe problemen te voorkomen zullen alle ruimtelijke ingrepen in het winterbed van de Maas worden getoetst aan de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier'.

Aanleg kaden

De beoogde bescherming tegen hoogwater wordt zoveel mogelijk via rivierverruiming bereikt. Toch is er een beperkt aantal locaties waar met het voorkeursalternatief 2003 het beschermingsniveau van 1/250 niet geheel wordt bereikt. Op een aantal plaatsen wordt dit verholpen door aangepast beheer. Dat houdt in dat op deze locaties de vegetatieontwikkeling aan banden wordt gelegd, zodat alsnog het beoogde beschermingsniveau gehaald wordt. De locaties waar volgens de huidige inzichten (en zonder rekening te houden met de Vlaamse Boertienlocaties) kadeverhoging nodig is zijn opgenomen in het MER.

Voor de realisatie van het voorkeursalternatief 2003 is het naast kadeverhoging ook nodig om op drie plaatsen bestaande kaden te verleggen. Dit is aan de orde bij Maasband, Grevenbicht en Visserweert in verband met de aanleg van nevengeulen.

Daar waar kade-verlegging en kade-verhoging nodig is, zal dit procedureel via het bestemmingsplan (of artikel 19 Wet op de Ruimtelijke Ordening) worden geregeld. De kades maken derhalve geen onderdeel uit van de CBB.

Omdat de hoogwaterdoelstelling in 2017 bereikt moet zijn, moeten de kaden uiterlijk in dat jaar verlegd of verhoogd zijn, of zoveel eerder als nodig in verband met uitvoeringstechnische aspecten. In het jaar 2017 worden ook de werkzaamheden ten aanzien van de rivierverruiming beëindigd.

4.3 Natuurlijke waarden

4.3.1 Natuur

Toekomstbeeld

Het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas

Door de verbreding van het zomerbed kan de Grensmaas op een meer natuurlijke wijze gaan stromen. De erosie- en sedimentatieprocessen die daarbij optreden zullen leiden tot verschillende ecotopen, die elkaar in ruimte en tijd afwisselen. De orderende invloed van de rivier geeft de ecotopen ieder hun eigen plaats in het riviersysteem. Er is sprake van een zekere interne dynamiek en een hoge mate van zelfregulatie. Het bodemtype (grind, zand of klei), de overstromingsfrequentie en -duur en de mate van morfologische veranderingen bepalen het onderscheid tussen de verschillende ecotopen. De natuurontwikkelingspotenties van het gebied hangen vooral samen met de ecologische herstelkracht en de morfodynamiek van de rivier. Dit laatste is vooral afhankelijk van de hogere rivierafvoeren.

Het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas ontwikkelt zich tot half-open natuurlandschap dat door natuurlijke begrazing met als wild levende kuddes paarden en runderen en de invloed van de rivier voortdurend van aanzien verandert. Tal van rivierbegeleidende ecotopen ontwikkelen zich op spontane wijze, zoals ooibossen, droge en natte bloemrijke graslanden, droge pioniergronden en bloemrijke struwelen. De benedenlopen van een aantal beken en hun mondingen krijgen een veel natuurlijker karakter. De kades en het talud van het Julianakanaal vormen een verbindingroute voor planten en dieren (inclusief grote grazers). Ook doen ze dienst als hoogwatervluchtplaats.

Ecologische versterking van de beken in het cultuurlandschap verbindt het Grensmaasgebied met aan de oostzijde gelegen gebieden, zoals het Bunderbos en het Beneden-Geuldal.

Ecotooptype	Nadere omschrijving	Oppervlak (ha)
Hoogwatervrije zone	zone met nauwelijks rivierinvloed, lage dynamiek	<1
Hoge weerd (incl. dekgrondbergingen)	hoger gelegen rivierbedding, beperkte mate van dynamiek	770
Lage weerd	regelmatig overstromde zone, redelijke mate van dynamiek	142
Zand- en grindbanken	zone in en direct langs het zomerbed, hoge mate van dynamiek	322
Rivierbedding	zomerbed in variërende breedte, hoge mate van dynamiek	325
Kwelmoerassen/bronnen	door grondwater gevoede systemen, veelal op en langs dekgrondbergingen, weinig rivierdynamiek	<1
Kwelgeulen	door grondwater gevoede geulen die door de rivier gevormd worden, redelijke mate van dynamiek	<1
Beekmondingen	mondingen van beken in de rivier, hoge mate van dynamiek	<5
Stilstaand water	Semi-stagnant water in de stroomdalvlakte, beperkte mate van dynamiek, variërend in diepte	20

Tabel 2: Ecotoopverdeling in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas.

Agrarisch cultuurlandschap

Natuurwaarden zijn hier gebonden aan landschapselementen als heggen, houtwallen, ruige randen, dijkes, beken, bosclementen, hoogstamboomgaarden en wegbermen. De beken krijgen een meer natuurlijk karakter, waarbij meer ruimte ontstaat voor vrije meandering en de ontwikkeling van beekbegeleidende ecotopen. Daarnaast verdicht het patroon van bosjes en kleine landschapselementen het cultuurlandschap en wordt het kleinschalige karakter van de zone met hoogstamboomgaarden en meidoornhagen rondom de dorpen versterkt. Hierdoor neemt de betekenis van het agrarisch cultuurlandschap voor natuurwaarden toe.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Internationaal beleid

In juni 1982 hebben de Benelux-lidstaten een 'Overeenkomst inzake natuurbehoud en landschapsbescherming' gesloten. Deze overeenkomst voorziet in een afstemming van beleid met betrekking tot de grensoverschrijdende natuurgebieden en waardevolle landschappen. Een van deze grensoverschrijdende gebieden is de Maasvallei.

De Verklaring van Arles (1995) kent een grote betekenis toe aan maatregelen die meer ruimte geven aan rivieren. Het dekanaliseren van rivierlopen en het ontwikkelen van rivierbegeleidende natuurgebieden zijn maatregelen die expliciet worden vermeld.

Rijksbeleid en provinciaal beleid

De Grensmaas ligt, conform het nationaal Natuurbeleidsplan (1990), in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS bestaat uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. Op rijksniveau heeft het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) de EHS een planologische status gegeven. De Grensmaas is daarbij aangewezen als Strategisch Groenproject, waar in een relatief groot aaneengesloten gebied functiewijziging ten behoeve van natuurontwikkeling aan de orde is. Het Rijk vindt dergelijke projecten van strategisch belang en heeft de voorgestane functieverandering al in een vroegtijdig stadium bestuurlijk en ruimtelijk vastgelegd, zodat aard en omvang van het project voor alle betrokkenen duidelijk zijn. Voor het Strategisch Groenproject Grensmaas geldt als doelstelling de realisatie van minimaal 1.000 ha nieuwe natuur behorend tot het type 'nagenoeg natuurlijk'. Als aanvullende aandachtspunten gelden: herstel van de vismigratie en afstem-

ming met grensoverschrijdende natuurgebieden. De Vierde Nota Waterhuishouding bepleit eveneens ecologisch ontwikkeling op basis van riviergebonden natuur. Hierin wordt dit onder meer verwoord door het volgende streven: *"....De natuurstreefbeelden voor de grote rivieren blijven van kracht. Veiligheid en natuurontwikkeling liggen in elkaars verlengde, met veiligheid als randvoorwaarde. De nieuwe duurzame aanpak ten behoeve van hoogwaterbescherming creëert kansen voor de ontwikkeling van riviergebonden ecotopen. Uit het oogpunt van de duurzaamheid van populaties is het gewenst dat grote eenheden van natuurgebieden ontstaan....."*.

De bedding van de Maas is aangemeld als Europees Habitatrichtlijn-gebied. De aanwijzing als Habitatrichtlijn-gebied inclusief de definitieve begrenzing volgt naar verwachting voorjaar 2003. Ten aanzien van de vismigratie geldt dat de Maas vanuit de Noordzee tot aan de Ourthe in Wallonië vrij optrekbaar moet zijn voor vis, waaronder zalm en zeeforel (Programma Zalm 2000). Inmiddels is deze termijn verschoven naar 2002. Voor het Grensmaasgebied betekent dit dat op zo kort mogelijke termijn de stuw van Borgharen voor deze vissoorten passeerbaar moet zijn. Hiervoor zijn door Rijkswaterstaat inmiddels concrete uitvoeringsplannen opgesteld.

De provinciale Beleidsnota Natuur en Landschapsbeheer (2000-2010) vertaalt voornoemd rijksbeleid tot een selectie van gebieden, die samen de Provinciale Ecologische Structuur (PES) vormen. Na deze beleidsnota is in 2001 het POL vastgesteld waarin ook de PES is vastgelegd. De Maas vormt een belangrijk onderdeel van de (Provinciale) Ecologische Structuur. Het realiseren en instandhouden van een robuuste natte structuur vraagt om nieuwe natuurkernen, die onderling goed verbonden zijn via oeverstroken langs de rivier. Bestaande natuurgebieden moeten daarbij hersteld worden. (Opgave 3 uit het POL.) De PES is een verfijning van de EHS en een vervolmaking van deze structuur op provinciaal schaalniveau. De PES zal in het Grensmaasgebied hoofdzakelijk vorm krijgen door functiewijziging van landbouw naar natuur (Grensmaasproject). Op twee plaatsen, te weten langs de Zuidwillemsvaart en bij Voulwames, wordt ernaar gestreefd de PES gestalte te geven met behoud van agrarische functie. De PES is op plankaart 1 aangeduid met Ontwikkelingsgebieden ecosystemen (P2). Daarnaast volgt de provincie een actief beleid inzake soortbescherming, waarvoor een aantal zogenoemde toetsingssoorten zijn aangewezen (de "Lijst van beschermde en/of bedreigde soorten in Limburg" die is weergegeven in het uitvoeringsplan Natuur en Landschapsbeheer 2000-2010, GS provincie Limburg, 1999).

Het Maasdal en de beekdalen vormen een zeer belangrijk onderdeel van de PES. Enerzijds bezit de natuur van rivier- en beekdalen een sterk vermogen tot herstel via natuurontwikkeling, anderzijds hebben stroomcorridors een belangrijke functie als ecologische verbindingen tussen andere grote natuureenheden. Gelijktijdig met de voorliggende POL-aanvulling Grensmaas zal de Provincie het Natuurgebiedsplan voor het Grensmaasgebied uitbrengen, waarin de doelstellingen staan voor deze onderdelen. De herinrichting van beken, met als doel biologisch gezonde aquatische ecosystemen te krijgen, is een van de kernpunten van het provinciaal waterbeleid. Bij de herinrichting van watersystemen wordt gestreefd naar herstel en ontwikkeling van verbindingzones binnen de PES.

Hoofdpijn van beleid:

Het realiseren van de Provinciale Ecologische Structuur in het Grensmaasgebied door:

- *het geven van ruimte aan de natuurlijke dynamiek van de rivier en beken in het Grensmaasgebied;*
- *het realiseren van een aaneengesloten natuurontwikkelingsgebied door uitvoering van alle vergraven en onvergraven natuurontwikkelingsgebieden;*
- *het zoveel mogelijk koppelen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas aan aanliggende bos- en natuur(ontwikkelings)gebieden.*

Nadere uitwerking van beleid

De zg. "Groene waarden-kaart" in het POL van 2001 bevat de volgende legenda-eenheden die samen de ecologische structuur vormen in het Grensmaasgebied:

- bos en natuurgebied;
- ecologische ontwikkelingszone, bestaand uit natuurontwikkeling voorafgegaan door ontgronding en natuurontwikkeling zonder ontgronding;
- ecologische verbindingzone;
- beken met specifiek ecologische functie.

De plankaart bevat ook gebieden buiten de PES die vanwege de aanwezigheid van natuurwaarden aandacht behoeven in het ruimtelijk beleid. Ook de beleidslijnen in deze gebieden (agrarisch cultuurlandschap) komen hier aan de orde. Voor de beken, gelegen in het Grensmaasgebied, staan tenslotte in dit hoofdstuk een aantal specifieke beleidslijnen geformuleerd.

Bos en natuurgebied

In natuurgebieden of bossen met accent natuur is sprake van een belangrijke concentratie aan actuele en/of potentiële natuurwaarden. Deze gebieden hebben dan ook een belangrijke natuurfunctie. Voor de natuurgebieden en bossen met accent natuur gelden de volgende beleidslijnen:

- duurzame instandhouding of herstel van de ter plaatse aanwezige of nagestreefde ecosystemen;
- het voeren van een op natuurontwikkeling gericht beheer, zoals omschreven in paragraaf 6.2.2 van dit POL Grensmaas;
- het herstellen van natte omstandigheden in water-afhankelijke gebieden;
- het toelaten van extensieve vormen van recreatie voor zover dit past binnen de natuurdoelstelling;
- het terugdringen van vermestende en verzurende invloeden;
- het weren van nieuwe bebouwing en infrastructuur;
- geen uitbreiding/vestiging van intensieve recreatie;
- geen vestiging van agrarische bedrijven.

Ecologische ontwikkelingszone

In de ecologische ontwikkelingszone, die vooral bestaat uit het toekomstige Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas, is het streven om nieuwe natuur te realiseren door het geven van ruimte aan natuurlijke processen. Deze gebieden zijn momenteel nog veelal in agrarisch gebruik. Op het moment dat de gronden worden overgedragen aan een natuurbeschermingsorganisatie vervalt de agrarische functie. De beleidscategorie ecologische ontwikkelingszone bestaat uit twee legenda-eenheden, te weten:

Natuurontwikkeling voorafgegaan door ontgroningen

Hieronder vallen alle gebieden waar stroomgeulverbreding, weerdverlaging of dekgrondberging plaatsvindt. Een uitzondering vormt het Trierveld, waar na dekgrondberging het agrarisch gebruik terugkomt.

Natuurontwikkeling onvergraven

In deze gebieden wordt nieuwe natuur gerealiseerd zonder dat hier ontgroningen aan voorafgaan. Dit gebeurt door deze gebieden integraal op te nemen in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en door het nemen van beperkte inrichtingsmaatregelen. Het betreft veelal restruimten en enclaves tussen winzones, kades en vergraven natuurontwikkelingsgebied. Begrenzing van deze gebieden heeft plaatsgevonden in afweging met andere functies, met name de landbouw. Aspecten die hierbij een rol spelen zijn onder meer ligging en mate van isolatie, grootte, bereikbaarheid en structuur.

Voor de realisatie van de ecologische ontwikkelingszone is het van groot belang dat alle vergraven en onvergraven natuurontwikkelingsgebieden worden gerealiseerd. Alleen dan kan het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas als een samenhangende en voldoende grote eenheid de haar toebedachte volwaardige ecologische rol vervullen.

Voor de ecologische ontwikkelingszone gelden de volgende beleidslijnen:

- bij overdracht van deze gebieden aan een natuurorganisatie of bij het inbrengen van deze gebieden in het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas door de eigenaar vervalt de agrarische functie;
- het weren van nieuwe bebouwing en infrastructuur, met uitzondering van het Groene Snoer;
- geen vestiging/uitbreiding van intensieve recreatie;
- geen vestiging van agrarische bedrijven.

Ecologische verbindingszone

De ecologische verbindingszones bieden ruimte aan fauna en flora voor migratie tussen bos- en natuurontwikkelingsgebieden en het behoud en herstel van de natuurwaarden ter plaatse. De verbindingszones zijn juist daar gelegen waar sprake is van hindernissen of barrières tussen leefgebieden van soorten.

Een ecologische verbindingszone binnen het plangebied kan door de volgende drie typen gebied lopen, waarbij de verbindingszone qua functie telkens een iets andere invulling heeft.

Ecologische verbindingszones door het agrarisch gebied

Dit betreft de permanent watervoerende beken en een zone langs deze beken, bijvoorbeeld tracés van de Kanjel (bij Borgharen) en Kingbeek (Obbicht-Grevenbicht). Deze beken met hun directe oevers dienen te fungeren als ecologische schakel tussen het natuurontwikkelingsgebied aan de rivier en het omringende cultuurlandschap en het aansluitende achterland. Deze zones kunnen deels worden gerealiseerd in samenhang met een blijvend agrarisch gebruik. Middelen om hiertoe te komen zijn beheersovereenkomsten en inrichtingsactiviteiten van het waterschap. De breedte van de verbindingszone is op de plankaart indicatief aangegeven en wordt in de bestemmingsplannen verder uitgewerkt.

De Rulbeek en de waterlopen bij Schipperskerk zijn de enige beken die geen functie vervullen als ecologische verbindingszone, maar wel een algemene landschappelijke betekenis hebben als landschapselement.

Ecologische verbindingszones door het bebouwde gebied

Het betreft de beken die door de dorpskernen lopen, bv. de Kingbeek in Grevenbicht. Ook hier geldt het belang van de beken als ecologische schakel en daarmee de migratiefunctie voor flora en fauna. Afstemming met de recreatie- en woonfunctie ter plaatse is nodig. Voor de beeklopen in de kernen wordt gestreefd naar opname in groenstructuren binnen de bebouwde kom en een zo natuurvriendelijk mogelijke bedding. De kaartaanduiding is identiek aan de vorige categorie.

Ecologische verbindingszones langs de rivier

Het betreft plaatsen waar de bebouwing vrijwel tegen de rivier aanligt, bijvoorbeeld bij Itteren. Tussen de rivier en de bebouwing bevindt zich slechts een kadetalud of een rivieroever. Migratie van fauna, waaronder de grote grazers van het ene naar het andere deelgebied kan in die gevallen alleen via deze corridors plaatsvinden.

Verder moet een ecologische verbindingszone zoveel mogelijk vrij zijn en blijven van barrières zoals bebouwing en infrastructuur. In het Natuurgebiedsplan Grensmaas worden deze zones beschouwd als onderdeel van het Rivierpark en niet als aparte eenheden onderscheiden.

Als beleidslijnen voor de ecologische verbindingzone gelden:

- ecologische verbindingzones dienen zoveel mogelijk vrij te blijven van obstakels die de vrije doorgang van fauna en flora belemmeren;
- toelaten van recreatief medegebruik voor zover deze past binnen de natuurdoelstelling;
- handhaven van rust (met name in het agrarisch gebied);
- geen vestiging of uitbreiding van intensieve recreatie;
- geen nieuwvestiging van agrarische bedrijven;
- uitbreiding van de bouwkael van bestaande agrarische bedrijven na afweging op plaatselijk niveau. Hierbij moet gestreefd worden naar uitbreiding buiten of aan de rand van de ecologische verbindingzone.

Agrarisch cultuurlandschap

In het Grensmaasgebied is binnen de agrarische gebieden ook sprake van bepaalde natuurwaarden. Vanuit het natuurbeleid staat in deze gebieden het handhaven en versterken van het netwerk van kleine landschapselementen zoals heggen en hoogstamboomgaarden voorop.

Daarnaast betreft het gebieden waar natuurwaarden voor zover mogelijk verder ontwikkeld zullen worden in verweving met de agrarische functie (zie ook paragraaf 4.9.2). Als beleidslijn voor deze categorie gebieden geldt:

- Het behouden en versterken van een verwevenheid van landbouw, natuur, landschap en recreatie in de agrarische gebieden met natuur- en landschapswaarden.

Beken met een specifiek ecologische functie

Alle beken in het Grensmaasgebied, behalve de Ur, bezitten in het Provinciaal beleid een specifiek ecologische functie. Dit betekent dat voorrang gegeven wordt aan het

behoud en herstel van de natuurlijke waterkwaliteit en systeemeigen processen, zoals, meandering, oeverbosontwikkeling en vismigratie.

Daarbij is onderscheid gemaakt in beektrajecten die onderdeel gaan uitmaken van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en beektrajecten die daar buiten liggen. Binnen de begrenzing van het nieuwe natuurgebied hoeven geen extra inrichtingsmaatregelen te worden genomen, omdat beken hier straks vrij door het vergraven en onvergraven gebied kunnen afstromen, en zich zo een natuurlijke morfologie kunnen aanmeten. In het agrarisch gebied kan ecologisch herstel gepaard gaan met herinrichting en zal de aankoop van meanderstroken en ecologische ontwikkelingszones langs de beek gestimuleerd worden. Dit is extra van belang om ecologische verbindingen met natuurgebieden in het achterland te waarborgen.

De Ur blijft, gezien de waterkwaliteit, een algemeen ecologische functie houden evenals beeklopen binnen het agrarisch cultuurlandschap bij Schipperskerk en Roosteren (Rulbeek). Deze laatste beeklopen hebben vooral een landschappelijke betekenis.

Ten aanzien van de beken gelden de volgende beleidslijnen:

- betrekken van de beekmondingen en -benedenlopen, gelegen binnen het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas, in de inrichting en het beheer van dit gebied. Bekken krijgen hier zoveel mogelijk vrij spel om een natuurlijke morfologie te ontwikkelen;
- betrekken van de oeverzones bij de herinrichting en het ecologisch herstel van de beeklopen in het agrarisch cultuurlandschap;

Om invulling te geven aan de hoofdlijn van beleid is een aantal gerichte maatregelen noodzakelijk. Deze maatregelen hebben onder andere betrekking op:

- ecologisch herstel en een natuurvriendelijke inrichting van de beeklopen met de daarvoor benodigde grondverwerving (Kingbeek, Kanjel e.a.);
- het opheffen van migratiebarrières, zoals de onderdoorgangen onder het Julianakanaal en overkluizingen (Geul, Kingbeek, Hemelbeek);
- uitvoeringsmaatregelen ten behoeve van waterbodemsanering (Ur en Houtbemder-vloedgraaf).

Door uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 zal aantal beken in hun benedenloop meer gaan infiltreren dan nu het geval is. Dit geldt met name voor de Geul en de Hemelbeek. De Geul zal voldoende water blijven voeren in de zomer, maar de kans dat de Hemelbeek in de zomer droog valt neemt toe. Eventueel zijn hier mitigerende maatregelen nodig.

Naast de beleidslijnen, die hierboven zijn aangegeven voor de legenda-eenheden op de plankaart, is er nog een aantal specifieke aandachtspunten vanuit natuur:

Bestaande natuurwaarden

In het te vergraven gebied treedt plaatselijk verlies van bestaande natuurwaarden op. Dit verlies wordt door uitvoering van het Grensmaasproject in ruime mate gecompenseerd. Voor enkele soorten, specifiek gebonden aan agrarisch gebied, vindt aanvullende compensatie plaats.

Buiten het plangebied beïnvloedt de uitvoering van de rivierverbreding een tweetal grondwaterafhankelijke natuurgebieden mogelijk in negatieve zin, namelijk Grasbroek (Beschermd Natuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet) en Elslooërbos (Staatsnatuureservaat).

Specifieke aandachtspunten

Kades

Bij de inrichting van het gebied wordt gestreefd naar een maximale ecologische verbinding dus fysieke aaneensluiting van de ontgrondingslocaties. De reeds aangelegde kades vormen over een grote lengte de begrenzing van de ontgrondings- en natuurontwikkelingslocaties: ze verbinden of doorsnijden deze. De kades worden daarom zowel in ruimtelijke als functionele zin bij het natuurontwikkelingsgebied betrokken. Dit onder de voorwaarde dat de kades stabiel blijven en hun waterkerende functie kunnen vervullen.

Wegnemen barrières

Om de geïsoleerde positie van het Grensmaasgebied op te heffen, is het streven om zoveel mogelijk van de barrièrewerking van harde infrastructuur weg te nemen, zoals wegen en Julianakanaal. Dit betekent onder meer de aanleg van faunavoorzieningen zoals onderdoorgangen bij wegen. Bij het Julianakanaal wordt voorzien in de aanleg van speciale faunatunnels en een aanpassing van de beekonderdoorgangen (zowel voor landzoogdieren als voor waterdieren). De concrete mogelijkheden hiertoe worden nader onderzocht op basis van ervaringen bij kennisinstututen. De beperking van het weggebruik van autoverkeer (zie paragraaf 4.10) zal ook een positief effect hebben.

Door de integratie van beekmondingen en benedenlopen van beken in het Grensmaasproject wordt migratie van beek- en rivierorganismen beter mogelijk.

Aansluiting op Vlaamse natuurgebieden

Ook aan Vlaamse zijde wordt gewerkt aan de realisatie van een groot aaneengesloten rivierdalreservaat. In het Vlaamse plan "Levende Grensmaas" wordt de ambitie beschreven om 2000 ha nieuw natuurgebied te realiseren tussen Smeermaas en Kessenich aan de Vlaamse kant van de Maas. De laatste jaren heeft dit reeds concreet geleid tot enkele nieuwe natuurgebieden (Kollegreend, Mazenhoven, Klauwenhof, uitbreidingen Maaswinkel en Negenoot/Kerkeweerd).

Vispassage Stuw Borgharen

Conform afspraken in het kader van de Benelux (1996) diende voor het jaar 2002 visoptrek in het stroomgebied van de Maas tot aan de Ourthe mogelijk te zijn. Voor Nederland betekende dit dat de laatste, niet voor trekvisen passeerbare stuw bij Borgharen, uiterlijk voor deze datum passeerbaar moest worden gemaakt. De aanleg van het waterpark Bosscherveld garandeert alleen bij hogere rivierafvoeren de migratie van vis (en andere organismen), omdat dan een aantal waterlopen (beken) ontstaat. Om permanente migratie van vis mogelijk te maken wordt op zo kort mogelijke termijn een vispassage aangelegd rond de stuw van Borgharen. Hiervoor is het ontwerp inmiddels gereed en de uitvoering zit in de fase van grondaankoop. De vispassage zal worden gerealiseerd binnen het gebied dat op de plankaart als ruimtelijke reservering voor de waterkrachtcentrale is opgenomen.

Waterwingebied Roosteren

Het waterwingebied bij Roosteren vormt een wezenlijk onderdeel van het Grensmaasproject. Naast de beperkte stroomgeulverbreding die hier is voorzien, wordt dit gebied in functionele zin bij het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas betrokken. Dit uit zich met name in het beheer van dit gebied (zie hoofdstuk 6), dat identiek zal zijn aan de natuurontwikkelingsgebieden langs de rest van de Grensmaas. Vanzelfsprekend mag hierbij de functie van waterwinning niet in het geding komen. Het gebied is dan ook op de plankaart aangeduid als natuurontwikkelingsgebied zonder ontgrondingen.

Door de geulverbreding wordt de beschermende sliblaag van de bodem verwijderd die passage van microverontreinigingen uit het Maaswater naar het grondwater bemoeilijkt. Om de tijdelijke achteruitgang van de grondwaterkwaliteit te bewaken is een monitoringplan opgesteld. Na verloop van tijd zal de sliblaag zich weer herstellen.

Hoogwatervluchtplaatsen

Hoogwatervrije plekken zijn van belang als toevlucht voor tal van diersoorten (inclusief grote grazers) tijdens extreme hoogwaters. In het Voorkeursalternatief 2003 zijn geen hoogwatervluchtplaatsen voorzien. De Provincie wil nader onderzoeken hoe, ten behoeve van de fauna in het gebied een verbinding kan worden gemaakt tussen het overstromende rivierdal en hoogwatervrije gebieden. Kades en taluds van het Julianakanaal kunnen eveneens als hoogwatervluchtplaats fungeren.

Toepassing compensatiebeginsel

In het Structuurschema Groene Ruimte en het POL is het compensatiebeginsel opgenomen. Dit beginsel is er op gericht geen netto verlies aan bos, natuur en recreatiewaarden te laten ontstaan bij uitvoering van ingrepen in het landelijk gebied. Het compensatiebeginsel is van toepassing op het Grensmaasproject op het niveau van het kerngebied van de EHS. Van dit kerngebied zijn in de huidige situatie nog weinig hectares gerealiseerd; dit vindt plaats in het kader van de uitvoering van het project. Voor de realisering van het kerngebied is 727 ha (excl. proefproject Meers en Roosteren) nieuwe natuur conform de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) gereser-

veerd. Een concrete begrenzing van deze oppervlakte vindt plaats in het Natuurgebiedsplan Grensmaas.

Met de uitvoering van het Grensmaasproject worden plaatselijk gebieden met actuele natuurwaarden aangetast. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen directe aantasting door vergraving en indirecte aantasting door verlaging van de grondwaterstand (verdroging). Bij de ontgrondingen worden plaatselijk elementen van het cultuurlandschap, die van betekenis kunnen zijn voor broedvogels, vernietigd. De terugkeer van enkele soorten die specifiek aan een dergelijke habitat zijn gebonden in het Rivierpark is onzeker. Daar staat tegenover dat de voorwaarden voor vestiging van deze soorten in het aangrenzende cultuurlandschap door allerlei inrichtingsmaatregelen worden verbeterd. Hierbij kan gedacht worden aan hoogstambeleid, inzet van beheersgebied en provinciale subsidies. Voor soorten als Grasmus (struweel), Blauwborst en Roodborsttapuit (kruidenrijke ruigten) wordt verwacht dat in de nieuwe situatie de beschikbaarheid van geschikt habitat eerder groter is dan kleiner. Voor planten en dieren die nu langs de dynamische rivieroeveren voorkomen, neemt het areaal geschikt habitat sterk toe: eilanden, grindbanken, steile oevers zullen door de rivierkundige processen voortdurend aan veranderingen onderhevig zijn. Juist pioniersoorten als Oeverzwaluw, Oeverloper en Kleine Plevier profiteren hiervan. Daar komt bij dat een veelvoud aan nieuwe soorten zich in het toekomstige Grensmaasgebied zal kunnen vestigen. Indien soorten definitief door uitvoering van het Grensmaasplan worden aangetast zullen de uitvoerders van het Grensmaas-project volgens de richtlijnen van het compensatiebeginsel ontheffing voor die soorten en leefgebieden moeten aanvragen bij de Provincie of bij het ministerie van LNV indien de soorten onder de Flora en Faunawet vallen.

In een aantal verdrogingsgevoelige gebieden blijkt door uitvoering van de Voorkeursaanpak 2003 daling van de grondwaterstand op te treden, zowel aan Vlaamse als aan Nederlandse kant van de Grensmaas. In een aantal gevallen is de berekende grondwaterstanddaling aanzienlijk (bijv. Ven op de Berg (B); Bunderboszuid (NL); Maaswinkel (B)). Hierdoor kunnen kwelafhankelijke natuurwaarden aangetast worden. Om dit te voorkomen dient mitigatie en compensatie (in die volgorde) plaats te vinden. Concrete maatregelen dienen in een nog op te stellen mitigatie- en compensatieplan uitgewerkt te worden. Voor de effecten aan Vlaamse kant

dient nader overleg met Vlaamse overheden plaats te vinden over de noodzaak en eventuele mogelijkheden van mitigatie en compensatie. Tegenover deze negatieve effecten staat ook de positieve effecten (stijging van de grondwaterstand) in enkele kwelafhankelijke natuurgebieden (o.a. Kingbeek, Bunderbos-noord) en de toename van natte natuur in het rivierdal zelf.

4.3.2 Bos

Toekomstbeeld

De uitvoering van het POL Grensmaas leidt tot een toename van het bosareaal. De grootste bosuitbreiding vindt plaats in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas, waar door een spontane ontwikkeling rivierbegeleidende ooibossen zullen ontstaan. Dit bos heeft een natuurlijk karakter en zal onder invloed van onder andere rivierdynamiek en natuurlijke begrazing in de loop van de tijd van plaats en karakter veranderen. In de eerste jaren betreft het vooral zachthoutooibossen, bestaande uit diverse soorten wilgen, zwarte els en zwarte populier. In een later stadium zullen soorten van het hardhoutooibos als gewone es, eik, iep en talloze andere soorten zich vestigen en het beeld gaan bepalen.

In het omringende cultuurlandschap vindt op kleinschalige wijze bosaanleg en -ontwikkeling plaats, met name langs het Julianakanaal (Groene Oostgrens), bij enige dorpen en langs de beken.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Door de grote bevolkingsdichtheid en de recreatiebehoefte is bosuitbreiding in Zuid-Limburg in het Bosbeleidsplan (1994) een belangrijk doel. Bos is tegelijkertijd een belangrijke drager voor functies als natuur, landschap, openluchtrecreatie en houtteelt. Gezien de multifunctionele betekenis van bos streeft het Rijk naar een optimale vervulling van de diverse bosfuncties tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten. Het uitgangspunt bij de ruimtelijke functievervulling is verweving van functies waar mogelijk en scheiding van functies waar noodzakelijk.

De provinciale Bosnota (1997) geeft een meer gedetailleerde en gebiedsgerichte uitwerking van het Bosbeleidsplan. Gezien het feit dat Zuid-Limburg behoort tot de bosarmste delen van Nederland, is bosuitbreiding in Zuid-Limburg dan ook een belangrijk thema. De Bosnota voorziet voor heel Limburg in 1000 ha nieuw bos in de (nieuwe) natuurgebieden. Een deel hiervan is voorzien in de nieuwe natuurgebieden langs de Maas. Ook hier verdient de relatie met de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' nadere aandacht.

Hoofdlijn van beleid:

Het instandhouden van bestaand bos en streven naar bosuitbreiding in het Grensmaasgebied in de volgende vormen:

- *uitbreiding van bos met accent natuur vooral in ecologische ontwikkelingszones langs de rivier en langs de beeklopen;*
- *bosuitbreiding in kleinschalige vorm in het aangrenzende cultuurlandschap.*

Nadere uitwerking beleid

Instandhouding van bestaand bos

Een deel van het bestaande bos betreft bos met accent natuur. Hier heeft de natuurfunctie het primaat. De overige bossen betreffen in totaal circa 20 ha, verspreid over een aantal kleinere boselementen. Op de plankaart zijn deze gebieden opgenomen in de legenda-eenheid 'bos- en/of natuurgebieden' (Perspectief 1).

Het duurzaam instandhouden van het bos en haar groeiplaats op dezelfde plaats, is vanuit een bosecologisch- en bosecosysteembenadering het uitgangspunt van beleid. De Boswet en het bos- en ruimtelijk ordeningsbeleid stelt herplant of spontane herontwikkeling ter plaatse van de velling verplicht. De beleidslijn voor de bestaande bossen is als volgt:

Instandhouden van bestaande bossen, waarbij gestreefd wordt naar een meervoudige functievervulling. Voor bossen met accent natuur is de natuurfunctie leidend.

Bosuitbreiding

Natuurlijk bos aan de rivier

De grootschalige natuurontwikkeling leidt tot een uitbreiding van natuurlijk rivierbegeleidend bos in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas. Op de plankaart ontstaan deze bossen in de gebieden met legenda-eenheid natuurontwikkeling, al dan niet voorafgegaan door ontgrondingen. Naar verwachting zal ca. 300 ha natuurlijk bos kunnen ontstaan. Deze oppervlakte levert, tezamen met kleinschalige bosuitbreiding in het agrarisch cultuurlandschap een bijdrage aan het provinciale bosuitbreidingsprogramma.

De kleinschalige en meestal op particulier initiatief ontwikkelde kleine bosprojecten kennen veelal een multifunctionele doelstelling.

Natuurlijk bos aan de rivier ontstaat onder invloed van een natuurlijk begrazingsregime. In deze bossen, die ontstaan in het winterbed van de Maas, krijgt de natuurlijke ontwikkeling het primaat. De natuurlijke ontwikkeling van het ecosysteem prevaleert boven de andere functies van het bos, binnen de randvoorwaarde van het hoogwaterbeschermingsniveau dat te allen tijde gehandhaafd dient te worden. Ingrepen in het areaal bos ten behoeve van hoogwaterbescherming dienen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de natuurdoelstellingen van het gebied.

Boscompensatie

Boscompensatie verloopt via richtlijnen van de Boswet, die voorschrijft dat het areaal verdwenen bos netto gecompenseerd moet worden; dit kan door aanplant maar ook door spontane bosontwikkeling in natuurgebieden, zoals dat na vergraving en in beheer name van het gebied zal plaats vinden. Er zal in het toekomstige natuurgebied in korte tijd (<5-10 jaar) veel meer bos spontaan terugkeren dan er verloren is gegaan. Deze bostypen zullen daarnaast ecologisch waardevoller zijn dan de huidige opstanden (vooral veel populierenrijen).

Er liggen echter binnen het plangebied van het Grensmaasproject nog historische herplantverplichtingen, waaraan voldaan moet worden. De invulling hiervan dient aan te sluiten bij de natuurdoelstellingen van het toekomstige natuurgebied. Aanplant binnen het toekomstig natuurgebied verdient daarbij niet de voorkeur; daarbuiten eventueel wel.

Kleinschalige bosuitbreiding in het aangrenzende cultuurlandschap

De voorgestane ruimtelijke ontwikkeling in het aan het Rivierpark grenzende cultuurlandschap biedt mogelijkheden voor kleinschalige bosuitbreiding als ondersteunend middel in de nieuwe ruimtelijke structuur.

De aanleg van kleinschalige boselementen door bijvoorbeeld het opschalen van bestaande houtopstanden of het aanhaken bij reeds aanwezige, fysiek interessante uitgangssituaties, kan leiden tot een keten van samenhangende elementen, die stapstenen en verbindingszones vormen tussen bosgebieden binnen en buiten het projectgebied onderling en het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas. Op deze wijze leveren kleinschalige bossen een bijdrage aan de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit van het gebied.

Bosuitbreiding in de Groene Oostgrens langs het Julianakanaal

Het Julianakanaal vormt een harde fysieke grens aan de oostkant van het plangebied met daarachter de stedelijke ontwikkelingen. In landschappelijk en ecologisch opzicht is de betekenis van het Julianakanaal nu beperkt. In het hoofdstuk landschap is een Groene Oostgrens beschreven als een van de vier structuurlijnen in het nieuwe landschap van het Grensmaasgebied. Kleinschalige bossen kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Van belang is een boomkeuze die past bij de riviernatuur van het Grensmaasgebied of de eventuele hellingbossen aan de oostzijde van het kanaal.

De productiefunctie is geen doel op zich maar kan afhankelijk van de boomsoortenkeuze als afgeleide functie zorgen voor houtopbrengsten, die een deel van de beheerskosten dekken. Door de combinatie van landschappelijke beplantingen, houtopstanden en kleine bosjes in deze zone, gelegen langs het kanaal met overwegend een opgaand karakter, ontstaat het beeld van een Groene Oostgrens. De breedte van de oostgrens is mede afhankelijk van de mogelijkheden ter plaatse; het totale ruimtebeslag bedraagt naar schatting circa 10 ha. Het talud van het dijklichaam en de voet van de steilrand met de kanaalkwiel zijn onderdeel van deze strook.

Bosuitbreiding met nieuwe dorpsbossen in aansluiting op beekdalen

Op twee plaatsen in het Grensmaasgebied bestaat het plan voor een meer geconcentreerde bosuitbreiding in het resterende cultuurlandschap (zogenaamde dorpsbossen): bij de Kanjelbeek ten zuiden van Itteren en tussen Obbicht en Grevenbicht. In het gebied van de Kanjelbeek wordt bosuitbreiding met verspreide kleinere boscomplexen nagestreefd, aansluitend op de al aanwezige populierenbeplanting. Hierdoor ontstaat een samenhangende grotere eenheid bos van in totaal 10-20 ha. De bedoeling is om de nu aanwezige populierenaanplanten om te vormen tot inheems hardhoutloofbos. In het landelijk gebied tussen Obbicht en Grevenbicht zijn enkele kleinschalige boselementen van 5-10 ha voorzien, die aansluiten op de loop van de Kingbeek.

De beleidslijnen ten aanzien van bosuitbreiding zijn als volgt:

- in de bossen die op spontane wijze langs de Grensmaas ontstaan, heeft de natuurfunctie het primaat;
- kleinschalige bosuitbreiding in het agrarisch cultuurlandschap vindt plaats in de vorm van het opschalen van bestaande houtopstanden, invulling van de Groene Oostgrens en de aanleg van dorpsbossen in aansluiting op beekdalen.

4.4 Delfstoffenwinning

Toekomstbeeld

In de periode vanaf 2005 is het Grensmaasgebied een belangrijk gebied voor de delfstoffenwinning in Limburg. De winning van grote hoeveelheden grind en beton- en metselzand vindt in deze periode plaats op 13 locaties langs de Grensmaas. Het zoveel als mogelijk behalen van het beoogde beschermingsniveau tegen hoogwater alsmede de beoogde beperking van de duur van de hinder als gevolg van de winactiviteiten bepalen in belangrijke mate het wintempo. Volgens de huidige planning heeft in uiterlijk 2017 de delfstoffenwinning de ruimte voor een natuurlijke grinddrievier voor de hoogwaterdoelstelling gerealiseerd en is in 2022 het Grensmaasproject geheel gerealiseerd.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid

Structuurschema Oppervlaktedelfstoffen

Het Structuurschema Oppervlaktedelfstoffen (SOD) geeft aan dat de bestuursover-

eenkomst tussen Rijk en provincie Limburg uit 1990 over het aanwijzen van gebieden voor de winning van 35 miljoen ton grind voor de nationale behoefte is verval­len. Het Rijk stelt dat uit het Deltaplan Grote Rivieren blijkt dat door het verlagen van het winterbed van de Grensmaas meer dan 35 miljoen ton grind vrijkomt. Destijds werd ingeschat dat er ongeveer 25 miljoen ton grind meer uit Limburg beschikbaar komen dan de in 1990 overeengekomen 35 miljoen ton grind voor de nationale behoefte.

Als uitvloeisel van het SOD zijn in november 1997 afspraken gemaakt tussen het IPO en de minister van Verkeer en Waterstaat over de totale, door de provincies te leveren hoeveelheid beton- en metselzand in de periode 1999-2008. Voornamelijk wordt uitgegaan van een totale landelijke taakstelling van 170 miljoen ton, waarbij het Rijk zorgdraagt voor de winning van 27 miljoen ton uit de rijkswateren en de gezamenlijke provincies voor 143 miljoen ton uit landlocaties. Het IPO is in een onderlinge verdeling overeengekomen dat de provincie Limburg 27 miljoen ton beton- en metselzand winbaar zal maken in de periode tot 2008. De hoeveelheid die in de taak­st­ellingsperiode uit de Grensmaas zal komen zal een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de invulling van de Limburgse taakstelling, en wordt bepaald door het uitvoeringstempo. Het beton- en metselzand dat na 2008 gewonnen zal worden bij de uitvoering van het Grensmaasproject, dient voor de invulling van de volgende taak­st­ellingsperiode. Hierover zijn echter nog geen afspraken gemaakt.

In het Structuurschema Oppervlakedelfstoffen geeft de rijksoverheid een zonering aan voor de winning van oppervlakedelfstoffen. Deze zonering is ontleend aan uit­spraken in verschillende rijksnota's over de ruimtelijke toelaatbaarheid van de win­ning van oppervlakedelfstoffen. Uitspraken hierover staan met name in de Vierde Nota Extra (VINEX), het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) en het Natuurbeleidsplan. Het Grensmaasproject ligt grotendeels in de zone waarin het Rijk onder voorwaarden de winning van oppervlakedelfstoffen toestaat. In de VINEX is het Grensmaasgebied een groen koersgebied, waarin volgens het Structuurschema Oppervlakedelfstoffen de mogelijkheden voor natuurontwikkeling richtinggevend zijn bij de locatiekeuze, wijze van uitvoering en de eindbestemming. Het structuur­schema ziet daarbij voor de Grensmaas ruimte voor grindwinning.

Bestuursovereenkomst april 1997

In de bestuursovereenkomst van 18 april 1997 hebben Rijk en provincie nadere afspraken vastgelegd over de gezamenlijke voorbereiding en uitvoering van de

Maasprojecten. Een van de afspraken betreft het aspect grondstoffen. De nieuwe bestuursovereenkomst verhoogt de hoeveelheid van 35 miljoen ton grind volgens de bestuursovereenkomst van juni 1990 tot maximaal de hoeveelheid, die de uitvoering van de deelprojecten Grensmaas en Zandmaas/Maasroute samen zullen opleveren.

Provinciaal beleid

Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2001

In 1999 hebben Gedeputeerde Staten het Grondstoffenplan Limburg vastgesteld. De ruimtelijke uitwerking van dat beleid is vastgelegd in de Herziening streekplannen voor ontgrondingslocaties uit 1998. Het in deze documenten neergelegde beleid is in het POL (2001) opnieuw vastgelegd. In het Grondstoffenplan zijn de analyses, argumenten en beleidsregels beschreven die ten grondslag liggen aan de beleidsregels in het POL (2001).

Bij de vergunningverlening voor de winning van beton- en metselzand hanteert de provincie de met het Rijk en de overige provincies afgesproken taakstelling voor de periode van 1999 t/m 2008. Na 2008 zet de provincie in op afbouw van de productie van beton- en metselzand voor de nationale behoefte. Er zal daarom in de periode 2009-2018 voornamelijk winning voor de regionale behoefte plaatsvinden.

De delfstoffenwinning in het Maasdal staat in dienst van de kwaliteitsverbetering van het gebied. Een duurzame delfstoffenwinning langs de Maas moet voortaan andere maatschappelijke doelen dienen zoals hoogwaterbestrijding, natuurontwikkeling, havenontwikkeling en recreatie. (Opgave 4 uit het POL 2001)

In het Grensmaasgebied kan ten minste 35 miljoen ton grind gewonnen worden. De maximale te winnen hoeveelheid vloeit voort uit het voor de hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling te ontwikkelen technisch ontwerp van de Grensmaas. De winbare hoeveelheid in het Grensmaasgebied bedraagt ca. 53 miljoen ton.

Dit hoofdstuk formuleert het provinciale ontgrondingenbeleid voor het Grensmaasgebied met zijn ruimtelijke consequenties. De Ontgrondingenwet geeft de mogelijkheid om winplaatsen aan te wijzen. In het voorliggende POL Grensmaas heeft de aanwijzing van de winplaatsen plaatsgevonden.

Uit het voorgaande blijkt dat het rijksbeleid en provinciaal beleid reeds belangrijke uitspraken bevatten over de winning van delfstoffen in het Grensmaasgebied. Bij het ontgrondingenbeleid voor het Grensmaasgebied is onderscheid gemaakt maken tussen:

- winplaatsen: dit zijn conform artikel 7 van de Ontgrondingenwet de concreet begrensde gebieden waar oppervlaktedelfstoffen gewonnen worden. Binnen de winplaatsen wordt een onderscheid gemaakt in gebieden met 'stroomgeulverbreding', 'weerdverlaging', 'dekgrondberging' en 'verwijderen deklaag'. Voor het deel dekgrondberging van de winplaatsen geldt een opvulplicht. De opvulling dient plaats te vinden met gebiedseigen niet-vermarktbaar grond die vrijkomen bij de realisatie van de rivierversmalling op de winplaatsen. Deze niet-vermarktbaar grond bestaat uit de te verwijderen bovengrond en/of stoorlagen in het grind/zand pakket alsmede 'restspecie', het restproduct dat vrijkomt bij verwerking van zand en grind.
- winzones: dit zijn gebieden waarbinnen mogelijk ontgrond zal worden. In dit POL Grensmaas zijn deze gebieden aangeduid met 'geluidsgevoelige gebieden'. Hier kan mogelijk en onder voorwaarden, met name ten aanzien van geluidhinder sprake zijn van de winning van delfstoffen gevolgd door opvulling met niet-vermarktbaar grondstoffen. Om exploitatie van deze winzones mogelijk te maken, is een planologische regeling in het kader van het bestemmingsplan noodzakelijk.

Hoofdlijn van beleid/Concrete beleidsbeslissing

Hoofdlijn van beleid:

Het aanwijzen van winplaatsen en winzones van delfstoffen in het Grensmaasgebied volgens het Voorkeursalternatief 2003 om:

- *door de winning van delfstoffen de projectdoelen natuurontwikkeling en bescherming tegen wateroverlast in het Grensmaasgebied te realiseren;*
- *niet-vermarktbaar grond vrijkomend bij uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 te kunnen bergen;*
- *te voorzien in de regionale en nationale behoefte aan delfstoffen volgens de daarvoor geldende taakstellingen.*

Op de plankaarten 2 t/m 14 (per locatie en met kadastrale ondergrond) is de begrenzing opgenomen van de gebieden waar ingrepen plaatsvinden. Deze zijn op de plankaarten aangegeven als 'Natuur na ontgronding', 'Natuur na ontgronding en opvulling', 'Landbouw na ontgronding en opvulling' en 'Natuur na opvulling'. In het bij dit POL Grensmaas behorende MER-Grensmaas is de onderbouwing van de situering en omvang van de verschillende gebieden en ingrepen opgenomen.

Met uitzondering van Trierveld (deel van de locatie Koeweide) hebben deze gebieden op de plankaart de eindfunctie natuur, voorafgegaan door ontgrondingen en bij de dekgrondbergingen daarnaast voorafgegaan door opvulling. In het Trierveld verandert de eindbestemming na uitvoering van de dekgrondberging in landbouw.

Als gevolg van de bij de CBB behorende begrenzing van de locatie Koeweide, deel van de locatie Trierveld, wijzigt de begrenzing van de huidige winzone Trierveld. De begrenzing uit het POL (2001) wordt vervangen door de CBB uit dit POL Grensmaas. De in het kader van het Grondstoffenplan bepaalde hoeveelheid vrijkomende klei in het Trierveld ten behoeve van de keramische industrie komt hiermee niet in gevaar. De hiervoor genoemde winzones zijn op deze kaarten opgenomen als geluidsgevoelige gebieden. Of, waar en in welke mate deze gebieden worden aangesproken, wordt nader bepaald bij de verdere uitwerking van het project.

Het bovenstaande leidt tot de navolgende concrete beleidsbeslissing:

De besluiten ten aanzien van de aanwijzing van de gronden, gelegen binnen het plangebied en zoals aangegeven op de bijbehorende plankaarten, tot 'natuur na ontgronding', 'natuur na ontgronding en opvulling' en 'landbouw na ontgronding en opvulling' worden aangemerkt als concrete beleidsbeslissing.

Zoals in paragraaf 1.2 al is aangegeven is er geen CBB van toepassing op de locatie Proefproject Meers, Hiervoor zijn reeds op gemeentelijk niveau de vereiste (planologische) procedures doorlopen. Daar de ingrepen en de functies van de verschillende onderdelen van Proefproject Meers vergelijkbaar zijn met die van de andere locaties, hebben deze op de desbetreffende plankaarten wel dezelfde aanduidingen gekregen. Middels een arcering op plankaart 1 en op de in overeenstemming met het hiervoor beschrevene plankaart 6 is de status van de locatie Proefproject Meers in dit POL Grensmaas inzichtelijk gemaakt.

Verwerking en transport: uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Gedurende de uitvoering van het Grensmaasproject is ruimte voor verwerking en transport van de delfstoffen noodzakelijk in het Grensmaasgebied. De uitvoerder zal

hier in het door haar op te stellen uitvoeringsplan op een zorgvuldige wijze mee omgaan. Uitgangspunt is om de hinder van de werkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. Volgens de huidige inzichten zal het transport van de gewonnen delfstoffen en de niet-vermarktbaar grondstoffen naar de verwerkingsinstallaties en dekgrondbergingen plaatsvinden per as. Andere wijzen van transport zijn niet uitgesloten. In Meers wordt de bestaande uit te breiden verwerkingslocatie gebruikt voor de verwerking van het toutvenant, terwijl in Bosscherveld, Itteren, aan de Maas en Koeweide aan verwerking met drijvende verwerkingsinstallaties in de dekgrondberging wordt gedacht. Ten behoeve van verwerking van het toutvenant en verlading in het schip zijn by-passes/verwerkingsbassins geprojecteerd in de dekgrondberging van Bosscherveld, Itteren, Aan de Maas en Trierveld. Voor de verwerking en verlading van de noordelijke locaties wordt gebruik gemaakt van de dekgrondberging in het Trierveld. De op de plankaart aangegeven ruimte binnen de winplaatsen staat de uitvoerder in principe ter beschikking voor de inpassing van de diverse logistieke elementen. Daarbij moet rekening worden gehouden met algemene en specifieke milieuranvoorwaarden. Buiten de winplaatsen zijn niet alleen milieuranvoorwaarden van belang, maar tevens ruimtelijke randvoorwaarden, die bij de inpassing op lokaal niveau een rol spelen. In dit gebied is derhalve slechts beperkte ruimte voor de uitvoering ter beschikking. Het bestemmingsplan en vergunningen zijn instrumenten voor de inpassing van elementen van ontgraven, verwerking en transport op het lokale niveau. Daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met plaatselijke belangen van wonen, natuur en landschap en andere relevante aspecten.

De uitwerking in een uitvoeringsplan is een mogelijk model voor ontgraven, verwerking en transport met als uitgangspunt dat verwerking van de delfstoffen binnen het gebied plaatsvindt. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de uitvoeringsaspecten. Essentieel in dit model is het ter beschikking komen van vier locaties bij Bosscherveld, Itteren, Aan de Maas en Koeweide, waarbinnen de locaties van de (gefixeerde) drijvende verwerkingsinrichtingen voorzien zijn. Deze locaties staan indicatief aangegeven op de plankaart. Bij Meers zal de bestaande verwerkingsinstallatie mogelijk worden uitgebreid. Bij een eventuele uitbreiding zal als uitgangspunt gelden dat de geluidsbelasting op de in de omgeving gelegen woningen niet verder mag toenemen dan de wettelijk norm toelaat.

Bovendien is het nodig dat er een aantal tijdelijke werken zoals werkwegen, ringdijken, depots, geluidsschermen, beekomleggingen mogelijk zijn. De gemeenten worden verzocht om deze tijdelijk werken in het bestemmingsplan mogelijk te maken. Bij verwerking van zand en grind komt ook niet-vermarktbaar grond vrij: de 'restspecie'. Dit -veelal - kleiige materiaal kan geborgen worden in de dekgrondbergingen in de directe nabijheid van de verwerkingsinstallaties.

Hoofdpijn van beleid:

Het aanwijzen van locaties nabij Bosscherveld, Itteren, Aan de Maas, Meers en Schipperskerk waarbinnen, voor de duur van de uitvoering, het stationeren van verwerkingsinrichtingen mogelijk is. Binnen randvoorwaarden vanuit milieu en ruimte wordt voor de inpassing van de overige elementen van verwerking en transport flexibiliteit betracht.

Voor voorzieningen ten behoeve van verwerking en transport gelden de volgende beleidslijnen:

- binnen de winplaatsen zijn algemene en specifieke milieuranvoorwaarden van toepassing; buiten de winplaatsen zijn zowel milieuranvoorwaarden als ruimtelijke randvoorwaarden van toepassing. De milieuranvoorwaarden zijn met name

beschreven in de paragrafen 4.7 en 4.8 van dit POL Grensmaas; de ruimtelijke randvoorwaarden worden bepaald aan de hand van een afweging op lokaal niveau, rekening houdend met belangen van wonen, natuur en landschap en andere relevante aspecten;

- de gemeenten wordt verzocht om de uitgangspunten voor ontgraving, verwerking en transport zo vast te leggen in de bestemmingsplannen, dat ruimtelijke flexibiliteit waar mogelijk gewaarborgd is en dat procedures in bestemmingsplannen de uitvoering niet onnodig vertragen.

Nadere uitwerking beleid

Vormgeving en uitvoering rivierverbreding

De rivierverbreding moet leiden tot een zo natuurlijk mogelijke grindrivier door een aan de bedding gekoppelde verbreding. Hierbij komt het onaangeroerde moedermateriaal (onderliggende toutvenant) aan het oppervlak te liggen. Dit is essentieel om de specifieke potenties van een natuurlijke grindrivier mogelijk te maken.

Ontgrondingen moeten daarom aansluiten bij de morfologie van het riviersysteem en maken de gewenste morfologische processen in de grind/zandbodem mogelijk. Diepere winningen in het plangebied, resulterend in waterplassen en aanleg van dekgrondbergingen binnen de zone van stroomgeulverbreding en weerdverlaging, passen niet in dit principe. Dit is conform het in het Structuurschema Oppervlakte-delfstoffen geformuleerde beleid voor ontgrondingen binnen de Ecologische Hoofdstructuur.

De beleidslijn voor vormgeving en uitvoering luidt dan ook als volgt:

- ontgrondingen in het Grensmaasgebied moeten aansluiten bij de morfologie van het riviersysteem en maken de gewenste morfologische processen in een onaangeroerde grind-zandbodem mogelijk. Voor ontgrondingen ter plaatse van dekgrondbergingen van een onaangeroerde grind-zandbodem geen sprake.

Het Voorkeursalternatief 2003 streeft een dekgrondberging na, waarbij:

- de benodigde oppervlakte ecologisch verantwoord is. Bij de dekgrondbergingen duidt het Voorkeursalternatief 2003 een gedeelte aan als 'mogelijke uitbreiding dekgrondberging'. Op de lokatiekaarten (plankaarten 2 t/m 14) zijn deze gebieden aangeduid met de term 'geluidsgevoelig gebied';
- sprake is van een gesloten grondbalans binnen het project: de totale hoeveelheid vrijkomende niet-vermarktbaar grondstoffen wordt binnen het gebied geborgen, er is geen aan- of afvoer van niet-vermarktbaar klei of andere specie van elders.

Tijdens de uitvoering zal (aan de hand van onder meer grondbalansen) blijken in hoeverre de geluidsgevoelige gebieden ook daadwerkelijk gebruikt worden. Onnodig oponthoud in de uitvoering omdat de grond in deze gebieden niet beschikbaar is, moet worden voorkomen. Daarom worden de gemeenten verzocht om in de bestemming van de geluidsgevoelige gebieden een wijzigingsbevoegdheid naar 'dekgrondberging' op te nemen. Hierbij hoort een wijzigingsprocedure die, met inachtneming van alle betrokken belangen, in de tijd zo efficiënt mogelijk is.

De beleidslijn voor de geluidsgevoelige gebieden luidt als volgt:

- daadwerkelijke benutting van deze ruimte kan alleen plaatsvinden als de geluidsgevoelige functie die in het desbetreffende gebied is gelegen is opgeheven.

Hoeveelheden

Bij de uitvoering van het Grensmaasproject volgens het Voorkeursalternatief 2003 zal in totaal circa 53 miljoen ton grind vrijkomen. Deze hoeveelheid grind is, rekening houdend met een zekere marge in de feitelijke grindvoorkomens, de maximale hoe-

veelheid. Verdere vergroting van de delfstoffenwinning is strijdig met het afbouwscenario van de grindwinning voor de nationale behoefte in Limburg.

Het project voorziet in de aanleg van bergingen voor gebiedseigen niet-vermarktbaare grond uit het gebied. Deze grond bestaat uit vrijkomende bovengrond alsmede de 'restspecie' die vrijkomt bij de verwerking van toutvenant.

Een reeds in het kader van het Grondstoffenplan bepaalde hoeveelheid vrijkomende klei in het Trierveld komt ter beschikking voor de keramische industrie in het kader van de hier reeds bestaande regionale kleiwinning.

Ten aanzien van de vrijkomende hoeveelheden grondstoffen gelden als beleidslijnen:

- de bij het Grensmaasproject vrijkomende hoeveelheid grind wordt bepaald door de ingrepen voor de beperking van de wateroverlast en de natuurontwikkeling volgens het Voorkeursalternatief 2003;
- de ca 53 miljoen ton vrijkomend grind en de vrijkomende hoeveelheid beton- en metselzand vormen een bijdrage aan de invulling van de door het Rijk aan de provincie opgelegde taakstelling;
- de vrijkomende hoeveelheden niet vermarktbaare grond worden geborgen in dekgrondbergingen; de hoeveelheid keramische klei die het Grondstoffenplan voor het Trierveld aangeeft, zal tenminste uit het Grensmaasproject beschikbaar moeten komen voor de keramische industrie.

Fasering en vormgeving

Van belang is dat de ontgrondingsactiviteiten zodanig voorspoedig verlopen, dat een gefaseerde oplevering van de ontgraven gebieden kan plaatsvinden. Door een ruimtelijke fasering van de werkzaamheden binnen de locaties aan te brengen, komen gebieden spoedig ter beschikking voor de natuurontwikkeling en het recreatief medegebruik. Dit geldt voor alle winplaatsen.

Om de rivierkundige en ecologische processen enigszins in gang te zetten, dienen de terreinen na ontgraving min of meer ruw te worden afgewerkt. Dit houdt in dat oneffenheden in het terrein en een bepaalde detailvormgeving moeten leiden tot gradiënten in bodem- en waterhuishouding en aangrijpingspunten moeten bieden voor de rivier om sediment te verplaatsen. De afwerking zal deel uitmaken van de vergunningvoorwaarden.

4.5 Beschrijving en onderbouwing per locatie

In de navolgende paragrafen wordt een beschrijving van de locaties uit het Voorkeursalternatief 2003 gegeven. De keus voor het Voorkeursalternatief 2003 is gebaseerd op het MER Grensmaas.

4.5.1 Locatie Bosscherveld (het eiland ten noorden van Maastricht)

Algemeen (zie plankaart 2)

De locatie Bosscherveld beslaat het eiland ten noorden van Maastricht dat tussen het verbindingskanaal Maas en Zuid-Willemsvaart en de Maas ligt. Er zijn geen woningen aanwezig op het eiland, echter aan de zuidwestkant zijn woonboten afgemeerd. Bosscherveld is de meest zuidelijk gelegen locatie van de Grensmaas en vormt daarmee de toegang tot het Grensmaasgebied. De rivierwaterstanden bij Bosscherveld staan, in tegenstelling tot de andere locaties van het Grensmaasproject, onder invloed van de stuw Borgharen. Daarom dragen de ingrepen op deze locatie niet bij

aan de hoogwaterbescherming. Echter als toekomstig uitloopgebied voor Maastricht vervult de locatie een belangrijke voorbeeldfunctie voor de natuurontwikkeling in het Grensmaasproject. Daarnaast draagt de locatie Bosscherveld bij aan de doelstellingen natuurontwikkeling en grindwinning.

Bosscherveld

Het Bosscherveld heeft nagenoeg geen archeologische waarde. De bodemopbouw bestaat uit een gemiddeld 3 m dikke deklaag met daaronder een grindpakket dat een gemiddelde dikte van ca 11 m heeft. In de zuidoost punt van het Bosscherveld is in de ondergrond een circa 2 m hoge grindkop aanwezig.

In de huidige situatie wordt het Bosscherveld gebruikt als landbouwgebied. Er zijn weinig bijzondere natuurwaarden te vinden.

Ingreep: deklaagverwijdering

Door gebruik te maken van het peilverschil tussen het stuwpand Maastricht en de Grensmaas is het mogelijk om een beperkte hoeveelheid water over het Bosscherveld te laten stromen. Hierdoor ontstaat een stromende geul over het eiland waarmee een ecologische verbinding wordt gelegd tussen de Stadsmaas en de Grensmaas.

In de zuid- en noordpunt van het eiland blijft de ingreep beperkt tot het weghalen van de deklaag, zogenaamde "deklaagverwijdering". Hierdoor wordt het oude grindreliëf waaronder de contouren van de grindkop in het zuiden weer zichtbaar; ook is er een geulvormige laagte aan de oostzijde van het eiland aanwezig.

Op de locatie Bosscherveld vindt alleen deklaagverwijdering plaats. Aan de zuid- en oostkant van het Bosscherveld wordt een strook van ca 10 m brede oever niet vergraven. Deze strook is nodig om het rivierwater in het stuwpand Maastricht op stuwpeil te keren. Indien nodig wordt deze oeverstrook verstevigd door middel van stortsteen om erosie tijdens hoogwater tegen te gaan. Ook langs de stuw van de locatie Bosscherveld wordt een strook grond niet vergraven. Hier is ruimte gereserveerd voor de aanleg van een vistrap (en eventueel in de toekomst een waterkrachtcentrale). Dit als uitwerking van afspraken in het kader van de Benelux (1996) dat voor het jaar 2002 visoptrek in het stroomgebied van de Maas tot aan de Ourthe mogelijk moet zijn.

Ingreep: dekgrondberging

In het middendeel van het eiland Bosscherveld wordt een dekgrondberging aangelegd met een oppervlak van ca 20 ha. Hierin wordt de dekgrond geborgen die vrijkomt bij de werkzaamheden op het Bosscherveld. De omvang is afgestemd op de huidige kennis ten aanzien van het vrijkomen van onvermarktbaar grond.

Op de locatie Bosscherveld is het algemene uitgangspunt verlaten dat dekgrondbergingen zoveel mogelijk buiten het invloedsgebied van de rivier moeten worden gelegd. Er is namelijk in de nabije omgeving geen andere locatie voorhanden waar de aanleg van een dekgrondberging mogelijk is. De dekgrondberging is in het midden van het eiland neergelegd om erosie zoveel mogelijk te voorkomen.

De bovenkant van de dekgrondberging wordt dusdanig verlaagd aangelegd dat deze precies aansluit bij het nieuwe maaiveld dat in de zuid- en noordpunt is ontstaan na de deklaagverwijdering. Het gehele Bosscherveld komt hiermee ca 3 m lager te liggen dan in de huidige situatie. Hierdoor krijgt de dekgrondberging een goede landschappelijke inpassing en zal zo min mogelijk erosie optreden. Tevens is het oppervlak van de dekgrondberging aan de oostkant zo smal mogelijk gehouden zodat het rivierwater over een zo groot mogelijk oppervlak aan grind stroomt. Het rivierwater zal na afgraving namelijk vooral de geulvorm volgen die hier in het grindoppervlak aanwezig is.

Verwerkingslocatie

De keuze voor natte verwerking op de locatie Bosscherveld is genomen op grond van:

1. De slechte bereikbaarheid per as van de locatie.
2. De goede bereikbaarheid over water van de locatie voor het transport van gereed product.
3. De voorkeur voor natte verwerking als zijnde het meest efficiënt.

Onvergraven natuurgebied

Nagenoeg het gehele eiland Bosscherveld wordt vergraven, op een aantal smalle stroken langs de huidige oevers en in het noordwesten na. Deze stroken dienen als 'dijklichaam' om het stuwpeil te kunnen behouden. Al deze reststukjes die buiten de vergraving vallen worden ingericht als onvergraven natuurgebied.

Civiele en overige werken

Inlaatwerk

Het Maaswater zal via een inlaatwerk aan de zuidoost zijde van het eiland, ter plaatse van de grindkop, over het toekomstige Bosscherveld worden geleid, waarna het via het grindoppervlak en de dekgrondberging zijn weg zal zoeken naar de lager gelegen Grensmaas. Het inlaatwerk zal zo worden ontworpen dat het passeerbaar is voor vissen en zwerfvuil zoveel mogelijk wordt tegengehouden. De bestaande overlaat aan de westzijde van het Bosscherveld kan in principe vervallen omdat het Bosscherveld de functie van overlaat kan overnemen. In dat geval kan de bestaande overlaat eventueel worden opgevuld met deklaag.

Aanpassing stuw Borgharen

Door uitvoering van de rivierverruiming, met name op de locatie Borgharen, zullen de rivierwaterstanden stroomafwaarts van de stuw in de Grensmaas dalen. Hierdoor wordt het verval over de stuw groter dan in nu het geval is. Het stortebed achter de stuw moet daarom met stenen worden verstevigd om de grotere wervelingen achter de stuw veroorzaakt door het grotere verval op te kunnen vangen.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- de dekgrondberging is vergroot van 13 ha in de VKA 1998 naar 20 ha nu; dit wordt vooral veroorzaakt door de verlaagde afwerking in het huidige plan en doordat er meer grond geborgen moet worden. Tevens is de berging vanuit de zuidpunt naar het midden van het eiland verschoven om erosie zoveel mogelijk te voorkomen;
- het ontwerp is gewijzigd. Er vindt geen weerdverlaging plaats maar alleen afgraving van de deklaag om een zo groot mogelijke grindbuffer te behouden;
- in het ruimtebeslag is rekening gehouden met de aanleg van een vistrap en eventueel een waterkrachtcentrale.

Toekomstbeeld

De verschillen tussen de lemige dekgrondberging en de vrijgegraven grindvlaktes gaan zich vertalen in de begroeiing. De dekgrondberging zal begroeien met een afwisseling van ooibos en bloemrijk grasland. Op de warme, zomerdroge grindvlakte zal open grind aanwezig blijven met ijle, stroomdalbegroeiingen, maar hier en daar zullen zich ook bosschages van wilgen en wilg en zwarte populier ontwikkelen. Bij hoogwater zal de rivier zich een weg zoeken door de laagste delen van het gebied. Afhankelijk van de waterstand in de rivier kan zich dus een netwerk van kleine beekjes ontwikkelen die soms ook voor vissen optrekbaar zijn. Hierbij stroomt het water af naar de westelijke nevengeul en de hoofdgeul van de rivier, waardoor zich na elk hoogwater weer interessante nieuwe zand en grindruggen en erosie-effecten kunnen voordoen. Het gebied komt als een eiland in de rivier te liggen. Vanaf ca. 1000 m³/s zal zich in het gebied veel fijn zand afzetten dat nog vanuit bovenstroomse gebieden wordt aangevoerd. Het gebied ligt vlak tegen Maastricht aan, en kan derhalve een uitloopgebied worden voor bewoners van de zuidwestelijke wijken van de stad.

4.5.2 Locatie Borgharen (het gebied ten zuiden, westen en noorden van het dorp Borgharen)

Algemeen (plankaart 3)

De locatie Borgharen ligt rondom het dorp Borgharen, in het zuidelijke deel van het Grensmaasgebied. Borgharen is in 1993 en 1995 overstroomd door de Maas. Daarom is in 1995 een ringkade rondom het dorp aangelegd die een bescherming biedt tegen overstromingen met kans op voorkomen van eens in de 50 jaar.

Ondanks dat het landschap vrij vlak lijkt, is de locatie Borgharen opgebouwd uit twee Maasterrassen. Een dikke deken van deklaag die recent door de Maas is afgezet heeft het meeste oorspronkelijke reliëfverschil uitgevlakt.

De grinddikte op de locatie Borgharen bedraagt circa acht meter. De dikte van de deklaag varieert aanzienlijk, van minder dan één meter tot plaatselijk meer dan vier meter in de recente overstromingsvlakte.

In de locatie Borgharen zijn diverse archeologische vindplaatsen aangetroffen variërend van IJzertijd tot vroege middeleeuwen. Enkele belangrijke vindplaatsen liggen grotendeels in een gebied van onvergraven natuurontwikkeling en kunnen (deels) behouden blijven. Er zijn echter ook vindplaatsen in het gebied van dekgrondberging, die zullen worden opgegraven.

Het gebied rondom Borgharen wordt nu vooral gebruikt voor agrarische doeleinden. In de rivier ligt een met natuurlijk ooibos begroeid eiland, dit is de enige riviergebonden natuur die nog aanwezig is.

Borgharen

Ingreep: rivierverruiming

De Maas wordt verbreed om het beschermingsniveau in Borgharen te verhogen. Direct langs de rivier wordt over een lengte van circa 3000 meter stroomgeulverbreding uitgevoerd over een breedte van 50 tot 250 meter. De grens van de stroomgeulverbreding volgt grotendeels de oude terrasrand van het Geistingenterras. Ten noorden van het dorp wordt aansluitend weerdverlaging aangelegd over een breedte van 50 tot 150 meter. Ten zuiden van Borgharen is geen ruimte voor weerdverlaging; hier bestaat de overgang van de stroomgeulverbreding naar de onvergraven weerd uit een steiler talud.

Op de grens tussen de stroomgeulverbreding en weerdverlaging is het eiland "Daal" uitgespaard in de rivierverruiming. De oevers van het eiland worden vrij steil afgewerkt (1:2 tot 1:5) waardoor een eiland ontstaat met een vorm die vergelijkbaar is met andere eilanden die ooit langs de Grensmaas voorkwamen. De reden om hier een (kunstmatig) eiland aan te leggen zijn bewoningssporen uit de IJzertijd die gevonden zijn in de deklaag. Er is voorsnog besloten om deze vindplaats niet op te graven. Het eiland zal mogelijk bloot staan aan erosie en daardoor langzaam kleiner kunnen worden. Indien uit monitoring blijkt dat deze vindplaats aan het verdwijnen is, kunnen de archeologische resten alsnog opgegraven worden. De grindbanken die voor de oever liggen zullen niet worden afgegraven. Zij vormen na uitvoering langgerekte grindeilanden.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrondberging Borgharen ligt ten noorden van het dorp Borgharen en heeft een oppervlak van 34 ha. In de dekgrondberging wordt al het niet vermarktbaar materiaal geborgen dat vrijkomt bij uitvoering van de locatie Borgharen.

De dekgrondberging is ten noorden van het dorp gesitueerd omdat:

- deze plaats in de stromingsluwte van het dorp ligt, op voldoende afstand van de rivier zodat de kans op erosie minimaal is;
- zo dicht mogelijk bij de rivierverruiming waardoor zo min mogelijk transport van grond nodig is;
- de dekgrondberging heeft als eindbestemming natuur. Door de berging aan te laten sluiten bij de rivierverruiming wordt een aaneengesloten natuurgebied gerealiseerd;

- door de dekgrondberging op deze locatie te leggen wordt landbouwschade door verdroging in het gebied ten oosten van de ingrepen zoveel mogelijk voorkomen. Grondwaterberekeningen tonen aan dat ten oosten van de dekgrondberging geen landbouwschade (drempelwaarde = 5%) optreedt. Lokaal is zelfs sprake van opbrengsverbetering.

De dekgrondberging heeft de vorm van een geul die benedenstrooms in de weerdverlaging uitmondt in de rivier. Er is gekozen voor een geulvorm omdat deze vorm aansluit bij natuurlijke geulen die zich nog in de ondergrond bevinden. De 'inham' van onvergraven natuur in het midden van de dekgrondberging is een puntverontreiniging (Borgharen I) die niet gesaneerd zal worden in het kader van dit project. De vorm van de geul is zo aangepast dat de belangrijkste archeologische vindplaatsen ten oosten van de berging niet worden vergraven. De zuidpunt van de dekgrondberging is afgekappt om geluidhinder in Borgharen zoveel mogelijk te voorkomen.

De dekgrondberging Borgharen heeft als toekomstige functie natuur. Naar verwachting zal de berging op 2,5 m beneden maaiveld worden afgewerkt. Om onzekerheden in de grondbalans op te kunnen vangen wordt een ondergrens van 3 m beneden maaiveld en een bovengrens op huidig maaiveldniveau gehanteerd. De dekgrondberging zal bij Maasafvoeren van circa 1200 m³/s via de benedenstroomse zijde gaan instromen. Dit betekent dat de dekgrondberging ongeveer 4 dagen per jaar (deels) gevuld zal zijn. Ondanks dat de dekgrondberging een opstuwende werking heeft, is dit niet voldoende voor uittreding van kwelwater aan het maaiveld.

Onvergraven natuur

Het onvergraven natuurgebied in Borgharen omvat een drietal kernen, namelijk het eiland Daal, de strook onvergraven natuur rondom het dorp en het gebied ten noorden van Borgharen, tussen de rivierverruiming en de dekgrondberging. Deze hooggelegen gebieden vormen een belangrijke aanvulling op de natuur in het te vergraven gebied, zowel in samenstelling als in functie als hoogwatervrije zone. Tezamen ontstaat aldus een grote, aaneengesloten natuurkern bij Borgharen met verbindingszones naar Itteren en het Bosscherveld.

Civiele en overige werken

Puntverontreinigingen

Op de locatie Borgharen zijn een tweetal puntverontreinigingen aanwezig binnen het plangebied. Ten zuidwesten ligt midden in de rivierverruiming de puntverontreiniging Borgharen II/III. Dit betreffen buitendijkse waterlossingen die zijn opgevuld met huisvuil. Deze puntverontreiniging zal worden gesaneerd om rivierverruiming mogelijk te maken.

Ten noorden van het dorp bevindt zich net buiten de dekgrondberging de puntverontreiniging Borgharen I, een voormalige grindgroeve waar grond en grondwater 'matig' verontreinigd is. Deze puntverontreiniging zal in het kader van het project vanuit budgettair oogpunt niet worden gesaneerd. De ingreep kan er omheen worden gelegd. Bovendien vormt de puntverontreiniging geen gevaar voor het toekomstige natuurgebied.

Drinkwaterput

Ter hoogte van de dekgrondberging is een drinkwaterwinning van de Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) aanwezig. Deze drinkwaterwinning zal zijn stopgezet wanneer de uitvoering op de locatie Borgharen begint. De drinkwaterput die zich binnen de dekgrondberging bevindt zal worden verwijderd.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

De algemene ontwerpprincipes van de rivierverruiming zijn gewijzigd. De oppervlakte van de dekgrondberging is toegenomen van 18 ha in de VKA 1998 naar 34 ha in de Eindplan. Dit komt vooral door de toename in te bergen grond. Ook wordt de dekgrondberging in tegenstelling tot de VKA 1998 verlaagd opgeleverd. De puntverontreiniging Borgharen I wordt niet gesaneerd. De direct rond Borgharen is een strook met ingrepen vervallen om hinder voor Borgharen zoveel mogelijk te beperken. De afgraving- en verwerkingstermijn van het toutvenant is fors afgenomen, van tien jaar in de VKA 1998 naar maximaal vijf jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Borgharen

Door aanleg van de stroomgeulverbreding ligt het dorp Borgharen ook bij lage rivierwaterstanden weer aan de rivier. De stroomgeulverbreding ligt zo laag dat deze alleen tijdens hele droge perioden in de zomer droog valt. Hierdoor ontstaat er in de stroomgeulverbreding geen aaneengesloten bos maar behoudt het dorp grotendeels zijn weidse uitzicht op de verbrede rivier.

Ten noorden van Borgharen is de Maas sterk verbreedt, waardoor een ruim dal is ontstaan met daarin als markant punt het nieuwe eiland Daal. Ook hier is de stroomgeulverbreding zo laag dat bosontwikkeling beperkt blijft. Pal ten noorden van het dorp treedt mogelijk sedimentatie op in de sterk verbrede rivier waardoor grind- en zandbanken ontstaan. Deze liggen hoger dan de stroomgeulverbreding en raken wel met oobos begroeid, evenals het eiland Daal en de weerdverlaging.

De dekgrondberging ligt buiten het bereik van de gemiddelde rivierwaterstanden en zal weelderig begroeien met hardhoutoobos. Hier zullen de grote grazers vaak vertoeven door de grote voedselrijkdom. In natte perioden zal regenwater zich op de diepste plaatsen van de geulvormige dekgrondberging verzamelen. Bij hoogwater zal de dekgrondberging zich geleidelijk vanaf de rivier gaan vullen met rivierwater.

De onvergraven terreinen liggen zo hoog dat deze praktisch nooit meer overstromen.

4.5.3 Locatie Itteren (het gebied ten noorden van Itteren, de Itterense weerd en het gebied rond Haertelstein)

Algemeen (plankaart 4)

De locatie Itteren beslaat het gebied tussen het dorp Itteren en het gehucht Voulwames. Ook Itteren heeft tijdens de overstromingen van 1993 en 1995 onder water gestaan. In 1995 is daarom een ringkade rondom het dorp aangelegd die beschermt tegen overstromingen met een kans van voorkomen van eens in de 50 jaar.

De bocht bij Itteren bestaat bijna geheel uit overstromingsvlakte van de Maas. De deklaag is in oude geulen die door de weerd lopen plaatselijk meer dan vier meter dik. De gemiddelde grinddikte op de locatie Itteren bedraagt negen meter. Het dorp Itteren en het gebied ten noordoosten van het dorp liggen op het hoger gelegen Geistingenterras uit de IJstijd. Het gebied kenmerkt zich door een patroon van grindeilanden met daartussen ondiepe geulen.

Het oostelijk deel van de deellootatie is een archeologisch rijk gebied. Een deel van de vindplaatsen kon door aanpassingen van de plannen behouden blijven door het gebied aan te wijzen als onvergraven natuurontwikkeling.

In het noorden van de Itterse Weerd is in de huidige situatie midden in de stroomgeulverbreding een oude grindwinplas aanwezig met een oppervlakte van ca 6 ha.

Aangezien de oevers in het kader van het Grensmaasproject worden afgegraven zal de plas na uitvoering niet meer bestaan.

Itteren: bocht

Het gebied rondom Itteren heeft voornamelijk een agrarische functie. De vegetatie is niet bijzonder, stroomdalgraslanden en andere rivierecotopen komen niet of nauwelijks voor. Wel is de laatste populatie grauwe gorzen aanwezig rond Itteren. De monding van de geul is morfologisch bijzonder, vanwege de sterke erosie-effecten in de hogere grind- en leemlagen.

Ingreep: rivierverruiming

In de Itterense weerd vindt een omvangrijke verbreding van de rivier plaats om aan de doelstellingen te voldoen. De stroomgeul van de Maas wordt hier minstens vier keer zo breed als in de huidige situatie. Over een lengte van ca 2400 m wordt de stroomgeul verbreed met plaatselijk meer dan 600 m. Aansluitend vindt een relatief smalle weerdverlaging plaats over een breedte van 30 tot 120 m. De grindbanken die in de huidige situatie voor de oever liggen zullen niet worden afgegraven.

Door uitvoering van de rivierverruiming zullen de rivierwaterstanden fors dalen. Ook zal er een grote grindoppervlakte in de meanderbocht ontstaan waar de rivier de vrijheid krijgt om een stelsel van grindeilanden en geulen te vormen. Dergelijke uitgebreide grindvlaktes horen bij een natuurlijke grindrivier.

Ingreep: dekgrondberging

In de locatie Itteren wordt ten noordoosten van het dorp Itteren een dekgrondberging met een oppervlakte van 60 ha aangelegd tegen het Julianakanaal aan. In de dekgrondberging wordt de onvermarktbaar grond geborgen die vrijkomt bij de werkzaamheden op de locatie Itteren.

Bij het bepalen van de meest geschikte bergingslocatie is ook gekeken naar een alternatief: het leggen van de dekgrondberging in de Itterense weerd, onder de rivierverruiming en deels in het onvergraven natuurgebied.

Een dekgrondberging onder de rivierverruiming heeft als voordeel dat de hinder en overlast voor bewoners van Itteren en Voulwames beperkt is omdat de afstand van de afgraving tot de woonbebouwing relatief groot is. Ook de omgeving rondom de kasteelboerderij Haertelstein wordt in deze optie gespaard van afgraving.

Landschappelijk gezien heeft dit gebied waarde omdat het onderdeel uitmaakt van het Geistingenterras.

Echter de kans op erosie van de dekgrondberging door de rivier is veel groter als deze onder de rivierverruiming ligt. Rivierkundig onderzoek toont aan dat de Thalweg, het diepste punt van de rivier zich naar de binnenbocht verplaatst. Aangezien er in de berging tevens verontreinigde grond wordt geborgen is erosie niet toelaatbaar. Ook wordt de nieuwe Grensmaas hierdoor sterk in zijn vrijheid beperkt, terwijl Itteren juist een locatie is waar fysiek veel ruimte aanwezig is voor het vrij laten van de rivier. Daarnaast is er onder de rivierverruiming nog maar weinig ruimte om een dekgrondberging aan te kunnen leggen. Na rivierverruiming resteert namelijk nog maar 4 m grind terwijl het oorspronkelijke grindpakket gemiddeld 9 meter dik is; er is daarom twee keer zoveel oppervlakte nodig waardoor ook een deel van het aardkundig rijke gebied tussen de Geul en de Kanjelbeek wordt vergraven. Ook vanuit een gedachte van duurzaamheid is een dekgrondberging onder de rivierverruiming een slechte optie. Toekomstige rivierverruiming wordt hierdoor belemmerd. Tot slot zal de aanwezigheid van voedselrijke dekgrond leiden tot veel bosontwikkeling dicht langs de rivier wat intensief beheer noodzakelijk maakt.

Bij de aanleg van de dekgrondberging langs het kanaal (het voorkeursalternatief) is rekening gehouden met geluidhinder. De grenswaarde van 55 dB(A) wordt in Itteren niet overschreden, de contour van de dekgrondberging is hierop aangepast. Echter er zal altijd sprake zijn van meer hinder en overlast dan bij de aanleg van een dekgrondberging onder de rivierverruiming.

Uitvoeringstechnisch en financieel gezien is de aanleg van de dekgrondberging aan het kanaal een betere optie omdat afgraving en verwerking dan gecombineerd kunnen worden door de inzet van baggermolens; bovendien zijn er veel minder inhoudelijke bezwaren.

In de onderstaande tabel zijn de voor- en nadelen van beide opties naast elkaar gezet. Op basis hiervan is gekozen voor de aanleg van een dekgrondberging langs het kanaal.

Dekgrondberging onder de rivierverruiming		Dekgrondberging aan het kanaal	
Voordelen	Nadelen	Voordelen	Nadelen
- zo min mogelijk hinder	- grote kans op erosie	- kans op erosie zo klein mogelijk	- meer geluidhinder, echter beneden 55 dB(A)
- landschap rond Haertelstein wordt gespaard	- twee keer zoveel oppervlak nodig	- kleiner oppervlak	- landschap rond Haertelstein wordt afgegraven
	- gebied tussen Kanjel en Geul wordt vergraven	- gebied tussen Kanjel en Geul wordt gespaard	
	- geen vrije grindrivier	- vrije grindrivier	
	- toekomstige rivierverruiming wordt belemmerd	- toekomstige rivierverruiming blijft mogelijk	
	- meer bosgroei waardoor meer beheer	- minder bosgroei dus minder beheer	
	- geen efficiënte uitvoering	- efficiënte uitvoering mogelijk	
	- duurder	- aanleg financieel gunstig	

Vergelijking opties dekgrondberging

De dekgrondberging Itteren bestaat uit een noordelijk en een zuidelijk deel met Haertelstein ertussen en heeft als toekomstige functie natuur. In Itteren is de mogelijkheid aanwezig om gedurende een aantal maanden per jaar grondwater op de (verlaagde) dekgrondberging te laten uittreden, met name ter plaatse van het zuidelijk deel. Dit biedt een specifieke kans voor de natuurontwikkeling omdat kwelmilieus in het toekomstige natuurgebied schaars zijn. Om deze grondwaterkwel te realiseren moet de dekgrondberging op minimaal twee meter beneden maaiveld worden afgewerkt. Echter bij een afwerking van dieper dan 2,5 meter stroomt de dekgrondberging -via de Geul- te vaak vol met rivierwater. Daarom wordt een ondergrens van 2,5 meter beneden maaiveld gehanteerd. Naar verwachting zal de dekgrondberging op gemiddeld twee meter beneden maaiveld worden afgewerkt. Het nieuwe oppervlak van de dekgrondberging zal afwaterend naar de Maas en Geul worden aangelegd, zodat stilstaand water zoveel mogelijk wordt voorkomen. Tevens blijkt de dekgrondberging een positief effect te hebben op beperking of zelfs nivellering van landbouwdroogteschade. Lokaal is zelfs een opbrengstverhoging te verwachten in gebieden waar momenteel in de zomer lage grondwaterstanden voorkomen. Wel kan in de winter het grondwater in Bunde voor extra overlast in kelders zorgen.

Verwerkingslocatie

De keuze voor natte verwerking van het zandig grind van de locaties Borgharen en Itteren op de locatie Itteren is genomen op grond van :

1. De voorkeur voor natte verwerking als zijnde het meest efficiënt.
2. De goede bereikbaarheid over water van de locatie voor het transport van gereed product.
3. De snelle beschikbaarheid van bestaand drijvend materieel.
4. De mogelijkheid voor de aanleg van een werkweg om het zandig grind van Borgharen naar Itteren te vervoeren met een minimum aan hinder.

Onvergraven natuur

In Itteren is een omvangrijk areaal onvergraven natuurgebied vastgelegd. Met uitzondering van Haertelstein wordt alle ruimte tussen het Julianakanaal, Itteren en Voulwames omgezet tot onvergraven natuur. Ook het onbebouwde gebied langs de Oude Kanjelbeek tussen Oud en Nieuw Itteren krijgt deze status. Hiermee wordt een aansluiting gerealiseerd tussen de locaties Borgharen en Itteren. De hooggelegen onvergraven natuurgebieden vormen een belangrijke aanvulling op de natuur in het te vergraven gebied, zowel in samenstelling als in functie als hoogwatervrije zone. Tezamen met de andere locaties ontstaat aldus een grote, aaneengesloten natuurgebied. Om een ecologische verbinding met het Geuldal te verkrijgen zal op de locatie Itteren een faunabrug over het Julianakanaal heen worden aangelegd.

De loop van de Geul ligt voor een fors deel binnen de dekgrondberging. Daarom zal de Geul tijdens de uitvoering indien nodig tijdelijk worden omgelegd. In de eindsituatie zal de Geul in dit traject een nieuwe loop over de dekgrondberging heen krijgen. Samen met betrokken instanties zal worden bekeken waar en hoe de Geul het beste kan worden ingepast in de nieuwe situatie.

De Oude Kanjelbeek daarentegen wordt geheel van afgraving gespaard.

De Maas kan in de toekomst de benedenlopen van de Geul en de Kanjelbeek gaan eroderen waardoor de monding zich kan verplaatsen naar de rivierverruiming. Met name in het meest benedenstroomse gebied waar de beek dicht langs de rand van de rivierverruiming ligt is de kans hierop groot.

Overige en civiele werken

Faunabrug

Op de locatie Itteren zal een faunabrug over het Julianakanaal worden aangelegd. Hierdoor kunnen dieren waaronder grote grazers het kanaal passeren. Door de aanleg van deze brug ontstaat er een belangrijke verbinding tussen het Geuldal en het Grensmaasgebied.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- de algemene ontwerpprincipes van de rivierverruiming zijn gewijzigd (zie par. 3.3.1.);
- de oppervlakte van de dekgrondberging is fors toegenomen, van 47 ha in de VKA 1998 naar 60 ha nu. Dit komt vooral door de toename in te bergen grond (zie paragraaf 3.3.4). Ook wordt de dekgrondberging gemiddeld 2 meter beneden maaiveld opgeleverd. Dit is 1 m lager dan in de VKA 1998;
- de monding van de Geul en de Kanjel worden niet afgegraven; dit was wel het geval in 1998;
- de afgravings- en verwerkingstermijn van het toutvenant is afgenomen van tien jaar in de VKA 1998 naar vijf jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Itteren

De rivierverruiming op de locatie Itteren is fors. Verwacht wordt dat na enkele hoogwaters een patroon van eilanden en ondiepe geulen is gevormd. Vanaf ca 40 m³/s zal de stroomgeulverbreding, met uitzondering van hogere eilanden, onder water staan. Hierdoor kunnen bomen zich moeilijk handhaven, de grindvlakte zal vrijwel boomloos blijven. Op de hogere eilanden kan wel bos ontstaan dat regelmatig door de rivier zal worden opgeruimd.

De dekgrondberging ligt buiten het bereik van de gemiddelde waterstanden en zal begroeid raken met plaatselijk (vochtig) hardhoutoibos. De grazers zullen hier vanwege de voedselrijkdom vaak te vinden zijn waardoor ook lage vegetaties en struweel zal ontstaan. Met name in het zuidelijke deel van de dekgrondberging is de kans op uittredend grondwater het grootst waardoor een wellicht lokaal moerassig gebied kan ontstaan. In de zomers zal het gebied vermoedelijk droogvallen.

4.5.4 Locatie Aan de Maas (het gebied ten westen en ten noorden van het dorp Geulle aan de Maas)

Algemeen (plankaart 5a en 5b)

De locatie Aan de Maas bestaat uit het gebied dat buiten de kades ligt, ten westen en noorden van het dorpje Geulle aan de Maas, tussen de Maas en het Julianakanaal.

Het dorp Aan de Maas ligt iets hoger dan haar omgeving, op het Geistingenterras. De kade die in 1995 rondom het dorp is aangelegd volgt de terrasrand grotendeels. Het gebied buiten de kades ligt ongeveer 1 m lager dan het dorp en ligt in de recente overstromingsvlakte. De dikte van de deklaag op de locatie varieert van 2 tot 4 meter.

De Aanvullende Archeologische Inventarisatie heeft even ten noorden van het huidige dorp Aan de Maas twee vindplaatsen opgeleverd uit de vroege middeleeuwen en uit de 16e/17e eeuw.

In de locatie Aan de Maas monden twee beken uit in de Maas: de Oude Broekgraaf en de Hemelbeek. Beide beken betrekken hun water in de kwelzones van het Bunderbos, aan de oostzijde van het Julianakanaal.

Aan de Maas

De locatie Aan de Maas kent in de huidige situatie een vooral agrarisch landgebruik. Als gevolg hiervan zijn er in de locatie nauwelijks natuurwaarden aanwezig. Een uitzondering hierop vormt een stuk oude Maaskade in het zuiden van de locatie. Op deze kade is, naast enkele karakteristieke stroomdalsoorten, nog vrij veel Knolsteenbreek aanwezig

Ingrep: rivierverruiming (zie ook plankaart 5a en 5b)

De locatie Aan de Maas is een dure locatie binnen het Grensmaasproject. De hoeveelheid grind die vrijkwam uit het oorspronkelijke ontwerp (en daarmee de baten) was relatief beperkt. De kosten voor de uitvoering zijn hoog, omdat o.a het toutvenant droog ontgraven moet worden en er een aparte langshaven moet worden aangelegd. Om aan de randvoorwaarde van een budgetneutrale uitvoering te kunnen voldoen, d.w.z. kosten die tegen de baten opwegen, is het ontwerp op de locatie Aan de Maas dusdanig aangepast dat er meer grind wordt gewonnen. De rivierverruiming is verkleind tot hetgeen strikt noodzakelijk is voor het behalen van het beschermingsniveau. Tegelijkertijd wordt alle dekgrond in een forse, ondergrondse dekgrondberging geborgen. Door de ingrepen op deze wijze vorm te geven wordt minimaal voldaan aan de natuur- en hoogwaterdoelstelling en blijft het project binnen de randvoorwaarde van budgetneutrale uitvoering.

De rivierverruiming ziet er als volgt uit: ten westen van het dorp is relatief weinig ruimte voor rivierverruiming. Hier wordt het gehele gebied buiten de kades voor verbreding van de rivier gebruikt. Over een lengte van ca 2000 m wordt de stroomgeul met ca 50 m verbreed en aansluitend over een breedte van 30 m de weerd verlaagd. Ten noorden van het dorp Aan de Maas wordt naast een smalle strook stroomgeulverbreding en weerdverlaging tevens een forse dekgrondberging aangelegd. Doordat de dekgrondberging beneden maaiveld wordt afgewerkt draagt ook de dekgrondberging bij aan het verlagen van de rivierwaterstanden.

Ingrep: dekgrondberging

De dekgrondberging in Aan de Maas heeft een oppervlakte van ca 50 ha; er wordt alleen gebiedseigen materiaal uit de locatie Aan de Maas geborgen.

Bij de locatiekeuze zijn drie opties beschouwd. In de VKA 1998 was sprake van een smal, ondergronds kleischerm ten noorden van het dorp tegen het Julianakanaal aan met een bovengrondse aanberming van de dijk van het kanaal. Deze optie bleek ech-

ter niet te passen binnen de budgetneutrale uitvoering van het Grensmaasproject, de kosten wegen in deze optie niet op tegen de baten.

Daarnaast is de aanleg van een dekgrondberging op het Geulderveld, het gebied ten zuiden van het dorp Aan de Maas, beschouwd. Dit gebied ligt achter de kades en heeft in de huidige situatie een agrarische bestemming; ook na ontgronding zou dit gebied als landbouwgrond opgeleverd kunnen worden. Een dekgrondberging op het Geulderveld is vanuit duurzaamheid gezien de beste optie omdat het Geulderveld achter de kade ligt, buiten het invloedsgebied van de rivier, waardoor de kans op erosie van een dekgrondberging daar vrijwel nihil is. Ook vanuit financieel oogpunt bekeken is een dekgrondberging op het Geulderveld gunstig(er). De rivier kan in deze optie ten noorden van Aan de Maas zo veel mogelijk worden verruimd; ook ontstaan er geen belemmeringen voor verdergaande rivierverruiming in de toekomst door de aanwezigheid van verontreinigde grond. Nadeel van het Geulderveld is dat de grindwinning op kortere afstand van de bebouwing in Aan de Maas plaatsvindt.

Een derde optie is de aanleg van een dekgrondberging ten noorden van het dorp Aan de Maas die in zijn geheel ondergronds en tevens verlaagd wordt aangelegd. Op deze manier kan meer grind worden gewonnen waardoor een budgetneutrale uitvoering van het project toch mogelijk wordt. Door de dekgrondberging verlaagd aan te leggen wordt er toch aan de hoogwaterdoelstelling voldaan, ondanks dat de rivierverruiming aanzienlijk versmald is. De in de ondergrond aanwezige verontreinigde dekgrond kan wel een belemmering vormen voor toekomstige rivierverruiming. Ook wordt slechts minimaal aan de natuurdoelstelling voldaan aangezien er nauwelijks grindnatuur ontstaat. Bovendien zal de rivierbedding boven de dekgrondberging niet mogen eroderen waardoor van een vrije grindrivier op deze locatie geen sprake is.

In de onderstaande tabel zijn de voor- en nadelen van de drie locatieopties nogmaals op een rij gezet.

	Ondergronds kleischerm en bovengrondse kleihelling (VKA 1998)	Dekgrondberging op het Geulderveld	Ondergronds en verlaagde dekgrondberging
Hoogwaterdoelstelling	+	+	+
Natuurdoelstelling	+	+	+/-
Vrije grindrivier	+/-	+	-
Erosie	+/-	+	-
Toekomstige rivierverruiming	+	+	-
Hinder	+	-	+
Maatschappelijke acceptatie	+	-	+
Budgetneutraliteit	-	+	+/-
Archeologie	+	-	+

Voor- en nadelen van drie locatieopties voor dekgrondbergingen in de locatie Aan de Maas

In het Eindplan is gekozen voor een dekgrondberging ten noorden van het dorp Aan de Maas.

De dekgrondberging Aan de Maas wordt na uitvoering als natuurgebied opgeleverd. Gemiddeld zal de dekgrondberging op 2,0 m beneden maaiveld worden afgewerkt. Om enige flexibiliteit in de grondbalans op te kunnen vangen is een ondergrens van 2,5 m beneden maaiveld gedefinieerd, echter indien er meer dekgrond geborgen moet worden zal de berging hoger worden opgeleverd.

Het hydrologische effect van de dekgrondberging Aan de Maas is aanzienlijk. Doordat

de berging dwars op de stromingsrichting ligt zal het grondwater fors worden opgestuwd, te meer omdat de berging vlak bij de steile terrasrand ligt. Dit heeft een zeer positief effect op het noorden van de Bunder- en Geulerbossen die aan de andere zijde van het Julianakanaal liggen. Er zal echter ook een geringe vernattingschade van landbouwgrond optreden.

Verwerkingslocatie

De keuze voor natte verwerking op de locatie Aan de Maas is genomen op grond van:

1. De voorkeur voor natte verwerking als zijnde het meest efficiënt.
2. De goede bereikbaarheid over water van de locatie voor het transport van gereed product.
3. De snelle beschikbaarheid van bestaand materieel.
4. De locatie is afgelegen zodat er geen hinder ontstaat voor de omgeving.

Onvergraven natuur

Tussen het gehucht Voulwames en het dorp Aan de Maas is een stuk onvergraven natuurgebied aangewezen waardoor de locaties Itteren en Aan de Maas met elkaar worden verbonden. Ook de overige smalle restruimte buiten de kades is aangewezen als onvergraven natuurgebied. Deze gebiedjes zijn erg belangrijk als hoogwater-vrije zones tijdens overstromingen. In het noorden sluit het natuurgebied aan op het bestaande hellingbos van de Scharberg. Om een ecologische verbinding met het Bunder- en Geullerbos te verkrijgen zal de duiker onder de Hemelbeek door worden aangepast waardoor deze ook geschikt wordt voor kleine landdieren.

Overige en civiele werken

Puntverontreiniging

Iets ten noorden van het dorp Aan de Maas, tegen de kade aan, ligt een puntverontreiniging. Het betreft het voormalige autowrakterrein Schutte-Geulle. De aard van de verontreiniging heeft geen negatief effect op de kwaliteit van het toekomstige (onvergraven) natuurgebied. Uit financieel oogpunt zal deze puntverontreiniging niet worden gesaneerd.

Fiets/voetveer

Op de locatie Aan de Maas is in de zomer een veer werkzaam waarmee fietsers en voetgangers de Grensmaas kunnen oversteken. Aangezien de rivierbedding wordt verbreed zal ook de aanmeervoorziening aan Nederlandse zijde worden aangepast aan de nieuwe situatie.

Leiding

Ten noorden van de rivierverruiming is een grensoverschrijdende hoofdtransportleiding aanwezig. Uit financiële overweging is de rivierverruiming dusdanig aangepast dat deze leiding niet hoeft te worden verlegd. De rivier wordt hierdoor wel aan banden gelegd. Indien nodig zal deze leiding worden verdedigd tegen erosie. Bij het beheer van de locatie zal rekening gehouden moeten worden met deze leiding. Intensieve of zware begroeiing mogen de leidingen niet beschadigen danwel de bereikbaarheid van de leiding niet te veel belemmeren.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- De algemene ontwerpprincipes van de rivierverruiming zijn gewijzigd. Bovendien zijn de stroomgeulverbreding en weerdverlaging fors versmald;
- De oppervlakte van de dekgrondberging is fors toegenomen, van 38 ha in de VKA 1998 naar 50 ha nu; ook wordt de dekgrondberging gemiddeld 2 m beneden maaiveld opgeleverd. Hierdoor nemen de baten op de locatie toe en kan worden voldaan aan de randvoorwaarde van een budgetneutrale uitvoering;

- Vanuit financieel oogpunt wordt de puntverontreiniging niet gesaneerd en de transportleiding niet verlegd;
- De afgravings- en verwerkingstermijn van het toutvenant is fors afgenomen van 9 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 3 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Aan de Maas

De rivierverruiming op de locatie Aan de Maas is teruggebracht naar wat strikt noodzakelijk is voor het behalen van de hoogwaterdoelstelling.

De bestaande grindbank tegenover Kotem zal een robuuster karakter krijgen, met steeds weer nieuwe mogelijkheden voor pioniersoorten als kleine plevier en oeverloper. Op de dekgrondberging ontwikkelt zich een afwisseling van soortenrijk grasland, dichte stekelstruwelen en uiteindelijk hardhoutoibos, dat aansluit op het hellingbos van de Scharberg.

4.5.5 locatie Meers (incl. Proefproject Meers)

Algemeen (plankaarten 6, 7a en 7b)

De locatie Meers ligt aan de binnenzijde van een grote meanderbocht in de Grensmaas. De locatie beslaat het gebied ten zuiden en westen van het dorp Meers. De gronden rondom Meers worden voornamelijk gebruikt voor agrarische doeleinden. Sinds de 60-er jaren wordt er in de locatie Meers grind gewonnen. In het noorden van de locatie ligt een langgerekte grindwinning die rond 1970 is afgerond. Het westelijke deel van deze grindwinning is weer opgevuld tot iets beneden het omringende maaiveld terwijl het oostelijke deel als plas is afgewerkt en nu achter de kade ligt. Een tweede grindwinlocatie ligt in de meanderbocht dicht langs de Maas. De Julianaplas is hiervan het restant. Hier werd tot voor kort op de oude, diepe manier grind gewonnen waarbij alle grind tot op het onderliggende sediment werd weggehaald.

Het dorp Meers ligt op het hoger gelegen Geistingenterras. De gebieden om het dorp heen liggen echter in de lagere recente stroomvlakte van de Maas. In het noorden van de locatie is in deze stroomvlakte nog een opvallend patroon van geulen zichtbaar. Ook de bebouwing van de Weerterhof ligt hoger dan zijn omgeving; wellicht dat onder de Weerterhof een restant van het Geistingenterras ligt of een hoge grindkop. De gemiddelde dikte van de deklaag in de locatie Meers bedraagt ca 2 m. Het grindpakket is gemiddeld 8 tot 10 m dik maar kan over korte afstand fors variëren.

Proefproject Meers

Een fors deel van de locatie Meers is reeds in uitvoering gegaan als proefproject. Het proefproject betreft de aanleg van het zuidelijke deel van de stroomgeulverbreding, weerdverlaging en dekgrondberging, over een oppervlak van ca 46 ha. Hier worden in het klein alle principes in de praktijk gebracht en wordt gekeken welke aspecten dat met zich meebrengt.

Ook aanvulling van de Julianaplas hoort bij het proefproject. Het grind wordt gewonnen door een lokale grindwinner die dit grind afzet op de regionale markt. Uitvoering van het Proefproject is in 2002 van start gegaan en zal naar verwachting in 2008 gereed zijn. Aansluitend zal de rest van de locatie Meers tot uitvoering worden gebracht. De maatregelen die in het kader van Proefproject Meers worden uitgevoerd sluiten qua ontwerp direct aan op de overige ingrepen op de locatie Meers.

Meers is de enige plek met vrij uitgestrekte grindbankmilieus. Dit vertaalt zich in grote aantallen kleine plevier en sinds kort een territorium van de oeverloper. Ook

Locatie Meers

stroomdalplanten en andere karakteristieke planten voor grindrivier hebben zich hier de laatste jaren uitgebreid. De warme grindbanken die door de graafwerkzaamheden zijn ontstaan zijn daarnaast belangrijk voor verscheidene bijzondere dagvlinders, sprinkhanen en libellen. In de winter foerageren talloze steltlopers en watervogels in het gebied.

Ingreep: rivierverruiming

In de bocht bij Meers vindt (inclusief het proefproject) een omvangrijke verbreding van de rivier plaats. Over een lengte van meer dan 3 km wordt de stroomgeul verbreed met gemiddeld 200 meter. Aansluitend wordt over een breedte van ca 100 meter de weerd verlaagd. Met deze maatregelen wordt invulling gegeven aan de hoogwaterdoelstelling. Hierdoor zal in de bestaande binnenbocht een grote grindvlakte ontstaan waarbinnen de rivier ruimte krijgt om zelf grindbanken en geulen te vormen.

Voor de oever van de locatie Meers, ten noorden van de Julianaplas, ligt het enige duidelijke grindeiland dat de Grensmaas nog rijk is en waar natuurontwikkeling reeds heeft plaatsgevonden. Dit eiland wordt gespaard van afgraving, evenals andere grindbanken die voor de oevers van Meers liggen.

Ingreep: dekgrondberging

De onvermarktbaar grond die vrij komt bij uitvoering van de locatie Meers wordt geborgen in een dekgrondberging met een oppervlakte van in totaal 37,6 ha (inclusief proefproject Meers) ten zuiden en westen van het dorp Meers, tussen de weerdverlaging en de kade in. In deze dekgrondberging wordt tevens de vrijkomende grond van de locaties Maasband en Urmond geborgen. Dit gebied wordt de meest geschikte locatie voor de dekgrondberging geacht omdat:

- hier fysiek ruimte aanwezig is voor de aanleg van een dekgrondberging;
- de berging hier in de stromingsluwte van de kade ligt waardoor de kans op erosie klein is;
- de berging relatief dicht bij de verwerkingsinstallatie en de rivierverruiming van Meers ligt. Uit deze locatie komen de grootste volumes toutvenant waardoor het transport van grond zoveel mogelijk geminimaliseerd wordt;
- de berging ligt op voldoende afstand van de bebouwing van Meers waardoor hinder minimaal zal zijn.

In het verleden is ook gekeken naar de mogelijkheid voor berging van de dekgrond uit de locatie Urmond aldaar, in een dekgrondberging ten oosten van de rivierverruiming. Hier is echter vanaf gezien omdat het grindpakket in Urmond heel dun is waardoor een enorm oppervlak noodzakelijk was om een relatief kleine hoeveelheid grond te bergen. Bovendien zou de dekgrondberging dan binnen het invloedsgebied van de grondwaterverontreiniging van DSM kunnen komen te liggen.

Deze grondwaterverontreiniging stroomt in westwaartse richting onder het kanaal door naar de Maas. Aanleg van een dekgrondberging bij Urmond zou kunnen resulteren in het aantrekken van verontreinigd grondwater tijdens de ontgraving en het negatief beïnvloeden van de huidige verontreinigde situatie bij Urmond. Dit is ongewenst. Op de locatie Maasband is, zeker na aanleg van de nevengeul, buiten de kade vrijwel geen ruimte meer om een dekgrondberging aan te kunnen leggen. Een dekgrondberging binnen de kade is uitvoeringstechnisch niet efficiënt en ligt op te kortere afstand van woonbebouwing van Veldschuur.

De dekgrondberging op de locatie Meers wordt gemiddeld op 0,1 m beneden bestaand maaiveld afgewerkt; hiervoor zijn de algemene principes gehanteerd. Indien de hoeveelheid te bergen grond groter wordt dan de verwachting, zal de berging hoger worden opgeleverd tot een maximum van 1 m boven bestaand maaiveld. De rivierwaterstandsdeling door uitvoering van het project is op deze locatie zo groot dat een verhoging van het maaiveld geen probleem oplevert voor het beschermingsniveau. Indien er te weinig opvulgrond vrijkomt zal het opleveringsniveau dalen tot maximaal 1,5 m beneden bestaand maaiveld.

De slecht doorlatende dekgrondberging veroorzaakt bij lagere afvoeren opstuwning van grondwater ten oosten van berging. Deze opstuwning is echter niet groot, het grondwater stroomt gemakkelijk over de berging heen. Echter bij hoge afvoeren, vanaf 2000 kubieke meter werkt de dekgrondberging juist andersom. Omdat de berging tussen de rivier en de Maas in ligt wordt kwelwater vanuit de rivier richting Meers verhinderd.

Verwerkingslocatie

De keuze voor droge verwerking van het zandig grind van de locaties Meers, Maasband en naar verwachting ook Urmond op de locatie Meers is genomen op grond van:

1. De beschikbaarheid van een reeds bestaande verwerkingsinstallatie;
2. De slechte bereikbaarheid over water van de verwerkingslocatie;
3. De bestaande infrastructuur voor transport per as van het gereed product naar afnemers in de regio.

Onvergraven natuur

Ten zuiden van Meers wordt het gebied buiten de kades aangewezen als onvergraven natuurgebied. Hierdoor ontstaat een ecologische verbinding met de bestaande natuur op het hellingbos de Scharberg. In het noorden van de locatie gaat de rivierverruiming over in de nevengeul op de locatie Maasband. Alle smalle stroken tussen de ingrepen en de kade in zijn verder aangewezen als onvergraven natuur om een aaneengesloten natuurgebied te krijgen.

Overige en civiele werken

Leidingen

In de locaties Meers, Maasband en Urmond is een hoofdtransportleiding aanwezig. Het betreft een bundel leidingen waardoor stikstof en zuurstof wordt getransporteerd. Deze leiding kruist bij rivierkilometer 32,8 de Maas en loopt in de huidige situatie vervolgens naar het noorden door de rivierverruiming in de locatie Meers en door het traject van de nevengeul Maasband, vervolgens langs de kade en kruist ten noorden van de rioolwaterzuivering het Julianakanaal.

Om de rivierverruiming in de locaties Meers en Maasband uit te kunnen voeren zal de leiding moeten worden verlegd naar een nieuw ontworpen nationale leidingstrook van 45 meter breedte welke loopt vanaf de rivierkruising langs de rand van de dekgrondberging in Meers en verder naar het noorden buiten het te vergraven gebied aan de rivierzijde langs de kade in Maasband en Urmond, zodat geen kaden gekruist behoeven te worden. In deze leidingstrook zullen in de toekomst meer grensoverschrijdende leidingen komen te liggen.

Bij het beheer van het Grensmaasplan na realisatie zal rekening gehouden moeten worden met deze leidingen. Begroeiing mag de leidingen niet beschadigen en de bereikbaarheid van de leiding niet belemmeren.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- de algemene ontwerpprincipes van de rivierverruiming zijn gewijzigd. De stroomgeulverbreding en weerdverlaging zijn iets versmald;
- de oppervlakte van de dekgrondberging is toegenomen, van 30 ha in de VKA 1998 naar 38 ha in de Eindplan. Ook wordt de dekgrondberging mogelijk iets beneden maaiveld opgeleverd;
- de afgravings- en verwerkingstijd van het toutvenant is op de locatie Meers toegenomen, van 8 jaar in de VKA1998 naar maximaal 12 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Meers

Toekomstbeeld Meers

De meander bij Meers is in het verleden morfologisch zeer actief geweest. Verwacht wordt dat deze activiteit na uitvoering van de rivierverruiming weer op kleine schaal terugkeert. De rivier kan over een beperkte afstand initieel haar loop in de richting van de binnenbocht verleggen om daarna de bocht weer uit te bouwen, zoals in het verleden is gebeurd. De binnenbocht zal vooral een gebied zijn waar sedimentatie optreedt; het gebied ligt te laag voor uitgebreide bosgroei. De weerdverlaging en de dekgrondberging raken wel begroeid met (hardhout)ooibos en onder invloed van grazende runderen en paarden zal zich hier een mozaïekpatroon van stroomdalgraslandvegetaties, struweel en bos ontwikkelen. De dekgrondberging zal incidenteel overstromen bij hoogwater.

4.5.6 Locatie Maasband (het gebied rondom het dorp Maasband)

Algemeen (plankaart 8)

De locatie Maasband ligt in een benedenstroomse bocht van de locatie Meers. Het dorp Maasband ligt midden in de locatie en dicht aan de oevers van de Maas. Maasband is nu beschermd tegen hoogwater door middel van een doorlopende kade die van Meers via het dorp Maasband om de rioolwaterzuivering van de DSM heen loopt. De kade is in 1995 aangelegd en beschermt Maasband tegen overstromingen met een voorkomen van eens in de 50 jaar.

De locatie Maasband ligt in de lage, holocene rivierlakte van de Maas. Het dorp zelf ligt echter ca 1,5 m hoger dan zijn omgeving. De bodem in de locatie Maasband bestaat gemiddeld uit 3 m deklaag met daaronder 7 tot 10 m grind.

Het gebied rondom Maasband heeft momenteel een voornamelijk agrarische functie. Rond het dorp, maar buiten het ingrepengebied, liggen nog enkele oude boomgaarden en hagen die voor cultuurvolgende soorten als steenuil en geelgors interessant zijn.

Ingreep: rivierverruiming

Aangezien het dorp Maasband zo dicht op de oevers van de Maas ligt is er geen rivierverruiming mogelijk. Om Maasband te beschermen tegen overstromingen wordt in deze locatie een nevengeul om Maasband heen aangelegd. Hierdoor komt Maasband tijdens hogere waterstanden tijdelijk op een eiland te liggen.

De nevengeul heeft een lengte van ca 1500 m en een breedte van 200 m. De instroomopening ligt ten zuiden van Maasband op rivierkm 33,8. De hoogte van de instroomopening wordt gelegd op 250 m³/s, wat betekent dat de nevengeul gemiddeld ca 115 dagen per jaar zal gaan meestromen. Dit zal vooral in het winterhalfjaar plaatsvinden maar vrijwel ieder jaar zijn er ook in de zomer een aantal dagen met een dergelijke afvoer. Het frequent meestromen van de nevengeul is met name belangrijk voor de natuurontwikkeling en voor de waterkwaliteit. Op rivierkm 35,7 stroomt de nevengeul weer in de Maas.

Maasband

De bodem van de nevengeul wordt op gemiddeld zeven meter beneden het huidige maaiveld en onder licht verhang aangelegd. Doordat het verhang in de geul iets groter is dan het verhang in de Maas zal bodemerosie gaan optreden; de stroming van het Maaswater zal zelf de vorm van de nevengeul gaan vormen. Om diepgaande erosie van de nevengeul, met als mogelijk gevolg het verleggen van de Thalweg (de grens tussen België en Nederland) tegen te gaan zal in de instroomopening van de nevengeul een erosiedrempel moeten worden aangelegd. Deze erosiedrempel is geïntegreerd in het brugontwerp, hetgeen hieronder is beschreven.

Vanaf de brede, vlakke bodem van de nevengeul, op de kaart aangegeven als stroomgeulverbreding, loopt de oever op onder een talud van 1:3, via een hoger gelegen plateau naar het omringende maaiveld.

Aangezien Maasband ten alle tijden en bij alle waterstanden bereikbaar moet blijven wordt aan de zuidzijde over de nevengeul een brug aangelegd. Ter bescherming van de landhoofden en pijlers van deze brug zijn bodembeschermingen voorzien. Deze beschermingen wordt uitgebreid over de gehele lengte van de brug zodat ze eveneens als erosiedrempel zal functioneren. De nevengeul is hier iets geknepen om de overspanning van de brug zoveel mogelijk te beperken. Ook wordt hiermee de sanering van een puntverontreiniging, die ten zuiden van Maasband ligt, voorkomen.

De nevengeul doorsnijdt de huidige kade op twee plaatsen. Door aan weerszijde van de nevengeul een nieuw stuk kade aan te leggen worden de kades weer gesloten. Hierdoor wordt Maasband in de toekomst omsloten door een ringkade.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrond die vrijkomt bij de aanleg van de nevengeul zal worden geborgen in de dekgrondberging op de locatie Meers, omdat er op de locatie Maasband fysiek geen ruimte is voor de aanleg van een dekgrondberging. Ook de bergingsruimte in de locatie Meers is krap; het ontwerp in de locatie Maasband is er daarom op gericht om de hoeveelheid vrijkomende deklaag zoveel mogelijk te minimaliseren.

Onvergraven natuur

Maasband komt als een eiland tussen de Maas en de nevengeul in te liggen. Het gebied buiten de kades rondom het dorp wordt aangewezen als onvergraven natuurgebied. Een uitzondering hierop vormt de driehoek met oud, agrarisch cultuurlandschap ten noorden van Maasband; dit gebied behoudt zijn huidige status. Met name de zone ten westen van het dorp, vlak langs de oevers van de Maas, wordt een belangrijke verbindingzone voor grote grazers die langs de rivier trekken.

Overige en civiele werken

Leiding

In de locaties Meers, Maasband en Urmond is een hoofdtransportleiding aanwezig. Het betreft een bundel leidingen waardoor stikstof en zuurstof wordt getransporteerd. Deze leiding kruist bij rivierkilometer 32,8 de Maas en loopt in de huidige situatie vervolgens naar het noorden door de rivierverruiming in de locatie Meers en door het traject van de nevengeul Maasband, vervolgens langs de kade en kruist ten noorden van de rioolwaterzuivering het Julianakanaal.

Om de rivierverruiming in de locaties Meers en Maasband uit te kunnen voeren zal de leiding moeten worden verlegd naar een nieuw ontworpen nationale leidingstrook van 45 meter breedte welke loopt vanaf de rivierkruising langs de rand van de dekgrondberging in Meers en verder naar het noorden buiten het te vergraven gebied aan de rivierzijde langs de kade in Maasband en Urmond, zodat geen kaden gekruist behoeven te worden. In deze leidingstrook zullen in de toekomst meer grensoverschrijdende leidingen komen te liggen.

Bij het beheer van het Grensmaasplan na realisatie zal rekening gehouden moeten worden met deze leidingen. Begroeiing mag de leidingen niet beschadigen en de bereikbaarheid van de leiding niet belemmeren.

Puntverontreiniging

Ten zuiden van Maasband is een puntverontreiniging aanwezig in het onvergraven natuurgebied. Het betreft een oude stortplaats waar in het verleden huisvuil en puin is gestort. De aanwezigheid van een dergelijke verontreiniging heeft geen negatieve effecten op de toekomstige natuurontwikkeling. De nevengeul is uit budgettair oogpunt om deze puntverontreiniging heen gelegd.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- het ontwerp van de nevengeul is fors gewijzigd. De bodem van de nevengeul wordt lager en breder aangelegd waardoor de overstromingsfrequentie en daarmee de dynamiek toenemen. De nevengeul zelf wordt smaller om de vrijkomende hoeveelheid dekgrond te minimaliseren;
- de smalle stroomgeulverbreding langs de oever is vervallen. Deze verbreding bleek technisch moeilijk haalbaar in verband met de korte afstand van de Maas tot het dorp;
- het gebied ten zuiden van Maasband wordt niet afgegraven in verband met de aanwezigheid van een puntverontreiniging en om de hoeveelheid dekgrond zoveel mogelijk te minimaliseren;
- de maximale afgravingsduur en verwerkingstermijn van het toutvenant is met een jaar afgenomen van 4 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 3 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld

Na uitvoering van het Grensmaasproject komt het dorp Maasband als een hogere heuvel temidden van het nieuwe natuurgebied te liggen. Deze situatie herinnert aan het verleden toen de Maas ook aan beide zijden van Maasband stroomde.

De nevengeul wordt een zeer dynamische plek in de locatie. In het winterhalfjaar zal de Maas vrijwel permanent de nevengeul gebruiken. In het zomerhalfjaar staat de geul meestal droog maar een fikse regenbui in de Ardennen kan een kortstondig meestromen veroorzaken. Ondanks dat de nevengeul vlak en recht wordt aangelegd zal de vorm van de geul snel kunnen veranderen. Doorgaans worden afgesneden rivierarmen door de rivier opgevuld met sediment. Maar omdat de nevengeul korter is dan door de hoofdgeul van de Maas is de verwachting dat het neergelegde sediment snel weer erodeert en de geul openblijft.

De bodem van de nevengeul ligt hoog genoeg voor de vorming van ooibos, maar door de dynamiek zullen grote oppervlakten onbegroeid blijven. De oevers van de nevengeul zijn minder dynamisch en zullen wel begroeid raken. Onder invloed van grazende runderen en paarden zal een afwisseling van lage vegetatie, struweel en bos ontwikkelen. Het hoger gelegen plateau vormt een mooie uitloopplaats voor de bewoners van Maasband en bezoekers van het gebied.

4.5.7 Locatie Urmond (Het gebied ten westen van het dorp Urmond)

Algemeen (plankaart 9)

De locatie Urmond vormt de middelste locatie van het Grensmaasgebied en ligt tussen de dorpen Maasband en Urmond aan de oevers van de Grensmaas. Het dorp Urmond zelf ligt grotendeels op een oud Maasterras en overstroomt daarom niet tijdens hoge waterstanden. De locatie Urmond heeft een voornamelijk agrarisch gebruik.

In het landschap van Urmond is niet veel meer te zien van het dynamische verleden. De dikte van de deklaag is gemiddeld 2 m in de locatie Urmond maar ter plaatse van de oude Maasarm is deklaag plaatselijk veel dikker. Ook de dikte van het grindpakket varieert fors, van 3 m langs de Maasoever tot meer dan 10 m langs het Julianakanaal. Onder het grindpakket komt fijn zand voor, dat in de Maasoever plaatselijk erg hoog ligt. Aangezien fijn zand makkelijk erodeerbaar is zal hier in het ontwerp van de rivierverruiming rekening mee moeten worden gehouden.

Net voorbij het dorp Urmond mondt de Ur uit in de Maas. De beekloop volgt grotendeels de loop van de oude Maasarm.

Urmond

Ingreep: rivierverruiming

De complexe bodemopbouw in de locatie Urmond noodzaakt een geheel ander ontwerp dan in de VKA van 1998 was voorzien. Door de hoge ligging van fijn zand in de Maasoevers is uitgebreide rivierverruiming niet mogelijk omdat anders fijn zand aan de oppervlakte komt te liggen waardoor grootschalige en onbeheersbare erosie kan optreden. De rivierverruiming op de locatie Urmond blijft daarom beperkt tot een smalle strook stroomgeulverbreding en weerdverlaging langs de Maas op de plaatsen waar het grindpakket voldoende dik is.

De rivierverruiming heeft een gemiddelde breedte van 100 m en wordt bij rivierkm 36,3 door onvergraven natuur opgedeeld in twee delen. Hier is het grindpakket zo dun dat geen rivierverruiming mogelijk is. Bovendien is op deze plaats een hoofdtransportleiding van DSM aanwezig die hier de Maas kruist.

De oevers van de Ur worden niet vergraven, op het mondingsgebied na. Hierdoor zal er enige terugschrijdende erosie plaatsvinden in de bedding van de Ur.

Het riviergedeelte tussen de locaties Urmond en Nattenhoven wordt niet verbreed. Daardoor ontstaat ter plaatse een flessenhals. De stroomsnelheden in deze flessenhals zijn zodanig hoog, dat de bodem en de oevers van de rivier beschermd moeten worden met grovere stortsteen. Daartoe moet de rivierbedding eerst uitgediept worden om ruimte te maken voor een laag stortsteen. De uiteindelijke bodem mag niet hoger komen te liggen dan de huidige bodem.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrond die vrijkomt bij de uitvoering van de rivierverruiming zal worden geborgen in de dekgrondberging op de locatie Meers. De haalbaarheid van een dekgrondberging op de locatie Urmond is onderzocht, echter niet haalbaar geacht vanwege de

geringe grinddikte op de locatie en vanwege de aanwezige grondwaterverontreinigingen van de DSM in en rond het gebied.

Onvergraven natuur

Op de locatie Urmond is een fors oppervlak aan onvergraven natuurgebied aangegeven. Hierdoor ontstaat er op deze locatie een natuurgebied met voldoende omvang, ondanks dat er zo weinig rivierverruiming mogelijk is. Aan de noordzijde van de locatie is een gebied met onvergraven natuur opgenomen om een verbinding tot stand te brengen tussen de rivier en de met bos begroeide terrasrand aldaar. Het gebied sluit hier aan op de terrasrand bij Berg die als smalle maar zeer belangrijke corridor moet gaan fungeren naar het noordelijke deel van het Grensmaasgebied.

Overige en civiele werken

Leiding

In de locatie Urmond is een leiding van DSM aanwezig. Deze loopt vanaf het Julianakanaal loodrecht richting rivier en kruist op km 36,3 de Maas. De leiding zal niet worden verlegd of verdiept. Indien noodzakelijk zal de leiding worden verdedigd met stortsteen.

Bij het beheer van de locatie zal rekening gehouden moeten met deze leiding. Intensieve of zware begroeiing mogen de leidingen niet beschadigen danwel de bereikbaarheid van de leiding niet te veel belemmeren.

Puntverontreiniging

Vanaf de vijftiger jaren is er in de uiterwaarden bij Urmond in een aantal depots mijnslik gestort van de staatsmijn Maurits. Twee van deze depots liggen binnen het projectgebied ten oosten van het dorp Urmond; de depots zijn herkenbaar als een verhoging in het landschap. In de maasoever ten westen van deze depots is ook verontreiniging geconstateerd. De depots zijn voornamelijk volgestort met mijnslik en vliegass dat verontreinigd is met zware metalen, PAK's en fenolen. Het verontreinigde materiaal reikt tot aan de bovenzijde van het grindpakket. De puntverontreiniging bevindt zich precies ter plaatse van het noordelijke deel van de rivierverruiming en zal worden gesaneerd om rivierverruiming mogelijk te maken. Dit betekent dat de verontreiniging voorafgaand aan de werkzaamheden zal worden afgegraven. De vrijkomende materialen worden buiten het plangebied verwerkt c.q gestort in een daar toe geëigende plaats.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- De rivierverruiming is fors verkleind in verband met de aanwezigheid van fijn zand hoog in het profiel;
- De DSM-leiding zal niet worden verlegd danwel verdiept worden; deze ligt namelijk in onvergraven gebied, wel zal de leiding worden verdedigd;
- Onvergraven natuurgebied is fors toegenomen omdat vergraven gebied is afgenomen;
- De maximale afgravings- en verwerkingstermijn van het toutvenant is met een jaar afgenomen van 4 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 2 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld

De stroomgeulverbreding en weerdverlaging in het noordelijk deel van de locatie ligt zo hoog dat zachthoutoibos kan ontwikkelen. Dit gebied grenst aan de hellingbossen bij Berg waardoor een natuurlijke overgang ontstaat van zachthoutoibos via hardhoutoibos naar de schrale bossen op de terrasrand.

In het zuiden ligt de stroomgeulverbreding lager waardoor beperkt bos zal ontstaan. Het ontstaan van grindbanken op de oever betekent dat de locatie Urmond ecologisch gezien voor veel grindriversoorten interessant gaat worden.

4.5.8 Locatie Nattenhoven (het gebied tussen Berg en Obbicht)

Algemeen (plankaart 10)

Tussen de dorpen Berg/Nattenhoven en Obbicht ligt de locatie Nattenhoven. De locatie wordt aan de westzijde begrenst door de Maas en aan de oostzijde door de Bergerstraat. Berg en Nattenhoven liggen voor een groot deel op oude, hooggelegen terrassen van de Maas zodat ze tijdens hoge Maaswaterstanden niet overstromen. Het overige deel van Nattenhoven wordt beschermd tegen overstromingen door een kade die langs de Bergerstraat ligt en via Obbicht naar het noorden gaat.

De locatie Nattenhoven wordt grotendeels agrarisch gebruikt. Door vergraving ten behoeve van de kadeaanleg is hier een geschikt vestigingsgebied ontstaan voor bijzondere planten en dieren. Aangezien hier de bemeste grasmat is weggraven hebben zich de laatste jaren weer bijzondere stroomdalplanten, amfibieën en vogelsorten gevestigd.

De locatie Nattenhoven ligt in het jongste terras van de Maas. De dikte van de deklaag varieert van minder dan een meter ter plaatse van de eilanden tot meer dan drie meter in de geulen. Het grindpakket heeft een dikte van gemiddeld 6 m maar varieert ook aanzienlijk.

Ingrep: rivierverruiming

De rivierverruiming op de locatie Nattenhoven is beperkt tot een smalle strook weerdverlaging langs de oever met een breedte van ca 100 m.

De aanwezigheid van fijn zand hoog in het profiel bepaalt onder andere welke mate van verruiming op de locatie Nattenhoven mogelijk is. Echter de belangrijkste reden voor versmalling van de rivierverruiming is de randvoorwaarde voor budgetneutraliteit. De locatie Nattenhoven draagt relatief weinig bij aan de baten van het project terwijl de uitvoeringskosten onevenredig hoog zijn. Met name de kosten voor het transport van het toutvenant naar de verwerkingsinstallatie op de locatie Koeweide zijn hoog. Ook het verplaatsen van de hoofdgasleiding, die dwars door de locatie ligt, kost veel geld. Op basis hiervan is besloten om de leiding niet te verleggen en om de ingrepen in de locatie Nattenhoven te beperken tot wat strikt noodzakelijk is voor het behalen van de doelstellingen.

Nattenhoven met grindwinning te Stokkem (B.)

De smalle strook weerdverlaging is het meest minimale wat nodig is om ook op de locatie Nattenhoven grindecotopen te krijgen. Anders wordt de afstand tussen Urmond en Grevenbicht dusdanig groot dat er geen aaneengesloten netwerk meer bestaat. Met name vanwege de flessenhalzen bij Berg en Obbicht, waar ook geen ingrepen mogelijk zijn. Bovendien draagt de weerdverlaging bij aan hoogwaterbescherming. Echter de waterstanden dalen niet voldoende om de hoogwaterbescherming te halen. Daarom zullen plaatselijk de kades moeten worden verhoogd.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrond die vrijkomt bij de weerdverlaging zal worden geborgen in een smalle dekgrondberging die ten oosten van de weerdverlaging wordt aangelegd. Deze berging heeft een oppervlakte van 13 ha. De dekgrondberging is iets verder van de bebouwing van Nattenhoven gedimensioneerd om hinder/overlast door de graafwerkzaamheden zoveel mogelijk te beperken. De dekgrondberging op de locatie Nattenhoven heeft tevens een nadrukkelijk geohydrologische functie. Aan de oostzijde van de Bergerweg, tegen het Julianakanaal aan, is het natuurgebied "Bronnen van de Kingbeek" aanwezig. Hier treedt grondwater aan de voet van de helling uit en voedt hiermee het aanwezige natuurgebied en de Kingbeek.

Het kwelwater is afkomstig van hoger gelegen gebieden en wordt niet beïnvloed door de Maasstanden, maar het lager gelegen moerasachtige gebied waar de Kingbeek ontspringt kan wel worden aangetast door verlaging van de Maasstand. Aanleg van de dekgrondberging voorkomt verlaging van de grondwaterstand. In de zomer zal zelfs een stijging van de grondwaterstand optreden.

De dekgrondberging Nattenhoven was in het verleden voorzien aan de oostzijde van de Bergerweg. Archeologisch onderzoek heeft echter aangetoond dat dit gebied, wat onderdeel uitmaakt van een ouder Maasterras, uiterst waardevolle archeologische waarden bevat. Aangezien een groot deel van de rivierverruiming aan de westzijde van de Bergerweg toch was vervallen is besloten om de dekgrondberging te verplaatsen.

De dekgrondberging wordt naar verwachting op 1,8 m beneden het bestaande maai-veld afgewerkt. Omdat het beschermingsniveau niet of nauwelijks gehaald wordt is een lang gerekt en verlaagd opgeleverde dekgrondberging ontworpen die als een nevengeul kan meestromen bij hoogwaters. Bij het beheer zal van de locatie zal rekening gehouden moeten met deze functie door intensieve begrazing door grote grazers.

Civiele en overige werken

Leiding

Op de locatie Nattenhoven is een hoofdtransportleiding aanwezig. Deze leiding loopt vanaf het Julianakanaal via het voormalige gebied van de dekgrondberging onder een schuine hoek naar de Maas. De leiding zal uit budgettair oogpunt niet worden verlegd. Mogelijk is het aanbrengen van een steenbestorting wel noodzakelijk. Bij het beheer van de locatie zal rekening gehouden moeten met deze leiding. Intensieve of zware begroeiing mogen de leidingen niet beschadigen danwel de bereikbaarheid van de leiding niet te veel belemmeren.

Onvergraven natuur

De rest van het gebied tussen de weerdverlaging en de Bergerstraat wordt ingericht als onvergraven natuurgebied. Op deze manier ontstaat een aaneengesloten natuurgebied.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- de rivierverruiming is versmald tot een smalle strook weerdverlaging direct langs de oever. Hierdoor wordt het beschermingsniveau niet geheel gerealiseerd en moet de kade langs Nattenhoven worden opgehoogd;
- de dekgrondberging is verplaatst van de oostzijde van de Bergerstraat naar de westzijde. Het gebied ten oosten van de Bergerstraat wordt niet vergraven en valt zelfs geheel buiten het plangebied;
- de Gasunieleiding wordt niet verlegd of verdiept. Indien nodig zal de leiding wel worden verdedigd met stortsteen;
- aangezien de rivierverruiming sterk is verminderd neemt ook de maximale afgraving- en verwerkingstermijn van het toutvenant af, van 7 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 2 jaar.

Toekomstbeeld

De locatie Nattenhoven is een sedimentatiegebied. Grind dat stroomopwaarts van Berg erodeert wordt door de rivier naar het noorden vervoert en passeert de flessenhals bij Berg met relatief hoge snelheid. In het verleden bestond de uiterwaard in Nattenhoven uit een brede, lage weerd waardoor de stroomsnelheid van de rivier fors afnam en er veel grind kon worden afgezet in de locatie; de grindeilanden Steengrind en Paals zijn hiervan getuigen.

Aangezien de rivierverruiming op de locatie Nattenhoven beperkt blijft tot een smalle strook weerdverlaging is er weinig ruimte voor sedimentatie van grind; de locatie zal morfologisch gezien weinig actief zijn. Bovendien kan erosie van de oever niet worden toegestaan in verband met de aanwezigheid van de hoofdtransportleiding.

De ingrepen op de locatie Nattenhoven beperken zicht tot een smalle strook weerdverlaging langs de oever. Hierdoor zullen de rivierwaterstanden niet veel dalen. De huidige oever en het onderste deel van de smalle weerdverlaging zullen nog veelvuldig overstromen waardoor deze zone weinig begroeid zal raken. Het bovenste deel van de weerdverlaging zal begroeid raken met zachthoutoobos. De onvergraven natuurgebieden en de dekgrondberging liggen nog hoger waardoor hier wellicht hardhoutoobos kan ontstaan.

Alle ecotopen zijn aanwezig op de locatie Nattenhoven, echter minimaal en in smalle zones.

4.5.9 Locatie Grevenbicht (de rivierbocht tussen Obbicht en Grevenbicht, inclusief Elba)**Algemeen (plankaart 11)**

Ten westen van de dorpen Obbicht en Grevenbicht ligt de Grensmaaslocatie Grevenbicht. De locatie beslaat nagenoeg het gehele gebied buiten de kades, op twee buitenkaads gelegen huizen in het noorden van de locatie na. Deze huizen vallen buiten de locatie en daarmee ook buiten het Grensmaasproject.

De locatie Grevenbicht ligt geheel in de recente riviervlakte van de Grensmaas. In de locatie is in het verleden veel gegraven waardoor van het oorspronkelijke relief weinig meer over is. Alleen in het noorden van de locatie zijn nog wat oude geulen in maaiveld herkenbaar. De dorpen Obbicht en Grevenbicht zelf liggen iets hoger op een ouder terras van de Maas.

De dikte van de deklaag in Grevenbicht varieert van 2 m tot ca 4 m in de oude geulen. De variatie in grinddikte is veel groter, van 6 m in het zuiden tot meer dan 18 m

in het noorden van de locatie. Deze variatie wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van een aantal geologische breuken, waaronder de Geleenbreuk, in de ondergrond.

Op de locatie Grevenbicht is in het verleden op diverse plaatsen lokaal grind gewonnen. De aanwezigheid van een aantal waterplassen zijn hiervan stille getuigen. Een aantal van de oude grindgaten is echter weer opgevuld met onder andere mijnslik, huisvuil en vervuilde grond. Hierdoor zijn er in de locatie een drietal omvangrijke puntverontreinigingen ontstaan, namelijk:

- puntverontreiniging Elba: ontgrinding in het zuiden van de locatie is aangevuld met mijnslik afkomstig uit de staatsmijn Maurits;
- puntverontreiniging Batstraat: ten westen van Grevenbicht in het gebied buiten de kade is huisvuil, bouw- en sloopafval en grond gestort;
- puntverontreiniging Oude Sloot: ten westen van Papenhoven is buiten de kade huisvuil, bouw- en sloopafval gestort.

De puntverontreinigingen hebben geen nadelige gevolgen op de nieuwe natuur.

Ingreep: rivierverruiming

De aanwezigheid van deze puntverontreinigingen bepaalt grotendeels het ontwerp van de rivierverruiming. Aan het opruimen van de puntverontreinigingen, met name Elba, hangt een dusdanig hoog kostenplaatje dat de budgetneutraliteit dan niet meer haalbaar is. Daarom is ervoor gekozen om het ontwerp zo aan te passen dat de puntverontreinigingen niet hoeven te worden gesaneerd. Om toch aan de doelstellingen van het project te kunnen voldoen wordt een nevengeul aangelegd ten oosten van de puntverontreiniging Elba. Ter hoogte van Grevenbicht maakt de nevengeul een flauwe bocht richting de Maas en gaat daar over in een smalle strook stroomgeulverbreding en weerdverlaging.

Omdat er in de huidige situatie voor de aanleg van een nevengeul te weinig ruimte aanwezig is tussen de bestaande kade en Elba zal over een lengte van ongeveer 1,7 km de kade over een afstand van 120 m landinwaarts worden verlegd. De nevengeul heeft een vrij uniforme breedte van ca 100 m en een diepte ca 6 m. Hierdoor ontstaat voldoende capaciteit om het beschermingsniveau te halen. Aan bovenstroomse zijde is de instroomopening van de nevengeul beschermd door een drempel. Hierdoor gaat de nevengeul pas meestromen bij afvoeren groter dan 125 m³/s, overeenkomend met zo'n 200 dagen per jaar. Omdat de bodem van de nevengeul relatief hoog ligt staan delen van de geul regelmatig droog.

Aangezien de nevengeul tussen de (deels nieuwe) kade en de puntverontreinigingen in ligt mag geen erosie van de oevers optreden. Ook mag de nevengeul niet te diep eroderen omdat anders het gevaar bestaat dat er een verlegging van de hoofdstroom plaatsvindt; hierdoor zou de puntverontreiniging Elba aan Vlaamse zijde van de rivier komen te liggen.

Indien noodzakelijk zullen de oevers en de bodem van de nevengeul met behulp van stortsteen worden verdedigd. Dit geldt tevens voor de drie puntverontreinigingen. Er bevindt zich een officieel vastgestelde leidingstrook (nog zonder leiding) in deze locatie welke ter hoogte van km 44 de rivier kruist. Bij het beheer moet rekening gehouden worden met de beoogde functie

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrond die vrijkomt bij de aanleg van de nevengeul en de rivierverruiming aan de noordzijde zal worden geborgen in de dekgrondberging op de locatie Koeweide. Op de locatie Grevenbicht zelf is voor de aanleg van een dekgrondberging fysiek

Grevenbicht

ruimte aanwezig in het gebied ten oosten van de kade. Echter reeds in 1998 is besloten om hier geen dekgrondberging aan te leggen omdat dit een voor de landbouw erg waardevol gebied is.

Onvergraven natuur

De buiten de kades gelegen gebieden die niet worden ontgraven zijn aangewezen als onvergraven natuurgebied, evenals de gebieden rond de puntverontreinigingen. Hierdoor ontstaat een aaneengesloten natuurgebied met een ecologische verbinding naar de locaties Nattenhoven en Koeweide.

Overige en civiele werken

Schutterij

Door aanleg van de nevengeul zal het terrein en clubgebouw van de plaatselijke schutterij verdwijnen. In overleg met betrokkenen zal een nieuwe plaats voor de schutterij moeten worden gevonden.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

De locatie Grevenbicht is fors gewijzigd ten opzichte van de VKA 1998:

- De rivierverruiming is geminimaliseerd tot een nevengeul en een smalle rivierverruiming in verband met de aanwezigheid van drie puntverontreinigingen in het gebied. Sanering van deze verontreinigingen is niet mogelijk binnen een budget-neutrale uitvoering;
- De aanwezige puntverontreinigingen worden niet gesaneerd;
- Onvergraven natuurgebied is toegenomen omdat het te vergraven gebied is afgenomen
- de maximale afgravings- en verwerkingstermijn van het toutvenant is met een jaar afgenomen van 2 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 1 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Grevenbicht

Aangezien er alleen een nevengeul wordt aangelegd ontstaat er weinig riviergebonden grindnatuur. De aangelegde geul zal 200 dagen per jaar meestromen wat ecologisch gezien wel positief is. Aangezien de nevengeul geheel vast moet blijven liggen en dus niet mag eroderen of zijn loop verleggen, is op deze locatie van een vrije grindrivier geen sprake. Toch kan door het ontstaan van erosiekolken in de nevengeul

en beboste oevers een geschikt leefgebied voor bijvoorbeeld amfibieën, jonge vis en macrofauna ontstaan.

Het gebied tussen de Maas en de nevengeul, ter plaatse van de puntverontreinigingen, blijft onvergraven en zal als een soort kaap uitsteken boven het lager gelegen afgravingsgebied. Doordat het gebied morfologisch vastgelegd blijft, zullen tijdens hoogwater vooral voedselrijk zand en slib worden afgezet, en zullen ruigtes, grasland en zachthoutoibos het landschap bepalen. Vanwege de hoge ligging en de voedselrijke bodem kan hier in principe ook hardhoutoibos ontstaan. Ontwikkeling kan lang duren, aangezien het om voormalig bemeste graslanden gaat. Tevens zal de hoge ligging ten opzichte van de rest van het nieuwe natuurgebied een prachtig uitzichtpunt bieden.

Door de aanleg van de stroomgeulverbreding in het noorden van de locatie zullen stroomsnelheden hier afnemen waardoor vorming van grindbanken kan optreden. De stroomgeulverbreding ligt zo laag dat hier geen blijvend bos zal ontstaan. De weerdverlaging is relatief smal en loopt snel op naar het bestaande maaiveld. Aan de bovenzijde van de weerdverlaging zal hardhoutoibos tot ontwikkeling kunnen komen en onder invloed van de grazers kan hier een mozaïekpatroon van lage stroomdalvegetaties, struweel en bos ontstaan.

4.5.10 Locatie Koeweide (het gebied ten noorden van Papenhoven, tussen Schipperskerk en Illikhoven)

Algemeen (plankaart 12a en 12b)

De locatie Koeweide bestaat uit het gebied dat in de meanderbocht ten noorden van Papenhoven ligt. Ook het Trierveld, het binnenkaadse gebied tussen Schipperskerk en Illikhoven behoort tot de locatie Koeweide.

De meanderbocht in de Koeweide ligt geheel in de recente riviervlakte van de Grensmaas. Het oude, dynamische karakter van deze meanderbocht komt tot uiting in een uitgebreid stelsel van geulen en hoogtes die samen komen in het dal van de Kingbeek, bij de Kink.

Door de aanwezigheid van dit oude grindreliëf varieert de dikte van de deklaag in Koeweide aanzienlijk, van een meter op de hoge delen tot meer dan 4 meter in de geulen; gemiddeld over de hele meanderbocht ligt er 2,5 m deklaag.

Het Trierveld ligt op een hoger terras van de Maas. Hier wordt al jaren oude rivierklei gewonnen voor de keramische industrie, waardoor het gebied is veranderd in een mozaïek van hoger en lager gelegen percelen. Ter plaatse van de niet ontgraven percelen bedraagt de kleidikte gemiddeld 2 m; de vergraven gebieden hebben een kleidikte van gemiddeld 0,5 m. Ook de grinddikte in de locatie Koeweide kent een grote variatie, van minder dan 10 m tot meer dan 18 m ter plaatse van het Trierveld. Deze grote variatie in grinddikte wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van geologische breuken in de ondergrond, waaronder de Feldbissbreuk.

In het Trierveld zijn archeologische vindplaatsen aangetroffen die nader onderzocht moeten worden.

Ingreep: rivierverruiming

Net als in de Itterense weerd vindt op de locatie Koeweide een omvangrijke verbreding van de rivier plaats. Hierdoor zullen de rivierwaterstanden aanzienlijk dalen ten opzichte van de huidige situatie en zal het beschermingsniveau worden gerealiseerd. Op het breedste punt wordt de stroomgeul met 600 m verbreedt. Aansluitend vindt

een relatief smalle weerdverlaging plaats over een breedte van maximaal 50 m die de overgang naar het onvergraven maaiveld en de Slapersdijk vormt. De Slapersdijk blijft grotendeels intact, alleen het zuidelijke stuk zal over een lengte van 500 m iets landinwaarts worden teruggelegd om rivierverruiming mogelijk te maken. In het noorden van de locatie Koeweide gaat de riviervbreiding over in de nevengeul van de locatie Visserweert.

In het zuiden van de locatie is een vernauwing in de rivier aanwezig, in de zogenaamde Poort van Koeweide, doordat de huidige kade hier dicht langs de rivier ligt om twee huizen heen. Deze huizen zullen in het kader van de VGA worden afgebroken en de kade wordt teruggelegd. Hierdoor ontstaat een aanzienlijk bredere doorstromopening waardoor de flessenhals grotendeels wordt opgeheven.

Koeweide

De grindbanken die in de huidige situatie voor de oever liggen zullen niet worden afgegraven.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrondberging op de locatie Koeweide is in twee delen opgedeeld:

- dekgrondberging ten oosten van de Slapersdijk (ook wel "banaan" genoemd)
- dekgrondberging op het Trierveld.

In deze dekgrondbergingen wordt vrijkomende, niet vermarktbaar grond uit de locaties Grevenbicht, Koeweide, Visserweert en Roosteren geborgen.

Er zijn drie mogelijke locaties voor de dekgrondbergingen beschouwd, namelijk:

- het Trierveld (VKA 1998)
- het gebied net ten westen van het Trierveld
- ter plaatse van de rivierverruiming.

Het gebied ten westen van het Trierveld is in het MER 1998 onderzocht als mogelijke locatie voor dekgrondberging. Het gebied is afgevalen omdat:

- het een landschappelijk en archeologisch zeer waardevol gebied betreft;
- dicht bij bewoning van Papenhoven en Schipperskerk ligt waardoor er meer hinder ontstaat dan de andere opties;
- het gebied een hoge landbouwkundige potentie heeft (aaneengesloten gebied met redelijk groot areaal).

Een dekgrondberging onder de rivierverruiming heeft als voordeel dat de afstand van de dekgrondberging tot woonbebouwing groter is dan bij een dekgrondberging op het Trierveld.

Echter de kans op erosie van de dekgrondberging is veel groter als deze onder de rivierverruiming ligt. Rivierkundig onderzoek wijst aan dat de Thalweg hier mogelijk naar toe verschuift. Aangezien er in de berging tevens verontreinigde grond wordt geborgen is erosie niet toelaatbaar. De Maas wordt hierdoor sterk in zijn vrijheid beperkt terwijl Koeweide juist een locatie is waar fysiek veel ruimte aanwezig is voor het zoveel mogelijk vrijlaten van de rivier. Ook vanuit een gedachte van duurzaamheid is een dekgrondberging onder de rivierverruiming een slechte optie. Toekomstige rivierverruiming wordt hierdoor belemmerd. De aanwezigheid van voedselrijke dekgrond kan leiden tot veel bosontwikkeling dicht langs de rivier waardoor er veel beheer plaats moet vinden.

Ook uitvoeringstechnisch heeft een dekgrondberging ter plaatse van de rivierverruiming nadelen die direct doorvertaald worden in financiële gevolgen. Het vrijkomende toutvenant moet over een grote afstand worden getransporteerd naar de verwerkingsinstallatie aan het kanaal. Ook is afgraving van de dekgrondberging met behulp van baggermolens technisch gecompliceerd en economisch zeer onaantrekkelijk.

Het Trierveld ligt ver buiten het invloedsgedebied van de Grensmaas, binnen de kades. Een dekgrondberging die hier wordt aangelegd zal toekomstige verruiming niet belemmeren. De kans dat de rivier de dekgrondberging hier ooit erodeert is zeer klein. Daarnaast is het landschap op het Trierveld nu reeds fors aangetast door de kleiwinning in het gebied. Ook uitvoeringstechnisch is een dekgrondberging op het Trierveld, gecombineerd met verwerking, de meest efficiënte en goedkoopste oplossing omdat er baggermolens kunnen worden ingezet. Echter een dekgrondberging op het Trierveld heeft als belangrijkste nadeel dat de afstand van de afgraving/verwerking tot de bebouwing van Schipperskerk en Illikhoven kleiner is dan bij een dekgrondberging onder de rivierverruiming. Daarom bestaat er tegen deze optie weerstand.

In de zoektocht naar de meest optimale locatie voor de dekgrondberging, waarbij aan alle doelstellingen en randvoorwaarden wordt voldaan maar ook de hinder voor omwonenden zoveel mogelijk wordt voorkomen, is gezocht naar een compromis door de dekgrondberging in twee delen op te knippen. Een deel van de dekgrondberging wordt aangelegd op het Trierveld waarbij de afstand tot de bebouwing van Schipperskerk en Illikhoven zo groot mogelijk wordt gehouden. Hierdoor blijft de inzet van baggermolens voor de aanleg van de berging en natte verwerking van grind mogelijk. Het Trierveld zal op maximaal 1,4 m beneden maaiveld worden opgeleverd. Dit is hetzelfde opleveringsniveau als de percelen die door de kleiwinning zijn afgegraven; hierop wordt reeds landbouw bedreven. Ook het Trierveld zal na afloop van het project weer worden ingericht als landbouwgebied.

Naast het Trierveld wordt ook een dekgrondberging aangelegd in het gebied van de rivierverruiming (de banaan). Door de berging achter de Slapersdijk aan te leggen wordt het gevaar voor erosie van de dekgrondberging sterk verminderd. De dekgrondberging zal lager worden afgewerkt dan het bestaande maaiveld, maar niet dieper worden opgeleverd dan het niveau van de stroomgeulverbreding, ongeveer 5 m beneden bestaand maaiveld. Aan de benedenstroomse zijde zal de dekgrondberging aantakken aan de rivier zodat de geulvormige berging zich met stijgend rivierwater kan vullen. Dit zal gebeuren vanaf een debiet van 100 kubieke meter per seconde, wat betekent dat er gedurende 235 dagen per jaar water in de banaan staat.

De dekgrondberging achter de Slapersdijk wordt heringericht als natuurgebied.

Zoals gezegd, zijn de begrenzingen van beide dekgrondbergingen aangepast aan de geluidsnormen. In het MER is aangegeven dat deze begrenzingen inderdaad een uitvoering binnen de normen toelaten.

De dekgrondbergingen achter de Slapersdijk en op het Trierveld hebben een beperkte invloed op de grondwaterstand in de omgeving. De grondwaterstandverlaging door de rivierverruiming is groter dan de opstuwning ten oosten van de dekgrondberging zodat netto sprake zal zijn van een grondwaterstandverlaging. In het Plan Grensmaas 2002 is de dekgrondberging achter de Slapersdijk één van de weinige locaties waar kwelwater kan uittreden op de berging zelf als gevolg van de diepe afwerking. Stroomopwaarts van de deze dekgrondberging stroomt de Kingbeek. In de huidige situatie infiltreert de beek hier. Door de dekgrondberging zal de infiltratie afnemen en de beek over een groter traject water blijven voeren in de zomer. Direct stroomopwaarts van de dekgrondberging Slapersdijk bevindt zich geen bebouwing of landbouwgebied die negatief beïnvloed kunnen worden.

De opstuwning stroomopwaarts van de dekgrondberging op het Trierveld is relatief het sterkst in de zomer. Omdat de grondwaterstanden dan laag zijn heeft dit geen negatief effect op bebouwing of landbouw.

Verwerkingslocatie

De keuze voor natte verwerking van het zandig grind van de locaties Nattenhoven, Grevenbicht, Koeweide en Visserweert op de locatie Koeweide is genomen op grond van:

1. De voorkeur voor natte verwerking als zijnde het meest efficiënt.
2. De goede bereikbaarheid over water van de locatie voor de aanvoer van verwerkingsmateriaal en de afvoer van gereed product.
3. De snelle beschikbaarheid van bestaand materieel.
4. De mogelijkheid voor de aanleg van werkwegen om de dekgrond van de verschillende locaties naar de locaties Trierveld en Slapersdijk te vervoeren en om het zandig grind van genoemde locaties naar het Trierveld te vervoeren met een minimum aan hinder.

Onvergraven natuur

De locatie Koeweide wordt een van de belangrijkste natuurkernen in het Grensmaasgebied. In de binnenbocht zal de rivier over een flinke breedte worden verruimd. Aansluitend op de rivierverruiming en de dekgrondberging achter de Slapersdijk wordt een fors onvergraven natuurgebied ingericht. Hierdoor ontstaat een uitgestrekt natuurgebied met een zeer brede gradiënt van hoogdynamische gebied naar laagdynamisch. In het onvergraven gebied kan een zeer rijke vegetatie ontwikkelen en het gebied wordt belangrijk als hoogwatervrije plaats voor grote grazers.

De loop van de Kingbeek ligt geheel in het onvergraven natuurgebied, tot aan de Kink. Met name in het noordelijke gedeelte van de locaties is de kans groot dat de rivier zich in zuidoostelijke richting zal gaan verplaatsen (uitbochten) waardoor de Kink wordt aangesneden. De Kingbeek krijgt dan een nieuwe, natuurlijke monding in de Maas.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- Het insteekniveau en principes van het ontwerp zijn veranderd
- De dekgrondberging is groter geworden, van 30 ha in 1998 naar maximaal 75 ha, en is in twee delen opgeknipt. Beide delen van de dekgrondberging worden beneden maaiveld opgeleverd, de 'banaan' op het niveau van de stroomgeulverbreding

- en het Trierveld op 1,4 m beneden maaiveld. In de VKA 1998 werd de berging op het bestaande maaiveldniveau opgeleverd;
- De Slapersdijk blijft zoveel mogelijk gehandhaafd;
- De afgravingstermijn en verwerkingstermijn van het toutvenant is fors afgenomen van 12 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 8 jaar.

Toekomstbeeld Koeweide

De rivierverruiming op de locatie Koeweide is fors. Verwacht wordt dat na enkele hoogwaters een patroon van eilanden en ondiepe geulen is gevormd. Vanaf ca 100 m³/s zal de stroomgeulverbreding, met uitzondering van hogere eilanden, onder water staan. Hierdoor kunnen bomen zich moeilijk handhaven, de grindvlakte zal vrijwel boomloos blijven. Op de hogere eilanden kan wel bos ontstaan dat regelmatig door de rivier zal worden opgeruimd.

De dekgrondberging ligt buiten het bereik van de gemiddelde waterstanden en zal begroeid raken met vochtig hardhoutoibos. De grazers zullen hier vanwege de voedselrijkdom vaak te vinden zijn waardoor ook lage vegetaties en struweel zal ontstaan. Met name in het zuidelijke deel van de dekgrondberging is de kans op uittredend grondwater het grootst waardoor een moerassig gebied kan ontstaan. In de zomers zal het gebied vermoedelijk droogvallen.

4.5.11 Locatie Visserweert (het gebied ten noorden en oosten van Visserweert)

Algemeen (plankaart 13)

De locatie Visserweert vormt de op een na noordelijkst gelegen locatie van het Grensmaasproject en ligt ten noorden en oosten van het dorp Visserweert. Visserweert zelf ligt dicht tegen de oevers van de Maas aan en wordt nu beschermd tegen hoogwater door middel van een kade. Een lus in de kade beschermt het dorp tegen overstromingen met een kans van voorkomen van 1/50 jaar.

De locatie Visserweert ligt geheel in de lage, holocene riviervlakte van de Maas. De dorpen Visserweert en Illikhoven liggen iets hoger dan de riviervlakte zelf. De deklaag in de locatie Visserweert heeft een gemiddelde dikte van 2 meter. De dikte van het grindpakket in de locatie bedraagt gemiddeld 16 meter.

Het gebied rondom Visserweert heeft in de huidige situatie een voornamelijk agrarische functie. De strek dam ten noorden van Visserweert wordt gekenmerkt door sterke rivierdynamiek bij hoogwater, waardoor afzetting van grind en zand plaatsvindt en uitkolkingseffecten optreden. Juist hierdoor is deze dam een interessante vestigingsplek voor bijzondere stroomdalsoorten als ijzerhard, veldsalie, kleine ratelaar en wilde marjolein geworden.

Ingreep: rivierverruiming

Ook het dorp Visserweert ligt zo dicht tegen de oevers van de Maas dat aan de rivierzijde geen verbreding mogelijk is. Om Visserweert te beschermen tegen overstromingen wordt een nevengeul om het dorp aangelegd. De nevengeul loopt vanuit de rivierverruiming op de locatie Koeweide, tussen Illikhoven en Visserweert door en komt in het noorden van de locatie weer in de stroomgeulverbreding uit. Hierdoor komt Visserweert, evenals Maasband, tijdens hogere rivierwaterstanden tijdelijk op een eiland te liggen.

Visserweert

De nevengeul heeft een lengte van ca 1000 m en een breedte van gemiddeld 100 m. De hoogte van de instroomopening wordt gelegd op 200 m³/s, wat betekent dat de nevengeul gemiddeld ca 145 dagen per jaar zal gaan meestromen. Dit zal vooral in het winterhalfjaar plaatsvinden maar vrijwel ieder jaar zijn er ook in de zomer een aantal dagen met een dergelijke afvoer. Het frequent meestromen van de nevengeul is met name belangrijk voor de natuurontwikkeling en voor de waterkwaliteit.

De bodem van de nevengeul wordt beneden het huidige maaiveld en vlak aangelegd. Doordat het verhang in de geul iets groter is dan het verhang in de Maas zal bodemerosie gaan optreden; de stroming van het Maaswater zal zelf de vorm van de nevengeul gaan vormen. Om diepgaande erosie van de nevengeul, met als mogelijk gevolg het verleggen van de Thalweg (de grens tussen België en Nederland) tegen te gaan zal in de instroomopening van de nevengeul een erosiedrempel worden aangelegd. Deze erosiedrempel wordt geïntegreerd in het ontwerp van de brug, die onderstaand is beschreven.

Vanaf de brede, vlakke bodem van de nevengeul, op de kaart aangegeven als stroomgeulverbreding, loopt de oever op onder een talud van 1:3, via een hoger gelegen plateau naar het omringende maaiveld. Dit plateau zal pas overstromen bij een debiet van ca 500 m³/s.

Aangezien Visserweert ten alle tijden en bij alle waterstanden bereikbaar moet blijven wordt over de nevengeul een brug aangelegd. Ter bescherming van de landhoofden en pijlers van deze brug zijn bodembeschermingen voorzien. Deze beschermingen wordt uitgebreid over de gehele lengte van de brug zodat ze eveneens als erosiedrempel zal functioneren. De nevengeul doorsnijdt de huidige kade op twee plaatsen. Door aan weerszijde van de nevengeul een nieuw stukje kade aan te leggen worden de kades weer gesloten.

Ondanks de forse rivierverruiming op de locatie Visserweert zullen de kades toch met gemiddeld 20 centimeter verhoogd moeten worden om een beschermingsniveau van 1/250 jaar te realiseren. Dit heeft te maken met de beperkte mogelijkheden voor rivierverruiming op de locatie Roosteren, wat in de rivierwaterstanden doorwerkt tot aan Ilikhoven.

Ingreep: dekgrondberging

De dekgrond die vrijkomt bij de aanleg van de nevengeul zal worden geborgen in de dekgrondberging op de locatie Koeweide.

Onvergraven natuur

Vrijwel de gehele locatie Visserweert wordt vergraven. Alleen een smalle strook langs de Slapersdijk wordt als onvergraven natuurgebied ingericht vanwege de aanwezigheid van een aantal poelen. Deze poelen zijn ontstaan uit oude dijkdoorbraken

en herbergen een aantal amfibiesoorten. De omgeving is begroeid met struweel. Hierdoor ontstaat een aaneengesloten natuurgebied met verbindingen naar de locaties Roosteren en Koeweide.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- het ontwerp van de nevengeul is gewijzigd. De bodem van de nevengeul wordt lager en breder aangelegd waardoor de overstromingsfrequentie en daarmee de dynamiek toenemen;
- de maximale afgravings- en verwerkingstermijn van het toutvenant is fors afgenomen van 6 jaar in de VKA 1998 naar maximaal 2 jaar in het Eindplan.

Toekomstbeeld Visserweert

In het nieuwe Grensmaasgebied komt het dorp Visserweert als een 6 m hoge heuvel te midden van een dynamisch natuurontwikkelingsgebied te liggen. Deze situatie herinnert aan het verleden toen de Maas ook aan beide zijden van Visserweert stroomde.

De nevengeul wordt een zeer dynamische plaats. In het winterhalfjaar zal de Maas vrijwel permanent de nevengeul gebruiken. In het zomerhalfjaar staat de geul meestal droog maar een fikse regenbui in de Ardennen kan een kortstondig meestromen veroorzaken.

Ondanks dat de nevengeul vlak en recht wordt aangelegd zal de vorm van de geul snel kunnen veranderen. Doorgaans worden afgesneden rivierarmen door de rivier opgevuld met sediment. Maar omdat de weg door de nevengeul voor het water korter is dan door de hoofdgeul van de Maas, is de verwachting dat het neergelegde sediment snel weer erodeert en de geul open blijft.

De bodem van de nevengeul ligt hoog genoeg voor de vorming van ooibos, maar door de dynamiek zullen grote oppervlakten onbegroeid blijven. De oevers van de nevengeul zijn minder dynamisch en zullen wel begroeid raken. Onder invloed van grazende runderen en paarden zal hier een afwisseling van lage vegetatie, struweel en bos ontwikkelen. Het hoger gelegen plateau vormt een mooie uitloopplaats voor de bewoners van Visserweert en bezoekers van het gebied.

4.5.12 Roosteren (het gebied ten noorden van Roosteren)

Algemeen (plankaart 14)

De locatie Roosteren is de meest noordelijk gelegen locatie van het Grensmaasproject. De locatie beslaat het gebied ten noorden en westen van het dorp Roosteren. In de huidige situatie wordt Roosteren beschermd tegen overstromingen door middel van een kade die vanaf het Julianakanaal, om Roosteren heen richting Visserweert ligt. De huidige kade biedt een bescherming tegen overstromingen met een kans van voorkomen van eens in de 50 jaar.

De locatie Roosteren ligt geheel in de huidige overstromingsvlakte van de Grensmaas. Gemiddeld is de deklaag in het te vergraven gedeelte 1,50 m en is de dikte van het onderliggende grindpakket circa 15 m.

Grote delen van de locatie Roosteren zijn in de huidige situatie reeds ingericht als (onvergraven) natuurgebied, door de Waterleidingmaatschappij Limburg (WML). Alleen het gebied ten noordwesten van Roosteren heeft nog een agrarische bestemming. In dit gebied is reeds een start gemaakt met begrazing door grote grazers.

Ingreep: rivierverruiming

De mogelijkheden tot rivierverruiming zijn op de locatie Roosteren zeer beperkt. Dit

komt door de aanwezigheid van een (oever)drinkwaterwinning in de rivierbocht. Vergraving van de oevers zou de kwaliteit van het drinkwater in gevaar kunnen brengen doordat de afstand van de drinkwaterputten tot de rivier te klein wordt. Alleen een smalle strook stroomgeulverbreding direct langs de oevers is mogelijk.

Omdat de mogelijkheden voor rivierverruiming op de locatie Roosteren zo beperkt zijn is ervoor gekozen om hier een iets lager insteekniveau te hanteren dan het algemene principe. Hiermee wordt zoveel mogelijk waterstandsdeling verkregen binnen een zo klein mogelijk oppervlak.

Ondanks het lagere insteekniveau wordt het beschermingsniveau op de locatie Roosteren niet bereikt. Met name de mate van natuurontwikkeling heeft grote invloed op de rivierwaterstanden. Door de geringe rivierverruiming op de locatie Roosteren moeten, uitgaande van vrije natuurontwikkeling de kades over een lengte van circa 4,3 kilometer tot aan Illikhoven met gemiddeld 30 centimeter worden verhoogd. Tot zover reikt de invloed van de locatie Roosteren.

Roosteren

De rivierverruiming op de locatie Roosteren zal vooruitlopend op de rest van het project worden uitgevoerd. Reden hiervoor is een afspraak met België dat deze verruiming zo snel mogelijk zal worden gerealiseerd. De rivierverruiming compenseert namelijk de waterstandsverhoging die destijds is ontstaan bij aanleg van de kaden in 1995. De aanleg van kaden bij Roosteren heeft lokaal tot verhoging van waterstanden geleid, die moet worden gecompenseerd. Met Vlaanderen is afgesproken de kadeaanleg te compenseren door het grind te verwijderen uit de oostelijk brugopening in combinatie met een geringe rivierverruiming aan Nederlandse zijde. De rivierverruiming bij Roosteren volgens de plannen van de Grensmaas is ruimer dan de afspraken ter compensatie van de kadeaanleg. Om op korte termijn aan de afspraken met Vlaanderen te voldoen en om te voorkomen dat de rivier bij Roosteren tweemaal moet worden verruimd, zal Roosteren vooruitlopend op de rest van het project worden uitgevoerd.

Ingreep: dekgrondberging

De vrijkomende deklaag op de locatie Roosteren zal uiteindelijk geborgen worden in de dekgrondberging op het Trierveld. Omdat Roosteren vooruitlopend op de rest van het project wordt uitgevoerd zal de vrijkomende dekgrond in depot gezet worden. Vanwege de voorziene berging van de dekgrond zal dit depot op of nabij het huidi-

ge (te vergraven deel) van het Trierveld gezet worden. De verwerking van het depot vindt plaats door de uitvoerder van de Eindplan.

Onvergraven natuur

Het grootste gedeelte van de locatie Roosteren bestaat uit onvergraven natuurgebied, aangezien er geen mogelijkheden zijn voor verdere rivierverruiming. Een aanzienlijk deel van het onvergraven gebied is reeds gerealiseerd door de Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) in het kader van de begrazing van het waterwingebied. Door het graven van een hoogwatergeul hebben zich hier op de open bodem de laatste jaren bijzondere planten zoals knolsteenbreek, rapunzelklokje, ijzerhard, echt duizendguldenkruid kunnen vestigen. In de ruigtes broeden beschermde soorten als roodborsttapuit en kwartelkoning. Door ook het gebied ten noorden van de locatie Roosteren aan te wijzen als onvergraven natuurgebied ontstaat een corridor met het Maasplassengebied in Midden Limburg.

Belangrijkste verschillen met VKA 1998

- de stroomgeulverbreding is verder verkleind van 16 ha in de VKA 1998 naar 10 ha in het Eindplan. Dit is de uitkomst van verder hydrologisch onderzoek en overleg met de WML.

Toekomstbeeld

In de toekomst zal het gebied van Roosteren zich verder ontwikkelen onder invloed van natuurlijke begrazing. Het aandeel aan ruigte zal steeds kleiner worden. In de plaats daarvan zullen soortenrijke graslanden, stekelstruwelen en bos het roer overnemen. Om de ruwheid van het gebied niet te veel te laten oplopen, dient periodiek ingegrepen te worden. Door lokaal stukken weer vrij te graven kan de successie teruggezet worden. Als dit uitgekiend gebeurt, kan ook de natuur hiervan profiteren doordat lokaal weer pioniersituaties ontstaan in een verder laagdynamisch landschap. In de vergraven stroken langs de rivier zijn karakteristieke grindbanken ontstaan, die sterk ophogen met grind uit het rivierbed.

4.6 Landschap en cultuurhistorie

4.6.1 Aardkundige waarden

Toekomstbeeld

Bij de uitvoering van het POL Grensmaas gaan bestaande aardkundige waarden, in vooral de holocene dalvlakte, verloren. Door de vrijere ligging van de Maas waarbinnen rivierkundige processen kunnen optreden, ontstaan op de langere termijn nieuwe aardkundige waarden, zoals kronkelwaarden, stootoevers, bochtafsnijdingen en verlaten beddingen. Grote veranderingen in de morfologie ontstaan naar verwachting alleen bij extreme hoogwaters, terwijl kleine veranderingen in een voortdurend proces plaatsvinden.

Bestaande aardkundige waarden in het omliggende agrarische cultuurlandschap blijven behouden. Het betreft onder meer afbraakwanden, rivierterrassen, terrasranden, beeklopen en verlaten rivierbeddingen.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Het Grensmaasgebied maakt deel uit van twee in de Nota Landschap (1992) onderscheiden landschapstypen: het Rivierengebied en voor een klein deel het Heuvelland.

Hier gelden voor het behoud en/of herstel van de aardkundige waarden de volgende specifieke aandachtspunten:

- aansluiten bij de ordende werking van het reliëf;
- rekening houden met de visueel-ruimtelijke werking van het reliëf;
- aandacht voor het behoud van richels, banken en geulen in de niet-ontgronde delen van het winterbed.

Het Maasdal maakt tevens deel uit van het te realiseren gedeelte van het Nationaal Landschapspatroon. Bij de realisatie van het nagestreefde landschapstype gelden voor aardkundige waarden twee uitgangspunten:

- de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling moet rekening houden met de bestaande aardkundige waarden;
- spontane ontwikkeling van de aardkundige waarden vindt plaats door het scheppen van condities (bijv. rivierverbreding) en moeten passen in het nagestreefde landschapstype. De door het Rijk gehanteerde criteria vormen hierbij de leidraad.

Als algemene doelstelling in de provinciale Beleidsnota Natuur en Landschap (1995-1999) geldt de bescherming van aardkundig waardevolle gebieden.

Hoofdlijn van beleid:

Het streven naar:

- *behoud van duidelijk herkenbare, onvervangbare en (inter)nationaal zeldzame aardkundige waarden in het omringende cultuurlandschap. Dit geldt in het bijzonder voor een aantal geselecteerde gebieden;*
- *het scheppen van condities voor spontane ontwikkeling van aardkundige waarden die horen bij een levende grindrivier en meer natuurlijke beeklopen.*

Nadere uitwerking beleid

Als uitwerking van de hoofdlijn van beleid is een aantal aardkundig belangrijke gebieden geselecteerd, waarin de aardkundige waarden in ieder geval bewaard moeten blijven. Deze liggen voornamelijk buiten de ontgrondingslocaties. De volgende beleidslijnen gelden:

- Bij een aantal vastgestelde, bijzondere locaties en gebieden wordt met de aardkundige waarden nadrukkelijk rekening gehouden bij bestemming, inrichting en beheer.

Het betreffen de meanderende Geul ten noorden van Itteren, afbraakwanden bij Berg en Stein-Elsloo, rivierterrassen en verlaten rivierbeddingen tussen Papenhoven en Urmond, alle beeklopen buiten het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas, het kronkelwaardcomplex bij Roosteren, Oude Maaslopen bij Borgharen en Itteren (loop Oude Kanjelbeek) en de terrasrand tussen Papenhoven en Schipperskerk (zuidelijke verlenging van Ruitersdijk in de deellootatie Koeweide) met erosiegeul uit Neolithicum en Kingbeekdal.

- Met de overige locaties en gebieden met aardkundige waarden wordt zoveel mogelijk rekening gehouden bij bestemming, inrichting en beheer.

4.6.2 Archeologie

Toekomstbeeld

Algemeen

Archeologische waarden zijn overblijfselen uit een ver verleden, die zich in de vorm van grondsporen en materiële resten in de bodem bevinden. Ze zijn over het algemeen niet zichtbaar aan de oppervlakte. Archeologische waarden hebben een wetenschappelijk belang om inzicht te krijgen in de bewoningsgeschiedenis van een gebied. Het historisch bodemarchief vormt daarvoor een unieke bron van kennis. Daarnaast spelen er ook maatschappelijke belangen. In de afgelopen jaren is de belangstelling voor cultuurhistorie sterk toegenomen. De historie van de (steden)bouwkunde, archeologische relictten en geografische structuren wordt ervaren als een bijzondere dimensie, die de huidige beschaving meer reliëf geeft. Immers cultuurhistorische waarden bieden meer inzicht in ons verleden. Daarnaast draagt de cultuurhistorie van een gebied bij aan de herkenbaarheid en identiteit van onze leefomgeving waardoor ruimtelijke kwaliteit kan toenemen.

Door de directe nabijheid van water, een belangrijke vestigingsfactor, is het Maasdal een zeer bepalend element voor de gehele bewoningsgeschiedenis in Limburg. De mens heeft in het Maasdal archeologische sporen nagelaten vanaf de Oude Steentijd (250.000 jaar geleden) tot de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen. Deze sporen zijn voor een klein deel bekend en voor het grootste deel onbekend en verborgen in de bodem aanwezig. De nog onbekende vindplaatsen kunnen zowel binnen als buiten de ontgrondingslocaties liggen. Ze zijn vaak verborgen onder een laag sediment, waardoor ze uitstekend zijn geconserveerd.

Om inzicht te verkrijgen in de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden en de eventuele potenties daarvan is een inventariserend archeologisch onderzoek (AAI) uitgevoerd.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Europees beleid

Het EG-Verdrag van Malta (1992) regelt de bescherming van het bodemarchief. Kernpunt van het verdrag is de zorgvuldige afweging van belangen bij ingrepen in de bodem. Het verdrag geeft aan dat de veroorzaker van een verstoring van het bodemarchief financieel verantwoordelijk is voor een archeologisch onderzoek vooraf en een eventueel noodzakelijke opgraving daarna. Voor de uitvoering van het POL Grensmaas, waarbij verstoring van het bodemarchief op een aantal plaatsen onvermijdelijk is, vormt dit aspect een belangrijk gegeven.

Rijksbeleid

Behoud van het bodemarchief, het niet verstoren van de bodem en de daarin aanwezige unieke informatie zijn de belangrijkste uitgangspunten van het landelijke beleid voor de archeologie. De Monumentenwet van 1988 is het belangrijkste instrument voor de bescherming van het archeologische erfgoed in Nederland.

Voor de bescherming van het bodemarchief op provinciaal niveau vormt de Archeologische Monumentenkaart Limburg (AMKL) de eerste bron van informatie. Omdat het bodemarchief in Limburg maar ten dele bekend is, geeft deze kaart alleen aan waar zeker belangrijke archeologische sporen in het geding zijn. Het is geen vrijbrief voor de gebieden die niet op deze kaart voorkomen.

In 1999 is de Nota Belvédère over de relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting verschenen. Deze beleidsnota is ook van toepassing voor het Grensmaasgebied: de deellocaties Borgharen, Itteren, Aan de Maas behoren tot het Belvédèregebied Heuvelland. Inzet van de Nota Belvédère is behoud van cultuurhistorische waarden door inpassing in het landschap. De nota Belvédère is een uitwerking van de voornemens uit de Cultuurnota en nota over het Architectuurbeleid. Tegelijkertijd worden ook algemene uitspraken over het belang van cultuurhistorie in het Structuurschema Groene Ruimte en de actualisering van de Vierde Nota over de

Ruimtelijke Ordening Extra geconcretiseerd. De Nota Belvedere vormt dan ook een belangrijke bouwsteen van de in voorbereiding zijnde Nota Ruimte. De centrale doelstelling van het beleid luidt: " de cultuurhistorische identiteit wordt sterker richtinggevend voor de inrichting van de ruimte, en het rijksbeleid zal daarvoor goede voorwaarden scheppen".

Op grond van de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening (VINAC 1998) hebben alle burgers en overheden reeds de verplichting cultuurhistorie op een volwaardige wijze bij hun planvorming te betrekken, waarbij het herkenbaar houden van de historisch gegroeide ruimtelijke situatie en het bodemarchief voorop staat. Specifiek voor het landelijk gebied wordt aanvullend opgemerkt dat " ruimtelijke ingrepen en inrichtingsactiviteiten die het algehele karakter, de wezenlijke kenmerken en de samenhang en waarden van natuurgebieden en karakteristieke landschappen kunnen schaden, niet dan in het geval van zwaarwegende maatschappelijke belangen in uitvoering worden genomen". Voor instandhouding en verdere ontwikkeling van bijzondere waarden ligt de verantwoordelijkheid mede bij de provincies. Provincies (of regionale samenwerkingsverbanden) dragen verantwoordelijkheid voor vormen van gebiedsgerichte versterking van de leefomgeving, inclusief de cultuurhistorie. Dit krijgt vorm door gebiedsgericht beleid, regievorming en een gebiedsgerichte aanpak van de beleidsuitvoering.

Provinciaal beleid

De Provincie Limburg heeft vooruitlopend op de implementatie van de het verdrag van Malta archeologische waarden een vaste plaats gegeven in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL). In het POL wordt de ruimtelijke component van het archeologie beleid als onderdeel van het cultuurhistorisch beleid verwoord. Archeologisch erfgoed dient in situ beschermd te worden. Hiertoe moeten bij voorgenomen ruimtelijke activiteiten de archeologisch waarden door middel van een vooronderzoek in kaart worden gebracht. Als het niet mogelijk is de archeologische waarden te behouden en het bodemarchief verstoord raakt, moet de veroorzaker de kosten voor zijn rekening nemen die nodig zijn om de archeologische informatie die in de bodem ligt opgeslagen, veilig te stellen. Dit uitgangspunt staat gepreciseerd in de Provinciale Handleiding Bestemmingsplannen.

Gebieden die volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden een middelhoge tot hoge archeologische verwachtingswaarden hebben, dienen voor aanvang van de grondwerkzaamheden onderzocht te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden. Wanneer blijkt dat deze archeologische waarden bedreigd worden door de uitvoering van de plannen kan er een gedegen afweging gemaakt te worden tussen aanpassen van de (bouw)plannen of nader archeologisch onderzoek. In beginsel streeft men behoud van archeologische waarden in situ na.

Door de uitvoering van het POL Grensmaas zullen archeologische waarden verloren gaan. Op een aantal punten is het oorspronkelijke plan aangepast om archeologische waarden te behouden. Voor de te vergraven gebieden wordt archeologisch onderzoek uitgevoerd ten einde de archeologische informatie (voor latere) generaties te behouden.

Hoofdpijn van beleid:

Het inventariseren en behouden van archeologische vindplaatsen in het Grensmaasgebied door:

- *binnen de winplaatsen en de gebieden waar vaste verwerkingsinrichtingen zijn voorzien en waar behoud veelal niet mogelijk is, nader onderzoek uit te voeren zo nodig gevolgd door opgravingen;*
- *vanuit private partijen te voorzien in archeologische begeleiding tijdens de ontgrondings- en inrichtingswerkzaamheden;*
- *buiten de win- en verwerkingzones streven naar behoud van het bodemarchief.*

Te vergraven gebieden

In de te vergraven gebieden worden de aanwezige archeologische waarden nader onderzocht en gerapporteerd. Archeologische vondsten worden gedocumenteerd en overgedragen aan het Provinciaal Depot. Het Voorkeursalternatief 2003 in deze gebieden gaat uit van minimalisatie van de aantasting van archeologische waarden door:

- begrenzingen van te vergraven gebieden af te stemmen op bekende vindplaatsen;
- dekgrondbergingen zo klein mogelijk te houden.

Hierbij is gebruik gemaakt van de resultaten van het uitgevoerde inventariserend archeologisch onderzoek (AAI) en de bestaande inzichten in de aanwezigheid van archeologische waarden in het Grensmaasgebied. De te vergraven gebieden liggen grotendeels in gebieden met een lage archeologische potentie.

Onvergraven gebieden

Alle in het Grensmaasgebied bekende, zeer waardevolle vindplaatsen liggen buiten de te vergraven gebieden. Deze gebieden blijven behouden. In het Grensmaasgebied komen vijf terreinen met een zeer hoge archeologische waarde voor, die grenzen aan ontgrondingslocaties. In gebieden, waar geen ingrepen in de bodem plaatsvinden, blijven de archeologische waarden behouden in de bodem. Het betreft veelal de hogere delen van het Grensmaasgebied met een middelhoge en hoge archeologische potentie.

Nadere uitwerking beleid

Buiten de te vergraven gebieden

Behoud van het bodemarchief is vooral aan de orde voor archeologische waarden buiten de ontgrondingslocaties. Voor behoud van dit bodemarchief, waarvoor ook verwezen wordt naar het rapport "Monitoring Maas", gelden de volgende beleidslijnen:

Voor het behoud van het archeologisch bodemarchief buiten de te vergraven gebieden (cultuurlandschap en onvergraven natuurontwikkelingsgebied) wordt gestreefd naar:

- een actualisering van de Archeologische Monumentenkaart Limburg voor het Grensmaasgebied;
- het bieden van planologische bescherming van de waardevolle terreinen en een afgestemde inrichting en beheer van deze gebieden, via de bestemmingsplannen en het Landinrichtingsplan.

Binnen de te vergraven gebieden

Binnen de ontgrondingslocaties en locaties voor verwerkingsinrichtingen is behoud van archeologische vindplaatsen veelal niet mogelijk. Nader archeologisch onderzoek heeft een waarderend karakter. Het kan leiden tot een aantal opgravingen die voorafgaand aan de ontgroningen plaatsvinden. In gevallen waar onderzoek vooraf niet mogelijk is, wordt voorzien in een archeologische begeleiding van de uitvoering, die nodig is in verband met de ontdekking van toevalsvondsten tijdens het ontgronden of vanwege voorgesteld extensief onderzoek van het landschap en/of een vindplaats.

4.6.3 Historische geografie

Toekomstbeeld

Bij historisch-geografische waarden gaat het om de sporen van vroegere menselijke activiteiten, die in het huidige landschap zichtbaar zijn, zoals dijken, wegen en verkavelingspatronen. Ook monumenten van bouwkunst worden in dit hoofdstuk behandeld. Het rivierterrassenlandschap vormt een historisch-geografische entiteit en komt binnen Nederland alleen in het Maasdal in Limburg voor. Het Grensmaasgebied is binnen het Maasdal een van de meest gave voorbeelden. De grootste concentraties van historisch-geografische waarden liggen hier op de hoger gelegen pleistocene terrassen, voornamelijk buiten de te vergraven gebieden.

Vanuit een historisch-geografische optiek leidt de ontwikkeling van een meer natuurlijk riviersysteem op een verlaagd niveau in het landschap tot het verdwijnen van daar aanwezige waarden. Daarnaast treedt een breuk op met het omringende cultuurlandschap, waar de historisch-geografische waarden behouden blijven. Nieuwe aanplant van hoogstamboomgaarden en meidoornhagen rond dorpen en bij monumentale boerderijen en kastelen leidt tot herstel van het 19e-eeuwse karakter van het omringende cultuurlandschap.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

De Nota Landschap (1992) van het Rijk geeft aan dat de mogelijkheid om de ontstaansgeschiedenis van een landschap te ervaren een belangrijk onderdeel is in het streven naar een esthetisch waardevol landschap. Naast archeologische waarden en monumenten van bouwkunst bieden historisch-geografische elementen deze oriëntatie in de tijd. Verwezen wordt ook hier naar de eerder genoemde Nota Belvédère.

Hoofdlijn van beleid:

Het behouden en herstellen van historisch-geografische waarden in het cultuurlandschap binnen het Grensmaasgebied.

Legenda

- Rivierpark Grensmaas
- Groene Snoer, met of zonder laanbeplanting
- Groene oostgrens
- Multifunctioneel bos
- Beek met landschappelijke aankleding
- Kleinschalige landschapselementen
- Cultuurlandschap
- Kade

Van bestaande naar nieuwe ruimtelijke structuur

Hoofdpijn van beleid

De uitvoering van het POL Grensmaas leidt in een deel van het Grensmaasgebied onvermijdelijk tot het verdwijnen van historisch-geografische waarden. Alleen binnen het resterende cultuurlandschap is behoud en versterking van deze waarden mogelijk, waarbij ook de relatie met de aanwezigheid van monumenten behouden dan wel versterkt moet worden.

Het gaat daarbij om behoud en inpassing van de volgende historisch-geografische waarden in de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling van het cultuurlandschap:

- het oude wegenpatroon, dat de basis vormt voor de inrichting van het landschap;
- resterende kades;
- hoofdlijnen van het verkavelingspatroon en beplantingstructuren;
- kleinschalige verkavelingen rond de kernen;
- overige punt- en lijnelementen van historisch-geografisch belang, die in de historisch-geografische inventarisaties van het gebied voorkomen;
- monumenten van bouwkunst.

Gestreefd wordt naar het herstel van de volgende uit historisch-geografisch oogpunt karakteristieke landschapselementen in het cultuurlandschap:

- hoogstamboomgaarden en meidoornhagen in de kleinschalige verkavelingen rond de kernen;
- kapellen en kruisen;
- kromlijnige wegenpatroon in het Trierveld na aanleg dekgrondberging;
- de historische omgeving van monumenten van bouwkunst.

4.6.4 Visueel-ruimtelijke verschijningsvorm

Toekomstbeeld

De ruimtelijke ontwikkeling leidt tot een grote visueel-ruimtelijke verandering van het Grensmaasgebied door de natuurontwikkeling langs de rivier, maar ook door de voorgenomen landschappelijke verbeteringen in het omringende cultuurlandschap. Natuurontwikkeling verandert de overwegend vlakke en open gebieden aan de rivier tot een groene westgrens met hoogopgaande natuurlijke bebossing.

Samen met de toename van de begroeiing in het omringende cultuurlandschap langs lijnelementen als een recreatieve route, beken en het Julianakanaal ontstaat een besloten en rijk begroeid landschap. De noord-zuidbeplantingen smeden de natuurontwikkelingsgebieden langs de rivier en het omringende cultuurlandschap samen tot één recreatief aantrekkelijk geheel.

Bij de nadere invulling van de in deze paragraaf voorgestelde landschappelijke voorzieningen is afstemming met de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' van toepassing.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Het Grensmaasgebied behoort volgens de Nota Landschap tot de categorie 'te realiseren Nationaal Landschapspatroom' waarin het landschapsbeleid gekoppeld is aan de inpassing van een groot natuurontwikkelingsproject uit de EHS. Vanuit het landschapsbeleid moet deze inpassing de identiteit van het landschap versterken. Het Nationaal Landschapspatroom bestaat uit gebieden met patronen en elementen, die van nationale betekenis zijn voor de identiteit van het Nederlandse landschap. Het provinciale beleid richt zich op het handhaven en uitbouwen van de visueel landschappelijke schoonheid van het Limburgse landschap en het zichtbaar houden van de hoofdlijnen van de landschapsstructuren. In de provinciale basisstructuur van de landschappen in Limburg hoort het Grensmaasgebied tot het rivierenlandschap. Naast de bescherming van cultuurhistorische belangen dient de natuurontwikkeling benut te worden om de kwaliteit van het landschap te verhogen.

Hoofdlijn van beleid

Voor de ruimtelijke inpassing van het door grootschalige natuurontwikkeling ontstane Het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is ook een nieuwe inrichting van het omringende cultuurlandschap nodig. De ontkenning van deze noodzaak zou leiden tot een harde zonerings binnen het Grensmaasgebied waarin het Rivierpark en het omringende cultuurlandschap als het ware met de ruggen naar elkaar toe liggen.

Hoofdlijn van beleid:

Het als één samenhangend rivierenlandschap ontwikkelen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en de nieuwe inrichting van het omringende cultuurlandschap.

Nadere uitwerking beleid

De hoofdlijn van beleid wordt geëffectueerd door het ontwikkelen van een herkenbare landschappelijke structuur.

Noord-zuid structuurlijnen in het nieuwe landschap

De inrichting van het Grensmaasgebied tot één samenhangend rivierenlandschap moet aan de bewoner of bezoeker de beleving van continuïteit geven: het zich bevinden in en verplaatsen door een aaneengesloten rijk begroeid gebied. Dit leidt tot een belangrijk uitgangspunt voor de visueel-landschappelijke inrichting: het versterken van een aantal groene structuurlijnen in noord-zuidrichting waardoor deze continuïteit wordt opgeroepen. Naast deze hoofstructuur zijn verrassing en variatie in de details van belang voor de belevingswaarde van het landschap. De volgende structuurlijnen vormen de belangrijkste noord-zuid gerichte verbindingen in het nieuwe landschap van het Grensmaasgebied.

Rivier met verbrede stroomgeul

Na uitvoering van het Grensmaasplan met de verbrede stroomgeul de belangrijkste visuele noord-zuidlijn door het verbinden van de bosrijke natuurlocaties in zowel Nederland als Vlaanderen.

Julianakanaal en Groene Oostgrens

In het huidige landschap vormt het talud van het kanaal met zijn afritten bij de bruggen de belangrijkste noord-zuidlijn. In deze zone is in de toekomst voornamelijk de

automobiliteit en daarmee in relatie staande parkeer- en recreatievoorzieningen gesitueerd.

Om het landschap in het Grensmaasgebied als een eigen wereld te kunnen beleven moet de visuele invloed vanuit het oostelijk gelegen stedelijke gebied worden teruggedrongen. Dit gebeurt trajectgewijs door landschappelijke beplanting en, voor een deel, natuurlijke ontwikkeling van de kanaalzone. Deze zone heet de Groene Oostgrens. Met inachtneming van aanwezige floristische waarden op het kanaaltalud en rekening houdend met technische eisen is een opgaande begroeiing op het kanaaltalud en aan de voet hiervan wenselijk. Er wordt een oppervlaktebeslag van de Groene Oostgrens buiten het kanaaltalud verwacht van circa 10 ha in het aangrenzende cultuurlandschap.

Groene Snoer

Voor het verbeteren van de ruimtelijke continuïteit in noord-zuidrichting is de versterking van het noord-zuidkarakter van rivier en kanaalzone een belangrijke maatregel. Het Groene Snoer vormt zoals aangegeven in paragraaf 4.9.1 de belangrijkste noord-zuidverbinding voor extensieve recreatie (wandelen, fietsen).

De aanleg van een doorlopende laanstructuur met een functionele verharding langs deze verbinding is een middel om de ruimtelijke continuïteit door het gebied te vergroten. Bovendien ontstaat door deze laanstructuur een herkenbare oriëntatie voor de gebruikers van het gebied. Het Groene Snoer kan fungeren als onderdeel van een lange-afstandswandelroute.

Beeklopen

Natuurontwikkeling in de beekdalen is zowel in het natuurlandschap als (in beperktere vorm) in het cultuurlandschap voorzien. Op dit moment liggen de beeklopen vooral in noord-zuidrichting verborgen in het cultuurlandschap. Door het realiseren van meer natuurlijke beeklopen met de daarbij behorende beplanting ontstaat een groene noord-zuidlijn in het meer open, omringende cultuurlandschap.

Terrassen, terrasranden en afbraakwanden

De overgang van de plateaus naar de Maasvallei met terrassen, terrasranden en afbraakwanden vormt een natuurlijke afbakening in noord-zuidrichting, gedeeltelijk binnen en gedeeltelijk buiten het Grensmaasgebied. Deze landschappelijke structuurlijnen worden gehandhaafd en verder ontwikkeld.

Door de ontwikkeling van de hoofdstructuurlijnen ontstaan ook recreatief aantrekkelijke agrarische productieruimten van verschillende ruimtelijke maat met een groene begrenzing. Deze nieuwe landschappelijke waarden worden toegevoegd aan het bestaande landschap. In de functietoedeling, die de toekomstige ontwikkeling aangeeft, wordt nu reeds met deze nieuwe landschappelijke waarden rekening gehouden.

Behoud en herstel kleinschaligheid

Buiten het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas wordt gestreefd naar behoud en ontwikkeling van de kleinschalige verkaveling en beplanting (meidoornhagen, hoogstamboomgaarden) rond kernen en gehuchten. Rondom de bebouwing van woonkernen vormen deze gebieden veelal een landschappelijke overgang naar de grotere agrarische productieruimten.

Bepanting langs dorpsranden met nieuwbouw aanbrengen

Op een aantal plaatsen heeft sterke uitbreiding van nieuwbouw bij kernen plaatsgevonden, waardoor harde overgangen naar het landelijke gebied zijn ontstaan. Door beplanting van deze randen zal een meer aantrekkelijke landschappelijke overgang ontstaan van bebouwing naar het landelijke gebied. Uitvoering kan plaatsvinden in

de Landinrichting. Aanplant van boomweiden voor toekomstig recreatief gebruik met behoud van agrarisch gebruik kan hier plaatsvinden.

Kwaliteit openbare ruimtes in en om de dorpen

Binnen de bebouwde kom van de dorpen en rondom de dorpen is de ruimtelijke kwaliteit van openbare ruimtes (wegen, pleinen) vaak beperkt. Vandaar het streven om samen met de gemeenten de aantrekkelijkheid van de openbare ruimtes in het Grensmaasgebied te verbeteren voor zowel recreanten van elders als voor de eigen bewoners. Ook mogelijkheden om de ontstane restruimtes tussen bebouwing en de nieuwe kades te benutten voor verbetering van de dagelijkse leefomgeving verdienen aandacht.

Trierveld

Door kleiwinning en veranderde inrichting is de landschappelijke kwaliteit van het Trierveld momenteel beperkt. Na uitvoering van de geplande berging in het Trierveld komt het gebied weer in agrarisch gebruik. De landschappelijke herinrichting van dit gebied krijgt bijzondere aandacht.

Ontsluitingswegen naar de dorpen voor gemotoriseerd verkeer

Een verdere landschappelijke accentuering van deze wegen is niet gewenst en worden in de ruimtelijke compositie van het landschap behandeld als een ondergeschikt patroon.

Samengevat gelden voor de nieuwe landschappelijke structuur de volgende beleidslijnen:

- Versterken van de landschappelijke structuur in het Grensmaasgebied door:
- het versterken van bestaande en het aanleggen van nieuwe groene structuurlijnen in noord-zuidrichting in het Grensmaasgebied;
- behoud en versterking van kleinschaligheid, vooral in de directe omgeving van de dorpen;
- verbetering van de kwaliteit van openbare ruimtes in en om de dorpen.

4.7 Milieukwaliteit

4.7.1 Bodemkwaliteit

Toekomstbeeld

De uitvoering van het Grensmaasproject leidt tot de sanering van de diffuse bodemverontreiniging in een groot deel van het plangebied. Ter plaatse van de stroomgeulverbredingen en weerdverlagingen wordt de thans aanwezige diffuus verontreinigde deklaag ontgraven en binnen het plangebied in dekgrondbergingen geborgen.

Alle binnen het te vergraven gebied aanwezige lokale puntverontreinigingen worden gesaneerd. Het hierbij vrijkomende materiaal wordt uit het plangebied verwijderd en zal door erkende verwerkers op een milieuhygiënisch verantwoorde wijze worden verwerkt.

Zowel de humaan-toxicologische, als de eco-toxicologische risico's nemen hierdoor in belangrijke mate af. De uitspoeling van verontreinigingen naar diepere bodemlagen en het grondwater is sterk gereduceerd, terwijl de verspreiding van verontreiniging door erosie van de verontreinigde bodem tijdens hoogwater binnen het plangebied aanzienlijk wordt verkleind.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid

Zowel de wetgeving als het beleid ten aanzien van bodemverontreiniging, en de maatschappelijke acceptatie hiervan, zijn reeds enige jaren sterk in ontwikkeling. Deze ontwikkelingen moeten leiden tot het wegnemen van de maatschappelijke stagnatie rond de aanpak van de structureel aanwezige bodemverontreiniging en tot het verbeteren van het milieurendement van te treffen saneringsmaatregelen. Dit nieuwe beleid wordt aangeduid met Actief Bodembeheer. Bij de beschrijving van de stand van zaken inzake Actief bodembeheer wordt onderscheid gemaakt naar de stand van zaken voor de aanpak van grootschalige diffuse verontreiniging enerzijds en de aanpak van puntbronnen anderzijds.

Actief Bodembeheer voor de diffuse bodemverontreiniging

Veel van de oevergronden langs de grote en kleinere rivieren in Nederland zijn door sedimentatie van verontreinigd slib verontreinigd geraakt, met name met zware metalen en PAK. Gesproken wordt van een (grootschalige) diffuse bodemverontreiniging. Deze verontreiniging heeft een dermate grote omvang dat ze leidt tot stagnatie in de uitvoering van rivierkundige werken en natuurontwikkelingsprojecten binnen het reguliere beleid. De problematiek aangaande de diffuse bodemverontreiniging en de nadelige invloed hiervan op de herinrichtingsprojecten in de rivieren is aanleiding geweest voor de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rivierbed – omgaan met verontreinigd sediment in de grote rivieren. Deze beleidsnotitie is opgesteld door het ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W), het Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en het Interprovinciaal Overleg (IPO). In de beleidsnotitie worden randvoorwaarden gegeven voor het omgaan met diffuus verontreinigd, gebiedseigen riviersediment dat vrijkomt bij de inrichtingsmaatregelen. Aldus vormt deze landelijke notitie Actief Bodembeheer Rivierbed (1998) het landelijke beleidskader voor het omgaan met grootschalig diffuus verontreinigd weerdmateriaal.

Actief Bodembeheer Maas als regionale uitwerking van het landelijk beleidskader

In de landelijke notitie Actief Bodembeheer Rivierbed is vastgelegd dat er gebiedsgerichte uitwerkingen per riviersysteem moeten worden gemaakt. In deze gebiedsgerichte uitwerkingen kan een op maat gesneden toetsingskader worden geformuleerd, waarbij rekening wordt gehouden met een aantal specifieke kenmerken van de verschillende riviersystemen (herverontreinigingsniveau, omvang van de diffuse verontreiniging, aard van de verontreinigende stoffen).

De beleidsnotitie Actief bodembeheer Maas (ABM) vormt deze gebiedsgerichte, regionale uitwerking van de landelijke beleidsnotitie voor de Maas van Eijsden tot Hedel.

Deze beleidsnotitie is opgesteld door de provincies Limburg, Noord-Brabant en Gelderland en door Rijkswaterstaat directie Limburg. De definitieve beleidsnotitie is in de vorm van de POL-aanvulling Actief bodembeheer Maas in februari 2003 vastgesteld.

ABM is een beleidsdocument, dat zich richt op de milieuhygiënische aspecten van de grootschalige diffuus verontreinigde weerdgrond. Aldus ondersteunt ABM projecten als Grensmaas, Zandmaas of Maasroute waarin de inrichtingsmaatregelen zelf worden uitgewerkt en onderbouwd. De noodzakelijkheid en uitvoeringswijze van deze inrichtingsmaatregelen vormen het vertrekpunt voor de formulering van ABM. De in de beleidsnotitie geformuleerde mogelijkheden voor het omgaan met de grote hoeveelheid vrijkomende diffuus verontreinigde weerdgrond geven, als invulling van het begrip 'Actief bodembeheer', een plaats aan zowel maatschappelijke baten (milieuwinst) als aan maatschappelijke lasten (kosten). Concreet betekent dit dat bij de uitvoering van inrichtingsmaatregelen tegen maatschappelijk aanvaardbare

kosten een zo groot mogelijke milieuverbetering wordt nagestreefd binnen ABM, met andere woorden dat het ALARA-beginsel wordt toegepast. ABM vormt het toetsingskader voor de bevoegde gezagen in het kader van vergunningverlening en handhaving. Voor de initiatiefnemers geeft ABM inzicht in de mogelijkheden en onmogelijkheden van bepaalde oplossingsrichtingen voor concrete projecten. Ook kan de initiatiefnemer op basis van ABM onderzoek doen en gegevens verzamelen die de afweging onderbouwen van de oplossingsrichtingen, zodanig dat het bevoegd gezag deze kan beoordelen voor de vergunningverlening.

Provinciaal beleid inzake de diffuse verontreiniging

Het provinciale beleid ten aanzien van de grootschalige diffuse bodemverontreiniging in het Maasdal is vastgelegd in de beleidsnotitie ABM. Dit beleid wordt als volgt gekenmerkt:

- De uitvoering van ingrepen wordt gecombineerd met de sanering van dat deel van het geval van ernstige bodemverontreiniging waar de ingreep is gepland. Hierbij moet de sanering leiden tot een situatie waarbij de kwaliteit van de leeflaag is afgestemd op het herverontreinigingsniveau en op de functie die gerealiseerd wordt.
- Om bij de uitvoering van inrichtingsmaatregelen meer mogelijkheden te bieden voor de toepassing van de vrijkomende weerdgrond, zijn in het beleid ABM diverse verwerkingsopties binnen het riviersysteem ontwikkeld. Het gaat hier om bodem blijft bodem, bodem wordt bouwstof en bergen in plassen/kleischermen/depots.
- Per concreet inrichtingsplan kunnen verschillende (combinaties van) verwerkingsopties mogelijk zijn. In dat geval moet een keuze gemaakt worden. Deze keuze wordt gemaakt door, met behulp van de afwegingssystematiek uit ABM, de bereikte milieueffecten af te wegen tegen de daarvoor te maken kosten.

Bodem blijft bodem

Kenmerk van deze verwerkingswijze is dat de vrijkomende bodem weer dezelfde functie krijgt als het voor ontgraving had ("bodem blijft bodem"). Hierin wijkt deze vorm van verwerking af van het hergebruik van bodem als bouwstof in werken, waarbij het ontgraven materiaal de functie van bouwstof krijgt. Centraal bij het onderscheid tussen deze twee vormen van hergebruik staat de eindigheid van de toepassing en de terugneembaarheid van het toegepaste materiaal. Toepassingen die naar aard en functie niet als eindig kunnen worden beschouwd worden niet beschouwd als een werk, zodat hierbij gesproken moet worden van hergebruik als bodemmateriaal en dus van 'bodem blijft bodem'.

Voorbeelden van bodem blijft bodem zijn: "het terugzetten van de oorspronkelijk aanwezige deklaag na ontgraving van een delfstof", "het egaliseren van een locatie en het opvullen van ondiepe ontgravingen door het verplaatsen van weerdgrond binnen deze locatie", "het aanleggen van natuurvriendelijke oevers" of "het verondiepen van ondiepe bestaande plassen". Ook het terugplaatsen van weerdgrond waaruit grove bestanddelen zijn afgezeefd kan plaatsvinden binnen de optie bodem blijft bodem.

Aan deze verwerkingswijze wordt de eis gesteld dat de kwaliteit van de toe te passen bodem is afgestemd op het herverontreinigingsniveau en op de functie die gerealiseerd wordt.

Bodem wordt bouwstof

Van deze vorm van toepassing is sprake indien vrijkomend materiaal zonder vooraf een bewerking te ondergaan wordt toegepast als bouwstof in een werk. Het kenmerkende verschil met bodem blijft bodem is dus dat het materiaal niet zijn oor-

spronkelijke functie herkrijgt - dat wil zeggen bodemmateriaal - maar een nieuwe functie krijgt, te weten bouwstof. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan de toepassing van klei in dijken en kades. Bij de definitie van "werk" is - zoals reeds vermeld - aangesloten bij de definitie van dit begrip in het Bouwstoffenbesluit. Essentieel bij de definitie van "werk" is de terugneembaarheid van de toegepaste bouwstof, de eindigheid van de toepassing.

Het beleid ABM wijzigt het bestaande beleid niet ten aanzien van de toepassing bodem wordt bouwstof. Dit betekent dat diffuus verontreinigde weerdgrond in werken kan worden toegepast onder de voorwaarden van het Bouwstoffenbesluit.

Bergen in kleischermen/plassen/depot

Bij bergen in kleischermen/plassen/depots is geen sprake van een eindige toepassing: de weerdgrond wordt op of in de bodem gebracht met het doel het daar te laten. Een depot kan naast de functie berging een tweede functie hebben, die van civiel-, cultuur- of natuurtechnische aard kan zijn. Voorbeelden van depots met een tweede functie naast berging zijn: "het opvullen van bestaande putten om ter plaatse natuurontwikkeling mogelijk te maken" of "de aanleg van overgedimensioneerde kleischermen die een functie hebben in het tegengaan van verdroging".

De depots moeten voldoen aan de milieuhygiënische eisen uit het "Beleidsstandpunt verwijdering baggerspecie".

Naast milieuhygiënische eisen wordt aan bergen in kleischermen/plassen/depots ook een eis gesteld met betrekking tot de minimale grootte hiervan. Deze eisen worden vooral ingegeven met het oog op het beheer. Voor de verwerkingsoptie bergen in kleischermen/plassen/depots wordt uitgegaan van een minimale omvang van 100.000 m³.

Puntbronnen

Voor aanpak van de puntbronnen is in het kader van BEVER (Beleidsvernieuwing bodemsanering) een nieuwe saneringsaanpak ontwikkeld. De essentie hiervan is dat de bodemkwaliteit van de leeflaag (bovenste meter) wordt gezien in relatie tot het gewenste gebruik en dat de mobiele verontreinigingen in de ondergrond kosteneffectief worden aangepakt. Voor de landbodem is deze aanpak vastgelegd in het document Van Trechter naar Zeef en in het rapport van de werkgroep A5.

Alhoewel voor waterbodems (waartoe het plangebied formeel behoort) deze nieuwe aanpak van de bodemsanering nog niet is vastgelegd kunnen we er van uitgaan dat op (korte) termijn de beleidsvernieuwing ook doorgetrokken zal worden naar de waterbodems en dat hierbij zo veel mogelijk zal worden aangesloten bij de aanpak voor de landbodems.

Mocht deze beleidsvernieuwing voor de waterbodems op zich laten wachten dan biedt het bestaande beleid, gebaseerd op de saneringsregeling uit de Wet bodembescherming, voldoende mogelijkheden voor een doelmatige aanpak. Uitgangspunt bij de sanering van dergelijke verontreinigingen is het herstel van de multifunctionaliteit van de bodem. Afwijkingen hiervan zijn mogelijk vanwege voor de saneringslocatie specifieke omstandigheden van technische, milieuhygiënische of financiële aard, waardoor de uitvoering van een dergelijke sanering niet wenselijk of doelmatig wordt geacht. In dat geval kan worden overgegaan tot uitvoering van een IBC-sanering, waarbij de verontreiniging niet of niet volledig wordt weggenomen, maar de blootstellings- en verspreidingsrisico's die hier uit voortvloeien tot een aanvaardbaar niveau worden teruggedrongen.

Uit het m.e.r. is gebleken dat zich binnen de afgravingslocaties een aantal gevallen van lokale bodemverontreiniging bevindt. Deze zogenaamde puntverontreinigingen worden bij uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 gesaneerd. De sanering van de puntverontreinigingen dient te geschieden conform de wettelijke bepalingen.

Uitgangspunt is dat alle gebiedsvreemde materiaal dat vrijkomt bij de sanering buiten het projectgebied wordt verwerkt en dus niet in de dekgrondbergingen. Daarnaast liggen enkele puntverontreinigingen in het gebied met de ingreep 'onvergraven natuur'. Sanering van deze puntverontreinigingen is niet noodzakelijk. Van puntverontreinigingen die niet worden gesaneerd wordt wel beoordeeld of deze zich in posities bevinden die gevoelig zijn voor erosie door de Maas. Uiteraard zal met de uitvoering van beschermende maatregelen worden voorkomen dat verontreinigende stoffen uit deze puntverontreinigingen door afkalving zich met het oppervlaktewater gaan verspreiden.

Materialen die vrijkomen bij de sanering van lokale gevallen van verontreiniging moeten op een milieuhygiënisch verantwoorde wijze worden verwerkt, rekening houdend met de van toepassing zijnde regelgevingen (Besluit stortplaatsen en Stortverboden afvalstoffen, Wet belasting op milieugrondslag, etc.).

Voor de materialen uit de puntbronnen staan de volgende verwerkingwijzen open:

- Reinigen van de reinigbare grond afkomstig uit deze puntbronnen;
- Storten van de niet reinigbare grond en van het overige materiaal in een daartoe geschikte stortplaats buiten het plangebied;
- Hergebruik als bouwstof in een werk, mits de kwaliteit voldoet aan de eisen die het Bouwstoffenbesluit daaraan stelt;
- Bewerken tot een bouwstof die aan de eisen uit het Bouwstoffenbesluit dan wel aan de eisen van een Wet milieubeheervergunning voldoet, bijvoorbeeld met behulp van koude immobilisatie-technieken.

Hoofdlijn van beleid

Aansluitend op bovenbeschreven beleidsvisies geeft het provinciaal beleid ten aanzien van actief bodembeheer nadere sturing aan de wijze waarop kan worden omgegaan met de niet-vermarktbaar specie: de (verontreinigde) bovengrond, eventuele stoorlagen in de grindpakketten alsmede de 'mors' die vrijkomt bij de verwerking van zand en grind.

Hoofdlijn van beleid:

- *Het bergen van niet-vermarktbaar grond in daarvoor bestemde diepere grindwinningen ten oosten van de rivierverruiming, zoveel mogelijk buiten de directe invloedssfeer van de rivier maar binnen het winterbed. Hiertoe zijn dekgrondbergingen aangeduid.*
- *De verwerking van materialen afkomstig uit de puntbronnen in het gebied vindt plaats buiten het projectgebied.*

Nadere uitwerking beleid

Het niet-vermarktbaar materiaal (de al dan niet verontreinigde bovengrond, de eventuele stoorlagen in de grindpakketten alsmede de 'mors' die vrijkomt bij de verwerking van zand en grind) dat bij uitvoering van het Grensmaasproject vrijkomt zal in dekgrondbergingen onder de waterbodem worden geborgen. Door de grote spreiding van de thans in het gebied aanwezige verontreinigingen, is de oppervlakte waarover deze verontreinigingen na uitvoering van het Grensmaasproject aanwezig zijn, aanzienlijk gereduceerd. Aangezien de blootstellings- en verspreidingsrisico's sterk samenhangen met deze oppervlakte zullen ook deze risico's zijn afgenomen. Hiermee is dus ruimschoots voldaan aan het stand-still-beginsel in de zin van de Wet milieubeheer.

Voor iedere dekgrondberging zal, in het kader van de vergunningaanvragen (Wet milieubeheer en Wet verontreiniging oppervlaktewateren) een modelberekening

moeten worden uitgevoerd waarbij wordt aangetoond dat aan de milieuhygiënische eisen uit het Beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie wordt voldaan.

De eisen uit ABM garanderen dat de kwaliteit van de afdeklaag van de dekgrondbergingen niet zal leiden tot onaanvaardbare humantoxicologische blootstellingsrisico's.

Juridisch moet het gebiedseigen, matige en sterk verontreinigde materiaal, dat vrijwel zonder uitzondering wordt ontgraven in het stroomvoerende deel van het winterbed, worden aangemerkt als baggerspecie, zodat de dekgrondbergingen moeten worden beschouwd als inrichtingen voor het op of in de bodem brengen van baggerspecie. Dergelijke inrichtingen zijn vergunningplichtig ingevolge de Wet milieubeheer. Indien het gaat om de berging van meer dan 500.000 m³ baggerspecie klasse 3 of 4, moet voor de besluitvorming omtrent deze vergunningverlening bovendien een MER worden opgesteld. Gezien de omvang van de bergingen en de te verwachten kwaliteit van de te bergen specie zal er bij het project Grensmaas altijd sprake zijn van een m.e.r.-plicht in het kader van onder andere de vergunningprocedure Wet milieubeheer. Hierbij zal moeten worden aangetoond dat aan de milieuhygiënische eisen wordt voldaan.

4.7.2 Geluid en trillingen

Toekomstbeeld

De geluidbelasting binnen het gebied zal door de verschillende geluidveroorzakers wijzigen. Daarnaast is sprake van een tijdelijke geluidsbelasting als gevolg van de uitvoering van het Grensmaasproject.

Blijvende en zich autonoom ontwikkelende geluidsbelasting

De blijvende geluidsbelasting neemt enerzijds toe door de autonome groei van het autogebruik en neemt anderzijds, zij het beperkt, af door de afsluiting van wegen binnen het gebied. Door strengere keuringseisen zal in de toekomst de geluidsemisatie van voertuigen iets afnemen. Voor lokale wegen zal dit naar verwachting een netto neutraal effect geven. Voor rijkswegen wordt een netto toename verwacht.

Industrievestiging binnen het gebied is niet voorzien. Wel zal de industrie een grotere impact hebben dan nu door de ontwikkeling van Graetheide en de uitbreiding van de haven in Born waardoor de geluidbelasting binnen het gebied groeit. Door het toenemend goederenvervoer per spoor zal het geluid door railverkeer toenemen.

Tijdelijke geluidsbelasting als gevolg van de uitvoering van het Grensmaasproject

Daar waar activiteiten zoals graafwerkzaamheden, baggerwinwerkzaamheden, sorteerwerkzaamheden en aan- en afvoerend verkeer zal plaatsvinden in de directe nabijheid van bebouwing is een tijdelijke toename van de geluidsbelasting te verwachten. De mate van toename en de duur verschilt per locatie. De voorkeursgrenswaarde ligt bij 50 dB(A). Waar deze waarde niet haalbaar is mag op basis van de Circulaire Natte Grindwinning (ministerie van VROM, 1992) tot een maximale grenswaarde van 60 dB(A) gegaan worden. De Provincie stelt zich op het standpunt dat ten gevolge van baggerwerkzaamheden met baggermolens, zijnde de grootste geluidsbronnen binnen het Grensmaasproject, 60 dB(A) alleen bij solitaire woningen of een cluster daarvan van maximaal 20 woningen, wordt toegestaan, terwijl voor de overige woonbebouwing 55 dB(A) als maximaal toelaatbaar wordt beschouwd. Dit wordt bereikt door een combinatie van:

- inzet van de beste technische middelen bij baggermolens,

- het in acht nemen van zekere afstanden van de winning tot woonbebouwing,
- het oprichten van tijdelijke afschermingen

Niet uitgesloten is dat er een uitbreiding, zowel qua capaciteit als fysiek, van de reeds bestaande verwerkingsinstallatie bij Meers gerealiseerd zal worden. Bij een dergelijke uitbreiding zal als uitgangspunt gelden dat de geluidsbelasting op de in de omgeving gelegen woningen niet verder mag toenemen dan de wettelijke norm toelaat. Indien de uitbreiding van dien aard is dat de verwerkingsinstallatie als onderdeel van de winplaats kan worden beschouwd zal de noodzaak om de zone te handhaven nader worden bezien. Dit met inachtnaam van de wettelijke eisen ten aanzien van geluid.

Bij drie winplaatsen is er sprake van woonbestemmingen welke binnen de grenzen van het wingebied zijn gelegen. Bij deze woonfuncties dienen zekere afstanden in acht genomen worden tussen de werkzaamheden en de woningen om de maximaal toegestane geluidbelasting van 60 dB(A) te kunnen respecteren. Dit heeft geleid tot een drietal gebieden binnen de winzones waar in de huidige situatie omwille van de geluidsgrenzen niet mag worden afgegraven. Op de plankaarten 2 t/m 14 zijn deze afstanden door middel van cirkels aangegeven. In het vergunningstraject zullen deze afstanden exact worden vastgelegd omdat deze onder andere afhankelijk zijn van tijdsduur en manier van winning. Zowel qua efficiency van de werkzaamheden als voor wat betreft hinderbeleving is het aanhouden van dergelijke afstanden geen voorkeursituatie. De winwerktuigen hebben minder ruimte om te manoeuvreren, en er zal toch sprake zijn van hinder. In het geval de woonfunctie door middel van bijvoorbeeld een bestemmingsplanwijziging of privaatrechtelijke afspraken niet meer van toepassing wordt verklaard, en er dus geen hinder meer kan worden ondervonden omdat er niet meer wordt gewoond, is het mogelijk dat de afstanden verkleind kunnen worden. Hierdoor neemt de effectiviteit van de werken toe. Het bestemmingsplan zal middels het opnemen van een wijzigingsbevoegdheid ex. artikel 11 WRO moeten voorzien in deze mogelijkheid.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Als verwoord in het Nationaal Milieubeleidsplan vindt een streven plaats om het aantal gehinderden terug te brengen naar het niveau van 1985, terwijl ernstige hinder niet voorkomt. Hierbij richt het Rijk zich op vermindering van het aantal ontheffingen in het kader van de Wet geluidhinder en intensivering van de uitvoering van saneringsmaatregelen voor industrie- en wegverkeerlawaaai. Verder bestaat een streven naar de ontwikkeling van stil materieel, voor alle vormen van transport, dat evenwel Europees dient te worden opgepakt. Een gebiedsgerichte doelstelling is niet opgenomen, dit betekent dat voor niet-woonfuncties geen doelstellingen geformuleerd zijn.

Hoofdlijn van beleid:

Het minimaliseren van de geluidshinder tijdens de uitvoering van het Grensmaasproject, door de inzet van tijdelijke best beschikbare technische middelen in combinatie met een uitgekende fasering van de uitvoering.

Het provinciaal beleid is erop gericht het aantal woningen met een geluidbelasting van 55 dB(A) of meer ten gevolge van industrie te doen afnemen. Voor verkeerslawaaai zijn geen specifieke doelen gesteld. Het primaat van beperking van hinder door verkeer op gemeentelijke wegen ligt bij de betreffende gemeente zelf (verkeersplanning, verlening hogere waarden). Voor provinciale wegen geldt dat stil asfalt wordt toegepast daar waar technisch mogelijk en zinvol. Voor overige bronnen is geen specifiek beleid ontwikkeld; voor de uitvoering van het Grensmaasproject is daarom een aantal uitgangspunten ontwikkeld. De geluidsbelasting bij uitvoering van het Grensmaasproject neemt toe door twee soorten activiteiten. Per activiteit staat aangegeven hoe de hinder zoveel mogelijk beperkt kan worden.

Activiteit 1. Ontgroning, transport over de locaties, opslag van dekgrond in bergingen en opslag van zandig grind in depot

Deze activiteiten vallen onder het toetsingskader van de Circulaire Natte Grindwinning. Om de geluidsbelasting en hinder op alle locaties zoveel mogelijk te beperken is de inzet van modern materieel het uitgangspunt. Op bepaalde locaties zal grond tijdelijk worden opgeslagen. Waar mogelijk zal dit zodanig als geluidsafschermend depot worden uitgevoerd dat hierdoor een bijkomend geluidsreducerend effect wordt bereikt (geluidswal). Daarnaast wordt de hinderduur beperkt door de uitvoering van de graafwerkzaamheden in de nabijheid van woonbebouwing zo snel mogelijk af te ronden.

Activiteit 2. Verwerking van grind en zand met vaste verwerkingsinstallaties en afvoer van zand en grind

De verwerking van vrijkomend zandig grind zal plaatsvinden in een vaste en meerdere drijvende verwerkingsinstallaties. Waar gebruik wordt gemaakt van drijvende verwerkingsinstallaties vallen deze in beginsel onder het toetsingskader van de Circulaire Natte Grindwinning, zoals beschreven onder activiteit 1. Afhankelijk van de uitvoeringswijze zal de noodzaak tot het zoneren van deze drijvende installaties op bestemmingsplanniveau worden bezien. De vaste verwerkingsinstallatie bij Meers ligt buiten de winplaatsen en valt onder het toetsingskader van de Wet Geluidhinder. Voor deze (vaste) verwerkingsinstallatie is al een geluidzone vastgesteld. Hiervoor is al aangegeven dat er mogelijk een uitbreiding, zowel qua capaciteit als fysiek, van de verwerkingsinstallatie bij Meers gerealiseerd zal worden. Bij een der-

gelijke uitbreiding zal als uitgangspunt gelden dat de geluidsbelasting op de in de omgeving gelegen woningen niet verder mag toenemen. Indien de uitbreiding van dien aard is dat de verwerkingsinstallatie als onderdeel van de winplaats kan worden beschouwd zal de noodzaak om de zone te handhaven nader worden bezien. Dit met inachtnaam van de wettelijke eisen ten aanzien van geluid.

Het gereed product wordt bij drijvende verwerkingsinstallaties direct gestort in binnenvaartschepen en dus per schip afgevoerd.

Bij de vaste verwerkingsinstallatie in Meers wordt het gereed product voor de regionale markt per as over de openbare weg afgevoerd

Laagfrequent geluid

Naast aspecten als geluidbelasting, piekgeluiden en hinder als gevolg van het ontgraven, transporteren en verwerken van dekgrond en grond, kunnen de activiteiten op en rondom de grindwinplaatsen ook laagfrequent geluid veroorzaken. Dit geluid is, vergeleken met hoger frequent geluid, tot op relatief grote afstand van de locatie waarneembaar en kan tot hinder bij bewoners leiden.

Momenteel is er nog geen wettelijk toetsingskader voor laagfrequent geluid. De Provincie Limburg stelt zich echter op het standpunt dat, ondanks het ontbreken van wettelijke toetsingskaders, voldoende inzicht moet zijn in de mate van hinder voor personen welke door laag-frequent geluid zou kunnen optreden. Daarom is door TNO, in opdracht van de provincie Limburg, een beoordelingsmethode voor laagfrequent geluid ontwikkeld. Deze beoordelingsmethode heeft betrekking op:

- Normstelling voor laagfrequent geluid: in grafieken zijn diverse nationale en internationale richtlijnen opgenomen; bij het aanbieden van het TNO-rapport aan GS zal tevens een voorstel worden gevoegd over hoe met de normstelling moet worden omgegaan. Deze normstelling zal dan ook voor het Grensmaasproject gelden;
- Toetsmethode voor laagfrequent geluid: een methode is opgesteld waarmee het geluiddrukkniveau in woningen kan worden bepaald. Deze is gebaseerd op rekenmodellen waarin alle factoren die van belang zijn in de beschrijving van de geluidoverdracht van grindwinschepen tot in woningen zijn meegenomen.
- Meetprotocollen voor laagfrequent geluid tengevolge van de grindwinactiviteiten: een protocol waarmee voor ieder type grindwinschip de emissie (het geluidvermogen) kan worden bepaald op basis van geluidmetingen en diverse omgevingsparameters. Deze emissie is dan het startpunt voor de toetsmethode waarmee het geluiddrukkniveau bij woningen kan worden vastgesteld.

Hoofddijn van beleid:

- De beoordelingsmethode voor laagfrequent geluid die door TNO is ontwikkeld zal door de provincie worden gebruikt bij het Grensmaasproject.
- De meetprotocollen voor laagfrequent geluid die door TNO zijn ontwikkeld zullen worden gebruikt om de emissie van de baggerschepen (als belangrijkste bron van laagfrequent geluid) te bepalen.

Trillingen

Relevante trillingen kunnen worden veroorzaakt door zowel grindwinschepen als het overige materieel, bijvoorbeeld doordat de bak van een graafmachine of laadschop in de afgravingsrand van het grindpakket wordt gedreven. Ook bij de afvoer per as kunnen trillingen ontstaan.

Winschepen

De Provincie Limburg wil, voordat de grindwinning aanvangt, kunnen voorspellen tot op welke afstand schade door trillingen of trillingshinder in woningen door grindwinning zou kunnen optreden en op welke wijze schade en hinder zoveel mogelijk kan worden voorkomen. Hiertoe is door TNO, in opdracht van de Provincie Limburg, een beoordelingsmethode ontwikkeld waarmee voorspellingen gedaan kunnen worden voor een specifieke situatie en waarmee de voorspellingen getoetst kunnen worden aan de normstelling. Op basis van deze toetsing aan de normstelling kunnen vergunningen verleend worden. Deze beoordelingsmethode heeft betrekking op:

- normstelling: de in Nederland thans gebruikelijke SBR-richtlijnen;
- toetsmethode: voorspellingen van trillingssterkte in funderingen en bouwdelen in woningen, gebaseerd op rekenmodellen waarin alle factoren die van belang zijn in de beschrijving van de trillingsoverdracht van grindwinschepen tot in woningen zijn meegenomen. De van belang zijnde factoren zijn : type grindwinschip, opbouw van de bodem, afstand van woningen tot de grindwinschepen en opbouw van de funderingen en bouwconstructies van de woningen.
- Meetprotocollen voor trillingen tengevolge van grindwinschepen: Teneinde beoordelingsgrafieken op te stellen voor de grindwinschepen die bij het Grensmaasproject ingezet worden dient met deze meetprotocollen (op locatie) de bronsterkte van de in te zetten grindwinschepen te worden bepaald. De aldus bepaalde bronsterkte vormt het uitgangspunt voor de toetsmethode waarmee het trillingssterkte bij de woningen wordt bepaald.

Materieel anders dan grindwinschepen

Relevante trillingen ontstaan wanneer de bak van een graafmachine of laadschop in de afgravingsrand van het grindpakket wordt gedreven. Ook bij de afvoer per as kunnen trillingen ontstaan.

Uit een trillingsonderzoek dat ten behoeve van het proefproject Meers is uitgevoerd blijkt dat, wanneer de afstand van woningen tot het graven in vast grind, minder dan 40 meter bedraagt er sprake kan zijn van hinder door trillingen. Bij het rijden van vrachtwagens kan hinder ontstaan wanneer de afstand van de rijlijn tot de woning minder dan 10 meter bedraagt. Schade door trillingen is dan echter uitgesloten.

Hoofdpijn van beleid:

- *De beoordelingsmethode voor trillinghinder door grindwinschepen die door TNO is ontwikkeld zal door de provincie worden gebruikt bij het Grensmaasproject. Voor de beoordeling van de trillingen tengevolge van graafmachines en het transport zal het bestaande normstelsel van de SBR-richtlijnen worden toegepast.*
- *De meetprotocollen voor trillingen die door TNO zijn ontwikkeld zullen worden gebruikt om de emissie van de baggerschepen te bepalen.*

Bescherming stilte

Naast voorkoming van hindersituaties is het voornemen om ook de stilte te beschermen in gebieden waar de geluidsniveaus reeds laag zijn en die gegeven hun bestemming stil kunnen blijven. Een aanwijzing als milieubeschermsgebied (stiltegebied) kan deze stilte beter waarborgen. Het Grensmaasgebied zal echter in zijn geheel ook na de ontgrondingswerkzaamheden niet stil worden. De invloeden van buiten het gebied zijn zodanig dat (na de ontgrondingswerkzaamheden) slechts delen met een kleinere oppervlakte een geluidniveau beneden de 40 dB(A) zullen hebben. De kleine omvang van deze gebieden en de beperkte handhavingmogelijkheden binnen

deze kleine gebieden maken de aanwijzing van nieuwe stiltegebieden binnen het POL Grensmaas niet zinvol.

Samengevat zijn ten aanzien van het aspect geluid de volgende beleidslijnen geformuleerd:

- De geluidsbelasting zal nergens de wettelijke grenswaarde van 60 dB(A) conform de Circulaire Natte Grindwinning overschrijden. De Provincie Limburg heeft zich uitgesproken voor woonkernen bij voorkeur een lagere grenswaarde van 55 dB(A) te willen nastreven bij de inzet van bagermolens. De voorkeurswaarde voor zowel woonkernen als solitaire bebouwing is 50 dB(A) of lager.
- Het beperken van de hinderduur door de uitvoering van de graafwerkzaamheden bij bebouwing zo snel mogelijk af te ronden, voorzover binnen wettelijke grenzen wordt geopereerd;
- De beoordelingsmethodes voor laagfrequent geluid en voor trillingen die door TNO is ontwikkeld zullen door de provincie Limburg gebruikt worden voor de beoordeling van het laagfrequent geluid en de trillinghinder door grindwineschepen.
- Voor de beoordeling van trillingen tengevolge van graafmachines en het transport zal het bestaande normenstelsel van de SBR-richtlijnen worden toegepast.

4.7.3 Stof

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Bij het afgraven, verladen en transporteren van grind, zand en klei kan verstuiving van stof optreden. In sommige gevallen kan dit leiden tot hinder, bijvoorbeeld doordat wasgoed, ramen, auto's of kassen (overmatig) worden bevuild. Deze zichtbare hinder wordt veroorzaakt door het grof stof, dat geen problemen voor de gezondheid met zich mee brengt. (Mede) daarom kent Nederland geen normen voor de uitstoot (emissie) of maximale concentratie in de buitenlucht voor grof stof, zoals we die wel kennen voor bijvoorbeeld stikstofdioxide, zwavel dioxide en fijn stof.

Dit betekent niet dat er in het geheel niets is geregeld voor de problematiek rond stofhinder. In de Nederlandse emissierichtlijn (NeR) zijn eisen opgenomen voor de inzet van materieel, uitvoering van werkzaamheden en uitvoering van maatregelen die moeten leiden tot de beperking van stofemissie.

Beperken stofemissie

Bij de uitvoering van het project Grensmaas wordt uitgegaan van het zoveel mogelijk toepassen van de emissiebeperkende maatregelen daar waar stofhinder als gevolg van het Grensmaasproject op kan treden. Er wordt hierbij uitgegaan van de maatregelen zoals die in de NeR zijn genoemd, aangevuld met de huidige kennis en stand der techniek.

De aandacht gaat hierbij met name uit naar het vervoer van afgegraven materiaal per as. Het opstuiwen van stof zal daar waar nodig onder andere worden beperkt door het bevochtigen (of vegen) van de aan- en afvoerwegen.

Voorkómen hindersituaties

Grootschalige hindersituaties worden voorkomen door in de ruimtelijke ordening terughoudend te zijn met bouwplannen binnen de zones van de diverse milieucategorieën, met name in zones rond grote infrastructurele of industrieprojecten.

Hoofdlijn van beleid:

- *Het zo veel mogelijk voorkomen van grootschalige stofhindersituaties door het zo goed mogelijk inzetten van het ruimtelijk instrumentarium, alsmede door emissiebeperkende maatregelen in de planning en uitvoering van het Grensmaasproject.*

4.7.4 Zwerfvuil

De verspreiding van zwerfvuil wordt in de huidige situatie gezien als een groot probleem. Na elk hoogwater blijft een grote hoeveelheid afval achter. Dit wordt ingevangen in afrasteringen en begroeiing, en blijft achter op oevers, akkers en weilanden. De belangrijkste bronnen liggen verspreid langs de zijrivieren van de Maas in Wallonië. Het beleid is erop gericht door voorlichting, educatie, bronnenonderzoek en handhaving de belasting van de Maas met zwerfvuil te verminderen. Daarnaast zal het zwerfvuil na een hoogwaterperiode opgeruimd dienen te worden.

De realisatie van het Grensmaasplan heeft op de verspreiding van de onderstaande effecten:

- Voor regelmatig terugkerende gebeurtenissen (een frequentie van eens per jaar) zal het oppervlak van het Grensmaasgebied dat overstroomd toenemen en hiermee ook het oppervlak waarover zwerfvuil zich verspreidt;
- Voor extreme gebeurtenissen, met herhalingscycli groter dan 10 jaar, geldt dit niet. In dan geval geldt dat het overstroomde oppervlak gelijk blijft of juist afneemt;
- Daar waar afrasteringen verdwijnen door het uit productie nemen van akkers en of weilanden verdwijnt een belangrijke obstructie waarin materiaal wordt ingevangen;
- Begroeiing in natuurgebieden leidt tot een toename van obstructies, waarin vuil kan worden ingevangen. Begroeiing slibt overigens snel dicht en werkt dan als een filter dat verdere verspreiding van materiaal in natuurgebieden voorkomt.

Hoofdpijn van beleid:

- *Het zoveel mogelijk voorkomen en verminderen van grootschalige verspreiding van zwerfvuil door internationaal overleg met België en Frankrijk, voorlichting, educatie, bronnenonderzoek en handhaving.*
- *Het opruimen van het zwerfvuil door de toekomstige beheerders van het gebied.*

4.8 Water**4.8.1 Watertoets**

Water en ruimtelijke ordening hebben veel met elkaar te maken. Water krijgt dan ook een steeds belangrijker plaats in ruimtelijke plannen. De afstemming van water en ruimtelijke ordening vindt plaats door middel van de zogenaamde watertoets. Inhoudelijk betekent dit dat water een belangrijke plek moet krijgen in de afweging die in ruimtelijke plannen gemaakt wordt. Hiervoor is het van belang dat gedurende het planvormingsproces overleg en afstemming plaatsvindt met verantwoordelijke instanties als Rijkswaterstaat en het waterschap.

Voor dit POL Grensmaas vormt water het ordenend principe voor de planvorming. Bij de planvorming van dit POL Grensmaas heeft de afstemming met de genoemde instanties dan ook een nadrukkelijke plek gekregen. Van het Eindplan Grensmaas 2001 tot en met het POL Grensmaas hebben betrokken partijen kennis kunnen nemen van en kunnen adviseren over het POL Grensmaas.

Met het bovenstaande is invulling gegeven aan de watertoets.

4.8.2 Oppervlaktewaterkwaliteit**Toekomstbeeld**

De toekomstige belasting van de watersystemen met nutriënten (met name stikstof en fosfor), zware metalen en organische microverontreinigingen wordt vrijwel uitsluitend bepaald door de bovenstrooms gelegen bronnen. Door autonome ontwikkelingen neemt de omvang van de lozingen van ongezuiverd huishoudelijk en industrieel afvalwater naar verwachting af, waardoor de kwaliteit van de watersystemen ook zal verbeteren. Aanvullende brongerichte maatregelen in het Grensmaasgebied zelf en de gebieden bovenstrooms daarvan zorgen ervoor dat de functiegerichte waterkwaliteitsdoelstellingen vóór het gereed komen van het Grensmaasproject worden gehaald.

Door het herstel van het natuurlijke karakter neemt het zelfreinigend vermogen van zowel de rivier als de beeklopen in het plangebied toe. Hierdoor, maar ook door de uitvoering van het autonome waterkwaliteitsbeleid en de verwijdering van de diffuse bodemverontreiniging zal de kwaliteit van het oppervlaktewater verder verbeteren.

Ten gevolge van de maatregelen in het eindplan zal de zuurstofhuishouding in het zomerbed van de Grensmaas niet verslechteren. Berekeningen op basis van waterdiepten en stroomsnelheden bij laag waterafvoer (worst case situatie) wijzen zelfs uit dat er een lichte verbetering optreedt (hoger zuurstofgehalte). In het eindplan zal de verblijftijd van het water over het traject van de Grensmaas iets korter worden (minder tijd voor verbruik van zuurstof voor de afbraak van organische verontreinigingen) en de aanvoer van zuurstof uit de lucht enigszins toenemen.

Wat betreft algenbiomassa in de Grensmaas, zo blijkt uit het mer-onderzoek, kan geconcludeerd worden dat algengroei in de huidige situatie geen problemen oplevert en dat dit bij realisering van het Voorkeursalternatief 2003 ook niet het geval is. Ook mag niet verwacht worden dat de soortensamenstelling sterk zal veranderen in de Grensmaas. Problemen met de bloei van blauwalgen kunnen voorkomen in stagnante wateren die niet in open verbinding staan met de Grensmaas. Het aandeel van deze plassen in het eindplan neemt echter af. Voor de drinkwaterwinning in Heel zijn de hoeveelheid blauwalgen van belang. Aangezien niet verwacht wordt dat met de realisering van het eindplan een toename van blauwalgen optreedt, is het de verwachting dat dit niet leidt tot negatieve effecten voor de drinkwaterwinning. De maatregelen genomen in het kader van het eindplan Grensmaas zullen geen direct effect hebben op de gehalten aan nutriënten. De concentraties worden voornamelijk bepaald door de aanvoer vanuit België. Ook op de gehalten aan thermotolerante colibacteriën zijn geen grote effecten te verwachten. De belangrijkste oorzaak voor de hoge gehalten aan bacteriën zijn de lozingen van ongezuiverd huishoudelijk afvalwater bovenstrooms in België.

Met betrekking tot de kwaliteit van het zwevend slib wordt verwacht dat de bovenstroomse lozingen met verontreinigende stoffen in de toekomst af zullen nemen. Als gevolg hiervan zal een kwaliteitsverbetering optreden van het zwevend slib. Echter, een belangrijk deel van het zwevend slib is veroorzaakt door resuspensie van materiaal uit de (verontreinigde) waterbodem. Dit leidt ertoe dat de kwaliteit van het zwevend slib op de korte en middellange termijn niet sterk veranderd. Op die gebieden die een bepaalde periode overstroomd zijn, wordt verontreinigd zwevend slib afgezet. Hierdoor verslechtert de bodemkwaliteit in meer of mindere mate. Deze verslechtering van de bodemkwaliteit leidt tot een toename in ecotoxicologische risico's. Ten opzichte van de autonome ontwikkeling neemt na realisering van het eindplan het totale geïnundeerde oppervlakte af, waardoor voor een deel van de organismen het aantal hectares met (potentiële) ecotoxicologische risico's afneemt. Voor een ander deel van de organismen geldt dat voor zowel het huidige situatie als het eindplan het grootste deel van het oppervlak geen risicogebied is. Het overige deel van het oppervlak betreft een gebied met een gering risico. Een vergelijking tussen de nulsituatie en het eindplan laat zien dat dit gebied in oppervlakte toeneemt bij realisering van het eindplan.

Botulisme komt voor als de temperatuur van het oppervlaktewater boven de twintig graden stijgt. De bacterie is vaak te vinden in stilstaand water en kan aanleiding geven tot massale sterfte onder watervogels. Rivierverruiming en weerdverlaging kunnen leiden tot het ontstaan van poelen en stagnante zones, waarin ook in de zomermaanden bij lage afvoer water blijft staan. Deze poelen trekken watervogels aan en bovendien wordt het water hier snel opgewarmd. Uit het MER blijkt dat verwacht mag worden dat de problemen met botulisme enigszins zullen toenemen.

De poelen en stagnante zones, die ontstaan door rivierverruiming en weerdverlaging, waarin ook in de zomermaanden water blijft staan, zijn een broedplaats voor muggen. Ook plas-/drasoever en moerassige gebieden in natuurterreinen bevorderen de ontwikkeling van muggen. Dit kan leiden tot overlast. Overigens moet worden opgemerkt dat in natuurgebieden, muggen (en hun larven) een belangrijke bron van voedsel zijn voor andere organismen.

Tijdens de uitvoeringsfase van het project treden tijdelijk negatieve effecten op de waterkwaliteit op. Het gaat daarbij met name om vertroebeling en de toevoer van verontreinigd sediment. Deze effecten zijn echter van korte duur.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

4

Internationaal beleid

Internationale afspraken over de aanpak van de waterverontreiniging zijn in 1987 gemaakt met de ondertekening van de Rijn- en Noordzeeactieprogramma's. In 1994 hebben de Maasoeverstaten het 'Verdrag ter bescherming van de Maas' ondertekend. In dit verdrag zijn doelstellingen en beginselen van onderlinge samenwerking bij de verbetering van de waterkwaliteit vastgelegd. De staten en gewesten in het stroomgebied van de Maas verplichten zich hiermee te streven naar een integraal beheer van de Maas. In 2002 is het Maasverdrag gesloten. De Internationale Maascommissie stemt af en geeft adviezen aan de verdragsstaten over met name waterkwaliteit, maar ook waterkwantiteit.

In 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water vastgesteld. Deze richtlijn gaat uit van een stroomgebiedsbenadering. De EKW stelt tot doel om te komen tot een goede ecologische en chemische toestand in 2015.

Het provinciaal platform diffuse bronnen wordt getrokken door de provincie. Dit plan stelt zich tot doel om de diffuse bronnen problematiek aan te pakken. In 2003 wordt door het platform een actieprogramma opgesteld waardoor maatregelen met betrekking tot het terugdringen van diffuse bronnen onder de aandacht komen.

Rijksbeleid en provinciaal beleid

De Vierde Nota Waterhuishouding en het Beheersplan voor de Rijkswateren, bevatten het rijksbeleid voor waterkwaliteit dat is gericht op het tegengaan van verontreiniging. Hierbij staat de brongerichte aanpak voorop (emissiebeleid). In tweede instantie wordt door middel van gebiedsgerichte maatregelen gestreefd naar kwaliteitsverbetering. Het beleid gaat onder andere uit van functiegerichte kwaliteitsdoelstellingen en het stand-still-beginsel. De Vierde Nota Waterhuishouding zal in de toekomst worden geactualiseerd naar de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Een andere belangrijke ontwikkeling is de in 2000 vastgestelde Europese Kaderrichtlijn Water. Doel hiervan is te komen tot een goede fysisch chemische en ecologische toestand van het oppervlaktewater. Centraal in de Kader Richtlijn Water is de stroomgebiedsbenadering. De Grensmaas maakt deel uit van het internationale stroomgebied van de Maas. De Europese Kaderrichtlijn Water (EKW) wordt in verschillende fasen geïmplementeerd. Aan iedere fase zijn doelstellingen verbonden. In de eerste fase dient het oppervlaktewater ingedeeld te worden in waterlichamen. Deze waterlichamen dienen gecategoriseerd en getypeerd te worden met een daarbij behorende referentietoestand. De referentietoestand bestaat uit chemische normen en ecologische doelen. Dit is de meetlat voor het halen of niet halen van de doelstellingen van de EKW. De genoemde fasen dienen in 2003 gestart te worden.

Aan de Grensmaas als oppervlaktewater met een belangrijke natuurwaarde, is de ecologische doelstelling van het middelste en hoogste niveau toegekend. Daarnaast is ook de functie 'water voor zalmachtigen' toegekend. Met het aanduiden van deze functie wordt ingespeeld op het gewenste ecologische herstel van de rivier en internationale afspraken. Tenslotte is aan de Grensmaas ook de functie 'drinkwaterwatervoorziening' toegekend.

Het provinciale beleid aangaande de kwaliteit van regionale oppervlaktewateren is neergelegd in het Provinciaal Omgevingsplan (POL, 2001) en houdt onder andere in dat er een inspanningsverplichting geldt om in 2006 de MTR (Maximaal Toelaatbaar Risico) te halen. Het beleid zoals dat op rijksniveau is neergelegd voor de rijkswateren geldt in grote lijnen op provinciaal niveau voor de regionale wateren. Hiervoor kan ook gekeken worden naar de RWSV streefbeeld (Regionale Water Systeem Verkenningen) en de (nieuwe) beheerplannen van de waterschappen. Het POL is gebaseerd op de Vierde Nota Waterhuishouding. Zoals gezegd zal deze Nota in de

toekomst worden geactualiseerd op basis van de Europese Kaderrichtlijn water. Indien hiervoor meer duidelijkheid ontstaat, dan zal dit in het POL Grensmaas worden meegenomen.

Een goede waterkwaliteit wordt essentieel geacht voor de ontwikkeling van gezonde ecosystemen. Mogelijkheden ter verbetering van de waterkwaliteit worden gezocht in voortzetting van de sanering van lozingen van zuurstofbindende stoffen, alsook in het terugdringen van de belasting van watersystemen met nutriënten en microverontreinigingen. Diffuse bronnen van verontreiniging spelen hierbij een belangrijke rol. De gewenste ontwikkeling van de regionale wateren is geconcretiseerd door het toekennen van ecologische en mensgerichte functies. Aan de Geul, de Hemelbeek en de Kingbeek is reeds een specifiek ecologische functie toegekend. Voor de overige beken in het Grensmaasgebied geldt momenteel een algemeen ecologische functie. De intentie bestaat om beken die een belangrijke ecologische verbinding vormen met waardevolle ecologische gebieden in het achterland, in het POL een specifiek ecologische functie te geven. Toekenning van een specifiek ecologische functie houdt in dat zowel het beheer, als het onderhoud optimaal zijn afgestemd op het ecologisch functioneren.

Hoofdlijn van beleid

Autonome ontwikkelingen en de uitvoering van het Grensmaasproject zullen leiden tot kwaliteitsverbetering van het Maaswater en het beekwater in het Grensmaasgebied. Het halen van de kwaliteitsdoelstellingen is een verantwoordelijkheid voortvloeiend uit de reguliere taken van de waterkwaliteitsbeheerders. Daaraan zijn in het kader van het POL Grensmaas geen extra doelstellingen toegevoegd. De gewenste ontwikkelingen in het Grensmaasgebied kunnen echter wel een extra argument zijn om maatregelen ter verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit in het Grensmaasgebied versneld uit te voeren.

Hoofdlijn van beleid:

De ontwikkelingen in het kader van het vigerende beleid zijn uitgangspunt voor de verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit.

Nadere uitwerking beleid

In de omgeving van de Grensmaas zijn geen bedrijven die rechtstreeks lozen op de Grensmaas. Wel komt via de Ur het effluent van de waterzuiveringsinstallatie van DSM in de Grensmaas terecht. Hiervoor heeft het Zuiveringschap Limburg vergunning verleend. De gewenste ontwikkelingen in het Grensmaasgebied kunnen een argument zijn om deze lozing op te heffen. Samen met DSM en het Zuiveringschap Limburg zal worden onderzocht of en in welke mate de toekomstige ecologische ontwikkeling wordt beïnvloed door de DSM-lozing. Bij eventuele verplaatsing kan worden gedacht aan lozing op het Julianakanaal. Dit is aan de orde wanneer hiermee een aanmerkelijke verbetering van de waterkwaliteit van de Grensmaas kan worden bereikt en het Julianakanaal in staat is de extra vuilwaterlast op te nemen.

4.8.3 Grondwater en waterwinning

Toekomstbeeld

Grondwater

In het grondwatersysteem manifesteren zich effecten van de ingrepen in de Grensmaas. De kwel van grondwater is van belang voor de natuurwaarden in en langs de rivier. De waterstanden in de Maas hebben een belangrijke invloed op de grondwaterstand in het Maasdal. Een structurele wijziging van het Maaspeil van circa 1 meter kan doorwerken in de grondwaterstijghoogte tot op 5 kilometer van de rivier.

In een groot deel van het Maasdal blijft de grondwaterspiegel in het grindpakket en komt niet of nauwelijks tot in de deklaag. Hierdoor werken veranderingen in de stijghoogte van het grondwater in het grind niet door naar het maaiveld. Uitvoering van het Grensmaasproject heeft in deze gebieden dan ook geen effecten voor landbouw en natuur. Daarbuiten is echter ook een aantal gebieden waar de grondwaterspiegel dicht bij het maaiveld staat en wel verdrogingseffecten op landbouw en natuur zijn te verwachten.

Aan de oostkant (stroomopwaartse zijde) van de dekgrondbergingen zal de grondwaterstand stijgen, wat de mogelijkheid biedt tot ontwikkeling van vochtminnende natuur. In dat geval werken ze tevens als "kleischerm". Eén en ander is afhankelijk van de definitieve afwerkhoogte van de dekgrondbergingen. Vooralsnog lijken de dekgrondbergingen bij Itteren (zuidelijke lob), Bosscherveld en Slapersdijk hierop de meeste kans te maken. De berging bij Nattenhoven biedt perspectief voor de Kingbeek omdat infiltratie hier in kwel omslaat. De hoge grondwaterstanden zorgen echter ook lokaal voor vernatting van landbouwgebieden en mogelijk additionele wateroverlast in bebouwd gebied. Dit is echter met eenvoudige mitigerende maatregelen als drainage tegen te gaan.

Waterwinning

Het toekomstbeeld voor waterwinning houdt in dat in plaats van grondwater meer Maaswater wordt gebruikt voor drink- en industriewater. Het pompstation Roosteren levert momenteel door oeverinfiltratie ongeveer 6,5 miljoen m³ per jaar en kan bij eventuele piekvraag 7,5 miljoen m³ per jaar produceren. De maximaal vergunde hoeveelheid is 9 miljoen m³ per jaar. In het waterwingebied Roosteren is sprake van een combinatie van de voorzuivering van Maaswater door oeverinfiltratie met natuurontwikkeling.

De winning Itteren-Borgharen levert momenteel voor een deel het drinkwater in Maastricht. Het provinciaal beleid is erop gericht deze winning te sluiten. De geplande ingrepen van het Grensmaasproject bevinden zich binnen het beschermingsgebied. Momenteel worden alternatieven voor deze winning bestudeerd door de WML. In en nabij het Grensmaasgebied bevindt zich een aantal industriële grondwaterwinningen.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

In de Derde Nota Waterhuishouding is voor het kwantitatieve grondwaterbeheer het volgende einddoel geformuleerd: een zodanig beheerste grondwatersituatie, zowel kwantitatief als kwalitatief, dat een duurzaam gebruik van grondwater door belanghebbende sectoren en een duurzame ontwikkeling van natuur, bos en landschap gewaarborgd zijn. Voor het thema verdroging streeft het rijksbeleid naar een afname van het areaal verdroogd natuurgebied in 2000 met 25% en met 40% in 2010. Het areaal verdroogd natuurgebied in 1989 vormt daarbij de referentie.

Een van de speerpunten in het provinciale waterbeleid is het anti-verdrogingsbeleid. Dit beleid streeft naar het voorkómen van verdere aantasting en het herstel van grondwaterafhankelijke natuurwaarden. Dit gebeurt onder meer door een stringent toetsingsbeleid.

Uitgangspunt voor het beoordelen van ingrepen met mogelijke effecten op de natte natuur is een stand-still-situatie van de grondwaterstand ten opzichte van de situatie in 1989. De situatie mag ten opzichte van 1989 niet verslechteren, noch wat het areaal betreft, noch wat betreft de intensiteit van verdroging van natuurgebieden. De situatie in 1989 dient als toets bij de vergunningverlening voor het onttrekken van grondwater en voor het verlenen van vergunningen waarbij effecten op het hydrologische systeem te verwachten zijn, zoals ontgrondingen en saneringen. Bij deze ingrepen laat het provinciale waterbeleid in principe alleen vergunningverlening toe als uit vooronderzoek blijkt dat de voorgenomen ingreep, eventueel met toepassing van compenserende maatregelen, niet in strijd is met het stand-still-principe. In de vierde nota Waterhuishouding is verdroging wederom één van de thema's en is aangegeven dat het Rijk een stimulerende en ondersteunende rol zal blijven spelen bij een aanpak die samenhang aanbrengt in de benodigde kwalitatieve en kwantitatieve eisen van natte natuur aan regionale watersystemen.

Hoofddlijn van beleid

Het provinciale waterbeleid is op dit moment sterk verdedigend ingesteld. Vanuit deze optiek richt het grondwaterbeleid zich primair op het voorkómen van verdere aantasting van bestaande grondwaterafhankelijke natuurgebieden en het herstel van een aantal grondwaterafhankelijke natuurgebieden. De uitvoering van het POL Grensmaas leidt tot het ontstaan van nieuwe grondwaterafhankelijke natuurgebieden. De verandering van de rivierwaterstanden door uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 zorgt, volgens het MER-Grensmaas, voor enige daling van de grondwaterstanden in een aantal verdrogingsgevoelige gebieden. In deze gebieden worden zoveel mogelijk compenserende maatregelen genomen, zoals aanpassing van de detailontwatering of mogelijke installatie van een additioneel kleischerm. Deze achtergronden en het vigerende beleid van Rijk en provincie leiden tot de volgende hoofddlijn van beleid voor grondwater en waterwinning in het Grensmaasgebied:

Hoofddlijn van beleid:

Het streven naar een duurzaam grondwatersysteem, waarbinnen:

- *het areaal grondwaterafhankelijk natuur in het Grensmaasgebied toeneemt;*
- *het bestaande areaal grondwaterafhankelijke natuur in en buiten het Grensmaasgebied in stand blijft;*
- *de noodzakelijke behoeften voor de waterwinning worden vervuld.*

Nadere uitwerking beleid

In het navolgende is de hoofddoelstelling voor het grondwaterbeleid verder uitgewerkt voor het Grensmaasgebied in verschillende beleidsaspecten.

Vergroting areaal grondwaterafhankelijke natuur

Om te komen tot een vergroting van het areaal grondwaterafhankelijke natuur zijn in het POL Grensmaas de volgende maatregelen voorzien:

- de aanleg van dekgrondbergingen, waardoor het grondwater plaatselijk wordt opgestuwd, hetgeen mogelijkheden biedt voor grondwaterafhankelijke natuur op en rondom de dekgrondbergingen;
- de inzet van nieuwe natuur en SN-hectaren om de kwel aan de oostzijde van de dekgrondbergingen te benutten voor natuurontwikkeling;
- de ontwikkeling van nevengeulen aan de rivier, waarin benutting van rivierkwel met daarvan afhankelijke natuur plaatsvindt.

Behoud grondwaterafhankelijke natuur

Om negatieve effecten op bestaande grondwaterafhankelijke natuur binnen en buiten het Grensmaasgebied te voorkomen zijn de volgende maatregelen voorzien:

- bij de aanleg van dekgrondbergingen de mogelijkheden om dalingen van de grondwaterstand te voorkomen optimaal benutten;
- het uitvoeren van aanvullende beheersmaatregelen om in bestaande grondwaterafhankelijke natuurgebieden mogelijke dalingen van grondwaterstanden te compenseren.

Waterwinning

Maaswater gaat volgens de autonome ontwikkeling voor éénderde deel de huidige grondwaterwinningen in Limburg voor de drink- en industriewatervoorziening vervangen. Naast winning uit spaarbekken Panheel kan de capaciteit van de waterwinning Roosteren van de huidige 6,5 miljoen m³ nog groeien naar 9 miljoen m³ per jaar. Het POL Grensmaas biedt voldoende mogelijkheden voor oeverinfiltratie op deze locatie. Het beheer van het waterwingebied Roosteren, dat is gericht op natuurontwikkeling, kan goed gecombineerd worden met de voorzuivering van Maaswater door oeverinfiltratie.

Voor de industrie voorziet het POL (2001) dat in de nabijheid van de grote industriële concentraties voldoende mogelijkheden zijn voor oevergrondwaterlocaties. In het Grensmaasgebied geldt dit met name in de regio Maastricht (Beatrixhaven). Bij de nadere invulling hiervan is afstemming met de beoogde natuurontwikkeling langs de Grensmaas van belang. Verder zal nader onderzoek moeten uitwijzen of de huidige winningen de hydrologisch gevoelige vegetaties negatief beïnvloeden of dat er nog ruimte is voor uitbreiding van freatische grondwaterwinningen.

Uit kwaliteits- en beschermingsoverwegingen is het niet wenselijk de drinkwaterwinning Itteren-Borgharen op middellange termijn te continueren. In het POL (2001) is aangegeven om in 2003 te winning te sluiten, waarbij de sluiting afhankelijk is van het moment van samengaan van het Waterleidingbedrijf van de Nutsbedrijven Maastricht en de WML.

De stijghoogteverlagingen ten gevolge van het Grensmaasproject bij grondwateronttrekkingen treden vooral op in het Belgische deel van het invloedsgebied. Met name de veranderingen bij de pompstations Eisden en Meeswijk behoeven nadere aandacht, omdat hier water onttrokken wordt uit een grindpakket met een beperkte watervoerende dikte.

Landbouw

In landbouwgebieden kan vernattingschade optreden door alle hiervoor genoemde maatregelen. Door de uitvoering van cultuurtechnische maatregelen kan betrekkelijk eenvoudig dergelijke schade worden verholpen.

Grondwaterbeschermingsgebieden

Er liggen twee (delen van) grondwaterbeschermingsgebieden binnen het plangebied: Itteren-Borgharen en Roosteren. Het grondwaterbeschermingsgebied van de winning in Geulle raakt net het plangebied. De basis vormt de beschermingsregeling zoals die thans is opgenomen in de Provinciale Milieuvordering (PMV). De begrenzingen blijven gehandhaafd. Het grondwaterbeschermingsbeleid is gericht op het beschermen van de kwaliteit van het grondwater voor de drinkwatervoorziening, zoals vastgelegd in het POL en de PMV.

De beleidslijnen voor de drie grondwaterbeschermingsgebieden binnen het Grensmaasgebied zijn gelijk aan de lijnen die in de PMV zijn aangegeven. Ook hierbij ligt de nadruk op de waterwingebieden. Graafactiviteiten of grondverplaatsingen, die het risico van verontreiniging van het grondwater verhogen, zijn verboden.

Dit uitgangspunt is in het Voorkeursalternatief 2003 met name voor het gebied Roosteren van belang. Daar bepalen de eisen van het waterwingebied de inrichting van dit deel van de Grensmaas. Omdat de aanwezige bodem noodzakelijk is om het oevergrondwater te filteren voordat het in de winput komt, wordt in het Voorkeursalternatief 2003 het gedeelte nabij het puttenveld niet ontgraven. In het overige deel vindt wel, zij het beperkt, stroomgeulverbreding plaats. Daarnaast zullen de kades worden verhoogd om voldoende bescherming te bieden tegen hoog water.

Bij Borgharen is in het Voorkeursalternatief 2003 de locatie van de berging zo bepaald, dat bij inrichting van de dekgrondberging rekening wordt gehouden met archeologische vindplaatsen.

4.9 Economie

4.9.1 Toerisme en recreatie

Toekomstbeeld

De grootschalige natuurontwikkeling langs de rivier en de landschappelijke inrichting van het omringende cultuurlandschap geven het Grensmaasgebied betekenen een nieuwe kwaliteitsimpuls voor de regio. Grote, deels nieuwe groepen bezoekers zullen tot het gebied worden aangetrokken en brengen daarmee nieuwe accenten in de economische ontwikkeling van het gebied. Er liggen grote kwaliteiten voor extensieve recreatievormen. De voorgenomen zonerings van de automobilititeit in het gebied zal mede leiden tot een omgeving van rust en ontspanning. Er zijn veel routes voor wandelen en fietsen met natuur- en landschapsbeleving als uitgangspunt (o.a. het Groene Snoer). De stromende rivier biedt specifieke mogelijkheden voor sportvissersrij en het uitvoeren van kanotochten over de vrij afstromende grindrivier tot Maaseik. Nieuwe restaurantjes en terrascafés hebben zich rond de dorpen gevestigd en ook overige voorzieningen in de woonkernen hebben een steun in de rug gekregen. Het aanbod van overnachtingsmogelijkheden in kleinschalige voorzieningen is toegenomen (bed & breakfast, fietsroute-overnachtingsplaatsen, kamperen bij de boer). Op diverse plaatsen is sprake van kleinschalige informatiecentra over het project. Door deze ontwikkelingen zijn in de particuliere sector nieuwe vormen van werkgelegenheid ontstaan.

Door deze gedaanteverandering onderscheidt het gebied zich nadrukkelijk van de overige recreatief-toeristische gebieden in de ruimere omgeving en biedt het gebied een bijzondere aanvulling op de toeristisch-recreatieve mogelijkheden van het Zuid-Limburgse Heuvelland. De ontwikkeling van een eigen karakter van het gebied, gericht op natuur- en landschapsbeleving, vormt een duurzame basis voor recreatie en toerisme. Bij de invulling van de recreatieve ontwikkeling in de vorm van voorzieningen is de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' van belang.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

In Nederland neemt het belang van meer extensieve en routegebonden recreatievormen toe. Er is dan ook meer flexibiliteit in het aanbod nodig. De toegenomen aandacht voor het milieu tenslotte leidt in het ruimtelijke beleid tot sterke bevordering van milieuvriendelijke recreatievormen als wandelen en fietsen en het terugdringen van milieubelastende factoren zoals automobilititeit. De op rijksniveau opgestelde Beleidsnota Openluchtrecreatie Kiezen voor Recreatie (1991) legt de nadruk op kwaliteit gericht recreatiebeleid. Een kwalitatief hoogwaardig landschap, waarin natuurlijke en cultuurlandschappelijke waarden samengaan, acht deze beleidsnota daarbij van groot belang. De voorgestane ontwikkeling van het Grensmaasgebied richt zich juist op deze uitgangspunten van het rijksbeleid.

Het Maasdal en de Maasterrassen zijn belangrijke onderdelen van het toeristisch product van Limburg. Belangrijk zijn de aantrekkelijke overgangen tussen land en water en de aanwezigheid van toeristische en recreatieve voorzieningen. Verwacht wordt dat vanuit de regio initiatieven genomen worden om toerisme en recreatie verder te ontplooiën als economische pijlers van het gebied.

Het beleid is vooral gericht op verbetering van de diversiteit en kwaliteit van verblijfs- en dagrecreatieve voorzieningen en op het stimuleren van oevergebonden recreatie. (Opgave 5 uit het POL (2001).) Het provinciale beleid betekent voor het Grensmaasgebied een ontwikkeling tot een regio voor natuurgerichte recreatievormen.

Werkgelegenheid is in het Grensmaasgebied geen taakstellende doelstelling.

Toename van de werkgelegenheid wordt in dit gebied beschouwd als een resultaat van de voorgestane recreatieve ontwikkeling en niet als een op zichzelf staand doel. Voorbeelden van een dergelijke ontwikkeling zien we bijvoorbeeld in de Gelderse Poort bij Nijmegen en aan de Vlaamse kant van de Grensmaas.

Deze hoofdlijn van beleid leidt tot een recreatiestreefbeeld met vergroting van moge-

Hoofdlijn van beleid:

Het bevorderen van de mogelijkheden voor extensief recreatief medegebruik van het Grensmaasgebied in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas in samenhang met het omliggende cultuurlandschap.

lijkheden in het hele gebied voor extensieve recreatievormen, zoals wandelen, fietsen, kanoën en vissen. Grootschalige recreatievormen als bungalowparken, grootschalige bezoekerscentra, golfbanen en grote campings passen niet in dit streefbeeld. Spreiding van recreanten en voorzieningen past het beste in het streven naar de ontwikkeling van extensieve recreatie. Het beleid voor landschap en mobiliteit (paragrafen 4.6 en 4.10) legt een belangrijke basis voor het recreatiestreefbeeld.

Nadere uitwerking beleid

De hoofdlijn van beleid is verder uitgewerkt in een aantal beleidslijnen, die aan het gebied een duurzame basis geven voor extensief recreatief medegebruik.

Openstelling Rivierpark

Een belangrijke beleidslijn is de gehele openstelling en toegankelijkheid van alle natuurontwikkelingsgebieden voor verschillende vormen van recreatief medegebruik. In principe mogen bezoekers overal komen maar de terreinomstandigheden zullen in de praktijk tot een natuurlijke zonerings leiden. Op regelmatige afstanden zullen toegangspoorten, wildroosters, klaphekjes e.d. zorgen voor een goede toegang tot het gebied. Binnen de grenzen van het natuurgebied worden geen fysieke inrichtingsmaatregelen getroffen. Dit zou niet alleen afbreuk doen aan de beleving van het gebied, maar is ook niet wenselijk in verband met de grote dynamiek van water en sediment (grote grindafzettingen, processen van erosie). De beleidslijn ten aanzien van deze aspecten is dan ook als volgt:

- Volledig openstellen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas voor het publiek, waarbij de spontane ontwikkeling van het gebied de toegankelijkheid van de gebiedsdelen sterk zal bepalen.

Gewenste en ongewenste recreatievormen

Niet alle vormen van recreatie zijn wenselijk in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas. Gekozen is voor recreatievormen die goed aansluiten bij het karakter van het gebied en goed inpasbaar zijn qua inrichting en beheer.

Voor de beoordeling van de toelaatbaarheid van recreatievormen geldt de volgende beleidslijn:

- recreatievormen mogen de ontwikkelingsruimte voor dynamische ecologische processen en het natuurontwikkelingsbeheer niet blokkeren. Kunstmatige aanpassingen van de rivier ten behoeve van specifieke recreatievormen zijn ongewenst;
- de ene recreatievorm mag geen overmatige overlast veroorzaken voor andere recreatievormen. Zo worden recreatievormen, die mechanische of motorische geluidsoverlast produceren, zoveel als mogelijk beperkt.

In de toelichting op de hoofdlijn van beleid is aangegeven welke vormen van recreatie en toerisme mogelijkheden bieden en welke niet.

Omgang met enkele specifieke recreatievormen

De kans bestaat dat een deel van het gebied geschikt wordt voor ATB's. Incidenteel gebruik is niet problematisch. Indien dit echter veelvuldig of zelfs massaal zou gaan optreden leidt dit tot overlast voor andere recreatievormen of voor de natuurontwikkeling. Regulerende maatregelen zijn dan noodzakelijk. Kanoën is een interessante en plezierige manier om het Grensmaasgebied te verkennen. Er zijn drie opstappunten (Borgharen/Smeermaas, Kotem en Stokkem). Een eventuele regulering en zonerings van kanoactiviteiten kan noodzakelijk zijn wanneer de aantallen te groot worden. Dit zal in overleg tussen de verschillende betrokken organisaties plaatsvinden. Paardrijden binnen het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas gaat niet samen met kudde wilde paarden. Buiten het Rivierpark zijn uiteraard wel mogelijkheden aanwezig. Sportvissen (met name het vliegvisserij) is een recreatievorm die goed inpasbaar is in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas. Door de vrije toegankelijkheid van het gebied zijn hiervoor goede mogelijkheden aanwezig.

Zonering mobiliteit

De zonering van mobiliteit in de voorgestane ontwikkeling is een derde belangrijke beleidslijn. De extensieve vormen van recreatie, gericht op verblijven in en beleven van natuur en landschap, sluiten gebruik van motorvoertuigen en -vaartuigen uit. De beleving is optimaal bij wandelen, fietsen en kanoën. Paragraaf 4.10 geeft een beeld van de toekomstige infrastructuur, die de mobiliteit met motorvoertuigen binnen het gebied zoneert. De gewijzigde infrastructuur maakt tevens ruimte vrij voor het Groene Snoer zoals in paragraaf 4.6.4 beschreven en biedt de mogelijkheid wegen in het cultuurlandschap te onttrekken aan gemotoriseerd verkeer met uitzondering van (agrarisch) bestemmingsverkeer. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor extensief recreatief verkeer.

De beleidslijn luidt dan ook als volgt:

- Het zodanige zonerings van het recreatief gebruik van het Grensmaasgebied, dat extensieve vormen van recreatie optimaal tot hun recht kunnen komen.

Verdere invulling recreatiestreefbeeld

Het recreatiestreefbeeld onderscheidt een aantal elementen, die tijdens het omvormingsproces van het gebied aandacht zullen gaan vragen. De nog bestaande onzekerheid naar aard, hoeveelheid en locatie van recreatieve voorzieningen zal pas in de loop van de ontwikkeling worden weggenomen. In concreto gaat het om de volgende elementen.

Kleinschalige bezoekerscentra

Voorlichting en educatie over de veranderingen in het gebied (zowel uitvoerings- als beheerfase), vormen vanaf het begin in het Grensmaasproject belangrijke middelen om draagvlak en betrokkenheid te verwerven bij alle betrokkenen. Eén of meerdere bezoekerscentra met als centrale invalshoek natuurontwikkeling, beperking wateroverlast en grindwinning kunnen hierin een spilfunctie vervullen en tevens een belangrijk element vormen in de toeristisch-recreatieve infrastructuur. Voor de situering van een bezoekerscentrum zijn drie vestigingsfactoren van belang:

- bereikbaarheid: aanhaking bij het autowegennet en openbaar vervoer;
- het voorkómen van automobiliteit binnen het gebied;
- ligging ten opzichte van het Rivierpark en
- de ligging ten opzichte van de toeristisch recreatieve netwerken.

Deze vestigingsfactoren leiden naar locaties met een goede bereikbaarheid, waar het kanaal en het Rivierpark elkaar dicht naderen. Gezien de langgerektheid van het gebied verdient een twee- of drietal kleinere centra de voorkeur boven één grote. Een hoog ambitieniveau voor de architectonische kwaliteit van een bezoekerscentrum is belangrijk om het imago van het Grensmaasgebied te ondersteunen. Door een zorgvuldige vormgeving kan kwaliteit ook met sobere middelen tot stand komen. Overigens hoort de vestiging van een kleinschalig bezoekerscentrum in bestaande bebouwing tot de te onderzoeken mogelijkheden. Ook dient rekening te worden gehouden met reeds bestaande voorzieningen, zoals het Maascentrum De Wissen te Stokkem (B) en kleinere streekmusea.

Om tot een nadere invulling te komen is de volgende beleidslijn geformuleerd:

- Streven naar de realisatie van twee of meer kleinschalige bezoekerscentra in het Grensmaasgebied. Een haalbaarheidsonderzoek zal de mogelijkheden hiervoor bepalen, waarbij inhoud en locatie- en beheeraspecten aan de orde komen.

Overnachtingsmogelijkheden

Op dit moment biedt het Grensmaasgebied nauwelijks overnachtingsmogelijkheden voor recreanten. De toekomstige behoefte is op dit moment naar aard en hoeveelheid moeilijk in te schatten. Het streven is in ieder geval naar flexibiliteit, kleinschaligheid en spreiding van dergelijke voorzieningen. In eerste aanleg zullen overnach-

tingsmogelijkheden ontstaan in pensions, c.q. hotels en kamperen bij de boer. Daarnaast kunnen kleine, primitieve kampeermogelijkheden op aangegeven plaatsen binnen natuurgebieden tegemoet komen aan de behoefte om midden in de natuur avontuurlijk te overnachten.

De beleidslijn is:

- Streven naar kleinschalige overnachtingsmogelijkheden binnen het Grensmaasgebied, evenredig verspreid over het gebied en met voldoende flexibiliteit om op de wisselende vraag in te kunnen spelen.

Horecavoorzieningen

Verwacht mag worden dat binnen de kernen, maar mogelijk ook daarbuiten, in historische bebouwing, de markt gaat inspelen op de groeiende recreatieve ontwikkeling in het gebied. Deze ontwikkeling zien we bijvoorbeeld ook in een vergelijkbaar gebied als de Gelderse Poort nabij Nijmegen en Arnhem, waar natuurontwikkeling een duidelijke motor is voor een nieuwe economische ontwikkeling van het buitengebied. Grote groepen bezoekers worden aangetrokken en de streek krijgt een nieuwe kwaliteitsimpuls op het gebied van wonen, recreatie en toerisme. Als gevolg hiervan krijgen nieuwe horecagelegenheden en recreatieinitiatieven volop bestaansrecht. Mits passend in de omgeving krijgt deze ontwikkeling ook in het Grensmaasgebied ruimte.

De beleidslijn is als volgt:

- Bieden van ruimte aan horecavoorzieningen binnen de kernen en in de historische bebouwing daarbuiten ten behoeve van het recreatieve gebruik van het Grensmaasgebied.

Grensoverschrijdende recreatie

Grensoverschrijdende recreatie in de Grensmaasvallei is nog te beperkt door het ontbreken van voldoende oversteekmogelijkheden voor fietsers en voetgangers. Vergroting van het aantal fiets-veerponten – de oversteek bij Geulle aan de Maas vormt een voorbeeld – is wenselijk. Momenteel zijn er drie oversteekmogelijkheden voor wandelaars en fietsers: Berg, Aan de Maas (gem. Meerssen) en Grevenbicht (deels alleen in zomerseizoen). Daarnaast biedt het ontstaan van doorwaadbare plekken in de vrije grindrivier nieuwe oversteekmogelijkheden. Voor een goede aansluiting voor fietsers en wandelaars tussen het stedelijk gebied van Maastricht en het Grensmaasgebied is verder een passeermogelijkheid over de stuw bij Borgharen wenselijk.

De beleidslijn is dan ook als volgt:

- Bevorderen van de grensoverschrijdende extensieve recreatie in het Grensmaasgebied door onder meer vergroting van de oversteekmogelijkheden.

4.9.2 Landbouw

Toekomstbeeld

Door de uitvoering van het Grensmaasproject blijft volgens het Voorkeursalternatief 2003 van de thans beschikbare 2.375 ha cultuurgrond, circa 1.250 ha over. De ruimte voor de agrarische sector is daardoor beperkt. In de nieuwe situatie zal de landbouwstructuur worden gekenmerkt door enkele (5-10) volwaardige melkvee- en gemengde bedrijven. Daarbij is sprake van een goede basisinrichting voor landbouw, met name verkaveling, ontsluiting en voldoende bouwkaavel. Er zijn tevens relatief veel nevenbedrijven, die een hoofdkomen buiten de landbouw verwerven. Niet-agrarische activiteiten als recreatie en toerisme, verkoop aan huis en beheer en onderhoud van natuur en landschap leveren mogelijk aanvullende inkomsten op voor de agrarische bedrijven.

In het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas liggen na uitvoering van het

POL Grensmaas geen landbouwenclaves meer. In het agrarisch gebied is op kleine schaal sprake van verweving met natuur en landschap. Deze verweving krijgt vorm door beheersovereenkomsten in agrarisch gebied, inrichtingsmaatregelen in ecologische verbindingzones en behoud en versterking van natuur- en landschapswaarden gebonden aan kleine landschapselementen. De landbouw speelt daarmee een belangrijke rol in het beheer van het agrarisch cultuurlandschap.

In onderstaande tabel zijn indicatief de veranderingen in het grondgebruik voor wat betreft landbouwgrond weergegeven.

	Huidige situatie	POL Grensmaas
Ecologische ontwikkelingszone (Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas)	-	1.125
Overig landelijk gebied:		
- Agrarisch voorafgegaan door ontgronding	-	40
- Agrarisch cultuurlandschap	2.375	1.210
Totaal	2.375	2.375

Tabel 3: Veranderingen agrarisch grondgebruik

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

De ruimtelijke keuze om in het Grensmaasgebied een areaal van minimaal 1.000 ha landbouwgrond om te zetten in natuur, heeft het Rijk gemaakt in het Structuurschema Groene Ruimte (Planologische Kernbeslissing). Het POL Grensmaas geeft hieraan invulling, waarbij aangegeven is welke perspectieven voor de landbouw in het nieuw ingerichte gebied aanwezig zijn. Op basis van de ontwikkelingen binnen de diverse productierichtingen, de huidige bedrijfssituatie in het gebied en de geografische spreiding daarvan in het Grensmaasgebied lijkt de productierichting melkveehouderij het meest perspectiefvol. Bovendien levert de melkveehouderij een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van toeristisch-recreatieve waarden door het beheer van het agrarisch gebied. Voor akkerbouwbedrijven bestaat in het Grensmaasgebied weinig perspectief. Zowel uit landbouwstructureel als landschappelijk oogpunt is verdere ontwikkeling van de productierichtingen glastuinbouw, intensieve veehouderij en champignonenteelt ongewenst in het Grensmaasgebied, zoals het Streekplan Zuid-Limburg reeds aangeeft voor dit gebied.

Door de voorgaande ontwikkelingen in combinatie met de huidige bedrijfsstructuur (productierichting, omvang, ligging ten opzichte van kernen) zullen sommige van de bestaande bedrijven trachten het inkomen uit het agrarisch bedrijf aan te vullen. Dit is mogelijk door zich te richten op activiteiten buiten de landbouw zoals kamperen bij de boer, verkoop aan huis en onderhoud van natuur en landschap. Ook is dit mogelijk door een (gedeeltelijke) werkkring buiten de landbouw te zoeken zodat nevenbedrijven ontstaan. Welke bedrijven gebruik maken van de geboden ontwikkelingsmogelijkheden en welke bedrijven besluiten af te bouwen of te stoppen, hangt af van beslissingen van de agrarische ondernemers zelf, onder meer op basis van de huidige bedrijfssituatie. Overigens zou ook zonder uitvoering van het POL Grensmaas een groot deel van het areaal cultuurlandschap als gevolg van autonome ontwikkelingen (natuur- en landschapsbeleid, ontwikkelingen in de sector zelf) voor de landbouw verloren gaan (volgens onderzoek circa 1.000 ha in de periode tot 2015).

Bedrijven met niet-agrarische activiteiten en/of nevenbedrijven zijn veelal kleinschaliger van opzet dan louter agrarisch gerichte hoofdberoepsbedrijven. Deze kleinschaliger opzet past goed in met name de dorpsranden.

De beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' beïnvloedt de ontwikkelingsmogelijkheden van een groot deel van de blijvende agrarische bedrijven. Dit beleid heeft met name

betrekking op bedrijven die hun bebouwing willen uitbreiden of hun bedrijf willen verplaatsen.

Hoofdlijn van beleid:

Het streven naar een concurrerende, veilige en duurzame landbouw in het overblijvende agrarisch gebied van het Grensmaasgebied door:

- het bieden van ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden aan de overblijvende bedrijven, waarbij met name de melkveehouderij perspectiefvol is;
- het bieden van een goede, flexibele ruimtelijke inrichting en behoud van de goede landbouwstructuur.

Nadere uitwerking beleid

Agrarische aspecten algemeen

Voor agrarische aspecten in het algemeen gelden de volgende beleidslijnen:

- het positief bestemmen van agrarische bedrijven in de bestemmingsplannen door middel van het aangeven van agrarische bouw kavels;
- het situeren van alle bedrijfsgebouwen op de bouw kavel. Hiertoe behoren onder meer stallen, loodsen, bedrijfswoningen en silo's;
- het afstemmen van de omvang en de situering van de bouw kavel op de behoefte van het agrarisch bedrijf, uitgaande van een zo efficiënt mogelijk gebruik van de ruimte binnen de bouw kavel (het principe bouw kavel-op-maat). De omvang van de bouw kavels in het Grensmaasgebied zal gezien de huidige bedrijfsstructuur slechts incidenteel meer dan 1,5 ha bedragen;
- het afstemmen van de omvang en de situering van de bouw kavel op aangrenzende waarden en belangen op plaatselijk niveau;
- het beschouwen van nevenactiviteiten op het agrarisch bedrijf als onderdeel van het agrarisch bedrijf, voorzover deze nevenactiviteiten ondergeschikt zijn aan de agrarische activiteiten;
- het in beginsel opnieuw gebruiken van vrijkomende agrarische bebouwing buiten kernen voor agrarische doeleinden. Ander hergebruik dient te geschieden conform de provinciale Handleiding Bestemmingsplannen;
- het streven naar een goede basisinrichting voor deze bedrijven (verkaveling, onsluiting, waterbeheersing, bouw kavel).

Agrarisch cultuurlandschap

Het agrarisch grondgebruik zal geheel plaatsvinden in die gebieden waar geen natuurontwikkeling, al dan niet voorafgegaan door ontgronding en opvulling, plaatsvindt. Dat wil dus zeggen buiten het (Nederlandse deel van het) Rivierpark Grensmaas. Op de plankaart zijn dit de gebieden met perspectief 3. Uitzondering hierop vormt de deellocatie Trierveld bij Koeweide. Op deze locatie wordt na ontgronding en opvulling gestreefd naar een inrichting die voldoet aan de landbouwkundige basisinrichting (ontsluiting, verkaveling en waterhuishouding). Uiteraard is dit uitgangspunt ook van toepassing op de aangegeven reservering kleiberging, indien de mogelijke uitbreiding van deze bergingen daadwerkelijk moet worden benut.

Voor het agrarisch cultuurlandschap gelden de volgende beleidslijnen:

- het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden (uitbreiding, verbreding, omschakeling) voor overblijvende bedrijven. Hierbinnen passen in beginsel ook de moge-

lijkheden om incidenteel door gerichte aankopen c.q. het verplaatsen van hele bedrijven ruimte hiervoor te scheppen, dan wel te stimuleren dat vervangende gronden beschikbaar zijn.

- mits passend binnen de geldende voorwaarden van de Beleidslijn 'Ruimte voor de rivier' is het incidenteel verplaatsen van een volwaardig bedrijf vanuit een bebouwingkern naar een locatie nabij de bij het bedrijf behorende cultuurgronden mogelijk.
- het weren van nieuwe bedrijven in de productierichtingen intensieve veehouderij, glastuinbouw en champignonsteelt.
- het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden voor niet-agrarische activiteiten (toerisme en recreatie, verkoop van eigen produkten aan huis) op agrarische bedrijven;
- het voorkómen van onnodige versnippering van cultuurgronden binnen de voorgestane ruimtelijke ontwikkeling.

Landbouw in ecologische verbindingzones

Binnen perspectief 3 zijn ook de ecologische verbindingzones opgenomen. Voor ecologische verbindingzones geldt, als onderdeel van de PES, een planologische basisbescherming.

Ten aanzien van de mogelijkheden voor uitbreiding en vestiging van agrarische bedrijven die in of nabij een ecologische verbindingzone zijn gelegen leidt dit tot de volgende beleidslijnen:

- bij uitbreiding van de bouwkael van agrarische bedrijven streven naar uitbreiding buiten of zoveel mogelijk aan de rand van de ecologische verbindingzone;
- het niet toestaan van vestiging van agrarische bedrijven.

4.9.3 Leidingen

Toekomstbeeld

Uitvoering van het Voorkeursalternatief 2003 maakt verplaatsing en/of verdediging van een aantal leidingen nodig om de rivier de ruimte te geven en aan de leidingen voldoende bescherming te bieden tegen de dynamiek van de rivier. Het POL Grensmaas behandelt alleen de belangrijkste, tevens grensoverschrijdende leidingen; de overige leidingen worden in het kader van de verdere uitwerking van het project (bestemmingsplannen, vergunningen e.d.) behandeld.

Drie leidingen worden slechts verdedigd, waarbij geen ruimtelijke consequenties aan de orde zijn (Urmond, Nattenhoven en Elsloo). Voor een vierde leiding (bij Meers) is er wel een ruimtelijke consequentie: deze dient daadwerkelijk over een bepaalde afstand verschoven te worden. Het officiële grensoverschrijdingspunt (Meers) blijft ongewijzigd bij uitvoering van plan Grensmaas (2002), zodat geen aanpassing van internationale afspraken noodzakelijk is.

Ook zijn er sterke aanwijzingen vanuit het bedrijfsleven dat het bedrijfsleven een vijfde rivierkruisende leiding wenst. Voorlopige ontwerpen geven aan dat het trace van deze leiding dezelfde is als het trace van de te verleggen hoofdtransportleiding bij Meers.

Daarnaast is binnen de te vergraven gebieden sprake van het verleggen van kabels voor centrale antenne aansluitingen, elektriciteit en telecommunicatie. Deze lokale distributieleidingen en kabels maken geen onderdeel uit van dit POL Grensmaas.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Provinciaal beleid

Het beleid voor leidingen, hoogspanningslijnen en kabels is vastgelegd in de Streekplanuitwerking Leidingen (vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Limburg 18 oktober 1988, aangevuld 16 juli 1991). Dit beleid is opgenomen in het POL (2001) en wordt in het onderhavige POL uitgebreid met een strook voor hoofdtransportleidingen in de locatie Meers.

De hoofdtransportleidingen en regionale transportleidingen dienen als leiding in bestemmingsplannen te worden aangegeven, inclusief het daarbij behorende ruimtebeslag. Hiertoe worden twee soorten leidingenstroken onderscheiden: stroken voor regionale transportleidingen (25 meter breed) en stroken voor nationale hoofdtransportleidingen (45 meter breed). Daarnaast moet bij wijzigingen rekening gehouden worden met voorschriften van afzonderlijke leidingbeheerders, gemeenten en overige overheden (NEN-voorschriften, veiligheidsafstanden, zakelijke rechten en bestemmingsplanvoorschriften).

Hoofdlijn van beleid:

Het waar nodig verdiepen of beschermen van leidingen binnen bestaande leidingstroken en verleggen naar nieuw aan te wijzen tracés om:

- de rivier voldoende vrijheid te geven, conform het Voorkeursalternatief 2003;
- de vereiste veiligheid voor de leidingen te verzekeren.

Plaats	Type leiding	Ingreep	Lengte (m)	Planologische consequenties
Urmond	Pall-leidingen	geen	nvt	nee
Nattenhoven	Gasleiding	geen	nvt	nee
Meers	Air liquide leidingen	verplaatsen	3000	ja
Meers	10" nieuwe propeenleiding	nieuw te leggen	ca. 4000	ja
Elsloo	ARG/LVM leidingen	geen	nvt	nee

Tabel 4: Overzicht van wijzigingen belangrijkste leidingen

Nadere uitwerking beleid

Als overige beleidslijnen voor het aspect leidingen gelden:

- voor de ruimtelijk te verplaatsen leiding bij Meers geldt dat deze volgens de op de plankaart aangegeven tracés moet verlopen. De gemeente worden verzocht om deze nieuwe leidingenstrook voor hoofdtransportleidingen op te nemen in het bestemmingsplan;
- voor de bestaande en te verplaatsen leidingstrook geldt als belangrijkste uitgangspunt dat deze gereserveerd blijven en worden opgenomen en geregeld in het bestemmingsplan. Bestaande grensoverschrijdingspunten welke in internationaal verband zijn vastgelegd, dienen gehandhaafd te blijven;
- de nieuwe leidingstrook ('Variant Maasband') en het nieuwe grensoverschrijdingspunt dient als variant in de bestemmingsplannen te worden opgenomen;
- voor het leggen van toekomstige leidingen zijn op de plankaart stroken opgenomen (leidingstroken): voor nationale leidingstroken zijn deze 45 m. breed en voor regionale leidingstroken 25 m.

Voor de verplaatsingen van leidingen, c.q. leidingenstroken vindt overleg en afstemming plaats met de leidingbeheerders, c.q. -eigenaren. Gestreefd wordt om de aanpassingen aan de leidingen uit te voeren vóórdat de daadwerkelijke uitvoering van de rivierverbreding ter plaatse start.

Bij de nadere detaillering zullen de gemeenten, gelet op hun plaatselijke kennis, de ligging moeten afwegen tegen andere belangen zoals bebouwing, ligging bestaande leidingen en natuurwaarden. Het doorgaande en zoveel mogelijk gestrekte karakter van de stroken moet gewaarborgd blijven.

De lokale distributieleidingen en kabels zijn gezien de beperkte ruimtelijke consequenties, niet meegenomen.

4.10 Mobiliteit

Toekomstbeeld

Het langgerekte plangebied ligt ingeklemd tussen de Grensmaas en het Julianakanaal. Zowel in de huidige als in de toekomstige situatie is het verkeer vooral oost-west gericht. De Grensmaas vormt een barrière met een beperkt aantal Maaskruisingen: de veerverbinding bij Berg aan de Maas en bruggen bij Roosteren, Stein en Maastricht.

Twee groepen gebruikers van het gebied, bewoners en recreanten, bepalen in hoofdzaak de toekomstige mobiliteit. Net als in de huidige situatie zal in de toekomst het vervoer van bewoners naar bestemmingen buiten het plangebied overwegend per auto plaatsvinden. Het aantal inwoners in het Grensmaasgebied groeit nauwelijks in vergelijking met de huidige situatie. De bijdrage van deze groep aan de mobiliteit neemt dan ook slechts beperkt toe.

De belangrijkste toename van de mobiliteit veroorzaken recreanten die van buiten naar het Grensmaasgebied komen en voor een belangrijk deel de auto gebruiken. In de toekomstige situatie wordt dit verkeer opgevangen en gestimuleerd om over te stappen op de fiets of te voet verder te gaan. De noord-zuidontsluiting parallel aan de Grensmaas vindt plaats met een aantrekkelijke route voor extensief verkeer: het Groene Snoer voor wandelen en fietsen.

Uitgangspunten en hoofdlijn van beleid

Rijksbeleid en provinciaal beleid

Het Structuurschema Verkeer en Vervoer 2 (SVV-2) vormt tezamen met het POL het beleid van Rijk en provincie voor mobiliteit. (Een nieuw Nationaal Verkeers- en Vervoersplan (NVVP) is nog in voorbereiding.) Algemeen uitgangspunt van dit beleid is het streven naar vermindering van het niet-noodzakelijke autogebruik.

Hoofdlijn van beleid

Naast het mobiliteitsbeleid van Rijk en provincie bepaalt de voorgestane ontwikkeling van het Grensmaasgebied als gebied voor extensieve recreatie mede de gewenste infrastructuur. De A76 en de N296 vervullen een functie voor kruisend (inter)nationaal en regionaal verkeer. In het voorliggende POL Grensmaas wordt hier verder niet op ingegaan. Voor dit POL Grensmaas is de mobiliteit binnen het plangebied daarentegen wel van groot belang. De mobiliteit binnen het gebied zal worden beperkt door het bieden van parkeermogelijkheden bij binnenkomst over het Julianakanaal en bij dorpen, alsook door het gedeeltelijk afsluiten van infrastructuur voor gemotoriseerd toerverkeer. Het beperken van het gemotoriseerde verkeer nabij het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is belangrijk om de rust te realiseren, die extensieve recreatie voor de beleving van natuur en landschap vraagt. Het verhinderen van gemotoriseerd noord-zuid verkeer door kernen en dorpen is verder van belang om de kwaliteit van het woonklimaat voor de bewoners te behouden.

Hoofdlijn van beleid:

Het streven naar een functionele tweedeling in het gebruik van de infrastructuur binnen het Grensmaasgebied door:

- *een beperkt deel van de infrastructuur open te stellen voor het noodzakelijke gemotoriseerd verkeer;*
- *het richten van de overige infrastructuur op extensief verkeer.*

Nadere uitwerking beleid

Bij het uitwerken van de hoofddoelstelling zijn de volgende beleidslijnen richtinggevend voor de verdere invulling van het mobiliteitsbeleid binnen het plangebied:

- het bieden van een goede ontsluiting voor het noodzakelijk autoverkeer van bewoners en recreanten;
- stimuleren van wandelen, fietsen en openbaar vervoer voor verplaatsingen, die niet noodzakelijk per auto hoeven plaats te vinden;
- het ontmoedigen van niet-noodzakelijk autoverkeer;
- rekening houden met het noodzakelijke agrarische verkeer.

Uitwerking van deze beleidslijnen leidt in het Grensmaasgebied tot het volgende beeld van de gewenste infrastructuur bij de verschillende middelen van vervoer:

Autoverkeer

Het noodzakelijke autoverkeer door bewoners van en naar hun woonplaats vindt plaats op de lokale ontsluitingswegen. Recreanten per auto van buiten het plangebied parkeren zoveel mogelijk op parkeergelegenheden bij de binnenkomst over het Julianakanaal nabij de brug of op parkeergelegenheden in of nabij de kernen, te bereiken via de lokale ontsluitingswegen. De overige wegen zijn niet meer toegankelijk voor toerend autoverkeer, maar wel voor noodzakelijk agrarisch verkeer.

Fietsverkeer

Het fietsverkeer van bewoners, gericht op bestemmingen buiten het plangebied, maakt gebruik van wegen met weinig autoverkeer (minder dan 2500 motorvoertuigen per etmaal) of van wegen met vrijliggende fietspaden. Dit geldt eveneens voor het doelgerichte recreatieverkeer; zoveel mogelijk wegen in het gebied (met name buiten de bebouwde kom) zijn aantrekkelijk voor toerende fietsers. De noord-zuid-routes langs het Groene Snoer vormen een belangrijk herkenningspunt voor deze fietsers.

Op plaatsen die zich goed lenen voor de overstap auto-fiets zijn mogelijkheden voor fietsverhuur gewenst, zodat ook de recreant die van ver komt, het gebied per fiets kan bezoeken.

Op een aantal plaatsen zijn fietspaden gewenst, parallel aan bestaande wegen.

Openbaar vervoer

Voor de bestaande lijnen (bus en trein) gaat de voorkeur uit naar betere faciliteiten voor het maken van ketenverplaatsingen. Dat betekent mogelijkheden voor verplaatsingen per (eventueel gehuurde) fiets tussen haltes van het openbaar vervoer.

Aanpassing brug bij Roosteren

Bij Roosteren is een verhoging van de brug over het Julianakanaal voorzien, waarbij tevens nieuwe infrastructuur van en naar de brug noodzakelijk is. Het tracé voor deze aansluiting is opgenomen op de plankaart.

5 Voorbereiding uitvoering

5

5.1 Voorbereiding uitvoering Grensmaasproject

5.1.1 Inleiding

Voor de realisatie van de doelstellingen van het Grensmaasproject moet in hoofdzaak de rivier verruimd worden. Als gevolg van deze verruiming zal er meer hoogwaterbescherming zijn, wordt ruimte voor nieuwe grindnatuur verkregen en komt grind voor de grindmarkt beschikbaar. Ook worden grote terreinen aangekocht voor de realisatie van onvergraven natuur.

Voor een blijvende hoogwaterbescherming en een goede ontwikkeling van de nieuwe natuur is een goed beheerplan noodzakelijk tijdens en na de realisatie van het Grensmaasproject. Het beheer wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6.

Door de overheid is de voorwaarde van budgetneutraliteit opgelegd. Dit houdt in dat de opbrengsten verkregen door de verkoop van het uitkomende zand en grind de kosten van de grondaankopen, ontgravings- en verwerkingswerkzaamheden alsook de overige civiele werken moeten dekken.

Bij het Eindplan is door de overheid regelmatig overlegd met het ontgrindend bedrijfsleven over de planning en de mogelijke wijze van uitvoering van het project (minus de locatie Proefproject Meers waarover reeds afspraken zijn gemaakt en de locatie Roosteren die door Rijkswaterstaat uitgevoerd zal worden) binnen de gestelde randvoorwaarde van budgetneutraliteit.

Dit heeft geresulteerd in een intentieverklaring met een (concept)uitvoeringsovereenkomst tussen de overheid en het bedrijfsleven over een budgetneutrale uitvoering.

Als onderdeel van de conceptuitvoeringsovereenkomst heeft het bedrijfsleven een uitvoeringsplan op hoofdlijnen opgesteld. In dit uitvoeringsplan op hoofdlijnen zijn de uitvoeringsvoorwaarden uit het Eindplan opgenomen.

Planning

De planning als opgenomen in het uitvoeringsplan gaat er vanuit dat in 2005 begonnen kan worden. In 2017 zal dan de hoogwaterdoelstelling gehaald worden terwijl in 2020 alle werkzaamheden voor het Grensmaasproject beëindigd zullen zijn.

Grondverwerving

De grondaankopen welke nodig zijn om de verruimingswerkzaamheden uit te voeren zullen door het bedrijfsleven in der minne aangekocht worden evenals de gronden voor de onvergraven natuur. Indien blijkt dat te vergraven gronden niet in der minne aangekocht kunnen worden door het bedrijfsleven zal de overheid deze gronden onteigenen op kosten van het bedrijfsleven.

Uitvoering

Het Eindplan Grensmaas voorziet niet in een uitvoering van Vlaamse locaties met name de Vlaamse Boertienlocaties. Er zullen wel inspanningen worden gepleegd om deze Vlaamse locaties uit te voeren.

Dekgrond

Het ontgraven van de rivierverbreding geschied in den "droge" dat wil zeggen met niet drijvend materieel. Het transport van de dekgrond over de locatie en naar de dekgrondbergingen geschiedt per as over speciaal daarvoor aan te leggen werkwegen en wegkruisingen. In de dekgrondbergingen wordt de dekgrond verwerkt en verdicht. Uitzonderingen vormen Bosscherveld, de dekgrondberging van Itteren en het Trierveld waar de dekgrond met koplossers omgevaaren wordt tot achter de verwerkingsinstallatie.

Toutvenant

Het transport van het toutvenant over de locatie en naar de verwerkingsinstallaties geschiedt eveneens per as over de speciaal daarvoor aangelegde werkwegen en wegkruisingen. Het toutvenant wordt gestort in een toutvenant depot. Dit depot ligt op het land bij Meers en Aan de Maas van waaruit het verwerkt wordt.

Bij Itteren en in het Trierveld ligt het depot onderwater in de dekgrondbergingen, waaruit het opgebaggerd wordt door het winwerktuig/verwerkingsinstallatie.

Het ontgraven van de dekgrondbergingen in Borgharen, Aan de Maas, Meers, Nattenhoven en in het banaanvormige gebied tussen de Slapersdijk en de Ruitersdijk bij de locatie Koeweide gebeurt eveneens in den droge. Het transport naar het bijbehorende toutvenant depot vindt plaats per as.

De dekgrondbergingen van Bosscherveld, Itteren en Trierveld worden nat ontgraven.

Overige civiele werken

De overige civiele werken zoals puntsaneringen, verleggen kabels en leidingen, rivierkundige maatregelen, de hoogwaterbruggen bij Maasband en Vissersweert en een elftal kleinere projecten worden zoveel mogelijk uitgevoerd voor met de ontgravingswerkzaamheden op de betreffende locatie begonnen wordt.

Tijdelijke civiele werken

Om een goede en efficiënte uitvoering mogelijk te maken zijn een aantal tijdelijke maatregelen nodig, zoals aanleggen geluidsschermen, omleggen van "de Geul", aanleg ringdijken, omleggen wegen welke tijdelijk ongemak voor de omgeving inhouden maar na afloop van de werkzaamheden weer ongedaan gemaakt worden.

Afrondende werkzaamheden

Afrondende werkzaamheden zoals terreininrichting met aanwijzingsborden, herstel van tijdelijk opgebroken wegen en dijken gebeuren nadat de werkzaamheden op de betreffende locatie afgerond zijn.

Monitoring

Het monitoren tijdens en na afloop van de werkzaamheden om te kunnen nagaan of de doelstellingen (in het verwachte tempo) gehaald worden en de verwachte milieueffecten optreden is een belangrijk onderdeel van het plan dat door de overheid verder uitgewerkt zal moeten worden.

Beheer

Tenslotte zal het beheer van het Grensmaasgebied door de eindgebruikers (overheid en natuurorganisaties) en in overleg met Vlaanderen voor het project "Levende Grensmaas" een belangrijke opdracht zijn.

5.1.2 Aanpak en planning op hoofdlijnen

Ter voorbereiding op de uitvoering zal na het vaststellen van het POL door Provinciale Staten als eerste actie de verdere planvorming door de overheid en het bedrijfsleven zoveel mogelijk gezamenlijk moeten worden uitgevoerd ieder met behoud van eigen verantwoordelijkheid.

Deze activiteiten zijn te groeperen in;

- 1 Het tijdig doorlopen van bestuurlijke procedures, hierna te noemen de bestuurstechnische voorbereiding;
- 2 Het detailleren van de uitvoering en het zoeken naar meer efficiëntie daarin, hierna te noemen de uitvoeringstechnische voorbereiding.

Voorafgaand aan de uitvoering dienen nog de volgende bestuurlijke procedures van planvoorbereiding te worden voorbereid, afgestemd en vastgesteld of beschikt:

- 1 Overleg met en verkrijgen van overeenstemming met Vlaanderen;
- 2 Voortgaande voorbereiding en verlening van vergunningen;
- 3 Voorbereiding, afstemming en vaststelling van bestemmingsplannen;
- 4 Verwerving van gronden indien nodig volgens onteigeningsprocedure;
- 5 Overleg met bedrijfsleven.

5.1.3 Bestuurlijke voorbereiding

Afstemming met Vlaanderen

Om een snelle en economische realisatie van het Grensmaasproject mogelijk te maken is een goed en intensief overleg met Vlaanderen noodzakelijk.

Allereerst dient het overall ontwerp met de hydraulische berekeningen doorgesproken en geaccepteerd te worden door beide landen. Vervolgens dienen de ontwerpen van beide landen zoveel mogelijk geïntegreerd te worden om te komen tot een zo efficiënt mogelijk ontwerp en een daarbij behorende uitvoeringsplanning op bestuurlijk niveau.

Vergunningen en ontheffingen

Voor de uitvoering van het project zijn verschillende vergunningen en ontheffingen (Flora- en Faunawet) nodig. Het bedrijfsleven zal de benodigde vergunningen moeten aanvragen. Hiertoe zal in een eerder stadium een inventarisatie moeten worden gedaan van alle nodige vergunningen.

In de intentieverklaring is afgesproken om ten tijde van de vaststelling van het POL Grensmaas ontvankelijke conceptvergunningaanvragen beschikbaar te hebben.

Speciale aandacht zal er moeten zijn voor vergunningverlening van een aantal (tijdelijke) werken bij de Wet beheer rijkswaterstaatswerken. Deze zijn niet zonder meer vergunbaar. Er zal een beroep gedaan moeten worden op het maatschappelijk belang.

Afstemming bestemmingsplannen

Om de daadwerkelijke uitvoering van het Grensmaasplan mogelijk te maken dienen in navolging van het beleid in het POL de thans vigerende bestemmingsplannen door de gemeenten te worden herzien. Hierbij is tijdige en inhoudelijke afstemming met de andere procedures noodzakelijk.

Grondverwerving door onteigening

Het bedrijfsleven zal de gronden in der minne proberen te verwerven. Indien dat niet lukt zal de overheid de gronden in der minne proberen te verwerven, indien het haar ook niet lukt, zal tot onteigening door de overheid over worden gegaan. Hiertoe is een goede afstemming met het bedrijfsleven noodzakelijk.

Het bedrijfsleven dient als basis een grondverwervingsplan op te stellen. Hierin zal ook de inbreng van gesubsidieerde gronden weergegeven worden.

Overleg met bedrijfsleven

Er zal permanent overleg met het bedrijfsleven moeten plaatsvinden over de aanpak en de uitvoering van het project.

5.1.4 Uitvoeringstechnische voorbereiding

Algemeen

Voorafgaande aan de uitvoering wordt in lijn met de bestuurlijke voorbereiding uitvoeringstechnische voorbereidingen getroffen betreffende detaillering en optimalisaties van ruimtelijke ingrepen, overige werken, tijdelijke werken en opstellen van een kwaliteitssysteem.

Detaillering van ruimtelijke ingrepen

Het bedrijfsleven verzorgt een detaillering van het uitvoeringsplan van de ruimtelijke ingrepen met bijbehorende uitvoeringsvolgorde per deellocatie en een tijdsplanning van de uitvoering van de deellocaties. De overheid toetst de resulterende ontwerpen en plannen aan het Programma van Eisen.

Detaillering overige werken

Het bedrijfsleven verzorgt de ontwerpen van de tijdelijke en overige civiele werken. Belangrijke onderdelen hierin zijn de puntsaneringen, de rivierkundige maatregelen en de hoogwaterbruggen. De overheid toetst het uiteindelijke ontwerp aan het Programma van Eisen.

Opstellen plannen

Het bedrijfsleven stelt diverse plannen op:

1. een vergunningenplan
2. een grondverwervingsplan
3. een engineeringsplan
4. een kwaliteitsplan

De plannen worden getoetst door de overheid en kan deze laten verbeteren indien de plannen strijdig zijn met het Programma van Eisen en/of vergunningen.

5.2 Voorbereiding overige uitvoering

5.2.1 Inleiding

Het betreft hier met name:

- Natuurontwikkeling
- Landbouw
- Landschap en cultuurhistorie
- Recreatie en toerisme
- Mobiliteit, infrastructuur en leidingen
- monitoring

Het beheer tijdens en na de uitvoering is in een apart hoofdstuk (6) ondergebracht

De overige uitvoering vereist veel afstemming met andere instanties. Bij natuurontwikkeling kunnen de belangen van de natuurorganisaties (natuur) strijdig zijn met de rivierbeheerder (hoogwaterbescherming) en/of de leidingbeheerders (bereikbaarheid leidingen).

In de volgende paragrafen wordt hierop ingegaan

De doelstellingen, de milieueffecten en vergunningsvoorwaarden zullen gemonitord moeten worden. Hiertoe zal door de overheid eerst een inventarisatie van de te monitoren waarden gemaakt moeten worden. Vervolgens zal een monitoringsplan opgesteld worden met :

- De waarde of activiteit waarop de monitoring betrekking heeft
- De locatie
- De monitoringsmethode
- De van toepassing zijnde norm(en) en/of procedure(s)
- De verantwoordelijke voor de uitvoering
- De wijze van registratie
- De herkomst van de te monitoren waarde
- Beheerder van de resultaten

Eventuele wijzigingen in uitvoering die noodzakelijk blijken te zijn als gevolg van de monitoringsresultaten zullen in overleg tussen overheid en bedrijfsleven doorgevoerd worden met een voornemen om ongewenste veranderingen zoveel als mogelijk te compenseren.

5.2.2 Natuur

Begrenzing nieuwe natuurgebieden

Binnen de grenzen van het Grensmaasproject zijn door de Provincie 727 ha aangegeven die als Nieuwe Natuur zullen worden aangekocht via de aankoopgelden van het Ministerie van LNV (dit is exclusief de bestaande natuurgebieden proefproject Meers, Roosteren en Elba). Binnen deze 727 ha liggen in ieder geval de onvergraven natuurgebieden (zie onderstaande tabel). De overige benodigde gebieden worden verworven via het ontgrondingspoor. Het waterwingebied Roosteren, het proefproject Meers en het natuurgebied Elba zijn reeds verworven gronden die straks onderdeel van het Rivierpark Grensmaas gaan uitmaken. Na vergraving en inrichting zullen de gronden in beheer komen bij natuurbeherende organisaties (te weten Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer).

Aankoop Nieuwe Natuur (LNV)	727
- onvergraven gebied (excl. bestaande natuurgebieden)	344
- vergraven gebied	383
Aankoop via ontgrondingspoor	350
Bestaande natuurgebieden (WW Roosteren, PP Meers (alleen weerdverlaging en dekgrondberging) en Elba)	173
Totaal benodigd	1250

Tabel 5: Oppervlaktebeslag Grensmaasproject en de verdeling van hectaren natuurontwikkeling

Ruime Jas beheersgebied

Buiten het ingrepengebied van het Grensmaasplan is daarnaast 165 ha gereserveerd waarop beheersovereenkomsten met particuliere grondbezitters kunnen worden afgesloten vanuit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). Het gehele gebied buiten het toekomstige natuurgebied is aangewezen als Ruime Jas beheersgebied. Hierbinnen kunnen grondeigenaren zelf bepalen waar zij een beheersovereenkomst aangaan, tot een maximum van 165 ha. De concrete aanwijzing als Ruime Jas gebied vindt plaats in het Natuurgebiedsplan voor de Grensmaas dat gelijktijdig met dit POL Grensmaas zal worden vastgesteld. Hierin zijn ook de na te streven natuurdoelen voor de begrensde gebieden opgenomen.

Vergraven natuurgebieden

De vergraven gebieden vormen de lagere delen van het toekomstig natuurgebied. Hierin zal de rivierdynamiek zich het sterkst doen gelden, waardoor zich hier vooral frequent overstroomde ecotopen als grindruggen, geulen en zachthoutoobos gaan ontwikkelen. 383 ha van het te vergraven gebied worden aangekocht vanuit de Subsidieregeling Natuurbeheer. De overige 350 ha worden aangekocht via het ontgrondingspoor.

Onvergraven natuurgebieden

In het voorliggend POL-aanvulling Grensmaas is een begrenzing opgenomen voor de nieuwe natuurgebieden, voor zover gelegen buiten de te vergraven gebieden. De Provincie ziet deze extra hectaren onvergraven natuurgebied als essentieel voor het halen van de natuurdoelstellingen en het toekomstig beheer van het gebied, onder meer omdat zo de hele gradiënt van vaak naar weinig overstroomde natuur (hard-

houtoibos, stroomdalgraslanden) hersteld wordt en ook de beheerbaarheid ervan afhankelijk is. Ze zijn een integraal onderdeel van het project Grensmaas. Bij de begrenzing van deze gebieden zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- als basis dient de begrenzing van de winplaatsen, als aangegeven op de plankaarten 2 t/m 14; de onvergraven natuurgebieden zijn veelal een aanvulling op of afronding van deze gebieden en sluiten hier dus ruimtelijk gezien bij aan;
- er is rekening gehouden met eerdere afspraken, waarbij in 1990 is overeengekomen dat ten aanzien van het oppervlaktebeslag voor het Grensmaasproject 350 ha op het conto van de grindwinning komt, en dat het resterende oppervlak nodig voor de voorgestane wijze van grindwinning, afgedekt moet worden met nieuwe natuurhectaren;
- er is gebruik gemaakt van het beschikbare aantal nieuwe natuurhectaren, aangevuld met hectaren uit de landelijke reserve, die speciaal bedoeld is voor de realisatie van Strategische Groenprojecten en het Nationaal Landschapspatroon ;
- het betreft grotendeels gebieden die te beschouwen zijn als enclaves, overhoeken en andere buitendijks gelegen zones, waarbij vanuit oogpunt van een efficiënt landbouwkundig gebruik en een doorlopende ecologische structuur dan wel een afgeronde beheerseenheid aanwijzing van natuurontwikkelingshectaren wenselijk is. Door deze samenhang aan te brengen wordt het resterende gebied ontzien.

Begrenzings natuurhectares

Samengevat gelden de volgende beleidslijnen voor de begrenzing van de nieuwe natuurgebieden in het Grensmaasgebied:

Bij de begrenzing van de Nieuwe natuurgebieden in het Grensmaasgebied uitgaan van:

- een totaal van 727 ha nieuwe natuur, waarvan 344 ha buiten (excl. waterwingebied Roosteren, PP Meers en Elba) en 383 ha binnen de te vergraven gebieden ligt;
- een zodanige concrete begrenzing van de buiten de te vergraven gebieden gelegen hectaren, dat deze hierop een functionele aansluiting vormen binnen de op de Themakaart Natuur aangegeven categorie 'ecologische ontwikkelingszone onvergraven';
- een totaal van 165 ha gebied die gefinancierd worden vanuit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en die vrij inzetbaar zijn buiten het toekomstige natuurgebied.

Inrichting nieuwe natuurgebieden

Na verwerving van de onvergraven natuurgebieden zullen deze worden ingericht. Dit gebeurt zoveel mogelijk gelijktijdig met of indien mogelijk eerder dan de vergraven locaties. Deze inrichting is vooral gericht op het vergroten van de potenties voor natuurontwikkeling en ecologisch herstel, waarbij de betreffende gebieden één eenheid moeten kunnen vormen met de gebieden waar rivierverbreding heeft plaatsgevonden of dekgrondbergingen zijn aangelegd. Inrichtingsmaatregelen waaraan gedacht kan worden zijn gericht op herstel waterhuishouding (vernatting), herstel oorspronkelijk reliëf, inrichting ten behoeve van begrazingsbeheer (rasters, wildroosters), ontsluiting (toegangspoorten, klaphekken) en andere. In overleg met betrokkenen zullen beheers- en inrichtingsplannen worden opgesteld. De inrichting van het gebied moet contractueel vastgelegd worden in de overeenkomst met de uitvoerder. De uitvoerder draagt de verantwoordelijkheid voor de definitieve inrichting.

Beken

De beleidslijnen zoals deze zijn geformuleerd voor de beken worden op de volgende wijze geëffectueerd:

- de inpassing van beken in het Rivierpark Grensmaas (ecologische ontwikkelingszone)
- van beken gelegen in ecologische verbindingzones (buiten Rivierpark Grensmaas) zal de verbindingfunctie worden verbeterd door de inzet van gelden uit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en door inrichtingsmaatregelen gericht op herstel van het watersysteem (o.a. herstel natuurlijk beekmilieu, opheffen migratiebarrières e.d.). Hiervoor kan het instrument landinrichting worden ingezet (zie paragraaf 5.3).

5.2.3 Landbouw

Realisatie van de landbouwaspecten in het POL Grensmaas geschiedt vooral via het instrument Landinrichting. Voor de knelpunten en gebiedsgerichte doelstellingen voor de landbouw wordt verwezen naar paragraaf 5.3.

Binnen Landinrichting zijn ook andere instrumenten inzetbaar, zoals de Regeling Verlening Hervestigingstoeslag (RVH, voor eventuele bedrijfsverplaatsingen) en de Regeling Afkoop Toedelingsrechten (RAT, voor bedrijven die beëindigen). Daarnaast wordt via de bestemmingsplannen voorzien in de toewijzing van bouwkvelds (bouwkveld op maat).

De nadere uitwerking van de landbouwkundige structuur is een taak van de Landinrichtingscommissie, die na vaststelling van het POL Grensmaas van start kan gaan met het opstellen van het Landinrichtingsplan voor het Grensmaasgebied.

5.2.4 Landschap en cultuurhistorie

Archeologie

Voor de archeologisch aspecten wordt verwezen naar paragraaf 4.6.2.

Visueel-ruimtelijk

Ter verbetering van de visueel-ruimtelijke kwaliteit van het cultuurlandschap alsook de openbare ruimtes in de bebouwde kom wil het College van Gedeputeerde Staten

het instrument Landinrichting inzetten. Voor de knelpunten en gebiedsgerichte doelstellingen voor landschap wordt verwezen naar paragraaf 4.6.4.

De nadere uitwerking van de landschappelijke structuur is een taak van de Landinrichtingscommissie, die na vaststelling van het POL Grensmaas van start kan gaan met het opstellen van het Landinrichtingsplan voor het Grensmaasgebied. Daarnaast zijn andere instrumenten inzetbaar voor de verbetering van de landschappelijke kwaliteit, onder meer de ROL-Limburg ten behoeve van behoud en herstel van hoogstamboomgaarden, meidoornhagen en andere kleine landschapselementen. Een landschappelijke aankleding van de beken en beeklopen in het agrarisch cultuurlandschap kan voorts gecombineerd worden via beekherstelprojecten door het waterschap.

De realisatie van nieuwe groenstructuurlijnen (o.a. langs het Groene Snoer en de Groene Oostgrens) zullen eveneens in het kader van Landinrichting worden opgepakt.

5.2.5 Recreatie en toerisme

De realisatie van het recreatiestreefbeeld, als omschreven in paragraaf 4.9.1, zal worden bereikt vereist een nadere uitwerking. Thema's daarbij zijn onder meer imagoontwikkeling, mobiliteit, wandel- en fietsroutes, overnachtingsmogelijkheden en kleinschalige bezoekerscentra. Belangrijke elementen hierin zijn onder meer:

- het via overeenkomsten en een beheersplan vastleggen van de recreatieve mogelijkheden in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas (openstelling, recreatievormen, e.d.);
- het samen met betrokken partijen uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek naar de wenselijkheid van een of meerdere bezoekerscentra;
- een nadere invulling van het Groene Snoer als doorgaande route voor langzaam recreatief verkeer van noord naar zuid door het plangebied en het ontlasten van deze route van niet-noodzakelijk gemotoriseerd verkeer;
- het in overleg met Vlaanderen (onder meer Regionaal Landschap Kempen en Maasland) afstemmen van recreatieve routes en grensoverschrijdingspunten;
- via het instrument Landinrichting realiseren van recreatieve voorzieningen in het agrarisch cultuurlandschap en openbare ruimtes in en nabij de dorpen en kernen.

Het spreekt voor zich dat deze nadere uitwerking in nauw overleg tussen de betrokken organisaties zal plaatsvinden, zoals de terreinbeherende natuurorganisaties, gemeenten, Landinrichtingscommissie, het waterschap en de recreatiesector zelf. Dit POL Grensmaas geeft de kaders. Via het genoemde Landinrichtingsplan, maar ook de gemeentelijke (bestemmings)plannen kunnen de mogelijkheden nader worden geconcretiseerd.

5.2.6 Mobiliteit, infrastructuur en leidingen

Leidingen

Om te komen tot noodzakelijke verlegging c.q. verdieping van leidingen wordt reeds geruime tijd intensief overlegd met leidingeigenaren en -beheerders. Nog voor de start van de rivierverbredingswerkzaamheden (het jaar 2005) wordt getracht een aanvang te maken met de verlegging van de belangrijkste leidingen. Daarin is vanwege het grensoverschrijdende karakter van leidingen overleg met Vlaanderen voorzien.

Nader overleg over locationele aspecten (technische aanpak, exacte situering nieuwe leidingstroken, afweging lokale belangen) is noodzakelijk.

Ten aanzien van de kleinere kabels en leidingen vindt nadere uitwerking plaats in overleg met de nutsbedrijven in het kader van het winningsgereed maken van de betreffende locaties.

Mobiliteit en infrastructuur

De zonering van de mobiliteit in het Grensmaasgebied, als voorgesteld in paragraaf 4.10, vergt een nadere vertaalslag naar onder meer de bestemmingsplannen die door de Grensmaasgemeenten worden opgesteld.

De gemeenten worden verzocht om in onderlinge samenwerking de zonering van de mobiliteit verder uit te werken. In verband met de aansluiting op de recreatieve ontsluiting van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is nauw overleg met terreinbeheerders noodzakelijk.

5.3 Landinrichting

5.3.1 Inleiding

Landinrichting vormt een van de instrumenten om de nieuwe ruimtelijke structuur van het Grensmaasgebied te realiseren. In het Structuurschema Groene Ruimte (1994) is het gebied Grensmaas aangemerkt als Strategisch Groenproject, waarmee dit gebied tevens prioritair is voor de inzet van dit instrument.

Reeds in 1993 heeft het provinciaal bestuur van Limburg, mede namens de ministeries van Verkeer en Waterstaat en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij Landinrichting voor het gebied aangevraagd.

Naar aanleiding van dit verzoek om Landinrichting heeft de Centrale Landinrichtingscommissie (CLC) in september 1995 een positieve zienswijze vastgesteld. Als vorm van Landinrichting is in die zienswijze voorlopig Herinrichting met Bijzondere Doelstellingen (HBD) voorgesteld. In 1997 hebben Provinciale Staten aan de minister van LNV het project Grensmaas voorgedragen voor plaatsing op het Voorbereidingsschema Landinrichting 1998. Deze voordracht is bij de vaststelling van het Voorbereidingsschema 1998 gehonoreerd.

5.3.2 Projectnota Landinrichting

Status en procedure

Een Projectnota Landinrichting markeert de start van de inhoudelijke voorbereiding van een Landinrichtingsproject. De nota bevat de gebiedsgerichte doelstellingen voor de uitvoering van de gewenste Landinrichting. De doelstellingen voor het Landinrichtingsgebied Grensmaas zijn afgeleid uit het POL Grensmaas. De Projectnota Landinrichting Grensmaas vormt de opdracht aan de Landinrichtingscommissie. De hierin opgenomen gebiedsgerichte doelstellingen zijn richtinggevend.

De uitvoering van de Landinrichting geschiedt in beginsel volgens de Landinrichtingswet 1985 maar er zal wel geanticipeerd worden op Landinrichting nieuwe stijl. Dat betekent dat geen uitgewerkt Landinrichtingsplan zal worden opgesteld, maar een raamplan voor het totale gebied. Het raamplan wordt vervolgens per deelgebied nader uitgewerkt (modulaire aanpak). Hierdoor ontstaat een flexibel Landinrichtingsplan waarbij makkelijk op wijzigingen kan worden ingespeeld, alsmede in een zo vroeg mogelijk stadium voor het betreffende deelgebied weer een goede landbouwstructuur kan worden vervaardigd. De volgorde van uitwerking per deelgebied wordt bepaald door de volgorde waarin de ontgrinding plaatsvindt.

Gezien het feit dat de te vergraven gebieden in het kader van het POL Grensmaas worden aangewezen en uitvoering daarvan via een zelfstandig traject plaatsvindt heeft Landinrichting voor de verwerving en inrichting van de te vergraven gebieden geen meerwaarde.

Landinrichting heeft, gezien de opdracht aan de uitvoerder evenmin een meerwaarde voor het realiseren van de onvergraven natuurontwikkelingsgebieden. Feitelijke inrichting van deze gebieden vindt niet plaats via Landinrichting en verwerving via Landinrichting is niet aan de orde.

Vorm van Landinrichting

In het Structuurschema Groene Ruimte wordt voor de realisering van de Strategische Groenprojecten het instrument Herinrichting met Bijzondere Doeleinden (HBD) als meest geschikt aangemerkt voor de grote groenprojecten. Daarbij staat het realiseren van de natuurdoelstellingen voorop. Voor het Grensmaasgebied is echter om de volgende redenen gekozen voor het instrument Herinrichting:

- de ruimtelijke ontwikkelingen langs de Maas hebben tot gevolg dat in de rest van het gebied, buiten het (Nederlandse deel van het) Rivierpark Grensmaas, een nieuwe ruimtelijke structuur gewenst is. Naast grondverwerving zijn inrichtingsmaatregelen noodzakelijk voor agrarische en niet-agrarische functies;
- de realisering van de herinrichting van het gehele Grensmaasgebied met de inzet van Landinrichting is een proces dat volgend en zo mogelijk parallel dient plaats te vinden aan de realisatie van het Voorkeursalternatief 2003. Hier is dus sprake van een langjarig doorlopend interactief proces.

De behoefte aan herinrichting buiten het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas reikt dus verder dan enkele eenvoudige aanpassingen. Hiervoor is het instrument HBD niet toereikend. Het instrument Herinrichting biedt de meeste mogelijkheden om uitvoering te geven aan de brede en veelal integrale doelstellingen van het POL Grensmaas.

Wel zal per deelgebied bekeken worden in welke mate herinrichting zal worden ingezet.

Projectnota en m.e.r.-procedure

In het Besluit m.e.r. is aangegeven wanneer Landinrichting onderworpen is aan een m.e.r.-procedure.

Indien sprake is van een functieverandering van meer dan 500 ha dan is Land-

inrichting m.e.r.-plichtig. Vindt een functieverandering plaats tussen de 150 ha en 500 ha dan dient een m.e.r.-beoordelingsprocedure te worden gevolgd. Bij een functieverandering van minder dan 150 ha hoeft geen m.e.r.-procedure te worden gevolgd.

De voorgenomen ingrepen omvatten een totaal oppervlakte van ca. 1.300 ha. De functieverandering is voorzien in dit POL Grensmaas, welke onderworpen is aan een m.e.r.-procedure. Daarmee vormt dit POL Grensmaas het eerste ruimtelijk plan dat voorziet in een mogelijke functieverandering.

Verder blijft zowel het te vergraven als onvergraven natuurontwikkelingsgebied buiten Landinrichting.

Landinrichting heeft ten aanzien van de verwerving en inrichting derhalve geen meerwaarde.

Landinrichting zal aan de orde zijn binnen het resterende cultuurlandschap dat een oppervlakte beslaat van in totaal ca. 1.200 ha.

Binnen dit gebied zal voor een belangrijk deel als belangrijke noord-zuidverbinding voor extensieve recreatie het Groene Snoer gerealiseerd worden. Ook is in het cultuurlandschap natuurontwikkeling van de beekdalen voorzien. Verder wordt gestreefd naar herstel van kleinschaligheid en de aanleg van een aantal dorpsbosjes. Voor deze maatregelen zal naar verwachting ca. 100 ha noodzakelijk zijn.

Resumerend is derhalve voor het gebied circa 100 ha. aan functieverandering noodzakelijk. Deze oppervlakte blijft daarmee ruim onder de norm van 150 waardoor het starten van een m.e.r.-procedure niet nodig is.

5.3.3 Aandachtspunten en verdere procedure

Aandachtspunten

Bij de invulling van de voorgenomen Landinrichting spelen de volgende aspecten van een meer procesmatig en bestuurlijke aard een rol:

- de start van de uitvoering van ontgrinding in het jaar 2005 vergt reeds vooraf bepaalde (tijdelijke) maatregelen en voorzieningen. Nagegaan dient te worden waar het instrument Landinrichting hierbij een nuttige bijdrage kan leveren (bijvoorbeeld vervroegde, eventueel tijdelijke voorzieningen met betrekking tot ontsluiting, waterbeheersing, verkaveling en landschapsbouw);
- gezien de uitvoeringstermijn en de directe en indirecte invloed van de realisatie van het Voorkeursalternatief 2003 op het aangrenzende gebied is behoefte aan een voldoende flexibel Landinrichtingsplan;
- wenselijke vereenvoudiging en versnelling van procedures, mede in relatie tot de in procedure zijnde herijking van Landinrichting;
- de doelstellingen van plattelandsontwikkeling/vitaal platteland dienen te worden meegenomen;
- Het nagaan van de mogelijkheden van vrijwillige grondruil in relatie tot de Landinrichting.

Procedure en inspraak

Landinrichting is in beginsel volgend op de grindwinning. Aangezien de grindwinning deelgebiedsgewijs zal plaatsvinden, vindt zoals reeds is opgemerkt ook de Landinrichting per deelgebied plaats.

De procedure voor Herinrichting voor de Grensmaas is als volgt:

- vaststelling Projectnota Landinrichting door Gedeputeerde Staten van Limburg: voornemen najaar 2003;

- opmaken raamplan/gebiedsplan voor het totale gebied en van het eerste deelgebiedsplan: voornemen eerste helft 2004 door de Landinrichtingscommissie;
- vaststellen raamplan/gebiedsplan door Gedeputeerde Staten (voornemen eind 2004).
- uitvoeren 1e deelgebiedsplan en opstellen 2e deelgebiedsplan: voornemen 2005.

Teneinde de beleidsdoelen voor zowel het Grensmaasgebied, de landinrichting als ook de gewenste landbouwstructuur te realiseren, zal de projectnota Landinrichting zodanig worden opgesteld dat afstemming met het door de uitvoerder op te stellen grondverwervingsplan plaatsvindt. Hierbij streven wij zowel naar een inhoudelijke en procedurele afstemming, als ook naar afstemming wat betreft de beoogde tijdsfasering per deelgebied.

Hoofdlijn van beleid:

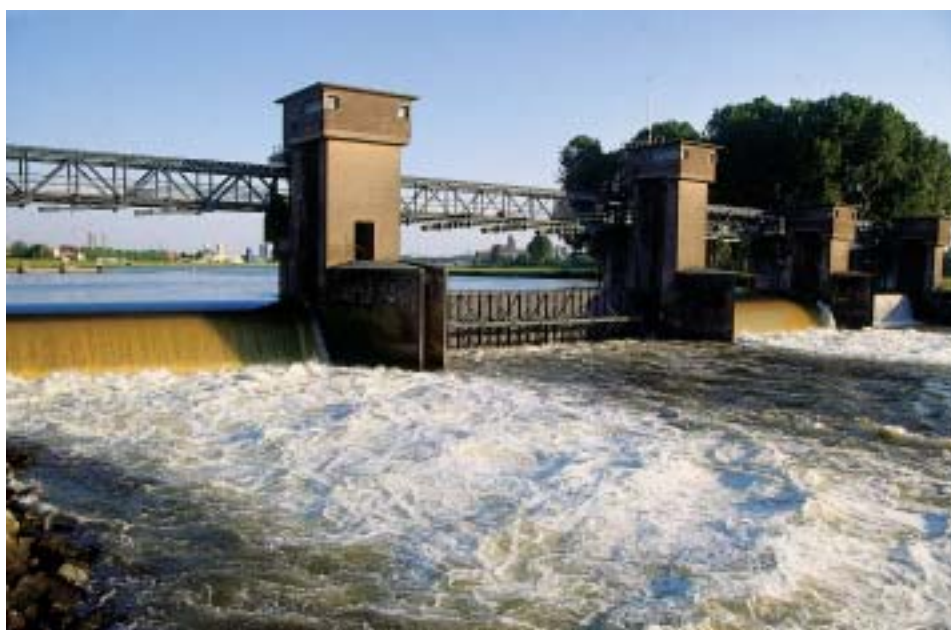
Het inzetten van het instrument Landinrichting voor het Grensmaasgebied, met dien verstande dat:

- *Landinrichting van toepassing is op het gehele Grensmaasgebied, met uitzondering van alle te vergraven en onvergraven natuurontwikkelingsgebieden. Daarnaast zullen de dekgrondbergingen buiten Landinrichting worden gehouden.*
- *Herinrichting als vorm van Landinrichting wordt ingezet, waarbij per deelgebied bekeken zal worden in welke mate herinrichting zal worden ingezet.*

6.1 Inleiding

Omdat het beheer zo nauw verbonden is met het eindresultaat van het Grensmaas-project betekent dit dat de gehanteerde beheervisie direct gekoppeld is aan de uitvoering van het project. In feite verliest het project een belangrijk deel van zijn geldigheid als afgeweken wordt van de beschreven beheervisie. Daarnaast is het beheer van het toekomstig Rivierpark Grensmaas een ingewikkelde samenhang van rivieren en natuurbeheer. Daarom wordt in dit hoofdstuk van de POL-aanvulling extra aandacht besteed aan dit aspect.

De realisatie van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas vraagt om een overkoepelende visie op het toekomstige beheer. De verbreding zal het gedrag van de rivier sterk veranderen ten opzichte van de huidige situatie. Het te voeren beheer moet als verlengstuk van de inrichting leiden tot de realisatie van het streefbeeld van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas.

De motieven om in het POL Grensmaas een visie op het beheer van het Grensmaas-gebied op te nemen is meerledig. Ten eerste beschouwen de betrokken overheden het als hun verantwoordelijkheid om aan te geven hoe het beheer na de uitvoering van het plan eruit dient te zien. De omgang met het nieuw ingerichte gebied bepaalt immers in sterke mate het bereiken van de beoogde doelstellingen.

Ten tweede is het tijdsaspect belangrijk: vanaf het moment dat de uitvoering start, zullen geleidelijk aan gebieden gefaseerd worden opgeleverd voor het beheer.

Een derde belangrijk punt is dat er tussen de verschillende beheersverantwoordelijke organisaties overeenstemming moet bestaan over het te voeren beheer. Het POL Grensmaas biedt een formele gelegenheid de uitgangspunten hiervoor vast te stellen.

De in 1996 door de samenwerkende overheden (Provincie, LNV, Rijkswaterstaat)

opgestelde Ecologische Beheervisie Grensmaas (Stuurgroep Grensmaas, 1996) blijft in dit opzicht actueel en een leidraad voor het na te streven eindbeeld van het gebied. Het is een resultante van praktijkervaring en overleg met de verantwoordelijke beheerders. Basis voor de verdere inhoudelijke aanpak van het beheer vormt naast de Ecologische Beheervisie Grensmaas ook het "Beheersplan Nat" van Rijkswaterstaat uit 2003. Hierin staan met name het rivierkundig beheer beschreven. De toekomstige beheerder dient met de doelen uit beide beheersplannen rekening te houden. In paragraaf 2.2 van dit POL Grensmaas zijn de doelstellingen van het Grensmaasproject in algemene zin weergegeven. De doelstelling van het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is gericht op de realisatie van het streefbeeld; de hoofdlijn van beleid is als volgt geformuleerd:

Het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas richt zich op de duurzame ontwikkeling en instandhouding van een zo natuurlijk mogelijke grindrivier. In dit streefbeeld staat het toelaten en stimuleren van rivierkundige en ecologische processen en een zo hoog mogelijke graad van zelfregulatie centraal. Dit onder voorwaarde van een blijvende beperking van de wateroverlast, conform de doelstellingen van het Deltaplan Grote Rivieren.

Deze algemene doelstelling wordt in dit plandeel verder uitgewerkt in uitgangspunten en vertaalt naar beleidslijnen voor het rivierkundig en het ecologisch beheer (6.2.1 en 6.2.2) en organisatie (6.3).

6.2 Het beheer

6.2.1 Rivierbeheer

Toelaten en stimuleren van rivierkundige processen

Hydrologische en morfologische processen, zoals erosie en sedimentatie, worden toegelaten. Zij vormen de sleutelprocessen naar een meer natuurlijke rivier, nadat de verbreding is uitgevoerd. Technische handelingen om deze processen te beïnvloeden, worden achterwege gelaten voor zover gestelde beheerskaders niet worden overschreden. De bedoelde processen bepalen de dynamiek waarmee de verschillende ecotopen elkaar in tijd en ruimte afwisselen. Ze leggen daarmee tevens de basis voor de ecologische variatie in het gebied.

Beheer waterafvoer

Bij beheer van de waterafvoer speelt een aantal beleidslijnen een rol.

- Het zomer- en winterbed van de rivier zo beheren dat het gestelde beschermingsniveau wordt gehandhaafd

Er wordt voor gezorgd dat de gestelde beschermingsnormen tegen wateroverlast duurzaam gehandhaafd blijven door het waarborgen van een voldoende afvoercapaciteit voor water, ijs en sediment. Daarom kan de ontwikkeling van begroeiing en het optreden van sedimentatie vanwege mogelijke waterstandsverhogende effecten niet onbeperkt zijn. Bij de bepaling van het beschermingsniveau is rekening gehouden met gemiddeld 20% begroeiing in het stroomvoerend en 100% begroeiing in het bergend winterbed.

Indien op basis van modelberekeningen blijkt dat het vastgestelde beschermingsniveau ergens niet meer dreigt te worden gehaald, zal Rijkswaterstaat aangeven waar hydraulische compensatie nodig is. De hydraulische compensatie bestaat uit het

ingrijpen in de vegetatieve ontwikkeling of het verwijderen van sediment. Op aanwijzing van Rijkswaterstaat worden ingrepen in het winterbed door de natuurbeherende instanties uitgevoerd, waarbij uitgangspunt is dat het natuurlijk milieu zo weinig mogelijk verstoord raakt en positieve ecologische effecten van rivierdynamiek zo veel mogelijk in stand blijven. De natuurbeherende instantie mag zelf bepalen op welke wijze de compensatie plaatsvindt, mits het beoogde effect bereikt wordt. Er mag als gevolg van het Grensmaasproject geen waterstandsverhoging ten opzichte van de huidige situatie ontstaan. Tijdelijke waterstandsverhoging is alleen toegestaan in gebieden waarin reeds een (minstens even grote) waterstandsverlaging gerealiseerd is.

- De rivier zo beheren dat bestaande bebouwing, kaden en infrastructuur geen schade ondervinden als gevolg van erosie

Het streven naar meer dynamiek en een grotere vrijheid voor de rivier leidt op veel plaatsen tot spontane bed- en oevererosie en is als zodanig een gewenste morfologische ontwikkeling. Op de meeste plaatsen zijn de stroomsnelheden laag en is de bed- en oevererosie zodanig dat er geen gevaar is voor schade aan bebouwing, kaden en infrastructuur. Op een aantal plaatsen echter zullen de stroomsnelheden wel hoog worden en zullen de bed- en oevererosie zodanige vormen kunnen aannemen dat er wel gevaarlijke situaties kunnen ontstaan voor genoemde objecten. Dit is niet toelaatbaar. Op voorhand is daarom in het plan al voorzien in het aanbrengen van een verdediging op een aantal kwetsbare, door sterke stromingen aangevallen delen van de rivierbedding en -oever.

Naast bedding en oevererosie is het ook mogelijk dat als gevolg van plaatselijk optredende toenemende stroomsnelheden kunstwerken en rivierkruisende hoofdleidingen, meer dan in de huidige situatie, worden aangevallen en dientengevolge schade kan ontstaan. Behalve enige aanpassingen aan de stuw Borgharen is uit een eerste verkenning niet naar voren gekomen dat het nodig zal zijn bestaande constructies aan te passen.

De aangebrachte oever- en beddingverdedigingen komen te vallen onder de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat en worden op gebruikelijke wijze onderhouden. Met name na hoogwater is het mogelijk dat schade aan oever- en beddingbeschermingen moet worden hersteld. Het onderhoud aan oevers en bedding wordt beperkt tot het minimaal noodzakelijke en vindt zoveel mogelijk natuurvriendelijk plaats.

- Ingrijpen bij het benaderen van hoogwaternormen op een manier die aansluit bij het karakter en de processen van de Grensmaas.

Ondanks een ruime marge voor de spontane ontwikkeling van bos en de afzettingen van sediment bestaat de theoretische mogelijkheid dat lokaal de hoogwaternorm in het gedrang komt. Dit is niet acceptabel. Zoals eerder aangegeven dient in dat geval door de natuurbeheerder ingegrepen te worden op aanspraak van Rijkswaterstaat. Dit dient zoveel mogelijk te gebeuren op een manier die aansluit bij het gedrag en de natuur van de rivier. Ook vanuit natuuroogpunt bekeken hoeft het terugzetten van de successie niet in alle gevallen een negatief effect te hebben. Immers ook de rivier ruimt in een natuurlijke, vrij meanderende situatie bij tijd en wijlen de begroeiing en afzettingen op. Hierna begint de ontwikkeling weer vanuit een kale pioniersituatie. Veel soorten zijn aangepast of zelfs afhankelijk van het periodiek optreden van deze vormen van dynamiek, ook al gebeurt dit door mensenhand (cyclische verjonging). De manier waarop wordt ingegrepen is dan echter van groot belang. Zo zal het aanleggen van nieuwe hoogwatergeulen of het weghalen van bos en grindafzettingen volgens de geulvormige stroompatronen van de rivier veelal de voorkeur hebben boven het vlakdekkend verwijderen van grote oppervlakten bos of complete rivier-

duinen. Zo blijft immers ook altijd nog een deel van het ontwikkelde bos en waardevolle stroomdalgraslanden overeind, terwijl in de teruggezette locaties de successie van jonge ecotopen weer op gang kan komen. Mogelijkheden dienen per situatie bekeken te worden. Ingrepen dienen in nauwe samenwerking tussen de rivier- en de natuurbeheerder te geschieden.

Bij toekomstige ingrepen dient rekening te worden met het behoud van grind voor de rivier. Er mag per saldo geen grind uit het gebied verwijderd worden, mede omdat de huidige grindhoeveelheden al aan de lage kant lijken voor de ontwikkeling van een natuurlijke morfologie met grindbanken en eilanden. Eventueel weggegraven grind dient elders in het gebied (vrij opneembaar voor de rivier) weer gestort te worden.

Provinciaal beleid

Aanpak van te hoge weerstand in de rivier

Wanneer door natuurlijke successie, zowel ecologisch (bosontwikkeling) als morfologisch (sedimentafzettingen) de hydraulische weerstand in de stroomvoerende delen te hoog dreigt te worden, wordt door de Provincie de volgende volgorde van aanpak voorgestaan:

- Hydraulische knelpunten worden door de rivierbeheerder in beeld gebracht naar aanleiding van monitoringsgegevens (remote sensing; modelberekeningen; veldmetingen); de kosten voor het genereren en aanleveren van hydraulische gegevens zijn voor rekening van de rivierbeheerder;
- De verantwoordelijkheid voor de ingrepen (het naar beneden brengen van de hydraulische weerstand) ligt bij de gebiedsbeheerder (natuurbeherende organisaties); besluiten over de manier van ingrijpen dienen door de natuurbeheerder in nauw overleg met de rivierbeheerder genomen te worden. De kosten van de ingrepen zijn voor rekening van de terreineigenaar;
- Maatregelen ter verlaging van de weerstand hoeven niet per definitie op de knelpuntlocatie zelf plaats te vinden (aanpak op stroomgebiedsniveau); immers ook maatregelen in benedenstroomse delen kunnen een beoogde waterstandsdeling bovenstrooms realiseren; ook kunnen maatregelen aan de Vlaamse kant ontstane knelpunten aan de Nederlandse kant verhelpen (combinaties maken met het Vlaamse project Levende Grensmaas); voorop staat dat de geëiste weerstandsverlaging gehaald wordt; binnen deze harde randvoorwaarde zijn landschapsecologische motieven bepalend voor de locatie en wijze van ingrijpen. Dit kan er in de praktijk toe leiden dat op de ene plek bos wordt verwijderd (niet gebiedsdekkend, maar met name in stroomvoerende delen), terwijl op een andere locatie een stuk rivierverbreding plaats vindt of een extra hoogwatergeul wordt aangelegd.
- Indien knelpunten op een bepaalde locatie niet op stroomgebiedsniveau kunnen worden opgelost, dient de locatie zelf aangepakt te worden; ook hierbij staat het halen van de beoogde weerstandsverlaging voorop; binnen deze randvoorwaarde zijn echter meestal ook meerdere manieren van ingrijpen mogelijk; afhankelijk van de (ecologische) waarden in het gebied kan de ingreep bepaald worden; hierbij verdient het doorgaans de voorkeur niet de gehele oppervlakte van een ecotoop (bijv bos) in zijn geheel weg te graven, maar locaties over te houden van waaruit dieren en planten het vergraven gebied weer kunnen koloniseren; op die manier versterkt de ingreep het verschil tussen oude ecotopen (climax vegetaties) en jonge pioniersituaties, en kan het zelfs bijdragen aan de biodiversiteit van het gebied.

- Het verlagen van de hydraulische weerstand kan nooit gebeuren door een verhoging van de begrazingsdruk (met konikpaarden en runderen). Eenmaal gevestigd bos wordt nauwelijks door grotere aantallen grazers effectief verwijderd. Eerder leiden grotere aantallen grazers met als doel het oobos terug te dringen tot onaanvaardbare natuurschade (extreme overbegrazing) en tot onacceptabele voedseltekorten in de schrale winterperiodes.

Aanpak regulering normale en lage waterstanden

Onder normale en droge omstandigheden moet de afvoer van de rivier zodanig gereguleerd worden dat een zo natuurlijk mogelijk verloop van de waterstanden wordt gerealiseerd.

Twee aandachtspunten zijn hierbij aan de orde:

Beheer in laagwatersituaties optimaliseren: de waterafvoer over de Grensmaas bij lage afvoeren is gebonden aan de in het Vlaams-Nederlands Verdrag inzake de afvoer over de Maas (1995) overeengekomen waterverdeling tussen Nederland en Vlaanderen. Om in de Grensmaas zoveel mogelijk de natuurlijke afvoersituatie te benaderen is besparing op het watergebruik van het Julianakanaal en Willemsvaart noodzakelijk. In de huidige praktijk streeft Rijkswaterstaat ernaar minimaal 10 m³/s door de Grensmaas te voeren. Dit is op grond van het verdrag gegarandeerd bij een ongedeelde totale Maasafvoer bij Luik van 30 m³/s en hoger. Een onderschrijding van de afvoer van 30 m³/s bij Luik komt alleen in zeer droge jaren voor: slecht 20 a 30 dagen per 10 jaar. Een afvoer van van 10 m³/s of kleiner op de Grensmaas komt gemiddeld 33 dagen per jaar voor, waarvan slechts één dag de afvoer kleiner is dan genoemde 10 m³/s. Bij ongedeelde afvoeren van minder dan 100 m³/s en lager dient al water via het Julianakanaal te worden teruggepompt.

Een combinatie van inzet van verschillende voorzieningen kan de problematiek rond het minimum debiet verbeteren. Hierbij is ook een afweging nodig tussen de te maken kosten en het ecologisch rendement van maatregelen.

Momenteel is nog onderzoek gaande naar de effecten van lage rivierafvoer op de ecologie. Mede afhankelijk hiervan zal een definitieve keuze worden gemaakt. Vooralsnog zet Rijkswaterstaat in op een scenario waarbij een minimum afvoer over de Grensmaas zoveel als mogelijk niet lager is dan 10 m³/s.

Demping van afvoerfluctuaties bevorderen: de afvoer van de Grensmaas kan vooral bij lage afvoeren sterk variëren als gevolg van het aan- en uitschakelen van de waterkrachtcentrale bij Lixhe in België. Op de Grensmaas stijgt of daalt de afvoer dan soms met 80-200 m³/s binnen een uur. Rijkswaterstaat streeft er naar deze onnatuurlijke afvoerfluctuaties zoveel mogelijk te verminderen om de ecologische ontwikkeling van de Grensmaas zo goed mogelijke kansen te bieden. Met name het Operationeel Beheer Systeem Maas (OBS) van de stuw bij Borgharen is hierbij een belangrijk instrument: door een uitgekiend automatisch stuwbeheer worden de afvoerfluctuaties gedeeltelijk opgevangen.

Een verdere verbetering van de demping van afvoerfluctuaties is mogelijk door de toegestane peilvariatie op dit stuwpannd te vergroten. Afvoervariaties worden dan nog beter op het stuwpannd Borgharen opgevangen, maar dit is niet voldoende om de fluctuaties volledig uit te dempen. Daarnaast worden de lopende onderhandelingen met de Belgische beheerder van de waterkrachtcentrale te Lixhe (SPE, Société Coopérative de Production d'Electricité) voortgezet, om tot een aangepast gebruik van de waterkrachtcentrale te komen.

Dood hout in de rivier

De provincie is geen voorstander van actieve verwijdering van dood hout uit de Grensmaas, voor zover dit niet belemmerend is voor de waterafvoer

Door het nagenoeg ontbreken van begroeiing is er in de huidige situatie nauwelijks sprake van het voorkomen van dood hout in het zomer- en winterbed van de rivier. Alleen bij hoge rivierafvoeren wordt dood hout van bovenstrooms in beperkte mate in het Grensmaasgebied afgezet. Als gevolg van de natuurontwikkeling zal, door het afsterven van bomen in het Grensmaasgebied zelf, na verloop van tijd meer dood hout in de rivier terechtkomen. Dit is gunstig voor de ecologische ontwikkeling, maar het kan hinderlijk zijn voor de scheepvaart stroomafwaarts en het kan, als het zich heeft vastgezet, belemmerend zijn voor de waterafvoer. Daarom wordt het volgende beheer in deze aangehouden. Zolang het dode hout de waterafvoer niet te zeer belemmert, wordt het niet actief uit het zomer- en winterbed verwijderd. Vanwege de scheepvaart wordt hout dat verder stroomafwaarts is gedreven zoveel mogelijk weggehaald van de oevers tussen Ohé en Laak en Maasbracht (met uitzondering van natuurgebieden). Het dode hout dat nog verder stroomafwaarts drijft, wordt groten-deels weggevangen bij de stuw van Linne.

Nakomen van afspraken met België over de ligging van de grens

Bij uitvoering van het project volgens de voorkeursaanpak zal de Thalweg, het diepste deel van de rivier dat thans gedefinieerd is als de landsgrens, zich in bepaalde riviertrajecten en binnen bepaalde marges gaan verplaatsen. In overleg met België moet worden vastgesteld of dit aanvaardbaar is en welke staatsrechtelijke consequenties daaraan verbonden zijn. Het is van groot belang dat Nederland en België tot consensus komen ten aanzien van grenswijzigingen of herdefiniëring van de landsgrens. Indien dit niet het geval zou zijn, zullen dusdanige voorzieningen moeten worden aangebracht dat de Thalweg min of meer in de huidige positie blijft.

Naast de specifieke problematiek van de Thalweg spreekt het voor zich dat gestreefd wordt naar een afgestemd rivierbeheer aan beide zijden van de grens. Dit betekent dat De Maaswerken wil bevorderen dat de in dit deel beschreven beheersdoelstellingen en -activiteiten ook aan de Vlaamse zijde van de rivier zullen worden toegepast.

6.2.2 Ecologisch beheer

Toelaten van spontane vestiging en ontwikkeling van plant- en dierpopulaties

Kenmerkend voor een spontane ontwikkeling van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is dat de ontwikkeling van flora en fauna en de zich daarbij ontwikkelende levensgemeenschappen, zoveel mogelijk op eigen kracht plaatsvindt. Via wind, water, sediment en via natuurlijke verspreiding komen planten en dieren in het gebied terecht. Dit betekent dat niet, of slechts bij uitzondering, actief wordt ingegrepen in de omvang of opbouw van plant- en dierpopulaties.

Voor het Grensmaasgebied is het uitgangspunt, dat conform het rijksbeleid geen jacht in natuurgebieden plaatsvindt. Alleen in uitzonderlijke gevallen (bijvoorbeeld calamiteiten) kan ingrijpen in dierpopulaties noodzakelijk zijn. Dit is een verantwoordelijkheid van de natuurbeherende organisatie die als eigenaar/beheerder en tevens jachthouder aanspreekbaar is op wildschade. Dit kan leiden tot bestrijding dan wel schadevergoedingen.

Uitgangspunt voor het beheer van vispopulaties is de ontwikkeling van een zo natuurlijk mogelijk visbestand, met van nature thuishorende soorten in natuurlijke dichtheden. Beïnvloeding van het visbestand door bijvoorbeeld uitzetacties ten behoeve van de sportvisserij is ongewenst.

Gezien het uitgangspunt van spontane vestiging worden herintroducties van soorten in principe niet uitgevoerd. Uitzondering hierop zijn de grote grazers die ten behoeve van de natuurlijke begrazing van het gebied worden ingezet. Herintroductie van andere soorten die een sleutelrol vervullen in de ecologische ontwikkeling van het gebied, maar het gebied niet meer op eigen kracht kunnen bereiken, kan overwogen worden. Dit zal behoedzaam, voldoende beargumenteerd en binnen de wettelijke kaders moeten gebeuren.

Toepassen principe van natuurlijke begrazing

Doel en belang

In een riviersysteem als dat van de Grensmaas is de spontane groei van planten, struiken en bomen een belangrijk fenomeen. Naar verwachting zullen, bij een ongestoorde ontwikkeling, uiteindelijk grote delen van het gebied met rivierbegeleiden- de zacht- en hardhoutoobossen begroeid raken. Deze spontane bosontwikkeling kan vanuit een pioniersituatie (net afgegraven gebied) zeer snel plaatsvinden. Een voedselrijk systeem als een rivierdal trekt van nature vele diersoorten aan die profiteren van een dergelijke weelderige plantengroei (dekking, voedsel). Vraat aan vegetatie vindt plaats door insecten, vogels en zoogdieren. Ook grote grazers zoals paard, rund en bever behoren van nature tot dit systeem; ze zijn echter lange tijd geleden verdwenen.

Door de introductie van als wild levende kuddes paarden en runderen wordt, naast rivierdynamiek, een belangrijke extra differentiërende factor in het systeem gebracht. Graasactiviteiten, met name door grote soorten, hebben een vormende en selecterende invloed op de vegetatieontwikkeling en daarmee het rivierlandschap. Natuurlijke begrazing vergroot daarmee de ecologische variatie in het gebied en de vestigingsmogelijkheden van planten en dieren. Natuurlijke begrazing vergroot hierdoor in sterke mate de biodiversiteit van het toekomstige natuurgebied. Zeker niet onbelangrijk is dat een dergelijke begrazing ook leidt tot een beheersing van de bosontwikkeling, hetgeen van belang is met het oog op de gewenste waterstanden.

Keuze van grote grazers

Bij de keuze van soorten en rassen van grazers voor het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas speelt een aantal ecologische en praktische overwegingen een rol. Dit zijn onder meer de grootte van het gebied in verhouding tot het minimum areaal voor een levensvatbare populatie van de soort, de zelfredzaamheid (doorkomen schaarsteperioden, winterhardheid, kwetsbaarheid), de 'wilderniservaring' (verschijningsvorm) die de soort of het ras met zich meedraagt en de publieksvriendelijkheid.

Op basis van de genoemde overwegingen zal natuurlijke begrazing met primitieve paarden en runderen in het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas plaatsvinden. Er bestaat reeds een uitgebreide ervaring met de introductie van deze soorten in een groot aantal natuurontwikkelingsterreinen langs de Limburgse Maas. Voor de Grensmaas wordt gekozen voor Konikpaard en Gallowayrund, omdat deze goed voldoen aan bovenstaande eisen en deze reeds sinds 1990 in het Grensmaasgebied worden ingezet. Inmiddels is er al een omvangrijke kudde opgebouwd bij de verschillende natuurorganisaties.

Naast grote grazers zijn er andere belangrijke planteters die een grote invloed hebben op de plantengroei. Het ree is reeds in de omgeving van de Grensmaas aanwezig en sporadisch ook in het gebied zelf. Indien het gebied voldoende geschikt is (met name in de vorm van dekking door bosontwikkeling) zal deze soort dit vanzelf bevolken. Ook voor Edelhert is een plaats in het toekomstige natuurgebied niet ondenkbeeldig. De bever lijkt, zeker nadat de bosontwikkeling redelijk op gang gekomen is, goede kansen in het gebied te hebben. Gezien zijn belangrijke ecologische rol als

structuurvormer in ooibossen is terugkeer van deze soort in het Maasdal van belang. Nadat al enkele bevers vanuit het Duitse Roerdal zich in Limburg hadden gevestigd, zijn in 2002 actief door de Provincie bevers uitgezet in enkele beekdalen langs de Zandmaas. Mogelijk kan deze soort op termijn de Grensmaas spontaan bereiken.

Aantallen grote grazers en dichtheden

De dichtheden van grote planteneters bepalen in sterke mate de intensiteit van begroeiing, met name de vorming van bos. Het beschreven streefbeeld bepaalt vooraf, binnen ruwe marges, de verhouding tussen open gebied en bos. De dichtheid aan begrazing in het terrein wordt bepaald aan de hand van:

- de hoeveelheid effectief begraasbare oppervlakte. Water, kale grind- en zandbanken en ondoordringbaar bos behoren tot de niet begraasbare gebieden. Bepalend is de oppervlakte grazig terrein en ruigte. Bos heeft afhankelijk van de openheid een tussenpositie;
- de plantaardige productiviteit van het terrein. Dit is voor een belangrijk deel afhankelijk van het bodemtype. Op kleiige gronden verloopt de vegetatieontwikkeling doorgaans veel sneller dan op zandige en grindige bodems en is ook de structuur van de vegetatie anders;
- de gewenste hoeveelheid bos. Hierbij past echter de opmerking dat eenmaal gevestigd bos niet substantieel door grote grazers teruggedrongen kan worden.

De gangbare dichtheid van grote grazers in natuurontwikkelingsterreinen in het Nederlandse rivierengebied bedraagt ongeveer van 1 volwassen dier per 3 tot 5 ha. Dit betekent dat uitgaande van de te verwachten hoeveelheid effectief begraasbaar oppervlak (schatting op basis van de te verwachten ecotoopverdeling), in totaal grofweg 150 tot 250 dieren in het Nederlandse deel van het Grensmaasgebied zouden kunnen grazen. Ter illustratie: dit is 20 tot 30 maal lager dan zomerdichtheden in de landbouw en moet meer vergeleken worden met de dichtheden van edelherten op de Hoge Veluwe.

Populatieregulatie

De regulatie van de aantallen grazers kan op twee manieren geschieden: door natuurlijke sterfte in het veld of door het gericht of at random uitvangen van dieren uit de kuddes.

In de beheerpraktijk van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas zal het vooral gaan om gericht uitvangen op basis van o.a. genetische en gedragseigenschappen, leeftijd en de sociale status van de dieren in de groep. Tenslotte zal een zekere vorm van toezicht noodzakelijk zijn voor het welzijn van de dieren. Uiteraard dienen de veterinaire regels in acht te worden genomen.

Betrekken van aangrenzende gebieden bij het beheer

Het streven om te komen tot een zo groot mogelijk, aaneengesloten beheergebied heeft in vele opzichten voordelen: het bevordert de zelfregulatie van het systeem, het biedt betere kansen aan soorten die afhankelijk zijn van grotere arealen en het biedt betere mogelijkheden voor plant- en diersoorten om levensvatbare populaties op te bouwen. Daarnaast is migratie en dispersie van planten en dieren binnen het Rivierpark zelf, maar ook naar de omgeving beter mogelijk. Voor de natuurlijke begrazing geldt dat de gewenste ecologische effecten hiervan beter tot uitdrukking komen in grote aaneengesloten gebieden dan in een versnipperd of sterk gecompartmenteerd gebied.

Dit betekent dat in de beheerpraktijk geen opdelingen binnen het Rivierpark worden gemaakt en dat zoveel mogelijk aansluiting wordt gezocht op reeds bestaande natuurterreinen en de directe omgeving. Belangrijke terreinen in dit kader zijn het Bunderbos, de verschillende beekdalsystemen en het Maasplassengebied. Het water-

wingebied in Roosteren maakt, voor zover buiten de winputtenvelden gelegen, eveneens onderdeel uit van deze beheereenheid.

Betrekken van kades in het beheer

Kades hebben primair een waterkerende functie. Deze vormt (uiteraard) uitgangspunt bij het betrekken van deze voorzieningen in het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas.

Over grote lengtes vormen de reeds bestaande kades de begrenzing van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas: in totaal gaat het om circa 24 km. De kades vormen op een aantal plekken vanwege deze begrenzing en hun directe ligging aan de Maasoever een belangrijke verbindingroute voor allerlei soorten planten en dieren (inclusief grote grazers).

Vanwege hun hoogteligging kunnen kades tevens dienst doen als hoogwatervluchtplaats voor overstromingsgevoelige planten en dieren, waaronder grote grazers. Daarbij mag de waterkeringsfunctie niet in het gedrang komen. Indien mogelijk zullen de kades integraal met het toekomstig natuurgebied meebeheerd worden, zodat een geleidelijke overgang van het natuurgebied naar de kades ontstaat. Een en ander dient dan wel aan te sluiten bij de beheersdoelstellingen van het Waterschap Roer en Overmaas Uiteraard dient hierbij rekening te worden gehouden met de beleidslijn Ruimte voor de Rivier. Door de extra gronddekking is begrazing door paarden en runderen in die situatie mogelijk, evenals opslag van struweel en boomsoorten. De betreffende kadetrajecten zullen worden ingerasterd binnen het integraal te begrazen gebied; wildroosters en toegangspoorten worden waar nodig aangebracht.

Knaag-activiteit door bevers

Aansluiting met Vlaamse deel Rivierpark Grensmaas

De voordelen van een ecologisch herstel van de Grensmaas aan Nederlandse en Vlaamse kant tezamen zijn evident. De oppervlakte van het beheergebied kan hiermee aanzienlijk worden vergroot. De rivier kan onder invloed van haar hydrologische dynamiek aan beide zijden nieuwe biotopen creëren, waardoor een natuurlijker en riviermorfologisch evenwichtiger beeld ontstaat. Daarnaast krijgt migratie van fauna en flora van Vlaamse naar Nederlandse zijde en vice versa meer kans. Een verrijking van de natuurwaarden aan beide zijden is het gevolg. Belangwekkend in dit opzicht is de rol van grote grazers die met lage waterstanden de rivier over kunnen trekken. Waar mogelijk zullen daarom Vlaamse en Nederlandse terreinen in samenhang

beheerd worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de gebieden Hochter Bampd, Kerkeweerd, Herbricht en Kotem, maar ook andere bestaande of nog te ontwikkelen natuurgebieden aan de Vlaamse zijde.

Het realiseren van een intensieve relatie met het publiek door vrije toegankelijkheid en communicatie

Vrije toegankelijkheid Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas

Het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas zal volledig worden opengesteld voor het publiek. Bewoners en recreanten moeten zich vrij kunnen bewegen in het nieuwe rivierenlandschap. Uiteraard mag deze openstelling niet leiden tot een beperking van de realisatie van het gewenste streefbeeld. Hoe moet worden omgegaan met ongewenste recreatievormen binnen het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas, is uiteengezet in paragraaf 4.9.1.

Belangrijk onderdeel van de visie op de openstelling is het achterwege laten van allerlei begeleidende en sturende zaken in het terrein zoals paden, uitgezette routes, bebordingen en andere recreatieve voorzieningen (picknick-sets, parkeerplaatsen, vuilnisbakken). Toegankelijkheid zal ontstaan door begrazing van het gebied (openheid, paadjes) en door rivierdynamiek. Indien gewenst bepalen mensen zelf hun weg door het terrein. Het ongeleid betreden van de gebieden is voor veel bezoekers in eerste instantie een wat onwennige ervaring maar geeft vervolgens juist grote meerwaarde aan de beleving van het terrein. Het aanbrengen van recreatieve voorzieningen leidt overigens ook tot problemen in verband met de verwachte rivierdynamiek: aangezien deze fors kan zijn zullen dergelijke voorzieningen moeilijk of alleen tegen hoge kosten te handhaven zijn.

Het uitvoeren van intensieve communicatie en voorlichting

Communicatie en voorlichting vormen een belangrijke pijler van het beheer. Via deze weg moet het draagvlak voor het beheer tot stand komen en kan een voortdurende betrokkenheid worden gegenereerd. De ervaringen in de voorbeeldgebieden voor natuurontwikkeling langs de Maas leren dat de plaatselijke bevolking bij een intensieve betrokkenheid zelfs bepaalde controlefuncties kan gaan overnemen. Betrokkenheid wordt bevorderd door mensen uit de streek mee te laten helpen met beheeractiviteiten (bijv. invangen van runderen en paarden) en gezamenlijk met hen voorlichtingsactiviteiten op te zetten en uit te voeren (zoals open dagen, excursies, schoolprojecten etc.). Behalve voor de directe omgeving heeft het project ook een belangrijke voorbeeldfunctie voor andere rivieren binnen en buiten Nederland.

Uitvoeren van onderzoek en monitoring naar rivierkundige en ecologische ontwikkelingen

Integraal monitoringplan

Door middel van onderzoek en monitoring kan de ontwikkeling van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas worden gevolgd. Basis hiervoor vormt een nog op te stellen integraal monitoringplan, dat zowel de abiotische als de biotische aspecten in beschouwing neemt. Dit monitoringplan moet in gezamenlijk overleg tussen de beleids- en beheerverantwoordelijke organisaties tot stand komen. Met name Rijkswaterstaat en de natuurbeherende organisaties hebben hierin een belangrijke verantwoordelijkheid.

Resultaten van onderzoeks- en monitoringactiviteiten kunnen er toe leiden dat wijzigingen in het beheer of zelfs in de inrichting worden doorgevoerd.

Het bewaken van het beschermingsniveau

Om de waterstanden bij hoge rivierafvoeren te kunnen voorspellen en aan de hand daarvan te kunnen aangeven hoeveel en waar verdere bosontwikkeling en/of sedimentatie toelaatbaar is, wordt door Rijkswaterstaat een monitoringssysteem opgezet. Onderscheid wordt gemaakt in de periode van uitvoering en de eindsituatie. Het systeem bestaat uit het inventariseren van de hydraulische weerstand aan de hand van veranderingen in de vegetatie en de bodemgeometrie en het uitvoeren van berekeningen met hydraulische modellen.

Ten behoeve van de hoogwatervoorspelling worden in de uitvoeringsfase, dus in de periode 2005-2017, in verband met de snelle geometrische veranderingen regelmatig metingen gedaan naar de bodemligging van zomer- en winterbed op die plaatsen waar deze veranderd kunnen zijn. De vegetatieve ontwikkeling is dan nog beperkt.

In de eindsituatie, dus na 2017, wordt ongeveer iedere vier jaar een inventarisatie van geometrische en vegetatieve veranderingen uitgevoerd ten behoeve van het berekenen van de hydraulische weerstand. Het betreft opnamen zowel op Nederlands als op Vlaams grondgebied.

Inspectie en onderhoud kunstwerken en technische voorzieningen

Optredende bed- en oevererosie wordt door Rijkswaterstaat in de gaten gehouden door gebruikelijke periodieke inspectie. Dit geldt ook voor de aangebrachte verdedigingen en kunstwerken zoals de stuw Borgharen en bruggen. Met name na een hoogwater zullen extra inspecties worden uitgevoerd.

6.3 Organisatie

6.3.1 Inleiding

Het is van groot belang dat het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas conform de doelstellingen plaatsvindt.

De gewenste integratie van rivier- en ecologisch beheer binnen één toekomstige beheereenheid vraagt om een vertaling naar de organisatie van het beheer. Een gezamenlijke door de beheersverantwoordelijke organisaties onderschreven beheersvisie is daarin een eerste stap. Deze beheersvisie is in de voorgaande hoofdstukken van dit deel van het POL Grensmaas neergelegd.

Het zomerbed van een vrij stromende rivier heeft geen stabiele begrenzing meer. De rivieroever zal dan eens hier en dan eens daar komen te liggen. Daarmee vervaagt de begrenzing van het gebied waarvoor de rivierbeheerder strikt gezien verantwoor-

delijk is. De toekomstige omgang met deze nieuwe situatie vraagt daarom om nauwe afspraken tussen rivierbeheerder en natuurbeheerder.

Kortom, het gebied is gebaat bij een samenhangende aanpak tussen de verschillende voor het beheer verantwoordelijke partijen. Om dit mogelijk te maken, is het van belang dat de verschillende beheersverantwoordelijke partijen tot een overeenkomst komen. In die overeenkomst dienen enerzijds de visie en doelstellingen van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas en anderzijds de taken, verplichtingen en verantwoordelijkheden van iedere partij te worden vastgelegd. Dit hoofdstuk presenteert de wijze waarop aan deze samenwerking gestalte kan worden gegeven.

6.3.2 Probleem- en doelstelling

Voor het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas zullen de reguliere beheersinstrumenten, meestal bilaterale overlegkaders tussen de diverse betrokken partijen, onvoldoende zijn. Dit wordt veroorzaakt door:

- de grootte en karakteristiek van het gebied (in totaal circa 1300 ha dynamische natuurontwikkeling alleen al aan Nederlandse kant);
- de vele belangen van meerdere partijen in dit gebied met een complex interactiepatroon (initiatiefnemers, beheersorganisaties, grondeigenaren, gemeenten e.d.);
- de noodzaak tot integrale planrealisatie bij een gefaseerde aanleg: het gebied zal gedeelte voor gedeelte vrijkomen voor het te voeren beheersregime;
- het vervagen van — op dit moment nog duidelijke — grenzen binnen het toekomstige Rivierpark.

Dit leidt tot de volgende hoofdlijn van beleid:

Streven naar een organisatorische beheerstructuur die, startend vanuit de reguliere (lijn)verantwoordelijkheden van iedere betrokken partij en de inhoudelijke doelstellingen van het POL Grensmaas, leidt tot een integraal beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas.

Voor een dergelijke organisatorische beheerstructuur van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas gelden de volgende taken:

- het na (gefaseerde) realisatie van het Grensmaasproject op onderdelen en als geheel met het integraal beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas realiseren van de doelstellingen;
- natuurontwikkeling en -beleving bevorderen;
- recreatief medegebruik in relatie met het omringende cultuurlandschap bevorderen;
- het uitvoeren van het integraal beheer op basis van de in dit hoofdstuk gepresenteerde beheersvisie, waarbij een goed evenwicht tussen diverse belangen en functies gecreëerd wordt en waarbij een duurzame ontwikkeling wordt nagestreefd;
- het uitvoeren van een integraal beheer in goede Vlaams-Nederlandse afstemming en samenwerking als een grensoverschrijdend beheersproject.

6.3.3 Beheersverantwoordelijke organisaties

In het toekomstige Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is een aantal partijen verantwoordelijk voor het beheer. Hieronder staat aangegeven welke partijen dit zijn en op grond waarvan zij deze verantwoordelijkheid bezitten.

Rivier

Het dagelijkse beheer van grote rivieren, waaronder ook de Grensmaas als onderdeel van de Maas, berust bij Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat oefent deze taak uit op grond van verschillende wettelijke regelingen of afspraken. Dit zijn onder meer de Wet beheer rijkswaterstaatswerken, de Wet op de Waterhuishouding, de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater en de Wet Bodembescherming. Ook de afspraken met België in relatie tot de grensligging (het Tractaat uit 1843) zijn richtinggevend voor het rivierbeheer.

Kades en beken

Het beheer van de in het Grensmaasgebied aanwezige kades en beken vindt plaats op basis van de Waterschapskeur (inwerkingtreding 1997) en het Kaderereglement.

Het Waterschap Roer en Overmaas is het bevoegd gezag voor dit beheer. Het waterschap draagt zorg voor de waterkering. Het dagelijks beheer van de kades en beken vindt plaats op basis van beheersplannen.

Voor het waterkwaliteitsbeheer van de zijbeken en -rivieren van de Maas is het Zuiveringsschap Limburg verantwoordelijk.

Natuurontwikkelingsgebieden

Het beheer van grootschalige natuurontwikkelingsgebieden in Strategische Groenprojecten als de Grensmaas is, conform het rijksbeleid (Nota Dynamiek en Vernieuwing, 1996), toegedicht aan professionele en op dit terrein ervaren natuurorganisaties. Dit zal ook worden vastgelegd in de principe-overeenkomst met de uitvoerende partij(en), waarin de automatische en directe overgang van gronden na afgraving naar de natuurorganisaties wordt geregeld. In het geval van de Grensmaas zijn dit, conform de vigerende Provinciale Aankoopserenkaart (1993), de Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

Waterwingebied Roosteren

De Waterleidingmaatschappij Limburg is als grondeigenaar verantwoordelijk voor het beheer van het waterwingebied bij Roosteren.

Overige partijen

Naast de hierboven genoemde, formele beheersverantwoordelijke partijen, is er een aantal andere partijen waarmee belangrijke relaties zijn. Deze zijn:

- gemeenten langs de Grensmaas, onder meer in verband met recreatief gebruik e.d.;
- organisaties op het gebied van natuureducatie in verband met voorlichting aan een brede doelgroep;
- Vlaamse organisaties, zowel overheidsorganen als particuliere organisaties.
- agrariërs: verwacht wordt niet dat er in het beheer constructies mogelijk zijn die én inkomen generen voor agrariërs én de vergaande natuurdoelen mogelijk maken. Toch zal bekeken worden of agrariërs niet via alternatieve constructies en activiteiten betrokken kunnen worden bij het toekomstig beheer. Dit dient dan in nauw overleg met de Nederlandse en Vlaamse natuur- en rivierbeheerorganisaties onderzocht te worden.

6.3.4 Kosten en financiering

Kosten

De beheerskosten van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas zijn de jaarlijks terugkerende kosten welke gemaakt moeten worden om het gebied volgens de daarvoor geldende doelstellingen verder te ontwikkelen en duurzaam in stand te

houden, nadat de inrichting een feit is. Er is daarbij een onderscheid in kosten voor rivierkundig en kosten voor ecologisch beheer.

Ten behoeve van het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas is een globale raming gemaakt van de jaarlijkse beheerskosten en een aantal eenmalige kosten die specifiek noodzakelijk zijn voor het beheer. Deze kostenramingen zijn enerzijds gebaseerd op ervaringcijfers van zowel Rijkswaterstaat als de terrein-beherende natuurorganisaties, en anderzijds op inschattingen. Sommige kosten zijn moeilijk in te schatten vanwege hun onvoorspelbare karakter, hetgeen onder meer samenhangt met het voorkomen van hoogwaters en de gevolgen daarvan (bijv. opruimen drijfvuil).

Rivierkundig beheer

Onder kosten voor rivierkundig beheer vallen met name de kosten welke samenhangen met de afvoer van water, ijs en sediment (handhaving Wet beheer rijkswaterstaatswerken), metingen en voorspellingen (verplaatsing meetstation naar van Borgharen naar Sint Pieter, metingen geometrie, hydraulische weerstand e.d.), beheer van rivierverdedigingswerken en kunstwerken in verband met oever- en bederosie, beheer van de rijksgrens (afhankelijk van afspraken met België), beheer van aquatische ecologie (laagwatersituaties, afvoerfluctuaties, rivierbodemkwaliteit en emissies).

Ecologisch beheer

Onder kosten voor ecologisch beheer vallen onder andere de kosten voor het begrazingsbeheer en kuddebeheer (rasters, wildroosters, aanschaf en verzorging dieren e.d.), voorlichting en educatie (voorzieningen), monitoring en onderzoek (natuurontwikkeling, flora en fauna), aanschaf en gebruik beheersmiddelen.

Financiering

Rivierkundig beheer

In het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas neemt Rijkswaterstaat Directie Limburg vanuit haar reguliere beheerstaak, de rivierkundige beheerskosten voor haar rekening. Daar waar het gaat om zaken die specifiek voortkomen uit de inrichting van de Grensmaas, vallen de kosten onder de totale projectbegroting. Andere kosten, zoals reguliere metingen, hoogwatervoorspelling en beheer van waterkwaliteit en emissies, zouden ook zonder uitvoering van het Grensmaasproject noodzakelijk zijn.

Sinds enkele jaren wordt het beheer van natuurgebieden gefinancierd via de Subsidierегeling Natuurbeheer (SN) van het Programmabeheer. Er is dus geen sprake meer van een vaste inrichtingssubsidie en beheersvergoeding per hectare, maar de subsidie hangt af van het type natuur en het type beheer. De nieuwe regeling geldt voor Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en particuliere beheerders; Staatsbosbeheer heeft directe geldstromen vanuit het Ministerie van LNV om haar beheer mee te financieren. In het Programmabeheer is door het ministerie van LNV een groot aantal pakketten van beheer samengesteld waaraan een subsidiebedrag is gekoppeld.

Specifiek voor de Grensmaas wordt de inrichting betaald vanuit de inrichtingsplicht van de uitvoerder na ontgronding. Dit zou betekenen dat geen extra inrichtingssubsidies vanuit de regeling SN nodig zijn.

Afhankelijk van het nagestreefde natuurdoeltype is een subsidiebedrag aan het beheer gekoppeld. Het toekomstige Grensmaasgebied is een mozaïek van natuurdoeltypen, die verder zijn uitgewerkt in het Provinciale Natuurgebiedsplan. In grote lijnen valt het Grensmaasgebied straks onder het doelpakket "grootschalige natuur met begrazing". Er zijn voor de beheerder echter uitbreidingen op de subsidie mogelijk door een aantal onderdelen uit het programmabeheer te benutten. Zo zullen zich langs de Grensmaas op tal van plaatsen waardevolle stroomdalvegetaties kunnen

ontwikkelen, zowel in graslanden als op grindruggen. Voor deze onderdelen kan dan veel meer geld worden aangevraagd volgens het "pluspakket droog soortenrijk grasland" (tabel 6). De oppervlakte die begroeid met natuurlijk ooibos en struweel kan gefinancierd worden volgens het pakket "Natuurbos". Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van extra subsidies die beschikbaar zijn voor recreatie in de natuurgebieden. Dit is zeer legitiem voor het toekomstig Grensmaasgebied omdat dergelijke projecten veel investering van de natuurbeheerder vragen in de begeleiding en voorlichting van bezoekers en recreanten rond onder meer thema's als begrazing, spontane ontwikkeling, gedrag in het gebied, terugkeer van natuur. Vaak vraagt een goede publiekbegeleiding meer tijd dan het daadwerkelijke beheer. Voor een voldoende publieksbegeleiding met name in de eerste fasen van het beheer dienen mogelijk zelfs nog extra middelen gezocht te worden.

Subsidiepakket	Beheersbijdrage (€/ha/j)
grootschalige natuur met begrazing	34,-
droog soortenrijk grasland	291,-
natuurbos	72,-
recreatiepakket (hoog niveau)	24,-

Tabel 6: Relevante pakketten en beheersvergoedingen uit het programmabeheer voor het toekomstig natuurgebied langs de Grensmaas

6.3.5 Organisatie en overeenkomst

Het belang van een intensieve samenwerking tussen de beheersverantwoordelijke partijen is hieronder uitgewerkt in een aantal beleidslijnen.

Samenwerkingsverband Beheer Rivierpark Grensmaas (voor het Nederlandse deel)

Tussen de hierboven genoemde organisaties wordt voor het Nederlandse deel een Samenwerkingsverband Beheer Rivierpark Grensmaas opgericht. Dit samenwerkingsverband heeft als belangrijkste taken:

- het (doen) uitvoeren van de beheerstaken die leiden tot het voor het Rivierpark geformuleerde streefbeeld;
- het op basis van metingen en berekeningen bijhouden van de ontwikkeling van de begroeiing in het zomer- en winterbed en het daarmee verband houdende bewaken van de maatgevende waterstanden;
- het indien nodig en in overleg uitvoeren van noodzakelijke maatregelen om het beoogde beschermingsniveau in stand te houden;
- het mede opstellen van en de periodieke evaluatie van de beheerplannen, de uitgangspunten voor het beheer en de beheersovereenkomst;
- het dagelijks management, zoals planning van werkzaamheden, inzet van personeel, financieel beheer, voortgangscontrole en periodieke rapportage inzake de feitelijke ontwikkelingen, knelpunten, kansen en bedreigingen;
- het fysieke beheer, dat zich met name richt op de inzet van grote grazers, controle en onderhoud voorzieningen, verwijderen hoogwatervuil, algemeen toezicht etc.;
- het mogelijk maken van recreatief medegebruik van de terreinen;
- de voorlichting en public relations naar de omgeving, scholen en landelijke en internationale bezoekersgroepen, waaronder het geven van rondleidingen;
- het op basis van een integraal monitoringprogramma (mede) uitvoeren van inventarisaties en onderzoek naar de rivierkundige en ecologische ontwikkeling;
- het op beheers- en uitvoeringsniveau zorgdragen voor overleg en afstemming met belanghebbende publieke en private partijen.

- Het tot stand brengen van een overeenkomst over het daadwerkelijke beheer tussen de betrokken partijen.

De in het samenwerkingsverband deelnemende partijen dienen een en ander formeel te regelen in een overeenkomst. Deze dient voor de aanvang van het daadwerkelijke beheer ondertekend te worden. Daarbij is een groeimodel denkbaar: zo kunnen de natuurorganisaties en Rijkswaterstaat als eerste deze overeenkomst ondertekenen. Later kunnen daar, afhankelijk van de ontwikkelingen, ook andere partijen bij aansluiten.

Belangrijk is bij dit alles te constateren dat de overheden een en ander niet dwingend kunnen en willen opleggen. Het proces van samenwerking kan alleen succesvol verlopen als de organisaties dit zelf ook daadwerkelijk onderschrijven. Het initiatief voor de in dit hoofdstuk opgenomen voorstellen moet dan ook liggen bij de betreffende partijen. De overheden zijn te allen tijde bereid dit te ondersteunen.

Een grensoverschrijdend, afgestemd beheer

Bij het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas zijn ook de Vlaamse rivier- en natuurbeheerders betrokken. Niet alleen vanwege grensoverschrijdende effecten van het beheer aan de Nederlandse zijde, maar juist ook vanwege het streven naar een grensoverschrijdend Rivierpark Grensmaas. Uiteindelijk zullen zowel Vlaamse als Nederlandse gebieden aan elkaar gekoppeld worden en zal de visie op het beheer en de daadwerkelijke beheerpraktijk op elkaar moeten aansluiten.

Inbreng van gronden van particuliere eigenaren in het Rivierpark

Er bestaat de mogelijkheid voor particuliere grondeigenaren hun gronden in te brengen in het beheer van het Nederlandse deel van het Rivierpark Grensmaas onder de voorwaarden dat zij een overeenkomst aangaan in het kader van de Subsidieregeling Natuurbeheer waarin expliciet wordt vermeld dat de eigenaar het beheer van deze ingebrachte gronden zal overlaten aan Staatsbosbeheer of de Vereniging Natuurmonumenten conform het beheersplan. De eigenaar ontvangt dan wel een vergoeding voor de waardedaling van de grond maar niet voor het beheer.

